Arnaldur Indriđason

SKANDINAVIŠKO DETEKTYVO ELITAS

[UŽNUODYTAS KRAUJAS]

Arnaldur Indriđason

[UŽNUODYTAS KRAUJAS]

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
GYTAUTĖ GRUŽAUSKAITĖ

UDK 821.113.3-31
Ar-147

Versta iš: Arnaldur Indriðason
Jar City: A Reykjavik Thriller
Picador, 2006

ISBN 978-609-403-333-9

Reikjavikas
2001

1

Žodžiai buvo užrašyti pieštuku ant popieriaus skiautės, gulėjusios ant kūno. Trys žodžiai, visiškai nesuprantami Erlendurui.

Tai buvo maždaug septyniasdešimties metų vyro kūnas, gulintis ant dešiniojo šono priešais sofą mažoje svetainėje. Jis dėvėjo mėlynus marškinius, rusvas velvetines kelnes ir avėjo šlepetes. Vyriškio plaukai buvo praretėję ir beveik visiškai žili, sutepti krauju iš didelės žaizdos galvoje. Netoli kūno ant žemės gulėjo stiklinė peleninė aštriomis briaunomis. Ji taip pat buvo kruvina, kavos staliukas nuverstas.

Tai buvo butas dviaukščio pastato rūsyje, Nordurmyryje. Jis stovėjo nedideliame sode, iš trijų pusių apsuptame akmeninės tvoros. Medžiai buvo numetę lapus, kurie tarsi kilimas užklojo sodą ir uždengė žemę. Susipynusios šakos kilo aukštyn į dangaus tamsą. Akmenuotu keliu, vedančiu į garažą,

Reikjaviko kriminalistai važiavo į įvykio vietą. Buvo laukiama vietinio gydytojo, turinčio pasirašyti mirties liudijimą. Apie rastą kūną buvo pranešta prieš penkiolika minučių. Erlenduras, Reikjaviko policijos detektyvas inspektorius, vienas pirmųjų atvyko į nusikaltimo vietą ir bet kurią minutę tikėjosi sulaukti savo kolegos Sigurduro Olio.

Spalio sutemos apgaubė miestą ir lietų blaškė rudenio vėjas. Kažkas uždegė lempą, stovinčią svetainėje ant stalo, ji blausiai apšvietė kambarį. Iš pirmo žvilgsnio niekas įvykio vietoje nebuvo paliesta. Teismo ekspertizės komanda ant trikojų sustatė galingas fluorescencines lempas, kad apšviestų butą. Erlenduras pastebėjo knygų lentyną, aptrintą minkštų baldų komplektą, nuverstą kavos staliuką ir seną rašomąjį stalą kampe, kruviną kilimą ant grindų. Iš svetainės atsivėrė vaizdas į virtuvę, duris į darbo kambarį ir nedidelį koridorių, vedantį į kitus du kambarius ir tualetą.

Policijai pranešė kaimynas iš viršutinio aukšto. Tą popietę jis parsivežė savo du berniukus iš mokyklos ir jam pasirodė keista, kad rūsio durys plačiai atvertos. Jis pamatė atvirą kaimyno butą ir šūktelėjo, kad sužinotų, ar tas viduje. Niekas neatsakė. Jis dirstelėjo vidun ir dar kartą pašaukė kaimyną vardu, bet niekas neatsiliepė. Nors viršutiniame aukšte jie gyvena jau kelerius metus, senyvo vyriškio rūsyje gerai nepažinojo. Devynerių vyresnysis sūnus nebuvo toks atsargus kaip jo tėvas ir akimirksniu atsidūrė kaimyno svetainėje.

Netrukus berniukas grįžo ir pasakė, kad bute yra negyvas vyriškis, tačiau neatrodė dėl to per daug susijaudinęs.

– Tu žiūri per daug filmų, – tarė vaiko tėvas ir atsargiai įėjo į butą, kuriame pamatė negyvą kaimyną, gulintį ant svetainės grindų.

Erlenduras žinojo mirusio vyriškio vardą. Jis buvo užrašytas prie durų skambučio. Tačiau nenorėdamas apsikvailinti jis užsimovė plonas gumines pirštines ir iš švarko, kabančio ant kablio prie pagrindinių durų, ištraukė mirusiojo piniginę, kurioje rado banko kortelę su nuotrauka. Vyras buvo Holbergas, šešiasdešimt devynerių metų amžiaus. Miręs savo namuose, spėjama – nužudytas.

Erlenduras vaikštinėjo po butą ir apsvarstė pačius paprasčiausius klausimus. Tai buvo jo darbas – ištirti tai, kas akivaizdu; teismo ekspertai buvo atsakingi už tai, ko nematyti. Jis nematė jokių įsilaužimo žymių nei ant langų, nei ant durų. Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad vyriškis pats įsileido užpuoliką. Kaimynai iš viršaus paliko daug pirštų atspaudų prieškambaryje ir ant svetainės kilimo, kai sulyti įėjo vidun. Matyt, užpuolikas bus pasielgęs taip pat. Nebent jis nusiavė batus tik įžengęs. Tačiau Erlendurui atrodė, jog jis pernelyg skubėjo, kad atsirastų proga avalynei nusiauti.

Teismo ekspertizės komanda pasiėmė ir dulkių siurblį, kad galėtų surinkti mažiausias daleles ir granules, kurios gali tapti įkalčiais. Jie ieškojo pirštų atspaudų ir purvo, kurie

neturėtų būti bute. Jie dairėsi kažko svetimo. Kažko, kas atnešė pražūtį į šiuos namus.

Erlenduras pastebėjo, kad vyras nebuvo itin svetingas savo lankytojui. Jis neišvirė kavos. Kavinukas akivaizdžiai nebuvo naudotas kelias paskutines valandas. Nebuvo jokių arbatos gėrimo žymių ar puodelių išimtų iš indaujos. Stiklinės stovėjo nepaliestos. Nužudytasis vyras buvo vienas iš tų tvarkingųjų. Viskas švaru ir tvarkinga. Tikriausiai jis gerai nepažinojo savo užpuoliko. Greičiausiai lankytojas užpuolė jį be jokio įspėjimo – tik pravėrus duris. Nenusiavęs batų.

Ar gali ką nors nužudyti būdamas vien tik su kojinėmis? Erlenduras apsižvalgė aplink ir pagalvojo, kad iš tiesų jam derėtų geriau sudėlioti mintis.

Bet kokiu atveju, svečias tikrai skubėjo. Išeidamas jis nesivargino uždaryti durų. Pats užpuolimas buvo skubotas, tarsi perkūnas iš giedro dangaus, be jokio įspėjimo. Bute nebuvo jokių muštynių įrodymų. Vyriškis, matyt, iškart susmuko ant grindų, užkliudydamas ir nuversdamas kavos staliuką. Visa kita iš pirmo žvilgsnio atrodė nepaliesta. Erlenduras nepastebėjo apiplėšimo žymių: visos indaujos ir stalčiai buvo tvirtai uždaryti, ganėtinai naujas kompiuteris ir senas muzikos grotuvas stovėjo savo vietose, piniginė vis dar buvo vyriškio švarke, kabančiame ant kablio prieškambaryje. Joje vis dar buvo dviejų tūkstančių kronų banknotas ir dvi banko kortelės – viena debetinė, kita kreditinė.

Atrodė, lyg užpuolikas būtų griebęs pirmą po ranka pasitaikiusį daiktą ir trenkęs juo aukai per galvą. Peleninė buvo iš storo žalio stiklo ir, Erlenduro nuomone, svėrė mažiausiai pusantro kilogramo. Tai buvo lengvai pasiekiamas nužudymo įrankis. Vargu ar užpuolikas atsinešė ją ir kruviną paliko ant svetainės grindų.

Kai kurie įkalčiai buvo akivaizdūs: vyriškis atvėrė duris ir pakvietė vidun savo svečią arba palydėjo jį į svetainę. Greičiausiai jis pažinojo lankytoją, tačiau nebūtinai. Aukai trenkė pelenine – vienas stiprus smūgis ir užpuolikas greitai pabėgo palikdamas priekines duris atviras. Paprasta.

Išskyrus žinutę.

Ji buvo parašyta ant A4 formato popieriaus lapo linijomis, kuris atrodė lyg būtų išplėštas iš spirale susegto sąsiuvinio – vienintelis įrodymas, kad tai buvo iš anksto suplanuota žmogžudystė – lankytojas į butą įėjo su tikslu nužudyti. Svečias, stovėdamas svetainėje, nebuvo staiga užvaldytas įniršio, verčiančio žudyti. Jis įžengė į butą ketindamas nužudyti. Ir paliko žinutę. Trys Erlendurui nesuprantami žodžiai. Ar jis užrašė žinutę prieš įeidamas į namą? Dar vienas aiškus klausimas, kuris reikalavo atsakymo. Erlenduras priėjo prie rašomojo stalo, stovinčio svetainės kampe. Ant jo padrikai mėtėsi dokumentai, sąskaitos, vokai ir kiti popieriai. Ant jų visų gulėjo spirale susegtas sąsiuvinis. Vieno puslapio kampas buvo nuplėštas. Detektyvas ieškojo pieštu-

ko, kuriuo galėjo būti užrašyta žinutė, tačiau nieko nerado. Apžiūrėdamas stalą Erlenduras pastebėjo pieštuką po juo. Jis nieko nelietė. Tiesiog žiūrėjo ir mąstė.

– Ar tai ne tipiška islandiška žmogžudystė? – paklausė detektyvas Sigurduras Olis, kuris Erlendurui nepastebėjus įžengė į rūsį ir dabar stovėjo prie kūno.

– Ką? – ištarė Erlenduras, įnikęs į savo mintis.

– Niekinga, betikslė ir įvykdyta nebandant nuslėpti ar pakeisti įkalčių bei įrodymų.

– Taip, – pritarė Erlenduras. – Apgailėtina islandiška žmogžudystė.

– Nebent jis griuvo ant stalo ir galva trenkėsi į peleninę, – svarstė Sigurduras Olis.

Jų kolegė Elinborg stovėjo greta. Kol žvalgėsi name, Erlenduras stengėsi apriboti policininkų ir teismo ekspertizės pareigūnų bei paramedikų veiklą.

– Ir nukritęs užrašė nesuprantamą žinutę? – nusistebėjo Erlenduras.

– Jis galėjo ją laikyti rankoje.

– Ar ši žinutė tau ką nors sako?

– Galbūt tai Dievas, – spėliojo Sigurduras Olis. – Galbūt žudikas, nenumanau. Paskutiniojo žodžio pabrėžimas intriguoja – jis parašytas didžiosiomis raidėmis.

– Man tai neatrodo užrašyta paskubomis. Paskutinis žodis parašytas didžiosiomis raidėmis, tačiau du pirmieji –

dailyraščiu. Juos rašydamas svečias neskubėjo. Tačiau išeidamas jis neuždarė durų. Ką gi tai reiškia? Užpuola žmogų bei greitai išbėga, tačiau palieka paslaptingą raštelį ant popieriaus skiautės ir labai stengiasi pabrėžti paskutinį žodį.

– Tai buvo skirta jam, – nutarė Sigurduras Olis. – Turiu galvoje lavoną. Jis negalėjo būti skirtas niekam kitam.

– Nebūčiau tuo tikras, – paprieštaravo Erlenduras. – Koks tikslas palikti tokią žinutę ant mirusio kūno? Ką jis bandė pasakyti tai darydamas? Ar žudikas bando bendrauti su mumis, ar kalbasi su savimi? O gal jis kalba su auka?

– Prakeiktas kvaiša, – burbtelėjo Elinborg siekdama raštelio, tačiau Erlenduras ją sustabdė.

– Jų galėjo būti daugiau nei vienas, – pastebėjo Sigurduras Olis. – Užpuolikų, turiu galvoje.

– Nepamiršk pirštinių, Elinborg, – priminė Erlenduras, lyg kalbėtų su vaiku. – Nesugadink įrodymų. Žinutė buvo parašyta ant stalo, štai ten, – pridūrė jis rodydamas į kampą. – Popieriaus lapas išplėštas iš aukos sąsiuvinio.

– Jų galėjo būti daugiau nei vienas, – pakartojo Sigurduras Olis, manydamas, kad jo mintis verta dėmesio.

– Taip, taip, – pritarė Erlenduras. – Galbūt.

– Šiek tiek šaltakraujiška, – pastebėjo Sigurduras Olis. – Pirmiausia nužudai seną vyriškį, o tada prisėdi užrašyti žinutės. Argi tam nereikia plieninių nervų? Argi žmogus, galintis šitaip pasielgti, nėra visiškas šunsnukis?

– Arba bebaimis, – paprieštaravo Elinborg.

– Arba žmogus, turintis mesijo kompleksą, – svarstė Erlenduras.

Jis pasilenkė, kad pakeltų raštelį, ir studijavo jį tyloje. „Vienas ryškus mesijo kompleksas“, – pamanė jis.

2

Erlenduras sugrįžo į daugiabutį, kuriame gyveno, tik dešimtą valandą vakare ir įkišo pusfabrikatį į mikrobangų krosnelę. Stovėjo ir stebėjo už stiklo besisukantį maistą. „Geriau nei televizija“, – pamanė jis. Lauke stūgavo rudeniniai vėjai – tik lietus ir tamsa.

Jis galvojo apie žmones, kurie palikdavo raštelius ir dingdavo. Ką jis užrašytų būdamas tokioje situacijoje? Kam skirtų žinutę? Mintyse šmėstelėjo jo dukra Eva Linda. Ji buvo priklausoma nuo narkotikų ir tikriausiai norėtų žinoti, ar jis turi pinigų. Jo sūnus Sindris Snaeras neseniai baigė trečiąjį reabilitacijos kursą. Žinutė jam būtų paprasta: „Daugiau jokios Hirosimos.“

Mikrobangų krosnelei supypsėjus tris kartus, Erlenduras nusišypsojo. Jis niekad nė negalvojo dingti.

Erlenduras ir Sigurduras Olis apklausė kaimyną, radusį kūną. Tuo metu jo žmona buvo namuose ir kalbėjo apie berniukų išvežimą pas savo motiną. Kaimynas, vardu Olafuras, pasakė, kad visa jo šeima – žmona ir du sūnūs – kasdien išeidavo į mokyklą ir darbą aštuntą valandą ryte ir be ketvirtos valandos popiet namuose nieko nebūdavo. Parvežti berniukus iš mokyklos buvo jo darbas. Jie nepastebėjo nieko neįprasto, kai išvyko ryte. Vyriškio buto durys buvo uždarytos. Praeitą naktį jie kietai miegojo. Nieko negirdėjo. Su savo kaimynu jie neturėjo bendrų reikalų. Nors jie kelerius metus gyveno aukštu aukščiau, kaimyno gerai nepažinojo.

Patologai dar nenustatė tikslaus mirties laiko, tačiau Erlenduras įsivaizduoja, kad žmogžudystė buvo įvykdyta maždaug vidudienį – intensyviausiu paros metu. „Kaip kas nors šiais laikais išvis gali atrasti laiko tokiems dalykams?“ – mąstė jis. Žiniasklaida pranešė, kad maždaug septyniasdešimties metų vyriškis, vardu Holbergas, rastas negyvas savo bute Nordurmyryje, greičiausiai nužudytas. Visų, kas per paskutines dvidešimt keturias valandas pastebėjo ką nors įtartino rajone, kuriame gyveno Holdbergas, buvo prašoma susisiekti su Reikjaviko policija.

Erlenduras buvo apytikriai penkiasdešimties, išsiskyręs prieš daugelį metų, dviejų vaikų tėvas. Jis niekada neleido niekam sužinoti, kad negali pakęsti savo vaikų vardų. Jo buvusi žmona, su kuria beveik nekalbėjo jau du dešimtmečius,

tuo metu manė, kad šie vardai skambėjo mielai. Skyrybos buvo ganėtinai bjaurios, ir Erlenduras daugiau ar mažiau prarado ryšį su savo vaikais, kai jie dar buvo maži. Šiek tiek ūgtelėję, jie kreipėsi į tėvą ir jis priėmė juos, tačiau gailėjosi to, kuo jie tapo. Labiausiai jis sielvartavo dėl Evos Lindos likimo. Sindriui Snaerui sekėsi geriau. Bet tik šiek tiek.

Jis ištraukė maistą iš mikrobangų krosnelės ir atsisėdo prie virtuvės stalo. Tai buvo vieno kambario butas, kur tik įmanoma prikrautas knygų. Ant sienų kabėjo senos šeimos fotografijos su artimaisiais iš rytinių fiordų, kur jis gimė. Jis neturėjo savo ar savo vaikų nuotraukų. Senas „Nordmende“ televizorius stovėjo priešais sieną, o prieš jį – nutriušęs fotelis. Erlenduras stengėsi išlaikyti butą ganėtinai tvarkingą, kad reikėtų kuo mažiau kuopti.

Jis negalėjo tiksliai pasakyti, ką valgė. Įmantri pakuotė žadėjo gardų Rytų malonumą, tačiau paties patiekalo, apkepto su tešla, skonis buvo kaip plaukų aliejaus. Erlenduras pastūmė tai šalin. Jis svarstė, ar vis dar turi ruginės duonos, pirktos prieš keletą dienų, ir ėrienos pašteto. Suskambėjo durų skambutis – Eva Linda nusprendė užsukti.

– Kaip tau stovi? – paklausė ji įeidama pro duris ir sudribdama ant sofos.

Jį erzino tokia kalbos maniera.

– Ei, – pasipiktino Erlenduras ir uždarė duris. – Nekalbėk man tokių nesąmonių.

– Maniau, norėjai, kad atsargiau rinkčiausi žodžius, – atkirto Eva Linda, kuriai tėvas nuolat priekaištaudavo dėl kalbos.

– Tuomet pasakyk ką nors protingo.

Sunku buvo nuspėti, kokią asmenybę ji vaidino šįvakar. Eva Linda buvo geriausia jam žinoma aktorė, tačiau tai nieko nereiškia, nes jis niekuomet nebuvęs kine ar teatre ir per televiziją dažniausiai žiūrėdavo mokomąsias programas. Evos Lindos vaidinimai dažniausiai būdavo nuo vienos iki trijų dalių šeimos dramos, kurių pagrindinis tikslas – išvilioti pinigų iš tėvo. Tai nenutikdavo labai dažnai, nes pinigams gauti Linda žinojo ir kitų būdų, apie kuriuos Erlenduras norėjo žinoti kuo mažiau. Tačiau retkarčiais Eva Linda kreipdavosi į jį neturėdama, kaip ji sakydavo, „nė prakeikto cento".

Kartais ji būdavo jo mažoji mergaitė – glaustydavosi ir murkdavo tarsi katė. Kartais apimta nevilties trepsendavo po butą lyg išprotėjusi, kaltindavo jį, kad buvo blogas tėvas, nes paliko ją ir Sindrių Snaerą, kai jie dar buvo maži. Ji taip pat galėjo tapti vulgari, pagiežinga, bjauri ir pikta. Tačiau kartais tėvas galvodavo, kad dukra būna savimi, beveik normali, žinoma, jei tai įmanoma, ir Erlenduras jautė, kad gali su ja kalbėtis kaip su žmogumi.

Ji dėvi nudriskusius džinsus ir juodą odinį švarką. Jos plaukai trumpi ir juodi it naktis. Mergina segi du sidabri-

nius auskarus dešiniajame antakyje ir kabantį kryželį vienoje ausyje. Kadaise jos dantys buvo gražūs ir balti, tačiau dabar jos plačiai šypsenai trūko dviejų viršutiniųjų. Ji labai liekna, o jos veidas perkreiptas, paakiai pajuodę. Kartais Erlendurui atrodydavo, kad dukra panaši į jo paties motiną. Dėl to, kokia ji tapo, jis keikė Evos Lindos likimą ir kaltino savo paties aplaidumą.

– Šiandien kalbėjau su mama. O gal tiksliau, ji kalbėjo su manimi ir klausė, ar galėčiau pakalbėti su tavimi. Šaunu turėti išsiskyrusius tėvus.

– Ar tavo motinai ko nors reikia iš manęs? – paklausė Erlenduras nustebęs.

Po dvidešimties metų ji vis dar jo nekentė. Per visą tą laiką jis tik kartą trumpai ją matė, tačiau neapykantos veide buvo neįmanoma su niekuo supainioti. Tą kartą jie kalbėjosi apie Sindrių Snaerą, tačiau to pokalbio nenorėtų prisiminti.

– Ji tokia snobiška kalė.

– Nekalbėk taip apie savo motiną.

– Tai dėl kažkokių jos baisiai turtingų draugų iš Gardabairo. Jie ištekino savo dukrą savaitgalį, o ji paspruko iš vestuvių. Tikrai gėdinga. Tai įvyko šeštadienį ir nuo tada ji su niekuo nesusisiekė. Mama buvo vestuvėse, ir šis skandalas ją visiškai pribloškė. Taigi, aš turiu paklausti, ar pakalbėsi su merginos tėvais. Tie prakeikti snobai nenori nieko skelbti laikraščiuose, tačiau jie žino, kad tu kriminalistas, ir įsivaiz-

duoja, jog gali viską padaryti tyliai bei ramiai. Taigi, aš esu ta, kuri turi paklausti, ar pakalbėsi su ta šutve. Ne mama. Aišku? Negaliu pakęsti!

– Ar tu pažįsti tuos žmones?

– Na, aš nebuvau pakviesta į vestuves. Ta sumauta mergšė.

– Bet tu pažinojai merginą?

– Šiek tiek.

– Kur ji galėjo pabėgti?

– Iš kur man žinoti?

Erlenduras gūžtelėjo pečiais.

– Kaip tik mąsčiau apie tave, – pasakė jis.

– Šaunu, – nudžiugo Eva Linda. – Aš kaip tik svarsčiau, ar...

– Neturiu pinigų, – pertraukė ją Erlenduras, sėdėdamas fotelyje priešais. – Ar tu alkana?

Eva Linda pasiraižė.

– Kodėl tu visada pradedi šnekėti apie pinigus? – paklausė ji, ir Erlenduras pasijuto, lyg dukra ką tik būtų pavogusi jo mintis.

– O kodėl aš niekada negaliu su tavimi pasišnekėti? Taškas.

– Ai, eik po velnių.

– Kodėl tu taip kalbi? Kas tau negerai? „Eik velniop! Kaip tau stovi?“ Kokia čia kalba?

– Jėzau, – sunkiai atsiduso Eva Linda.

– Kas tu esi dabar? Su kuriuo personažu dabar kalbu? Kuri dabar iš tos kvailių minios?

– Nepradėk savo nesąmonių. „Kas tu esi dabar?“ – pamėgdžiojo jį, – „Kuri esi iš tos kvailių minios?“ Aš čia. Sėdžiu priešais tave. Aš esu tokia!

– Eva.

– Dešimt tūkstančių kronų! – sušuko ji. – Ką tau reiškia? Nejau negali surasti dešimt tūkstančių? Juk maudaisi piniguose.

Erlenduras žiūrėjo į savo dukrą. Jai kažkas nutiko, tą jis pastebėjo tik jai atvykus. Mergina sunkiai kvėpavo, ant jos kaktos blizgėjo prakaito lašai ir sėdėdama ji nuolat muistėsi. Atrodė, kad ji sirgo.

– Ar tu prastai jautiesi? – paklausė jis.

– Viskas gerai. Man tiesiog reikia šiek tiek pinigų. Prašau, nebūk toks nesukalbamas.

– Ar tu sergi?

– Prašau.

Erlenduras toliau žiūrėjo į savo dukrą.

– Ar tu bandai mesti? – pasiteiravo jis.

– Prašau, dešimt tūkstančių. Juk tai niekis. Tau nieko nereiškia. Aš pažadu daugiau niekuomet neprašyti tavęs pinigų.

– Taip, panašiai. Kiek laiko tu... – Erlenduras dvejojo nežinodamas, kaip tai pasakyti, – nevartoji to dalyko?

– Nesvarbu. Aš mečiau. Mečiau! Mečiau! Mečiau! Mečiau! Mečiau! Mečiau! Mečiau! – Eva Linda atsistojo. – Duok man dešimt tūkstančių. Prašau. Penkis. Duok man penkis tūkstančius. Argi neturi tiek pinigų savo kišenėje? Penkis! Juk tai skatikai.

– Kodėl dabar tu bandai sustoti?

Eva Linda spoksojo į tėvą.

– Daugiau jokių kvailų klausimų. Aš nemetu. Mesti ką? Kodėl aš turėčiau mesti? Nustok šnekėti tas nesąmones!

– Kas vyksta? Dėl ko tu taip jaudiniesi? Ar tu sergi?

– Taip. Aš sergu kaip kiaulė. Ar gali man paskolinti dešimt tūkstančių? Tai paskola, todėl aš grąžinsiu. Na, godus šunsnuki?

– „Godus“ yra puikus žodis. Ar tu prastai jautiesi, Eva?

– Kodėl tu vis klausinėji? – riktelėjo ji labai susijaudinusi.

– Ar tu karščiuoji?

– Duok man pinigų. Du tūkstančius! Tai niekis! Tu nesupranti. Kvailas senas vėpla!

Dabar jau ir Erlenduras atsistojo, o ji priėjo lyg ruoštųsi pulti.

Jis negalėjo suvokti šio staigaus agresyvumo. Nužvelgė ją nuo galvos iki kojų.

– Į ką tu spoksai? – ji išrėkė jam tiesiai į veidą. – Geidi manęs? Ar ištvirkęs senas tėtukas geidžia manęs?

Erlenduras sudavė jai per veidą, tačiau nestipriai.

– Ar mėgaujiesi tuo? – nenurimo ji.

Jis trenkė jai dar kartą, šįkart stipriau.

– Tau jau stovi? – iškošė ji.

Erlenduras atšoko. Duktė niekada šitaip su juo nekalbėjo. Akimirksniu ji tapo monstru. Jis niekada nematė jos tokios. Vyras jautėsi bejėgis prieš ją ir palaipsniui jo pyktis peraugo į gailestį.

– Kodėl dabar bandai mesti?

– Aš nebandau mesti! – šaukė ji. – Kas tau negerai? Argi nesupranti, ką tau sakau? Kas prakalbo apie metimą?

– Kas negerai, Eva?

– Baik su tais „kas negerai, Eva“. Ar gali man duoti penkis tūkstančius?

Atrodė, kad ji po truputį rimsta. Galbūt suprato, kad nuėjo per toli. Ji negalėjo taip kalbėti su savo tėvu.

– Kodėl ne? – neatlyžo Erlenduras.

– Ar duosi man dešimt tūkstančių, jei tau pasakysiu?

– Kas nutiko?

– Penkis tūkstančius.

Erlenduras spoksojo į savo dukrą.

– Ar tu laukiesi? – nustebo jis.

Eva dėbtelėjo į tėvą ir nuolankiai nusišypsojo.

– Bingo! – ištarė ji.

– Bet kaip? – sunkiai atsiduso Erlenduras.

– Ką turi galvoje „kaip"? Ar nori, kad viską smulkiai papasakočiau?

– Nereikia tų gudrių šnekų. Juk tu, be abejo, saugaisi? Prezervatyvai? Tabletės?

– Aš nežinau, kas nutiko. Tai tiesiog įvyko.

– Ir tu nori mesti kvaišalus?

– Jau nebe. Jau negaliu. Dabar pasakiau tau viską. Viską! Tu skolingas man dešimt tūkstančių.

– Kad apsvaigintum savo kūdikį?

– Tai ne kūdikis, kvaily. Tai niekas. Smėlio smiltelė. Aš negaliu tuojau pat mesti. Mesiu rytoj, prižadu. Tik ne dabar. Du tūkstančiai. Ką tau reiškia?

Erlenduras priėjo arčiau.

– Bet tu bandei. Juk nori mesti. Aš tau padėsiu.

– Aš negaliu! – išrėkė Eva Linda.

Prakaitas tekėjo jos veidu ir ji bandė nuslėpti visą kūną krečiantį drebulį.

– Štai kodėl atėjai pas mane, – svarstė Erlenduras. – Galėjai eiti bet kur kitur, kad gautum pinigų. Jau esi tai dariusi anksčiau. Tačiau atėjai pas mane, nes norėjai...

– Nustok taukšti niekus. Aš atėjau, nes manęs paprašė mama ir todėl, kad turi pinigų. Jokių kitų priežasčių. Jei tu

man jų neduosi, gausiu kitur. Tai ne problema. Daugybė senų vyrukų, tokių kaip tu, yra pasirengę man sumokėti.

Erlenduras neleido jai išmušti savęs iš vėžių.

– Ar kada nors jau buvai nėščia?

– Ne, – atsakė Eva Linda, nežiūrėdama jam į akis.

– Kas vaiko tėvas?

Eva Linda neteko žado ir žiūrėjo į tėvą išplėtusi akis.

– Ei! – sušuko ji. – Ar aš atrodau lyg ką tik atėjusi iš jaunavedžių apartamentų prakeiktame „Sagos" viešbutyje?

Ir prieš Erlendurui sureaguojant, ji nustūmė jį šalin, laiptais žemyn išbėgo iš buto į gatvę, kur pranyko šaltame rudens lietuje.

Jis lėtai uždarė duris, svarstydamas, ar jo reakcija buvo tinkama. Atrodė, kad jie nebegali kalbėtis vienas su kitu nesiginčydami, nešaukdami, ir jau buvo pavargęs nuo to.

Nebeturėdamas apetito jis sėdėjo savo fotelyje, paskendęs mintyse spoksojo į nieką ir jaudinosi dėl Evos Lindos. Galiausiai jis paėmė skaitomą knygą, kuri atversta gulėjo ant stalo. Tai buvo viena iš mėgstamiausių serijų, aprašanti sunkius išbandymus ir lemtingus įvykius laukinėje gamtoje.

Jis skaitė nuo to vietos, kur buvo baigęs. Vyras toliau skaitė istoriją „Prarasti gyvenimai ant Mosfelšeido kalno" ir taip įsijautė, kad netrukus jau atsidūrė negailestingoje pūgoje, kuri mirtinai sustingdė jaunus vyrus.

3

Lietus pylė kaip iš kibiro, kol Erlenduras ir Sigurduras Olis skubėjo iš automobilio, užbėgo laipteliais į daugiabutį Stigahlide ir paskambino durų skambučiu. Iš pradžių jie laukė susimąstę, kol nustos stipriai lyti, tačiau Erlendurui pasidarė nuobodu ir jis iššoko iš automobilio. Nenorėdamas būti paliktas, Sigurduras Olis sekė iš paskos. Akimirksniu jie permirko. Lietus nuo Sigurduro Olio plaukų varvėjo žemyn, ir jis rūsčiai žiūrėjo į Erlendurą, kol jie laukė, kada bus atvertos durys.

Per rytinį susirinkimą policininkai, kurie buvo atsakingi už tyrimą, svarstė įvairias versijas. Viena iš teorijų buvo ta, kad Holbergo žmogžudystė neturėjo visiškai jokio motyvo ir kad užpuolikas kvartale klaidžiojo jau kurį laiką, greičiausiai keletą dienų: vagis, ieškantis kur įsilaužti. Jis pabeldė į Holbergo duris, kad sužinotų, ar kas namie, ir supanikavo,

kai šeimininkas jas atidarė. O raštelis buvo paliktas siekiant suklaidinti policininkus. Jis neturėjo jokios kitos akivaizdžios reikšmės.

Tą dieną, kai Holbergas buvo nužudytas, daugiabučio Stigahlide gyventojai pranešė, kad dvi senyvo amžiaus moterys, sesės dvynės, buvo užpultos jauno vyro, dėvinčio žalią kareivišką švarkelį. Kažkas jį įleido pro paradines duris ir jis pabeldė į jų butą. Kai moterys atidarė, vyriškis įsiveržė vidun, užtrenkė duris ir reikalavo pinigų. Kai jos atsisakė, užpuolikas trenkė kumščiu vienai iš moterų, o kitą partrenkė ant žemės ir spardė ją, kol pagaliau išbėgo. Galiausiai pasigirdo balsas iš vidinio telefono ryšio ir Sigurduras Olis ištarė savo vardą. Durys zvimbtelėjo ir jie įėjo vidun. Laiptinė buvo prastai apšviesta ir šlykščiai dvokė. Kai jie pasiekė viršutinį aukštą, viena iš moterų stovėjo tarpduryje ir laukė jų.

– Ar jau sučiupote jį? – paklausė ji.

– Deja ne, – atsakė Sigurduras Olis purtydamas galvą. – Bet norėtume pakalbėti su jumis apie...

– Ar jie sučiupo jį? – pasigirdo balsas iš buto gilumos ir pirmosios moters kopija pasirodė prieškambaryje.

Jos buvo maždaug septyniasdešimties ir abi dėvėjo juodus sijonus ir raudonus nertinius. Jų sudėjimas buvo apkūnus, plaukai pražilę ir išpūsti, o žvilgsnis apvaliame veide neabejotinai kažko tikėjosi.

– Dar ne, – atsakė Erlenduras.

– Tai buvo tikras vargšelis, – pasakė pirmoji moteris, kurios vardas buvo Fjola.

Ji pakvietė detektyvus vidun.

– Nedrįsk jo gailėtis, – pasipiktino antroji moteris, vardu Birna, ir uždarė duris. – Jis buvo šlykštus gyvulys, trenkęs tau per galvą. Koks jis vargšelis?!

Atsisėdę svetainėje pareigūnai nužvelgė moteris, o tada atsisuko vienas į kitą. Tai buvo mažas butas. Sigurduras Olis pastebėjo du gretimus miegamuosius. Iš svetainės buvo galima matyti nedidelę virtuvėlę.

– Mes perskaitėme jūsų pareiškimą, – ištarė Sigurduras Olis, kuris važiuodamas pas seseris perskaitė jį automobilyje. – Ar jūs galėtumėte dar smulkiau apibūdinti jus užpuolusį vyrą?

– Vyrą? – nusistebėjo Fjola. – Tai greičiau buvo berniukas.

– Tačiau pakankamai suaugęs, kad mus užpultų, – pridūrė Birna. – Tam jis buvo pakankamai suaugęs. Pargriovė mane ant grindų ir spardė.

– Mes visiškai neturėjome pinigų, – tęsė Fjola.

– Mes nelaikome pinigų čia, – paaiškino Birna. – Taip jam ir pasakėme.

– Tačiau jis nepatikėjo.

– Ir užpuolė mus.

– Jis buvo laukinis.

– Ir keikė mus šlykščiausiais žodžiais.

– Vilkėjo siaubingą žalią švarkelį. Kaip kareivis.

– Ir avėjo tokius masyvius juodus batus, standžiai suvarstytus.

– Bet jis nieko nesulaužė.

– Ne, tiesiog pabėgo.

– Ar jis ką nors paėmė? – paklausė Erlenduras.

– Atrodė, lyg jis būtų ne viso proto, – ištarė Fjola, labai stengdamasi atrasti savyje gailesčio užpuolikui. – Jis nieko nesulaužė ir nieko nepaėmė. Tiesiog užpuolė mus, kai suvokė, kad negaus pinigų. Vargšelis.

– Greičiau apsvaigęs nei ne viso proto, – paprieštaravo Birna. – Vargšelis? Kartais tu būni tikra kvaiša. Jis buvo visiškai apdujęs. Galėjai nuspėti iš jo akių. Nemalonios stiklinės akys. Ir jis stipriai prakaitavo.

– Prakaitavo? – nustebo Erlenduras.

– Prakaitas tiesiog tekėjo jo veidu.

– Tai buvo lietus, – patikslino Fjola.

– Ne. Ir jis visas drebėjo.

– Lietus, – pakartojo Fjola ir Birna į ją piktai pažiūrėjo.

– Jis trenkė tau per galvą, Fjola. Tau mažiausiai to reikėjo.

– Ar tau vis dar skauda ten, kur jis įspyrė? – paklausė Fjola ir pažvelgė į Erlendurą.

Jis galėjo prisiekti, kad jos akys džiūgavo.

Vis dar buvo ankstus rytas, kai Erlenduras ir Sigurduras Olis atvyko į Nordurmyrį. Holbergo kaimynai iš pirmo ir antro aukšto laukė jų. Policija jau apklausė šeimą, kuri rado Holbergą, bet Erlenduras norėjo dar su jais pakalbėti. Viršutiniame aukšte gyveno pilotas. Tos dienos, kai buvo nužudytas Holbergas, vidudienį, jis grįžo iš Bostono, popiet nuėjo miegoti ir nė nekrustelėjo, kol policija nepabeldė į jo duris.

Jie pradėjo nuo piloto, kuris atvėrė duris nesiskutęs, užsivilkęs liemenę ir šortus. Jis buvo trisdešimties ir gyveno vienas, o jo butas atrodė kaip šiukšlių krūva: drabužiai mėtėsi visur, atviri lagaminai gulėjo ant apynaujės odinės sofos, plastikiniai maišeliai iš neapmuitinamų prekių parduotuvės tysojo ant grindų, ant stalo stovėjo vyno buteliai, o alaus skardinės mėtėsi kur tik papuola. Jis pažiūrėjo į juodu ir netaręs nė žodžio nuėjo atgal į vidų ir sudribo ant kėdės. Jie stovėjo priešais, negalėdami rasti kur prisėsti. Erlenduras žvalgėsi aplink ir galvojo, kad nesėstų net į skrydžio simuliatorių, valdomą šio vyro.

Dėl kažkokių priežasčių pilotas pradėjo šnekėti apie savo skyrybas su žmona ir domėjosi, ar tai galėtų tapti policijos reikalu. Kol jis buvo išvykęs, ta kalė susitikinėjo su kitais. Vieną dieną grįžęs iš Oslo jis rado žmoną su savo senu mokyklos draugu. Jam tai atrodė šlykštu, tačiau detektyvai nesuprato, kas jam buvo šlykščiau – žmonos neištikimybė, ar tai, kad jis turėjo apsistoti Osle.

– Mes čia dėl žmogžudystės, įvykdytos bute rūsyje, – Erlenduras įsiterpė į užgaulų piloto monologą.

– Ar jūs kada nors buvote Osle? – paklausė pilotas.

– Ne, – atsakė Erlenduras. – Mes neketiname kalbėti apie Oslą.

Iš pradžių pilotas žiūrėjo į Erlendurą, paskui į Sigurdurą Olį, kol galiausiai atrodė, jog jis susiprato.

– To vyro aš visiškai nepažinojau. Šį butą nusipirkau prieš keturis mėnesius, ir, kaip suprantu, prieš tai jis buvo ilgai negyvenamas. Keletą kartų buvau sutikęs jį lauke. Jis atrodė normalus.

– Normalus? – pasitikslino Erlenduras.

– Turiu galvoje toks, su kuriuo galima pašnekėti.

– Apie ką jūs kalbėjotės?

– Daugiausia apie skraidymą. Jis domėjosi skraidymu.

– Ką turite galvoje sakydamas, kad jis domėjosi skraidymu?

– Lėktuvus, – ištarė pilotas, atidarydamas alaus skardinę, kurią ištraukė iš plastikinio maišelio. – Miestus, – jis godžiai nurijo šiek tiek alaus. – Skrydžių palydoves, – atsirūgo jis. – Senis daug klausinėjo apie palydoves. Na, žinote.

– Ne, – nesutiko Erlenduras.

– Na, žinote, laukiant skrydžių. Užsienyje.

– Taip.

– Kas vyko, ar jos buvo karštos, ir panašių dalykų. Jis girdėjo, kad vyksta beprotiški dalykai... per tarptautinius skrydžius.

– Kada jį paskutinį kartą matėte? – paklausė Sigurduras Olis.

Pilotas galvojo, tačiau neįstengė prisiminti.

– Prieš keletą dienų, – galiausiai ištarė jis.

– Ar pastebėjote, kad paskutiniu metu jį kas nors lankytų? – toliau klausinėjo Erlenduras.

– Ne, aš retai būnu namuose.

– Ar pastebėjote kaimynystėje šniukštinėjančių žmonių, kurie atrodė įtartinai, arba tiesiog slankiojančių aplink namus?

– Ne.

– Ką nors, dėvintį žalią kareivišką švarkelį?

– Ne.

– Jauną vyrą, avintį kareiviškais batais?

– Ne. Ar tai buvo jis? Ar žinote, kas tai padarė?

– Ne, – atsakė Erlenduras ir pasisukdamas išeiti nuvertė puspilnę alaus skardinę.

Moteris nusprendė kelioms dienoms išsivežti vaikus pas motiną ir jau buvo pasirengusi išvykti. Ji nenorėjo, kad vaikai būtų name po to įvykio. Jos vyras pritarė. Tai jiems atrodė geriausia. Tėvai akivaizdžiai patyrė šoką. Butas buvo pirktas prieš ketverius metus, jiems patiko gyventi Nordurmyryje. Tai puiki vieta gyventi. Ypač šeimoms su vaikais. Berniukai stovėjo šalia savo motinos.

– Buvo siaubinga rasti jį tokį, – ištarė vyras prislopintu balsu, tarsi šnibždėtų ir pažiūrėjo į berniukus. – Pasakėme jiems, kad kaimynas miega, – pridūrė, – bet...

– Mes žinome, kad jis buvo negyvas, – ištarė vyresnysis sūnus.

– Nužudytas, – patikslino jaunesnysis.

Sumišusi pora šyptelėjo.

– Jie laikosi gerai, – nutarė motina ir paglostė vyresniojo berniuko skruostą.

– Aš prieš Holbergą nieko blogo neturėjau, – pasakė vyras. – Kartais mes šnekučiuodavomės lauke. Jis ilgai gyveno šiame name, todėl mes kalbėdavomės apie sodą ir jo priežiūrą bei panašius dalykus, apie kuriuos kalbi su kaimynais.

– Bet tai nebuvo artima, – toliau tęsė žmona. – Turiu galvoje mūsų bendravimą. Manau, kad jis buvo toks, koks turėjo būti. Nemanau, kad reikia bendrauti per daug artimai. Na, žinote, privatumas.

Jie nepastebėjo jokių svetimų žmonių netoli namo ir nematė, kad žmogus, dėvintis žalią kareivišką švarkelį, klajotų gretimai. Moteris nekantravo išsivežti berniukus.

– Ar Holbergas dažnai turėdavo svečių? – paklausė Sigurduras Olis.

– Nė vieno nemačiau, – atsakė moteris.

– Atrodė, kad jis vienišas, – pridūrė jos vyras.

– Jo butas dvokė, – ištarė vyresnėlis.

– Dvokė, – pakartojo jo brolis.

– Rūsyje kaupiasi drėgmė, – norėdamas atsiprašyti už vaikus paaiškino tėvas.

– Drėgmė kartais išplinta ir čia, – tarė žmona.

– Apie tai kalbėjomės su juo.

– Jis sakė pažiūrėsiąs, ką dėl to gali padaryti.

– Tai buvo prieš dvejus metus.

4

Pora iš Gardabairo su sielvartu akyse žiūrėjo į Erlendurą. Jų mažoji duktė dingo. Jie tris dienas nesulaukė iš jos jokių žinių. Netgi nuo vestuvių, iš kurių ji pabėgo. Jų mažoji mergaitė. Erlenduras įsivaizdavo vaiką su didžiulėmis auksinėmis garbanomis, kol sužinojo, kad ji buvo dvidešimt trejų metų psichologijos studentė Islandijos universitete.

– Iš vestuvių? – paklausė Erlenduras, nužvelgdamas erdvų vestibiulį, atrodantį tarsi visas daugiabučio aukštas, kuriame jis gyvena.

– Savo pačios vestuvių! – ištarė tėvas, lyg vis negalėtų to suprasti. – Mergaitė pabėgo iš savo vestuvių.

Motina priglaudė suglamžytą nosinę prie veido.

Buvo vidurdienis. Dėl kelio darbų Erlendurui prireikė pusės valandos iš Reikjaviko nuvykti į Gardabairą, kur po ilgų ieškojimų rado privatų namą, apsuptą didžiulio sodo su

įvairiais medžiais, siekiančiais šešis metrus – nuo gatvės jis buvo beveik nematomas.

Pora pasitiko jį šoko būsenos. Erlenduras pagalvojo, kad tai laiko švaistymas. Jo laukė kiti, daug svarbesni dalykai, tačiau jis jautėsi taip, lyg vis dar būtų skolingas savo buvusiai žmonai, nors du dešimtmečius su ja beveik nešnekėjo. Motina vilkėjo puošnų, blyškiai žalios spalvos kostiumėlį, tėvas – juodą kostiumą. Jis prasitarė, kad vis labiau jaudinasi dėl dukters. Nors žinojo, kad galiausiai ji grįš namo gyva ir sveika – atsisakė galvoti kitaip – tačiau vis tiek norėjo pasitarti su policija, net ir nematydamas priežasties tuojau pat kviesti paieškų ir gelbėjimo tarnybas ar siųsti pranešimus į radiją, laikraščius ir televiziją.

– Ji tiesiog dingo, – tarė motina.

Pora atrodė šiek tiek vyresnė už Erlendurą, greičiausiai šešiasdešimties. Jie vertėsi vaikiškų drabužių importu, kuris suteikė galimybę mėgautis prašmatniu gyvenimu. Naujieji turtuoliai. Laikai jiems buvo geri. Priešais dvivietį garažą Erlenduras pastebėjo du naujus blizgančius automobilius. Moteris suėmusi save į nagą pradėjo Erlendurui pasakoti istoriją:

– Tai nutiko šeštadienį – prieš tris dienas. Dieve, kaip greitai bėga laikas... Buvo tokia nuostabi diena. Jie buvo ką tik sutuokti populiaraus pastoriaus.

– Absurdiška, – pareiškė jos vyras, – skubėdamas atvyko, perskaitė kelias klišė ir vėl išvyko su savo lagaminėliu. Nesuprantu, kodėl jis toks populiarus.

Motina niekam nebūtų leidusi sugadinti vestuvių iškilmių:

– Žavinga diena! Saulėtas ir gražus rudens oras. Neabejotinai šimtas žmonių vien tik bažnyčioje. Ji turėjo tiek daug draugų. Tokia populiari mergaitė. Svečius sukvietėme į pokylių salę čia, Gardabaire. Kaip ta vieta vadinama? Visuomet pamirštu.

– „Gardaholt“, – priminė tėvas.

– Tokia nuostabi, jauki vieta, – toliau kalbėjo ji. – Mes ją užpildėme. Turiu galvoje salę. Šitiek daug dovanų. Ir tada, kai... tada, kai...

– Tai turėjo būti jų pirmasis šokis, – pratęsė tėvas, kai jo žmona paplūdo ašaromis. – O vaikinas kaip kvailys stovėjo vienas šokių aikštelėje. Mes kvietėme Disą Ros, bet ji nepasirodė. Pradėjome jos ieškoti, bet atrodė, kad žemė prasivėrė ir ją prarijo.

– Disą Ros? – paklausė Erlenduras.

– Paaiškėjo, kad ji išvažiavo vestuviniu automobiliu.

– Vestuviniu automobiliu?

– Limuzinu su gėlėmis ir kaspinais. Tuo, kuriuo jie atvyko iš bažnyčios. Ji tiesiog pabėgo iš vestuvių. Jokio įspėjimo! Jokio paaiškinimo!

– Iš savo vestuvių! – sušuko motina.

– Ir jūs nežinote, kas privertė ją taip pasielgti?

– Matyt, ji apsigalvojo, – atsakė motina. – Matyt, gailėjosi dėl visko.

– Tačiau kodėl? – pasiteiravo Erlenduras.

– Prašau, ar galite ją surasti? – paklausė tėvas. – Ji nesusisiekė su mumis, ir mes beprotiškai jaudinamės. Vakarėlis buvo visiška nesėkmė. Vestuvės sugadintos. Mes visiškai suglumę, o mūsų mažoji mergaitė dingusi.

– Vestuvių automobilis. Ar jį rado?

– Taip, Gardastraetyje.

– Kodėl ten?

– Nežinau. Ji ten nieko nepažįsta. Jos drabužiai buvo automobilyje.

Erlenduras susimąstė.

– Jos drabužiai buvo vestuvių automobilyje? – galų gale ištarė jis, trumpai apsvarstęs, kurlink pasisuko šis pokalbis ir ar jis dėl to kaltas.

– Ji nusivilko nuotakos suknelę ir apsirengė drabužius, kuriuos, matyt, laikė automobilyje, – paaiškino motina.

– Kaip manote, ar galėsite ją surasti? – paklausė tėvas. – Susisiekėme su visais jos pažįstamais, bet niekas apie ją nieko negirdėjo. Mes tiesiog nežinome ko griebtis. Turiu jos nuotrauką.

Jis įdavė Erlendurui mokyklinę jaunos, dailios šviesiaplaukės, kuri dabar slapstosi, fotografiją.

– Ir jūs neįsivaizduojate, kas nutiko?

– Nė menkiausios užuominos, – atsakė mergaitės motina.

– Nieko, – pritarė tėvas.

– Ar čia vestuvinės dovanos? – Erlenduras pažiūrėjo į didelį pietų stalą, nukrautą spalvingomis dėžėmis su dailiais kaspinais ir gėlėmis. Stebimas poros jis priėjo prie stalo. Nė karto gyvenime nematęs tokios gausybės dovanų, svarstė, kas galėtų būti jų viduje. Indai ir dar daugiau indų – įsivaizdavo jis.

Na ir gyvenimas.

– O kas yra čia? – paklausė jis, pirštu rodydamas į medžio atraižą didelėje vazoje, stovinčią stalo gale.

Prie medžio šakų kaspinais buvo pririštos širdies formos raudonos kortelės.

– Tai linkėjimų medis.

– Kas? – nustebo Erlenduras.

Per savo gyvenimą jis dalyvavo tik vieneriose vestuvėse, kurios vyko ganėtinai seniai, ir ten nebuvo jokių linkėjimų medžių.

– Svečiai parašė sveikinimus nuotakai bei jaunikiui ir korteles kabino ant medžio. Daug linkėjimų buvo parašyta

ir pakabinta prieš Disai Ros dingstant, – pasakojo motina, vis dar laikydama nosinę sau prie veido.

Mobilusis telefonas suskambo Erlenduro palto kišenėje. Jis bandė apgraibomis ištraukti telefoną, tačiau šis įstrigo kišenėje ir, užuot kantriai bandęs jį išlaisvinti, Erlenduras energingai truktelėjo ir kišenė jį pagaliau atidavė. Ranka, laikanti telefoną, atšoko ir sulaužė linkėjimų medį. Erlenduras žvilgsniu atsiprašė poros ir atsiliepė.

– Ar tu važiuosi su mumis į Nordurmyrį? – be jokių įžangų paklausė Sigurduras Olis. – Kad geriau apžiūrėtume butą.

– Ar tu jau ten? – paklausė Erlenduras ir paėjo atokiau.

– Ne. Aš lauksiu tavęs, – atsakė Sigurduras Olis. – Kur, po velnių, tu esi?

Erlenduras nutraukė pokalbį.

– Pažiūrėsiu, ką galiu padaryti, – pažadėjo jis porai. – Nemanau, kad jai gresia pavojus. Jūsų dukra tikriausiai tik pabūgo ir dabar yra apsistojusi pas draugus. Neturėtumėte per daug jaudintis. Esu tikras, kad ji netrukus paskambins.

Pora pasilenkė prie atvirukų, nukritusių ant žemės. Erlenduras pastebėjo, kad jie nepamatė keleto atvirukų, kurie nukrito po kėde, todėl pasilenkė jų pakelti. Perskaitęs linkėjimus jis pažvelgė į porą.

– Ar jūs tai matėte? – paklausė jis ir padavė jiems atviruką.

Tėvas perskaitė žinutę ir nuostaba perkreipė jo veidą. Jis perdavė atviruką žmonai. Ji perskaitė jį keletą kartų, tačiau nieko nesuprato. Erlenduras paėmė atviruką iš jos rankų ir dar kartą jį peržvelgė. Žinutė buvo nepasirašyta.

– Ar tai jūsų dukters raštas? – paklausė jis.

– Manau, taip, – atsakė motina.

Erlenduras rankose apvertė atviruką ir dar kartą perskaitė žinutę:

Jis yra monstras. Ką aš padariau?

5

– Kur tu buvai? – Sigurduras Olis pasiteiravo Erlenduro, kai šis grįžo iš darbo, tačiau atsakymo nesulaukė.

– Ar Eva Linda bandė su manimi susisiekti? – paklausė jis.

Sigurduras Olis atsakė taip nemanantis. Jis žinojo apie Erlenduro dukrą ir jos problemas, bet jie vengė apie tai kalbėti. Asmeniniai reikalai būdavo aptarinėjami itin retai.

– Kas nors naujo dėl Holbergo? – paklausė Erlenduras ir nuėjo tiesiai į savo kabinetą.

Sigurduras Olis nusekė iš paskos ir užvėrė duris. Žmogžudystės nebuvo dažnos Reikjavike ir tais retais atvejais, kai būdavo įvykdytos, susilaukdavo didelio dėmesio. Kriminalinis skyrius laikosi taisyklės – neinformuoti žiniasklaidos dėl tyrimo detalių, nebent tai būtina. Tai netaikoma šiuo atveju.

– Sužinojome apie jį šiek tiek daugiau, – pranešė Sigurduras Olis, atversdamas aplanką, kurį laikė. – Jis yra šešiasdešimt devynerių metų amžiaus, gimė Soidaurkroukure. Paskutinius metus dirbo sunkvežimių vairuotoju „Islandijos transporte“. Kartais ten uždarbiaudavo.

Sigurduras Olis trumpam nutilo.

– Ar neturėtume pakalbėti su jo bendradarbiais? – paklausė Sigurduras Olis, tiesindamas kaklaraištį.

Sigurduras Olis vilkėjo naują kostiumą – aukštas ir gražus, baigęs kriminologiją Amerikos universitete. Jis buvo toks, koks nebuvo Erlenduras – šiuolaikiškas ir organizuotas.

– Ką apie tai mano žmonės biure? – paklausė Erlenduras, sukinėdamas vos besilaikančią megztinio sagą, kuri galiausiai įkrito jam į delną.

Jis buvo stambus, tvirtai sudėtas, tankiais gelsvai rusvais plaukais, vienas iš labiausiai patyrusių detektyvų komandoje. Jis viską darydavo savaip. Jo viršininkai ir kolegos seniai pasidavė kovoje su juo. Tai truko metų metus. Erlenduras tam neprieštaravo.

– Tikriausiai koks nors pakvaišėlis, – atsakė Sigurduras Olis. – Šiuo metu ieškome to žalio kareiviško švarkelio, vaikio, kuris norėjo pinigų, bet supanikavo, kai Holbergas atsisakė jų duoti.

– O kaip Holbergo šeima? Ar jis apskritai turėjo šeimą?

– Jokios šeimos, tačiau mes dar neturime visos informacijos. Bandome ją sulipdyti: šeima, draugai, bendradarbiai.

– Pagal jo buto vaizdą manau, kad jis ilgai buvo viengungis.

– Tu, be abejo, žinotum, – leptelėjo Sigurduras Olis, tačiau Erlenduras apsimetė negirdėjęs.

– Ar kas nors girdėti iš patologų, teismo ekspertizės?

– Pirminė ataskaita parengta. Joje nieko, ko mes nežinotume. Holbergas mirė nuo smūgio į galvą. Smūgis buvo stiprus, tačiau iš tiesų viską lėmė peleninės forma ir aštrūs jos kraštai. Kaukolė skilo ir jis mirė akimirksniu... Arba beveik. Atrodo, griūdamas kliudė staliuko kampą. Kaktoje jis turėjo gilią žaizdą, kuri atitiko stalo kampą. Ant peleninės rasti Holbergo ir dar du pirštų atspaudų rinkiniai, iš kurių vienas rastas ir ant pieštuko.

– Ar tai reiškia, kad jie žudiko?

– Labai tikėtina, kad jie yra žudiko, taip.

– Teisingai, tipiška, šiurkšti islandiška žmogžudystė.

– Tipiška, ir tai yra prielaida, prie kurios mes dirbame.

Vis dar lijo. Žemo slėgio frontas, kuris šiuo metų laiku ateina iš Atlanto gilumos, sėkmingai judėjo rytų kryptimi per

Islandiją, atnešdamas vėją, drėgmę ir žiemišką tamsą. Kriminalistų komanda vis dar dirbo pastate Nordurmyryje. Geltona policijos juosta, aptvėrusi pastatą, Erlendurui priminė elektros požeminių linijų šulinį: anga kelyje, purvinas gaubtas virš jos, šviesos mirkčiojimas viduje ir kruopščiai apsukta geltona juosta. Tuo pačiu būdu policija aptvėrė nusikaltimo vietą geltona plastikine juosta su įstaigos pavadinimu, atspausdintu ant jos. Erlenduras ir Sigurduras Olis sutiko Elinborg bei kitus detektyvus, kurie per visą rudenišką naktį iki pat ryto nuodugniai apieškojo pastatą ir kaip tik baigė savo darbus.

Žmonės iš gretimų pastatų buvo apklausti, tačiau niekas nepastebėjo įtartinos veiklos nusikaltimo vietoje nuo pirmadienio ryto iki kol buvo surastas kūnas.

Netrukus pastate neliko nieko, išskyrus Erlendurą ir Sigurdurą Olį. Kraujas ant kilimo pajuodavo. Peleninė, pieštukas ir aplankas buvo paimti kaip įkalčiai. Visgi galėjai pamanyti, kad nieko neįvyko. Sigurduras Olis nuėjo apžiūrėti darbo kambario ir koridoriaus į miegamąjį, kol Erlenduras žvalgėsi svetainėje. Jie užsimovė baltas gumines pirštines. Nuotraukos buvo užklijuotos ant kartono, pakabintos ant sienų ir atrodė tarsi pirktos iš į namus atėjusio prekybos agento. Knygų lentynose buvo verstiniai trileriai, knygos minkštais viršeliais iš knygų klubo. Kai kurios perskaitytos,

kitos – akivaizdžiai nepaliestos. Jokių įdomių knygų kietais viršeliais. Erlenduras pasilenkė beveik iki pat grindų, kad perskaitytų knygų iš apatinės lentynos pavadinimus, tačiau atpažino tik vieną – Nabokovo „Lolitą" minkštu viršeliu. Jis ištraukė ją iš lentynos. Šis leidinys anglų kalba tikrai buvo skaitytas.

Jis padėjo knygą atgal ir lėtai nuėjo prie stalo. Baldas buvo „L" formos ir užėmė vieną svetainės kampą. Nauja, patogi darbo kėdė stovėjo prie rašomojo stalo ant plastikinio pakloto kilimui apsaugoti. Stalas atrodė daug senesnis už kėdę. Stale buvo devyni stalčiai: vienas ilgas per vidurį ir po keturis iš abiejų plataus stalviršio šonų. Ant trumpesniojo stalviršio stovėjo septyniolikos colių kompiuterio ekranas, o po juo ištraukiama lentynėlė klaviatūrai. Pagrindinė kompiuterio įranga buvo laikoma ant žemės. Visi stalčiai užrakinti.

Sigurduras Olis apieškojo drabužių spintą miegamajame. Viskas buvo protingai išdėliota – kojinės viename stalčiuje, apatiniai drabužiai – kitame, kelnės ir megztiniai – dar kituose. Keletas marškinių ir trys kostiumai kabojo ant metalinio skersinio. Seniausias iš jų buvo, kaip Sigurduras manė, disko laikų – rudas, dryžuotas. Keletas porų batų buvo spintos apačioje. Patalynė – viršutiniame stalčiuje. Vyras pasiklojo lovą prieš svečiui atvykstant. Baltas apklotas uždengė pūkinę antklodę ir pagalvę.

Ant stalelio prie lovos stovėjo žadintuvas ir dvi knygos. Viena buvo apie interviu su gerai žinomu politiku, kita – „Scania-Vabis“ sunkvežimių fotografijos. Stalelyje prie lovos taip pat buvo stalčius su vaistais, medicininiu spiritu, migdomaisiais, vaistais nuo skausmo ir mažu stikliniu indeliu vazelino.

– Ar kur nors matei kokius raktus? – paklausė Erlenduras, stovėdamas tarpduryje.

– Nemačiau. Turi galvoje, durų raktus?

– Ne, nuo rašomojo stalo.

– Tokių taip pat nemačiau.

Erlenduras nuėjo į darbo kambarį, o iš ten į virtuvę. Jis atidarė stalčius ir spinteles, bet pastebėjo tik stalo įrankius ir stiklines, samčius ir lėkštes. Jokių raktų. Jis nuėjo atgal prie kabyklos prieškambaryje, apčiupinėjo paltus, bet nerado nieko, išskyrus mažą juodą maišelį su žiedu raktams ir keliomis monetomis viduje. Du rakčiukai kabėjo ant žiedo greta raktų nuo pagrindinių durų, buto ir kambarių. Erlenduras pabandė atrakinti jais rašomąjį stalą. Tas pats raktas tiko visiems devyniems stalčiams.

Pirmiausia jis ištraukė didįjį stalčių stalo viduryje. Ten buvo laikraščio prenumerata ir sąskaitos – telefono, elektros, šildymo ir kreditinės kortelės. Dveji apatiniai stalčiai kairėje buvo tušti. Aukščiau esančiame buvo mokesčių formos

ir darbo užmokesčio kvitai. Viršutiniame stalčiuje gulėjo nuotraukų albumas. Tai buvo senos nespalvotos įvairių laikotarpių žmonių fotografijos, kartais jie pasipuošę sėdėdavo svetainėje, panašioje į šią Nordurmyryje, kartais iškylaudavo: žemaūgiai beržai, Gudlfoso krioklys ir geizeriai. Jis rado dvi fotografijas, kuriose, jo manymu, galėjo būti nužudytasis vyras jaunystėje, tačiau jokių nuotraukų, darytų pastaruoju metu.

Jis atitraukė stalčius dešinėje pusėje. Du viršutiniai buvo tušti. Trečiame jis rado kortų malką, sulankstomą šachmatų rinkinį ir seną rašalinę.

Po apatiniu stalčiumi jis rado nuotrauką.

Erlenduras uždarinėjo apatinį stalčių ir išgirdo garsą, panašų į tylų šlamesį jo viduje. Kai jis vėl atidarė ir uždarė stalčių, vėl išgirdo tą patį garsą. Kažkas trynėsi į stalčių jį uždarant. Jis giliai atsiduso ir pritūpė, bandė žiūrėti vidun, tačiau nieko nematė. Jis ištraukė stalčių, tačiau nieko neišgirdo. Uždarė jį ir garsas vėl atsirado. Vyras atsiklaupė ant žemės, visiškai ištraukė stalčių ir pamatęs kažką įstrigusį pasilenkė, kad pasiekų.

Tai buvo maža nespalvota kapavietės nuotrauka, daryta žiemą. Jis neįstengė atpažinti kapinių. Tai buvo antkapis ir beveik visas užrašas buvo aiškiai matomas. Ten buvo iškaltas moters vardas: *Audur*. Jokios pavardės. Erlenduras negalėjo

įžiūrėti datų. Jis apgraibomis kišenėje susirado akinius, užsidėjo juos ir prisikišo nuotrauką prie nosies. 1964–1968. Jis šiek tiek įžiūrėjo antkapio įrašą, tačiau raidės buvo labai mažos, tad negalėjo jo perskaityti. Vyras atsargiai nupūtė dulkes nuo fotografijos.

Mergaitė buvo vos ketverių, kai mirė.

Erlenduras pažvelgė į rudenišką lietų, besidaužantį stiklą. Nors buvo vidurdienis, dangus atrodė rūškanai juodas.

6

Didžiulis sunkvežimis siūbavo audroje tarsi priešistorinė pabaisa, ir stiprus lietus beldė į jį. Policija šiek tiek užtruko bandydama nustatyti, kur jis yra, nes stovėjo ne ten, kur Nordurmyryje gyveno Holbergas, o automobilių stovėjimo aikštelėje Snorabrauto vakaruose, prie „Domus Medica" sveikatos centro, už kelių minučių kelio pėsčiomis nuo Holbergo namų. Galų gale per radiją nuskambėjo policijos prašymas suteikti informacijos apie apytikrę sunkvežimio vietą. Policijos patrulis rado jį maždaug tuo pat metu, kai Erlenduras ir Sigurduras Olis kartu su fotografu išėjo iš Holbergo buto. Teismo ekspertizės komanda buvo iškviesta, kad apieškotų transporto priemonę. Tai buvo „MAN" vilkikas su raudona vairuotojo kabina. Viskas, ką rado per trumpą apžiūrą, buvo „juodosios" pornografijos žurnalų kolekcija.

Sunkvežimį buvo nuspręsta nugabenti į kriminalinio skyriaus būstinę tolesniems tyrimams.

Kol visa tai vyko, teismo tyrėjai nagrinėjo nuotrauką. Paaiškėjo, kad ji buvo atspausdinta ant „Ilford" fotopopieriaus, kuris buvo populiarus šeštajame dešimtmetyje, tačiau jo gamyba seniai nutraukta. Greičiausiai fotografiją išryškino pats fotografas arba mėgėjas: ji pradėjo blukti dėl nerūpestingai atlikto darbo. Ant nuotraukos nebuvo jokių užrašų ar vietovės orientyrų, kurie padėtų nustatyti kapinių buvimo vietą. Tai galėjo būti bet kur šalyje.

Fotografas stovėjo atsitraukęs maždaug tris metrus nuo antkapio. Kadras buvo padarytas daugiau ar mažiau iš priekinės jo pusės. Greičiausiai fotografas turėjo pritūpti, nebent jis buvo labai žemas. Netgi iš tokio atstumo jo matymo lauko kampas buvo ganėtinai siauras. Aplink kapą niekas neaugo – žemę buvo užklojęs purus sniegas. Už šio antkapio nesimatė jokių kitų kapų – viskas buvo apgaubta baltos miglos.

Tyrėjai susitelkė į užrašą, kuris buvo beveik neįskaitomas, nes fotografas stovėjo gana toli. Buvo padaryta daugybė fotografijos kopijų, užrašas išdidintas, o kiekviena raidė buvo atspausdinta ant atskiro A5 formato popieriaus, sunumeruota ir jos buvo išdėliotos ta pačia tvarka, kaip ir ant antkapio. Nuotraukos atrodė lyg mozaikos – šviesos ir šešėlių

kontrastai buvo atvaizduoti vien tik nespalvotais taškais, – tačiau perkėlus fotografijas į kompiuterį, šviesotamsos raiška pagerėjo. Kai kurios raidės buvo ryškesnės už kitas, todėl tyrėjų komandai teliko užpildyti tarpus. Raidės M, F ir O buvo aiškiai įskaitomos, o su kitomis buvo šiek tiek sudėtingiau. Erlenduras paskambino Nacionalinio statistikos biuro vadovui į namus, kuris, nors ir keikdamasis, sutiko susitikti kontoroje „Skuggasund“ pastate. Erlenduras žinojo, kad ten buvo laikomi visi mirties liudijimai, išduoti nuo 1916 metų. Pastate nieko nebuvo – visi darbuotojai jau buvo išėję. Po pusvalandžio departamento vadovas išlipo iš automobilio prie Statistikos biuro ir krestelėjo Erlenduro ranką. Jis suvedė slaptažodį į apsaugos sistemą ir su savo identifikacijos kortele atvėrė duris. Erlenduras trumpai nupasakojo situaciją, neatskleisdamas visų detalių.

Jie peržiūrėjo visus mirties liudijimus, išduotus 1968 metais, ir dviejuose iš jų buvo su minimas Audur vardas. Viena jų buvo ketverių. Ji mirė vasarį. Jie greitai rado daktaro, pasirašiusio mirties liudijimą, vardą nacionaliniame registre. Jis gyveno Reikjavike. Liudijime buvo minima mergaitės motina. Informacija apie ją buvo surasta be jokių problemų. Ji buvo vardu Kolbrun. Jos paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta septintajame dešimtmetyje buvo nurodyta Keblavike. Tuomet jie dar kartą peržiūrėjo mirties liudijimus. Kolbrun

mirė 1971 metais – praėjus trejiems metams po dukros mirties.

Mergaitė mirė nuo piktybinio auglio smegenyse.

Motina nusižudė.

7

Jaunikis pakvietė Erlendurą į savo kabinetą. Jis yra kokybės ir rinkodaros vadybininkas didmenine prekyba užsiimančioje bendrovėje, kuri importuoja pusryčių dribsnius iš Amerikos, ir Erlenduras, niekada gyvenime neragavęs amerikietiškų pusryčių dribsnių, sėdėdamas kabinete galvojo, ką iš tiesų kokybės ir rinkodaros vadybininkas veikia tokioje įmonėje. Tačiau jam neknietėjo paklausti. Jaunikis vilkėjo gerai išlygintus baltus marškinius ir plačias petnešas, jo rankovės buvo paraitotos, lyg kokybės klausimų sprendimai reikalautų visos jo stiprybės. Vidutinio ūgio, šiek tiek putlus, su ūsais ir barzda aplink storalūpę burną. Jo vardas buvo Vigo.

– Jokių žinių iš Disos, – išbėrė Vigo ir atsisėdo prieš Erlendurą.

– Ar buvo kas nors, ką jai pasakėte, kas...

– Visi taip mano, – pasipiktino Vigo. – Visi galvoja, kad tai mano kaltė. Tai blogiausias dalykas. Blogiausia dalis visame šiame reikale. Negaliu to pakęsti.

– Ar prieš pabėgdama ji elgėsi kaip nors neįprastai? Ar įvyko kas nors, kas galėjo ją nuliūdinti?

– Visi tiesiog linksminosi. Na, žinote, vestuvės, juk suprantate, apie ką kalbu?

– Nesuprantu.

– Ar tikrai niekad nedalyvavote vestuvėse?

– Kartą, labai seniai.

– Buvo metas pirmajam šokiui. Kalbos buvo baigtos ir Disos draugės suorganizavo šiek tiek linksmybių – užgrojo akordeonistas ir mes turėjome šokti. Aš sėdėjau prie mūsų stalo, kai visi pradėjo ieškoti Disos, bet ji pradingo.

– Kada paskutinį kartą ją matėte?

– Ji sėdėjo greta manęs ir pasakė, kad jai reikia į tualetą.

– Ar jūs padarėte ką nors, kas galėjo sukelti jos nepasitenkinimą?

– Žinoma, ne! Aš ją pabučiavau ir pasakiau, kad paskubėtų.

– Kiek laiko praėjo, kol pradėjote paieškas?

– Nežinau. Aš sėdėjau su draugais ir tuomet išėjau į lauką parūkyti – visi rūkaliai privalėjo eiti į lauką. Lauke šnekučiavausi su ateinančiais žmonėmis apie šį bei tą. Tuomet grįžau į savo vietą ir su priėjusiu akordeonistu kalbėjau apie šokį

bei muziką. Aš taip pat kalbėjausi su keletu kitų žmonių. Manau, tai truko apie pusvalandį, tačiau nesu tikras.

– Ir per tą laiką nė karto jos nematėte?

– Ne. Kai supratome, kad ji dingo, kilo sumaištis. Visi spoksojo į mane, lyg tai būtų mano kaltė.

– Kaip manote, kas jai galėjo nutikti?

– Aš ieškojau visur, kalbėjau su visais jos draugais ir artimaisiais, bet niekas nieko nežinojo. Ar bent jau taip sakė.

– Manote, kad kažkas melavo?

– Na, ji turi kažkur būti.

– Ar žinojote, kad ji paliko raštelį?

– Ne. Kokį raštelį? Ką jūs turite omenyje?

– Ji pakabino kortelę ant to linkėjimų medžio su užrašu: „Jis yra monstras. Ką aš padariau?" Ar žinote, ką ji tuo norėjo pasakyti?

– „Jis yra monstras", – pakartojo Vigo. – Ką ji turėjo galvoje?

– Aš pamaniau, kad tai galėtumėte būti jūs.

– Aš? – sunerimo Vigo. – Aš nesu padaręs jai nieko blogo, ničnieko. Niekuomet. Tai ne aš. Tai negaliu būti aš.

– Jos paimtą automobilį rado Gardastraetyje. Ar tai jums ką nors sako?

– Ten ji nieko nepažinojo. Ar ketinate pranešti, kad ji dingo?

– Manau, jos tėvai nori duoti jai šiek tiek laiko sugrįžti.

– O jei ji nesugrįš?

– Tuomet ir pamatysime.

Erlenduras trumpam nutilo.

– Aš maniau, jog ji susisiekė su jumis, kad pasakytų, jog viskas gerai, – tęsė jis.

– Luktelkite, ar jūs sakote, kad tai mano kaltė, ir ji su manimi nekalbės, nes aš jai kažką padariau? Jėzau, kokia siaubinga istorija. Ar bent įsivaizduojate, koks buvo jausmas pirmadienį grįžti į darbą? Visi mano kolegos buvo vakarėlyje. Mano viršininkas buvo vakarėlyje! Nejaugi manote, kad tai mano kaltė? Po velnių! Visi mano, kad tai mano kaltė.

– Moterys, – ištarė Erlenduras atsistodamas, – daug sudėtingesnės nei kokybės kontrolė.

Kai tik Erlenduras atvyko į savo biurą, suskambo telefonas. Jis iš karto atpažino balsą, nors ir ilgai nebuvo jo girdėjęs. Jis vis dar buvo aiškus, stiprus ir ryžtingas, nors senyvas. Erlenduras pažinojo Marijoną Brym jau beveik trisdešimt metų ir jų santykiai ne visuomet buvo lengvi.

– Aš ką tik grįžau iš vasarnamio, – ištarė balsas telefone, – ir tik dabar, pasiekusi miestą, išgirdau naujienas.

– Ar tu kalbi apie Holbergą? – paklausė Erlenduras.

– Ar peržiūrėjai pareiškimus apie jį?

– Sigurduras Olis tikrino įrašus kompiuteryje, bet kol kas iš jo jokių žinių. Kokius pranešimus?

– Nesu tikra, ar jie vis dar yra kompiuterio bylose. Galbūt jau ištrinti. Ar yra koks nors įstatymas, kada pareiškimas tampa pasenęs? Ar jie sunaikinti?

– Kurlink tu suki?

– Paaiškėjo, kad Holbergas nebuvo pavyzdingas pilietis, – pranešė Marijona Brym.

– Kodėl?

– Tikėtina, kad jis buvo prievartautojas.

– Tikėtina?

– Jis buvo apkaltintas išprievartavimu, tačiau nepripažintas kaltu. Tai įvyko 1963 metais. Tau reikia peržiūrėti savo ataskaitas.

– Kas apkaltino jį?

– Moteris, vardu Kolbrun. Ji gyveno...

– Keblavike?

– Taip, iš kur žinai?

– Holbergo rašomajame stale radome nuotrauką. Atrodo, ji ten buvo paslėpta. Tai buvo mergaitės vardu Audur antkapio fotografija, tačiau dar nenustatėme, kuriose kapinėse. Aš pažadinau vieną gyvą numirėlį iš Nacionalinio statistikos biuro ir mirties liudijime radau Kolbrun vardą. Ji buvo mažosios mergaitės motina. Audur motina. Ji taip pat mirusi.

Marijona nieko neatsakė.

– Marijona, – ištarė Erlenduras.

– Ir ką tau tai sako? – atsiliepė balsas telefone.

Erlenduras mąstė.

– Na, jei Holbergas išprievartavo motiną, gali būti, kad jis yra mergaitės tėvas, ir todėl nuotrauka buvo jo rašomajame stale. Mergaitė buvo vos ketverių, kai mirė, ji gimė 1964 metais.

– Holbergas nebuvo pripažintas kaltu, – pasakė Marijona Brym. – Byla buvo nutraukta dėl įrodymų stokos.

– Manai, kad ji išsigalvojo?

– Tuo metu tai būtų nelabai tikėtina, bet mes nieko negalime įrodyti. Žinoma, moteriai labai sunku pateikti kaltinimus dėl tokio smurto. Tu negali įsivaizduoti, ką jai teko patirti prieš beveik keturiasdešimt metų. Moteriai pakankamai sunku žengti tokį žingsnį net ir šiais laikais, bet tuomet tai buvo dar sunkiau. Vargu ar ji tai darė, kad pajuokautų. Galbūt nuotrauka yra tam tikras tėvystės įrodymas. Kitaip kodėl Holbergas laikė ją savo rašomajame stale? Išprievartavimas įvykdytas 1963 metais. Tu sakai, kad Kolbrun susilaukė dukters po metų. Po ketverių metų duktė mirė. Kolbrun ją palaidojo. Holbergas čia kažkaip įsipainiojęs. Galbūt jis pats padarė nuotrauką, tačiau neįsivaizduoju kodėl. O galbūt tai nesusiję.

– Be abejo, jis negalėjo dalyvauti laidotuvėse, tačiau galėjo nuvykti prie kapo vėliau ir jį nufotografuoti. Ar turi galvoje kažką panašaus?

– Tokia galimybė taip pat yra.

– Taip?

– Galbūt Kolbrun nuotrauką padarė pati ir nusiuntė ją Holbergui.

Erlenduras akimirkai susimąstė.

– Tačiau kodėl? Jei jis prievartautojas, kodėl ji siuntė mažos mergaitės kapo nuotrauką?

– Geras klausimas.

– Ar mirties liudijime nurodyta, nuo ko Audur mirė? – paklausė Marijona Brym. – Ar tai buvo nelaimingas atsitikimas?

– Ji mirė dėl smegenų auglio. Ar manai, kad tai gali būti svarbu?

– Ar buvo atliktas skrodimas?

– Be abejo, daktaro vardas nurodytas mirties liudijime.

– O motina?

– Netikėtai mirė savo namuose.

– Savižudybė?

– Taip.

– Tu nustojai man skambinti, – po trumpos tylos atsakė Marijona Brym.

– Per daug užsiėmęs, – atsakė Erlenduras, – velniškai užsiėmęs.

8

Kitą rytą vis dar lijo ir kelyje į Keblaviką automobiliai stengėsi išvengti vandens, susikaupusio giliose provėžose. Lietus buvo toks smarkus, kad Erlenduras vos matė pro automobilio langus, kurie buvo padengti purslais ir nepaliaujamai tarškėjo dėl audros, atslinkusios iš pietryčių. Valytuvai nespėjo braukti vandens nuo priekinio stiklo ir Erlenduras gniaužė vairą taip stipriai, kad jo krumpliai pabalo. Jis vargiai įžiūrėjo automobilio priešakyje galinius žibintus, tačiau kiek tik galėdamas stengėsi juos sekti.

Jis važiavo vienas. Po sudėtingo rytinio pokalbio telefonu su Kolbrun seserimi manė, kad taip bus geriausia. Mirties liudijime ji buvo paminėta kaip artimiausia giminaitė. Sesuo nebuvo linkusi bendradarbiauti. Ji atsisakė susitikti su juo. Laikraščiuose buvo išspausdinta mirusio vyro nuotrauka su jo vardu. Erlenduras paklausė, ar ji matė pranešimą, ir buvo

beklausiantis, ar prisimena šį vyrą, bet ji padėjo ragelį. Jis nusprendė pažiūrėti, kaip ji elgsis, jei detektyvas stovės ant durų slenksčio. Vyras tikėjosi, kad sesuo neiškvies jam policijos.

Tą naktį Erlenduras miegojo blogai. Jis jaudinosi dėl Evos Lindos ir bijojo, kad ši neiškrėstų kokios nors kvailystės. Ji turėjo mobilųjį telefoną, tačiau kaskart jam paskambinus, atsiliepdavo mechaninis balsas, sakantis, kad šis abonentas nepasiekiamas. Erlenduras retai prisimindavo savo sapnus. Jis jausdavosi nepatogiai, kai jam atsibudus blogų sapnų nuotrupos vis dar klaidžiodavo mintyse.

Policija turėjo itin mažai informacijos apie Kolbrun. Ji gimė 1934 metais ir apkaltino Holbergą išprievartavimu 1963 metais lapkričio 23 dieną. Prieš Erlendurui išvykstant į Keblaviką, Sigurduras Olis bendrais bruožais nupasakojo kaltinimą išprievartavimu bei įvykio aprašymą, kurį po Marijonos Brym patarimo rado policijos bylų archyve.

Kolbrun buvo trisdešimties, kai pagimdė dukrą Audur po devynių mėnesių nuo išprievartavimo. Pasak Kolbrun liudininkų, ji susipažino su Holbergu „Kross" šokių salėje, tarp Keblaviko ir Njardviko. Tai buvo šeštadienio naktis. Kolbrun nepažinojo jo ir niekada nebuvo mačiusi. Ji buvo su dviem draugėmis ir Holbergas bei dar du vyrai tą vakarą su jomis buvo šokiuose. Kai šokiai pasibaigė, visi išėjo į vakarėlį vienos iš Kolbrun draugių namuose. Gan vėlyvą naktį

Kolbrun išsiruošė namo. Holbergas pasisiūlė palydėti ją saugumo labui. Ji neprieštaravo. Nė vienas jų nebuvo apsvaigęs nuo alkoholio. Kolbrun teigė, kad šokiuose išgėrė du degtinės ir kokakolos kokteilius ir nieko daugiau. Holbergas tą vakarą negėrė svaigiųjų gėrimų visiškai. Jis teigė, kad vartoja peniciliną dėl ausies infekcijos. Daktaro pažyma, pridėta prie kaltinimo akto, tai patvirtino.

Holbergas paklausė, ar galėtų išsikviesti taksi, kad nuvežtų jį į Reikjaviką. Akimirką ji delsė, tada pasakė, kur yra telefonas. Jis nuėjo į svetainę paskambinti. Tuo metu ji nusivilko paltą prieškambaryje ir pasuko į virtuvę atsigerti vandens. Ji negirdėjo, kada jis baigė šnekėti telefonu, jei, žinoma, iš viso kalbėjo. Staiga moteris pajuto, kad vyras stovi tiesiai už jos. Ji taip išsigando, kad išmetė stiklinę ir vanduo pasipylė ant virtuvinio stalo. Kolbrun sušuko, kai rankomis jis sugriebė jos krūtinę, ir traukėsi nuo jo šalin į kampą.

– Ką tu darai? – sušuko ji.

– Ar neturėtume šiek tiek pasilinksminti? – ištarė prieš ją stovintis raumeningas vyras tvirtomis rankomis ir storais pirštais.

– Noriu, kad išeitum, – užtikrintai pasakė ji. – Dabar! Prašau išeiti.

– Ar neturėtume šiek tiek pasilinksminti? – pakartojo jis.

Jis žengė žingsnį jos link, o ji laikė iškėlusi rankas lyg gindamasi.

– Eik šalin! – šaukė ji. – Aš iškviesiu policiją!

Staiga ji pasijuto vieniša ir negalinti apsiginti prieš nepažįstamąjį, kurį pati įsileido į namus ir kuris priėjęs labai arti suėmė jos rankas jai už nugaros bei bandė pabučiuoti.

Ji priešinosi, tačiau jos pastangos buvo bevaisės. Mergina bandė tartis su juo, atkalbėti, bet viskas, ką jautė, buvo jos pačios pažeidžiamumas.

Erlenduras sugrįžo iš savo minčių tik pasigirdus milžiniško sunkvežimio garso signalui, kai šis lenkdamas su dideliu dundesiu sukėlė lietaus vandens bangas, kurios užliejo jo automobilį. Jis suktelėjo vairą ir akimirką automobilis tarsi šoko ant vandens. Automobilio stabdžiai nesuveikė ir sekundę Erlenduras pagalvojo, kad mašina taps nevaldoma ir nuslys į purvo lauką. Nuspaudęs stabdžių pedalą beveik iki galo jis sugebėjo išsilaikyti ant kelio ir pradėjo plūsti sunkvežimio vairuotoją, jau seniai dingusį lietaus pursluose.

Po dvidešimties minučių jis sustojo šalia mažo, banguotais geležies lakštais dengto namo seniausioje Keblaviko

dalyje. Namas buvo nudažytas baltai, apsuptas neaukštos baltos tvoros ir pedantiškai prižiūrėto sodo. Sesers vardas buvo Elina. Ji buvo keleriais metais vyresnė už Kolbrun ir dabar jau išėjusi į pensiją. Kai Erlenduras paskambino į duris, ji stovėjo prieškambaryje jau su paltu ir rengėsi išeiti. Į jį nustebusi žiūrėjo žema, liekna moteris skvarbiomis akimis, atsikišusiais skruostikauliais ir griežta veido išraiška.

– Maniau, kad aiškiai pasakiau telefonu, jog nenoriu turėti jokių reikalų su jumis ar policija, – piktai išrėžė ji, kai Erlenduras prisistatė.

– Aš žinau, – atsakė Erlenduras, – bet...

– Prašau palikti mane ramybėje, – paprašė ji. – Jums nereikėjo švaistyti savo laiko ir važiuoti čia.

Ji išėjo pro duris, jas uždarė, nusileido laipteliais į sodą ir atvėrė mažus vartelius tvoroje parodydama Erlendurui, kad nori, jog jis išeitų. Ji nežiūrėjo į vyrą. Erlenduras stovėjo ant laiptų ir stebėjo ją nueinančią.

– Ar žinote, kad Holbergas negyvas? – sušuko jis.

Ji neatsakė.

– Jis buvo nužudytas savo namuose. Ar žinote tai?

Erlenduras nusileido laiptais ir nuskubėjo paskui ją. Ji nešėsi juodą skėtį, kad apsisaugotų nuo lietaus. Jis neturėjo nieko, išskyrus skrybėlę. Moteris paspartino žingsnį ir jam teko bėgti, kad neatsiliktų. Vyras nežinojo, kodėl ji taip reagavo, ir ką sakyti, kad ji išklausytų.

– Norėjau pakalbėti su jumis apie Audur, – ištarė jis.

Elin staiga sustojo, apsisuko ir nužingsniavo prie jo su niekinančiu žvilgsniu veide.

– Tu, prakeiktas fare, – sušnypštė ji pro sukąstus dantis. – Nedrįsk minėti jos vardo. Kaip tu drįsti? Po to, ką jūs padarėte jos motinai. Nešdinkis! Tuojau pat dink iš mano akių! Prakeiktas faras!

Ji žiūrėjo į Erlendurą su neapykanta akyse, o jis spoksojo į ją.

– Po to, ką mes padarėme jai? – perklausė jis. – Kam?

– Eik šalin, – šaukė ji ir apsisukusi nuėjo palikdama Erlendurą stovėti.

Erlenduras nustojo vytis ir stebėjo ją išnykstančią lietuje, šiek tiek susikūprinusią, dėvinčią žalią lietpaltį ir avinčią juodus batus. Jis apsisuko ir susimąstęs nuėjo atgal prie jos namų ir savo automobilio. Įsėdęs užsidegė cigaretę, šiek tiek pravėrė langą, užvedė variklį ir lėtai nuvažiavo.

Įkvėpęs jis vėl pajautė nežymų skausmą krūtinėje. Tai nebuvo nauja. Jau beveik metus Erlendurui tai kėlė rūpestį. Neaiškus skausmas atsirasdavo rytais, tačiau dažniausiai greitai išnykdavo jam atsikėlus. Jis miegojo ant prasto čiužinio. Kartais jam mausdavo visą kūną, jei per ilgai gulėdavo lovoje.

Vyras įtraukė dūmą ir tikėjosi, kad dėl to kaltas čiužinys. Erlendurui gesinant cigaretę, jo palto kišenėje suskambo te-

lefonas. Tai buvo teismo ekspertizės viršininkas su naujienomis, kad jie sugebėjo iššifruoti užrašą ant kapo ir rasti jį Biblijoje.

– Užrašas yra iš 64-osios psalmės, – pranešė viršininkas.

– Taip, – atsakė Erlenduras.

– „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko."

– Prašau?

– Taip parašyta ant antkapio: „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko." Iš 64-osios psalmės.

– „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko."

– Ar tai jums nors kiek padeda?

– Neturiu nė menkiausio supratimo.

– Ant nuotraukos buvo dviejų žmonių pirštų atspaudai.

– Taip, Sigurduras Olis man sakė.

– Vieni priklauso Holbergui, tačiau kitų mes neradome savo bylose. Jie ganėtinai išblukę. Labai seni pirštų atspaudai.

– Ar galite pasakyti, kokiu fotoaparatu daryta nuotrauka? – paklausė Erlenduras.

– Neįmanoma to nustatyti, bet abejoju, ar jis buvo labai kokybiškas.

9

Sigurduras Olis pastatė automobilį „Islandijos transporto“ kiemo pakraštyje. Sunkvežimiai kieme stovėjo išrikiuoti eilėmis. Kai kurie iš jų buvo pakraunami, kai kurie išvažinėjo, o kiti atbuline eiga riedėjo į prekių sandėlį. Oras buvo pritvinkęs dyzelinio kuro ir naftos dvoko, o sunkvežimių variklių triukšmas buvo kurtinantis. Darbuotojai ir klientai sukiojosi kieme ir sandėlyje.

Meteorologai pranešė dar drėgnesnį orą. Sigurduras Olis stengėsi apsisaugoti nuo lietaus užsitempdamas paltą ant galvos, kai bėgo į sandėlį. Jis skubėjo pas sandėlio viršininką, kuris sėdėjo stiklinėje kabinoje tikrindamas popierius ir atrodė ypač užsiėmęs.

Tai buvo išvargęs apkūnus vyras, dėvintis mėlyną striukę su gobtuvu ir vienintele saga ant pilvo, ir tarp pirštų laikė cigaro nuorūką. Jis girdėjo apie Holbergo mirtį ir sakė jį gerai

pažinojęs. Apibūdino senolį kaip patikimą vyrą ir gerą darbininką, kuris pažinojo Islandijos kelių tinklą kaip penkis savo pirštus ir važinėjo jais dešimtmečius iš vieno šalies galo į kitą. Pasakojo, kad vyras buvo uždaras, niekuomet nekalbėdavo apie save ar asmeninius reikalus, niekada nesusidraugavo su kuo nors iš bendrovės ir nekalbėdavo apie tai, kuo dirbo anksčiau, todėl visi manė, jog jis visada buvo sunkvežimio vairuotoju. Jis kalbėjo taip, lyg būtų dirbęs vairuotoju visą gyvenimą. Nevedęs, niekada neturėjo vaikų. Niekada nekalbėjo apie savo artimuosius ir brangius žmones.

– Tai viskas, ką žinau, – užbaigė viršininkas, lyg norėdamas nutraukti pokalbį, išsiėmė žiebtuvėlį iš striukės kišenės ir užsidegė cigaro nuorūką. – Baisi gėda taip išeiti, – papsėdamas cigarą toliau šnekėjo jis.

– Su kuo jis čia daugiausia bendravo? – paklausė Erlenduras stengdamasis neįkvėpti šlykščiai dvokiančio cigaro dūmo.

– Pabandykite pasikalbėti su Hilmaru. Manau, jis pažinojo jį geriausiai. Hilmaras ne vietinis. Jis iš Reidarfjorduro, todėl kartais, kai reikėdavo ilsėtis mieste, jis apsistodavo pas Holbergą Nordurmyryje. Vairuotojai turi laikytis poilsio taisyklių ir privalo apsistoti kur nors mieste.

– Gal žinote, ar jis buvo apsistojęs ten praeitą savaitgalį?

– Ne, jis dirbo rytuose, bet gali būti, kad jis buvo ten užpraeitą savaitgalį.

– Ar įsivaizduojate, kas būtų norėjęs pakenkti Holbergui? Kokie nors nesutarimai darbe ar...

– Ne, nieko panašaus, – po kiekvieno žodžio įtraukdamas dūmą šnekėjo viršininkas. – Pasikalbėk su Hilmaru, bičiuli. Galbūt jis galės tau padėti.

Sekdamas viršininko nuorodomis, Sigurduras Olis rado Hilmarą. Jis stovėjo prie vienos iš sandėlio platformų ir prižiūrėjo pakraunamą sunkvežimį. Hilmaras buvo gremėzdiškas – dviejų metrų ūgio, raumeningas, išraudęs, barzdotas, plaukuotomis rankomis, kyšančiomis iš marškinėlių. Atrodė maždaug penkiasdešimties. Senamadiškos mėlynos petnešos prilaikė jo nudriskusius džinsus. Mažas autokrautuvas kėlė prekes į sunkvežimį. Kitas sunkvežimis įjungęs atbulinę pavarą bandė privažiuoti prie kitos platformos. Tuo pat metu du vairuotojai pyptelėjo ir pradėjo keikti vienas kitą kieme.

Sigurduras Olis priėjo prie Hilmoro ir nestipriai paplekšnojo jam per petį, tačiau vyras to nepastebėjo. Jis paplekšnojo stipriau ir galiausiai Hilmaras atsisuko. Jis matė, kad Sigurduras Olis kalbina jį, tačiau nieko negirdėdamas žiūrėjo žemyn į jį bukomis akimis. Sigurduras Olis pakėlė balsą, bet iš to nebuvo jokios naudos. Jis prakalbo dar garsiau ir akimirką klaidingai pagalvojo, kad aptiko supratimo blyksnį Hilmaro akyse. Hilmaras tiesiog purtė galvą ir pirštu parodė į ausį.

Tuomet Sigurduras Olis padvigubino savo pastangas – išsitempė ir stovėdamas ant pirštų galiukų sušuko kiek tik įstengė, bet kaip tik tą akimirką viskas aplink nutilo ir jo žodžiai visu savo gražumu nuaidėjo per didžiulio sandėlio sienas laukan į kiemą:

– AR TU MIEGOJAI SU HOLBERGU?!

10

Jis grėbė lapus savo sode, kai Erlenduras jį pamatė. Jis nė karto nepakėlė akių, kol detektyvas ilgai stovėjo ir stebėjo, kaip šis senas vyriškis lėtai judėdamas sunkiai dirbo. Vyras nubraukė lašą, kabantį ant nosies galo. Atrodė, kad jam visiškai nerūpi lietus ir kad dėl to sunku tvarkytis su sulipusiais lapais. Jis nieko nedarė skubėdamas, užkabindavo lapus grėbliu ir bandydavo sumesti juos į mažas krūveles. Žmogus vis dar gyveno Keblavike. Gimė ir užaugo čia.

Erlenduras paprašė Elinborg surinkti informaciją apie jį, ir pareigūnė iškasė svarbiausias detales apie seną vyrą, kurį Erlenduras dabar stebėjo sode: apie jo, kaip policininko, karjerą, gausią kritiką dėl vadovavimo ir darbo metodų per daugelį metų policijoje, apie tai, kaip tyrė Kolbrun bylą ir kaip buvo papeiktas dėl to. Ji perskambino ir perdavė informaciją, kol Erlenduras pietavo Keblavike. Jis galvojo aplan-

kyti jį kitą dieną, tačiau stengdamasis išvengti kelionės siaučiančioje audroje nusprendė vykti pas jį dar šiandien.

Jis dėvėjo žalią, šiltą žieminę striukę ir beisbolo kepuraitę. Jo baltos kaulėtos rankos laikė grėblio kotą. Vyras buvo aukštas ir aiškiai matėsi, kad kadaise buvo stiprus ir atrodė daug autoritetingesnė asmenybė nei dabar, būdamas senas, raukšlėtas ir varvančia nosimi. Erlenduras stebėjo jį, seną vyrą, besikrapštantį savo sode. Vyras pakėlė akis nuo lapų, tačiau nekreipė ypatingo dėmesio į stebėtoją. Praėjo nemažai laiko, kol Erlenduras nusprendė pradėti pokalbį.

– Kodėl jos sesuo nenori su manimi kalbėti? – paklausė jis, ir senas vyriškis krūptelėjęs pažvelgė į jį.

– A? Apie ką jūs?

Vyriškis nustojo grėbti.

– Kas jūs esate? – paklausė jis.

– Kaip jūs elgėtės su Kolbrun, kai ji atėjo pareikšti kaltinimų? – kamantinėjo Erlenduras.

Senas vyriškis spoksojo į nepažįstamąjį, įėjusį į jo sodą, ir nusišluostė ranka nosį. Jis nužvelgė Erlendurą nuo galvos iki kojų.

– Ar aš pažįstu jus? – paklausė jis. – Apie ką jūs kalbate? Kas jūs esate?

– Mano vardas Erlenduras, aš tiriu vyriškio iš Reikjaviko, vardu Holbergas, nužudymą. Prieš beveik keturiasdešimt metų jis buvo apkaltintas išprievartavimu. Jūs buvote atsa-

kingas už tą bylą. Išprievartauta moteris buvo vardu Kolbrun. Ji mirusi. Jos sesuo atsisako kalbėti su policija, ir aš bandau išsiaiškinti kodėl. Ji man pasakė: „Po to, ką jūs jai padarėte." Norėčiau, kad jūs man paaiškintumėte, kodėl ji taip kalbėjo.

Vyriškis žiūrėjo į Erlendurą nepratardamas nė žodžio. Žvelgė jam tiesiai į akis ir tylėjo.

– Ką jūs jai padarėte? – pakartojo Erlenduras.

– Aš neatsimenu... Kokią teisę turite mane įžeidinėti?! – ištarė jis šiek tiek drebančiu balsu. – Dinkite iš mano sodo, arba aš iškviesiu policiją.

– Ne, Runarai, aš ir esu policija. Neturiu laiko šioms nesąmonėms.

– Ar tai koks nors naujas metodas – užsipulti žmogų kaltinimais ir užgaulioti? – viską pergalvojęs pasipiktino Runaras.

– Gerai, kad paminėjote metodus ir užgauliojimus, – pradėjo Erlenduras. – Kadaise jūs aštuonis kartus buvote apkaltintas tarnybiniais pažeidimais, įskaitant brutalumą. Aš nežinau, kam jūs turėjote tarnauti, kad išlaikytumėte savo darbą, tačiau neatlikote jo pakankamai gerai tarnybai einant į pabaigą, nes galiausiai palikote policiją ir užsitraukėte sau gėdą. Atleistas dėl...

– Užsičiaupkite, – pertraukė jį Runaras suktai žvalgydamasis aplink. – Kaip jūs drįstate?

– ...dėl pasikartojusio seksualinio priekabiavimo.

Jo baltos kaulėtos rankos stipriai suspaudė grėblį, net blyški oda išsitempė, o krumpliai išsišovė. Veidas apsiniaukė. Neapykantos raukšlelės išryškėjo aplink burną, žvilgsnis susiaurėjo, kol akys tapo beveik užmerktos. Važiuodamas pamatyti jo ir pergalvodamas informaciją, gautą iš Elinborg, Erlenduras svarstė, ar Runaras, atgimęs nauju žmogumi, turėtų būti nubaustas už tai, ką padarė praeitame gyvenime. Erlenduras dirbo policijoje pakankamai ilgai, kad būtų girdėjęs istorijas apie pareigūną, apie nemalonumus, kuriuos yra sukėlęs. Tiesą sakant, anksčiau jis buvo sutikęs Runarą keletą kartų, tačiau vyras, kurį jis dabar pamatė sode, buvo toks senas ir nukaršęs, todėl Erlendurui reikėjo šiek tiek laiko įsitikinti, kad tai tas pats asmuo. Istorijos apie Runarą vis dar sklandė policijoje. Kartą Erlenduras skaitė, jog anksčiau ši šalis buvo kitokia ir jis galėjo tai suprasti. Jis suprato, kad laikai keičiasi taip pat kaip ir žmonės, tačiau nebuvo pasirengęs ištrinti praeities.

Jie stovėjo sode vienas priešais kitą.

– Tai kaip dėl Kolbrun?

– Nešdinkis!

– Kai papasakosi man apie Kolbrun.

– Ji buvo sumauta kekšė! – staiga ištarė Runaras pro sukąstus dantis. – O dabar nešdinkis! Viskas, ką ji sakė man ir

apie mane, buvo prakeiktas melas. Nebuvo jokio sumauto išprievartavimo. Ji visą laiką melavo!

Erlenduras mintyse piešė vaizdą apie Kolbrun, sėdinčią priešais šį vyrą tuomet, kai ji parašė pareiškimą dėl išprievartavimo. Jis įsivaizdavo, kad ji palaipsniui kaupė savo drąsą, kol galiausiai išdrįso nueiti į policiją ir papasakoti, kas jai nutiko. Jis įsivaizdavo siaubą, kurį ji patyrė, ir norėjo pamiršti, lyg tai niekad nebūtų nutikę, lyg tai būtų buvęs tik košmaras, iš kurio galiausiai pabus. Ir tada suprato, kad niekada nepabus. Ji buvo išniekinta. Ją užpuolė, ir ji tapo grobiu.

– Ji pasirodė trys dienos po įvykio ir apkaltino vyrą išprievartavimu, – pradėjo pasakoti Runaras. – Tai neatrodė labai įtikinama.

– Ir jūs nepatikėjote ja.

– Ji melavo.

– Jūs juokėtės iš jos, menkinote ją ir liepėte pamiršti visa tai. Tačiau ji nepamiršo, ar ne?

Senasis vyras pasižiūrėjo į Erlendurą su pasišlykštėjimu akyse.

– Ir ji nuvyko į Reikjaviką? – toliau tęsė Erlenduras.

– Holbergas niekuomet nebuvo pripažintas kaltu.

– Ir kam už tai reikėtų padėkoti?

Erlenduras įsivaizdavo Kolbrun, besivaidijančią su Runaru biure. Besiginčijančią su juo! Su šiuo vyru! Įrodinėjančią

tiesą, kurią jai teko patirti. Bandančią įrodyti jam, kad ji nemeluoja, lyg jis būtų buvęs aukščiausiasis teisėjas jos byloje.

Ji turėjo sukaupti visas jėgas, kad susietų tos nakties įvykius su juo, ir bandė nuosekliai viską papasakoti, tačiau tai buvo per daug skausminga. Ji negalėjo apibūdinti to. Negalėjo apibūdinti kažko, kas buvo neapibūdinama, šlykštu ir pasibjaurėtina. Kažkaip ji sugebėjo sudėlioti savo nerišlią istoriją. Ar tai buvo vaipymasis? Ji nesuprato, kodėl policininkas turėtų vaipytis. Jai susidarė įspūdis, kad jis šaiposi, tačiau to būti negalėjo. Tuomet jis pradėjo klausinėti jos apie įvykio detales.

– Papasakokite tiksliai, kaip viskas įvyko.

Ji žiūrėjo į jį sumišusi. Dvejodama pradėjo savo istoriją iš pradžių.

– Ne, aš tai jau girdėjau. Papasakokite tiksliai, kas nutiko. Jūs mūvėjote kelnaites. Kaip jis nutraukė jums kelnaites? Kaip jis įėjo į jus?

Ar jis kalbėjo rimtai? Galiausiai ji paklausė, ar čia dirba kokia nors moteris.

– Ne. Jei norite apkaltinti šį vyrą išprievartavimu, jūs turite papasakoti tiksliau. Suprantate? Galbūt jūs kaip nors suklaidinote jį, ir jis pamanė, kad pati to norėjote?

Beveik negirdimu balsu ji ištarė, kad tikrai nieko panašaus nebuvo.

– Jūs privalote kalbėti garsiau. Kaip jis numovė jums kelnaites?

Ji buvo tikra, kad tai patyčios. Jis akiplėšiškai kamantinėjo ją, abejojo tuo, ką ji sakė, buvo šiurkštus, kai kurie klausimai buvo tiesmuki, užgaulūs ir nepadorūs. Jis elgėsi lyg manydamas, kad ji išprovokavo užpuolimą, lyg būtų norėjusi turėti lytinių santykių su vyru, galbūt apsigalvojo, bet tuomet jau buvo per vėlu. Per vėlu atsitraukti.

– Nėra jokio reikalo eiti į šokius, flirtuoti su vyru ir tada sustoti pusiaukelėje. Visiškai jokio reikalo, – pareiškė jis.

Galiausiai ji kūkčiodama atsisegė rankinę, išėmė plastikinį maišelį ir padavė jam. Jis atvėrė maišelį ir išėmė jos perplėštas kelnaites...

Runaras paleido grėblį iš rankų ir ketino nueiti, tačiau Erlenduras užtvėrė jam kelią ir prispaudė jį prie namo sienos. Jie žiūrėjo vienas kitam į akis.

– Ji pateikė jums įkaltį, – piktinosi jis. – Vienintelį įrodymą, kurį turėjo. Ji buvo tikra, kad su tuo bus galima susieti Holbergą.

– Ji niekuomet man nieko nepadavė, – sušnypštė Runaras. – Palikite mane ramybėje.

– Ji padavė jums kelnaites.

– Ji melavo.

– Jie privalėjo tave nedelsiant atleisti. Tu apgailėtinas nusmurgęs pabaisa.

Su pasibjaurėjimo išraiška Erlenduras lėtai atsitraukė nuo nukaršusio seno vyro, kuris buvo prispaustas prie sienos.

– Tik norėjau jai parodyti, ko ji gali tikėtis, jei pareikš kaltinimus, – pasakė jis girgždančiu balsu. – Aš dariau jai paslaugą. Teismas juokiasi iš tokių bylų.

Erlenduras apsisuko ir nuėjo šalin stebėdamasis, kaip Dievas, jei toks egzistuoja, gali leisti tokiam kaip Runaras gyventi iki senatvės, tačiau atimti nekaltos ketverių metų mergaitės gyvybę.

Jis planavo grįžti pas Kolbrun seserį, tačiau pirmiausia paskambino į Keblaviko biblioteką. Vaikščiojo tarp lentynų žvalgydamasis į knygų nugarėles, kol rado Bibliją. Erlenduras buvo skaitęs Bibliją daug kartų. Jis atvertė ją ir surado 64-ąją psalmę. Surado eilutę, kuri buvo užrašyta ant antkapio: „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko."

Jis prisiminė tiksliai. Užrašas buvo pirmosios psalmės eilutės tęsinys. Erlenduras perskaitė ją keletą kartų. Paskendęs mintyse pirštais sekė skaitomą vietą ir stovėdamas tarp lentynų tyliai kartojo sakinį.

Pirmoji psalmės eilutė buvo kreipimasis į Viešpatį. Erlenduras beveik galėjo girdėti moters verksmą prieš daugelį metų.

– Išgirsk mano balsą, Dieve, kai skundžiuosi.

11

Erlenduras sustojo greta banguotomis geležies plokštėmis apdengto balto namo ir išjungė variklį. Jis liko automobilyje ir baigė rūkyti cigaretę. Vyras bandė rūkyti mažiau – iki penkių cigarečių per dieną, kai reikalai klostėsi gerai. Tądien tai jau buvo aštuntoji, nors dar tik trečia valanda dienos.

Jis išlipo iš automobilio, pakilo laipteliais ir paskambino į duris. Šiek tiek palaukė, tačiau nieko neįvyko. Vyriškis paskambino dar kartą, bet rezultato nebuvo. Jis prispaudė veidą prie lango ir pamatė žalią lietpaltį, skėtį ir batus. Vyras paskambino trečią kartą stovėdamas ant paskutiniosios laiptų pakopos ir stengėsi išvengti lietaus. Staiga durys atsidarė ir Elina pervėrė jį žvilgsniu.

– Palik mane ramybėje, girdi? Eik šalin! Nešdinkis!

Ji pabandė užtrenkti duris, bet Erlenduras įkišo pėdą tarpdurin.

– Mes ne visi tokie kaip Runaras, – prakalbo jis. – Aš žinau, kad su jūsų seserimi nebuvo elgiamasi teisingai. Aš buvau pas Runarą ir kalbėjau su juo. Tai, ką jis padarė, yra neatleistina, bet dabar to nebepakeisi. Jis senas ir nukaršęs, ir niekada nematys nieko blogo savo elgesyje.

– Ar nepaliksite manęs ramybėje?

– Aš privalau su jumis pasikalbėti. Jei nepavyks čia, aš turėsiu jus išsivežti apklausai. Norėčiau to išvengti.

Jis ištraukė fotografiją, darytą kapinėse, ir įkišo ją pro tarpą duryse.

– Radau šią nuotrauką Holbergo bute, – tęsė jis.

Elina neatsakė. Praėjo šiek tiek laiko. Jis vis dar laikė nuotrauką durų plyšyje, tačiau negalėjo matyti Elinos, kuri stūmė ją atgal. Vyras pajuto, kad pėdos spaudimas slopsta ir Elina paėmė nuotrauką. Netrukus durys buvo atviros. Laikydama nuotrauką ji nuėjo vidun. Erlenduras žengė iš paskos ir rūpestingai uždarė duris.

Elina išnyko mažoje svetainėje, ir akimirką Erlenduras svarstė, ar turėtų nusiauti šlapius batus. Jis nusišluostė juos į kilimėlį prie durų bei nusekė paskui Eliną į svetainę, praeidamas tvarkingą virtuvę ir darbo kambarį. Svetainėje ant sienų kabėjo nuotraukos ir siuviniai paauksuotuose rėmeliuose, maži elektriniai vargonai stovėjo viename kampe.

– Ar atpažįstate šią nuotrauką? – atsargiai paklausė Erlenduras.

– Niekuomet anksčiau nesu jos mačiusi.

– Ar jūsų sesuo turėjo kokių nors ryšių su Holbergu po... to įvykio?

– Kiek man žinoma, ne. Niekuomet. Juk galite įsivaizduoti.

– Ar buvo atliktas kraujo tyrimas įrodantis, kad jis buvo tėvas?

– O kam?

– Tai būtų patvirtinę jūsų sesers pareiškimą apie išprievartavimą.

Ji pakėlė akis nuo nuotraukos ir ilgai žiūrėjusi į jį pagaliau ištarė:

– Jūs, policininkai, visi tokie patys. Tingite atlikti savo namų darbus.

– Ką turite galvoje?

– Ar jūs neperžiūrėjote bylos?

– Pagrindines detales. Bent jau taip maniau.

– Holbergas neneigė, kad jie turėjo lytinių santykių. Jis nebuvo toks kvailas. Jis neigė, kad tai buvo išprievartavimas. Vyras teigė, kad mano sesuo to norėjo, kad suviliojo jį ir todėl pasikvietė į savo namus. Tai buvo jo ginamoji kalba – Kolbrun turėjo lytinių santykių su juo savo noru. Jis vaidino nekaltą. Tas šunsnukis vaidino nekaltą.

– Bet...

– Kolbrun nerūpėjo įrodyti tėvystę. Ji nenorėjo, kad jis turėtų kokių nors ryšių su jos vaiku. Įrodymas, kad Holbergas buvo Audur tėvas, nebūtų patvirtinęs išprievartavimo, todėl kraujo tyrimas būtų buvęs beprasmis.

– Aš nesupratau.

– Viskas, ką mano sesuo turėjo, buvo suplėšytos kelnaitės, – tęsė Elina. – Ji neatrodė labai tvirto sudėjimo. Nebuvo stipri, negalėjo ilgai priešintis ir ji pasakojo man, kad buvo beveik paralyžiuota iš išgąsčio, kai jis pradėjo grabalioti ją virtuvėje. Jis nutempė ją į miegamąjį ir tai atsitiko. Dukart. Laikė ją prispaudęs, grabaliojo ir kalbėjo nešvankybes, kol buvo pasirengęs padaryti tai dar kartą. Jai prireikė trijų dienų, kad sukauptų drąsą ir nueitų į policiją. Vėliau atlikta medicininė apžiūra taip pat negelbėjo. Sesuo niekuomet nesuprato, kodėl jis užpuolė ją. Kaltino save, kad išprovokavo tai, ką jis padarė. Ji manė, kad galbūt klaidingai jį suviliojo tame vakarėlyje, kuriame buvo po šokių. Manė, kad galbūt pasakė ar pasiūlė ką nors, kas galėjo vyrą sujaudinti. Ji kaltino save. Manau, tai gana įprasta reakcija.

Minutėlę Elina nustojo kalbėti.

– Kai galiausiai pradėjo veikti, susidūrė su Runaru, – tęsė ji. – Aš būčiau ėjusi kartu su ja, bet ji taip gėdijosi to, kas nutiko, kad dar ilgai apie tai niekam neužsiminė. Holbergas gąsdino ją. Jis sakė, kad jei ji ko nors imsis, sugrįš ir ją

kankins. Kai ji kreipėsi į policiją, manė, kad jausis saugesnė. Kad jai padės. Kad pasirūpins ja. Ji viską papasakojo man tik tuomet, kai Runaras išsityčiojo iš jos, paėmė jos kelnaites ir liepęs viską pamiršti, išsiuntė namo.

– Kelnaitės niekada nebuvo rastos, – įsiterpė Erlenduras. – Runaras neigė, kad...

– Kolbrun sakė, kad padavė kelnaites jam, mano sesuo niekuomet nemeluodavo. Aš nesuprantu, apie ką tas vyras galvojo. Aš kartais matau jį čia, mieste, prekybos centre ar žuvies parduotuvėje. Kartą jį aprėkiau. Negalėjau susilaikyti. Atrodė, kad jis tuo mėgavosi, vaipėsi. Kartą Kolbrun pasakojo apie jo veidmainystę. Jis tvirtino niekuomet negavęs jokių kelnaičių, o jos pareiškimas buvęs toks miglotas, kad jis pamanė, jog mergina apsvaigusi. Todėl ir išsiuntė ją namo.

– Galų gale jis gavo įspėjimą, – ištarė Erlenduras. – Bet tai nebuvo veiksminga. Runaras nuolat gaudavo įspėjimus. Jis buvo gerai žinomas kaip banditas policijoje, tačiau kažkas jį saugojo iki tol, kol galėjo. Tuomet jis buvo atleistas.

– Policijoje pasakė jai, kad nėra pakankamo pagrindo kaltinimams pareikšti. Tai, ką kalbėjo Runaras, buvo tiesa – geriau jau Kolbrun būtų visa tai pamiršusi. Žinoma, ji ilgai dvejojo, per ilgai, buvo pakankamai kvaila ir sutvarkė visą namą nuo viršaus iki apačios, taip pat ir savo patalynę – panaikino visus įkalčius. Ji pasiliko kelnaites. Vis dėlto

ji stengėsi palikti bent šiek tiek įrodymų, lyg būtų jautusi, kad to pakaks. Lyg būtų gana tiesiog pasakyti tiesą. Ji norėjo tą įvykį švariai išplauti iš savo gyvenimo. Nenorėjo su tuo gyventi. Sesuo neatrodė stipriai sužeista fiziškai. Lūpa buvo praskelta, nes jis laikė užspaudęs burną, ir po viena akimi buvo mėlynė, bet daugiau jokių sužeidimų.

– Ar ji susitaikė su tuo?

– Niekuomet. Ji buvo labai jautri moteris, mano sesuo. Nuostabi siela ir lengva auka bet kam, siekiančiam pakenkti. Tokiam kaip Holbergas, tokiam kaip Runaras. Jie jautė tai, abu. Jie užpuolė ją – kiekvienas skirtingu būdu. Negailestingai užpuolė savo auką, – ji pažiūrėjo žemyn į grindis, – gyvuliai.

Prieš tęsdamas Erlenduras šiek tiek luktelėjo.

– Kaip ji sureagavo, kai sužinojo, kad yra nėščia? – paklausė jis.

– Mano manymu, labai išmintingai. Ji nusprendė, kad vis tiek reikia džiaugtis vaiku, ir nuoširdžiai mylėjo Audur. Jos buvo labai prisirišusios viena prie kitos, ir mano sesuo ypač gerai rūpinosi savo dukterimi. Dėl jos darė viską, ką galėjo. Ta vargšė miela mergaitė.

– Taigi, Holbergas žinojo, kad vaikas yra jo?

– Be abejo, žinojo, bet visiškai tai neigė. Sakė, kad ji neturi su juo nieko bendro. Kaltino ją ištvirkavimu.

– Jie niekuomet nepalaikė ryšio tuomet dėl dukters ar?..

– Ryšio? Niekada. Kaip jūs iš viso galite įsivaizduoti tokį dalyką? Apie tai negali būti nė kalbos.

– Kolbrun negalėjo nusiųsti jam šios nuotraukos?

– Ne, nemanau, kad taip galėjo nutikti. Dėl to negali būti nė kalbos.

– Jis galėjo padaryti ją pats arba kas nors, kas žinojo šią istoriją, padarė nuotrauką ir nusiuntė jam. Galbūt jis pamatė pranešimą apie mirtį laikraštyje. Ar apie Audur buvo parašytas nekrologas?

– Vietiniame laikraštyje buvo išspausdintas pranešimas apie mirtį. Aš parašiau trumpą nekrologą. Jis galėjo tai perskaityti.

– Ar Audur palaidota čia, Keblavike?

– Ne, mes esame iš Sandgerdžio, mano sesuo ir aš, ir ten yra nedidelės kapinės Hvalsnese, netoli mūsų miestelio. Kolbrun norėjo ją palaidoti ten. Buvo viduržiemis, todėl iškasti duobę prireikė daug laiko.

– Mirties liudijime parašyta, kad ji turėjo smegenų auglį.

– Taip jie paaiškino mano seseriai. Ji tiesiog mirė. Netikėtai paliko mus, maža vargšelė, ir mes nieko negalėjome padaryti. O jai buvo vos ketveri, – ji pakėlė akis nuo nuotraukos ir pažvelgė į Erlendurą, – ji tiesiog mirė.

Name buvo tamsu ir žodžiai aidėjo per tamsumą, pritvinkusią neatsakytų klausimų ir sielvarto. Elina lėtai atsistojo ir įjungusi blyškią, standartinės lempos šviesą, nuėjo pro prieškambarį virtuvės link. Erlenduras girdėjo, kaip ji atsuko čiaupą, pripylė į kažką vandens, perpylė jį, atidarė skardinę. Jis užuodė kavos aromatą. Jis atsistojo ir apžiūrinėjo nuotraukas bei piešinius ant sienų. Ploname juodame rėmelyje vaiko piešinys pastele. Galiausiai jis pamatė tai, ko ieškojo. Tai buvo dvi, greičiausiai padarytos dvejų metų skirtumu Audur fotografijos. Pirmoji daryta studijoje. Ji buvo nespalvota. Mergaitė atrodė ne vyresnė nei vienerių metų amžiaus ir sėdėjo ant didžiulės pagalvės, vilkėdama dailią suknelę, su kaspinu plaukuose, o rankoje laikė barškutį. Ji buvo šiek tiek pasisukusi į objektyvą ir šypsojosi rodydama keturis mažus dantis. Antrojoje ji buvo maždaug trejų. Erlenduras įsivaizdavo, kad šią spalvotą nuotrauką padarė jos motina. Mergaitė stovėjo tarp keleto krūmų, o saulė švietė tiesiai į ją. Ji vilkėjo storą raudoną megztinį ir sijonėlį, mūvėjo baltomis kojinėmis, avėjo juodus batus, papuoštus blizgiomis sagtelėmis. Ji žiūrėjo tiesiai į fotoaparatą. Jos išraiška buvo rimta – galbūt atsisakė šypsotis.

– Kolbrun niekada su tuo nesusitaikė, – ištarė Elina, eidama į svetainę, ją išgirdęs Erlenduras pasitempė.

– Tai turbūt baisiausias dalykas, kokį žmogus gali patirti, – prakalbo jis, imdamas puodelį kavos.

Laikydama savo puodelį, Elina atsisėdo į tą pačią vietą ant sofos, o Erlenduras priešais ją ir gurkšnojo kavą.

– Jei norite, rūkykite, – pasiūlė ji.

– Aš bandau mesti, – atsakė Erlenduras stengdamasis, kad jo žodžiai neskambėtų kaip teisinimasis.

Jis prisiminė skausmą krūtinėje, tačiau visgi išsitraukė suglamžytą pakelį iš palto kišenės ir išėmė vieną cigaretę. Devintą tądien. Ji pastūmė peleninę arčiau jo.

– Laimei, mergaitė ilgai nesikankino, – pasakojo Elina. – Ji pradėjo jausti skausmus galvoje. Gydytojas laikė tai tiesiog galvos skausmu ir visuomet kalbėdavo apie vaikų migreną. Jis išrašė jai vaistų, tačiau jie visai nepadėjo. Jis nebuvo geras gydytojas. Kolbrun sakė man, kad nuo gydytojo sklido alkoholio kvapas, ir ji dėl to jaudinosi. Bet tuomet viskas pasisuko netikėtai. Mergaitės būklė pablogėjo. Buvo kalbama apie odos naviką, kurį jos daktaras privalėjo pastebėti. Žymės, kurias jie ligoninėje vadino *café au lait (balinta kava).* Daugiausia jų buvo ant rankų. Galų gale ji buvo nusiųsta į ligoninę čia, Keblavike, kur gydytojai nusprendė, kad tai kažkoks nervų sistemos auglys. Paaiškėjo, kad tai smegenų auglys. Visas šis reikalas užtruko šešis mėnesius.

Elina nutilo.

– Kaip jau sakiau, Kolbrun nesusitaikė su šiuo įvykiu, – atsiduso ji. – Aš ir nesitikiu, kad kas nors galėtų atsigauti po tokios tragedijos.

– Ar Audur buvo atliktas skrodimas? – paklausė Erlenduras, įsivaizduodamas mažą kūnelį, apšviestą fluorescencinės šviesos, gulintį ant šalto plieninio stalo su „Y“ formos pjūviu.

– Kolbrun nepatiko ši idėja, tačiau jos niekas neklausė, – atsakė Elina. – Kai ji sužinojo, kad jie perpjovė jos mergaitę, tarsi išprotėjo. Ėjo iš proto sielvartaudama, kad mirė dukrelė, ir nieko nenorėjo girdėti. Ji negalėjo pakelti minties, kad jos vaikui atliktas skrodimas. Mergytė buvo mirusi, ir niekas to pakeisti negalėjo. Skrodimas patvirtino diagnozę. Jie rado piktybinį auglį smegenyse.

– O jūsų sesuo?

– Kolbrun nusižudė po trejų metų. Ją prislėgė depresija, netgi prireikė medikų priežiūros. Kurį laiką ji gydėsi psichiatrinėje ligoninėje Reikjavike, vėliau grįžo namo į Keblaviką. Aš stengiausi prižiūrėti ją kiek tik galėjau, tačiau ji buvo viskam abejinga. Ji neturėjo jokio noro gyventi. Nors aplinkybės siaubingos, Audur jos gyvenimui suteikė laimės. Tačiau jos jau nebebuvo.

Elina pažiūrėjo į Erlendurą.

– Jums tikriausiai įdomu, kaip ji išėjo?

Jis nieko neatsakė.

– Ji įlipo į vonią ir persipjovė abu riešus. Tam buvo nusipirkusi skutimosi peiliukų.

Elina nustojo kalbėti ir svetainės prieblanda apgaubė juos.

– Ar žinote, kas man šauna į galvą, kai prisimenu tą savižudybę? Tai ne kraujas vonioje ir ne mano sesuo, gulinti raudoname vandenyje. Ne pjūviai. Tai Kolbrun parduotuvėje, perkanti skutimosi peiliukus, paduodanti pinigus už juos, skaičiuojanti monetas.

Elina nustojo kalbėti.

– Ar jums neatrodo juokinga tai, kaip veikia smegenys? – paklausė ji, lyg kalbėtųsi su savimi.

Erlenduras nežinojo, kaip atsakyti.

– Ją radau aš, – tęsė Elina. – Ji viską buvo suplanavusi. Paskambino man ir paprašė tą vakarą užsukti. Mes trumpai pasišnekučiavome. Aš visuomet buvau budri dėl jos depresijos, tačiau atrodė, kad ji jautėsi geriau. Lyg rūkas būtų kilęs į viršų, lyg ji būtų galėjusi vėl įsikabinti į gyvenimą. Tą vakarą jos balse nebuvo jokio ženklo, kad ketina nusižudyti. Greičiau priešingai. Mes kalbėjomės apie ateitį, ketinome keliauti drauge. Kai radau ją ten, ji buvo tokia rami, kokios jos seniai nemačiau. Rami ir susitaikiusi. Tačiau žinau, kad ji nė kiek su tuo nesusitaikė ir sieloje nerado ramybės.

– Aš privalau paklausti vieno dalyko ir tuomet paliksiu jus ramybėje, – prašneko Erlenduras. – Man reikia išgirsti jūsų atsakymą.

– Klauskite.

– Ar jūs žinote ką nors apie Holbergo nužudymą?

– Ne, nežinau.

– Ir su tuo nesate susijusi – tiesiogiai ar netiesiogiai?

– Ne.

Kurį laiką jie abu tylėjo.

– Užraše ant jos dukters antkapio buvo kalbama apie priešą, – prabilo Erlenduras.

– „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko." Ji pati jį pasirinko, nors šis užrašas ir nebuvo iškaltas ant jos antkapio, – atsakė Elina.

Ji atsistojo, nuėjo prie nuostabios įstiklintos spintelės, atidarė stalčių ir išėmė juodą dėžutę. Atrakino ją ir pakėlusi keletą vokų ištraukė popieriaus skiautelę.

– Radau ją ant virtuvės stalo tą naktį, kai ji mirė, tačiau nebuvau tikra, ar tai buvo prašymas iškalti šį užrašą ant jos antkapio. Abejoju tuo. Nemanau, kad prieš pamatydama tai supratau, kaip stipriai ji kentėjo.

Moteris padavė Erlendurui popieriaus skiautę, ir jis perskaitė pirmuosius penkis žodžius iš psalmės, kurią anksčiau buvo skaitęs Biblijoje: „Išgirsk mano balsą, Dieve."

12

Kai tą vakarą Erlenduras grįžo namo, rado savo dukrą Evą Lindą, sėdinčią prie jo buto durų ir akivaizdžiai miegančią. Jis kalbėjo su ja ir bandė pažadinti. Ji nereagavo, todėl vyras pakišo rankas po ja ir nusinešė vidun. Tėvas nebuvo tikras, ar dukra miega, ar yra apdujusi nuo narkotikų. Jis paguldė ją ant sofos svetainėje. Jos kvėpavimas ir pulsas buvo lygūs. Kurį laiką jis žiūrėjo į savo dukrą ir galvojo, ką daryti. Pirmiausia jis norėjo išmaudyti ją vonioje. Ji dvokė, jos rankos buvo nešvarios, o plaukai susivėlę ir purvini.

– Kurgi tu buvai? – sušnabždėjo sau Erlenduras.

Jis sėdėjo kėdėje šalia jos vis dar užsidėjęs skrybėlę, apsivilkęs paltą ir mąstė apie savo dukrą, kol galiausiai kietai įmigo.

Erlenduras nenorėjo pabusti, kai kitą rytą Eva Linda pradėjo jį purtyti, bandė išlaikyti atmintyje sapną, kuris jam kėlė

tokį patį nepatogumą, kaip ir vakarykštis. Jis žinojo, kad tai tas pats sapnas, tačiau niekaip nesugebėjo mintyse užfiksuoti daugiau nei praeitą kartą, niekaip negalėjo jo perprasti. Viskas, kas išliko, buvo kankinantis diskomfortas. Dar nebuvo nė aštuntos valandos ryto, todėl lauke buvo visiškai tamsu, o lietus ir rudeniniai vėjai vis dar siautėjo. Jo nuostabai, jis užuodė kavą iš virtuvės, o butas buvo pilnas garų, lyg kažkas būtų ką tik išsimaudęs duše. Vyras pastebėjo, kad Eva Linda dėvėjo marškinius ir senus džinsus, stipriai susiveržusi juos diržu aplink liekną juosmenį. Ji buvo basa ir švari.

– Vakar buvai geros formos, – ištarė jis ir tuoj pat pradėjo to gailėtis, tačiau pagalvojo, kad jau seniai turėjo nustoti būti taktiškas su ja.

– Aš apsisprendžiau, – eidama į virtuvę pradėjo kalbėti Eva Linda. – Ketinu padaryti tave seneliu. Senelis Erlenduras.

– Tai vakar buvo tavo paskutinis pasispardymas, ar kaip?

– Ar tu neprieštarausi, jei kurį laiką apsistočiau čia? Tiesiog kol rasčiau naują būstą.

– Man nesvarbu, būk kiek nori.

Jis sėdėjo prie virtuvės stalo kartu su ja ir gurkšnojo kavą, kurią ji įpylė jam į puodelį.

– Ir kaip tu padarei tokią išvadą?

– Tiesiog padariau.

– Tiesiog padarei?

– Ar galiu apsistoti čia, ar ne?

– Pasilik kiek tik nori, juk žinai.

– Ar nustosi manęs klausinėti? Baik tas savo apklausas – atrodo, kad tu visuomet dirbi.

– Aš visuomet dirbu.

– Ar radai merginą iš Gardabairo?

– Ne, tai nėra svarbiausia byla. Vakar kalbėjau su jos vyru, tačiau jis nieko nežinojo. Mergina paliko raštelį, kuriame parašyta: „Jis pabaisa. Ką aš padariau?“

– Kažkas „stūmė“ ant jos vakarėlyje?

– „Stūmė?“ – nustebo Erlenduras. – Koks čia žodis?

– Ką reikia padaryti nuotakai per vestuves, kad priverstum ją sprukti?

– Nežinau, – atsakė Erlenduras, lyg visai nesidomėtų. – Įtariu, kad jaunikis kibino pamerges, o ji tai pamatė. Džiaugiuosi, kad tu turėsi kūdikį. Galbūt jis padės tau ištrūkti iš šio užburto rato. Jau būtų laikas, – susimąstė jis. – Keista, kokia žvali tu esi po vakarykštės savo būsenos.

Jis pasakė tai taip atsargiai, kaip tik galėjo, tačiau gerai žinojo, kad normaliomis aplinkybėmis Eva Linda nebūtų spindinti kaip vasaros diena, nevirtų kavos ir nevaidintų, jog nėra padariusi nieko, kad niekada neveikė nieko, tik rūpinosi savo tėvu. Ji pažiūrėjo į tėvą, ir jis pamatė ją, svarstančią galimybes, laukė jos kalbos, laukė, kol dukra pašoks ir išdėstys savo nuomonę. Tačiau ji to nepadarė.

– Turiu tablečių, – pasakė ji labai ramiai. – Tai neįvyksta savaime, staiga. Tai vyksta lėtai, ilgai, tačiau aš noriu judėti šiuo keliu.

– O kaip kūdikis?

– Tai, ką vartoju, jam nepakenks. Neketinu sužaloti kūdikio. Aš noriu jį turėti.

– Ką tu žinai apie narkotikų poveikį vaisiui?

– Aš žinau.

– Elkis, kaip tau atrodo tinkama. Vartok kažką, jei tai padės atsikratyti priklausomybės, apsistok čia, bute, gerai pagalvok apie save. Aš galiu...

– Ne, – pertraukė jį Eva Linda. – Nedrįsk nieko daryti. Toliau gyvenk savo gyvenimą ir nustok šnipinėti mane. Negalvok apie tai, ką aš darau. Nekreipk dėmesio, jei tau grįžus namo manęs nebus. Nesikišk, jei grįšiu vėlai arba jei visai negrįšiu. Jei taip nutiks, aš dingsiu. Baigta.

– Taigi, tai ne mano reikalas.

– Niekuomet nebuvo tavo reikalas, – atsakė Eva Linda ir gurkštelėjo kavos.

Telefonas suskambo ir Erlenduras turėjo atsistoti, kad atsilieptų. Tai buvo Sigurduras Olis, skambinantis iš namų.

– Negalėjau susisiekti su tavimi vakar, – prakalbo jis.

Erlenduras prisiminė, kad išsijungė mobilųjį, kol kalbėjosi su Elina Keblavike, ir neįsijungė jo.

– Ar yra kokių naujienų? – paklausė Erlenduras.

– Vakar kalbėjausi su vyru, vardu Hilmaras. Tai sunkvežimio vairuotojas, kuris kartais nakvodavo pas Holbergą Nordurmyryje – poilsio stotelė, ar kaip jie ten vadina. Jis pasakojo man, kad Holbergas buvo geras bičiulis, dėl jo niekas nesiskundė. Atrodo, kad visi darbe jį mėgo – paslaugus, likęs bendrauti ir taip toliau, ir taip toliau. Hilmaras negalėjo įsivaizduoti, kad jis turėjo priešų, tačiau pridūrė, kad nepažinojo jo ypač gerai. Jis taip pat minėjo, kad Holbergas buvo lyg nesavas, kai paskutinį kartą, maždaug prieš dešimt dienų, svečiavosi pas jį. Matyt, jis elgėsi keistai.

– Kaip keistai?

– Pasak Hilmaro, Holbergas lyg ir bijojo atsiliepti telefonu, sakė, kad kažkoks bukagalvis vis neatstoja nuo jo, kaip jis pasakė, nuolatos jam skambindamas. Hilmaras pasakojo, kad viešėjo pas jį šeštadienio naktį ir kartą Holbergas paprašė atsiliepti telefonu. Hilmaras taip ir padarė, tačiau skambintojas supratęs, kad tai ne Holbergas, nutrenkė telefono ragelį.

– Ar galime išsiaiškinti, kas paskutiniu metu skambino Holbergui?

– Kaip tik tikrinama. Taip pat yra dar vienas dalykas – iš telefonų bendrovės gavau Holbergo skambučių išklotinę ir iš to paaiškėjo kai kas įdomaus.

– Kas?

– Ar pameni jo kompiuterį?

– Taip.

– Mes jo neapžiūrėjome.

– Ne, tai daro technikai.

– Ar pastebėjai, kad jis buvo prijungtas prie telefono?

– Ne.

– Daugelis Holbergo skambučių, tiksliau, beveik visi, buvo nukreipti į interneto serverį. Jis leisdavo savo dienas naršydamas internete.

– Ir ką tai reiškia? – paklausė Erlenduras, kuris visiškai nieko neišmanė apie kompiuterius.

– Galbūt pamatysime tai, kai įjungsime kompiuterį, – atsakė Sigurduras Olis.

Jie atvyko į Holbergo butą Nordurmyryje tuo pačiu metu. Geltonos policijos juostos nebebuvo, todėl neliko jokių matomų ženklų, kad čia buvo įvykdytas nusikaltimas. Nė viename iš viršutinių aukštų nedegė šviesos – atrodė, kad kaimynų nėra namie. Erlenduras turėjo raktą nuo durų. Jie nuėjo tiesiai prie kompiuterio ir jį įjungė. Kompiuteris pradėjo ūžti.

– Tai gana galingas kompiuteris, – pastebėjo Sigurduras Olis, akimirką pasvarstęs, ar turėtų Erlendurui paaiškinti apie dydį ir tipą, tačiau nusprendė to nedaryti. – Gerai,

pirmiausia pažiūrėsiu, kokius interneto adresus jis išsaugojo kaip mėgstamiausius. O jų daugybė, velniška daugybė. Galbūt jis parsisiuntė keletą rinkmenų. Oho!

– Kas? – paklausė Erlenduras.

– Jo standusis diskas yra perpildytas.

– Ir tai reiškia?

– Norint užpildyti standųjį diską, reikia velnioniškai daug informacijos. Čia turėtų būti galybė filmų. Štai kažkas, ką jis pavadino *Gyvideo3*. Ar turėtume pažiūrėti, kas tai?

– Žinoma.

Sigurduras Olis atvėrė bylą ir atsidarė vaizdo programos langas. Jie pažiūrėjo keletą sekundžių. Tai buvo pornografijos klipas.

– Ar tai, ką jie laikė virš jos, buvo ožys? – paklausė Erlenduras, negalėdamas patikėti.

– Ten yra 312 *Gyvideo3* rinkmenų, – ištarė Sigurduras Olis. – Tai gali būti klipai, tokie kaip šis, ir netgi filmai.

– *Gyvideo?* – nustebo Erlenduras.

– Nežinau, – atsakė Sigurduras Olis. – Galbūt tai reiškia vaizdus su gyvūnais. Ten taip pat yra *Gvideo*. Gal pažiūrėkime, pavyzdžiui, *Gvideo88?* Dukart spragtelime... Padidiname langą...

– Dukart?.. – ketino klausti Erlenduras, tačiau sustojo vidury sakinio, kai keturi lytiškai santykiaujantys vyrai pasirodė septyniolikos colių ekrane.

– *Gvideo* turėtų reikšti gėjų vaizdus, – prakalbo Sigurduras Olis, kai scena baigėsi.

– Jis akivaizdžiai buvo apsėstas, – pastebėjo Erlenduras. – Kiek iš viso ten yra filmų?

– Čia yra daugiau nei tūkstantis rinkmenų, tačiau dar daugiau gali būti laikoma kituose įrenginiuose.

Erlenduro palto kišenėje suskambo telefonas. Tai buvo Elinborg. Ji bandė susekti du vyriškius, kurie kartu su Holbergu vyko į vakarėlį Keblavike tą naktį, kai Kolbrun buvo užpulta. Elinborg pranešė Erlendurui, kad vienas iš jų, vardu Gretaras, dingo prieš daugelį metų.

– Dingo? – pasitikslino Erlenduras.

– Taip, vienas iš mūsų dingusių žmonių.

– O kitas?

– Kitas vyras yra kalėjime, – atsakė Elinborg. – Visuomet buvo problematiškas. Jam liko atsėdėti vienerius metus iš ketverių metų bausmės.

– Už ką?

– Spėk.

13

Erlenduras priminė teismo ekspertizės tyrėjams apie kompiuterį. Ištirti visą informaciją užtruks gana ilgai. Jis liepė peržiūrėti kiekvieną rinkmeną, sudaryti sąrašą, suskirstyti jas pagal kategorijas ir parašyti išsamią ataskaitą apie jų turinį. Tada jis ir Sigurduras Olis išvažiavo į Litla-Hrauno kalėjimą miesto rytuose. Jie užtruko daugiau nei valandą kelionėje. Matomumas buvo prastas, kelias apledėjęs, o automobilis vis dar buvo su vasarinėmis padangomis, todėl turėjo būti itin atsargūs. Oras sušilo, kai jie važiavo pro Trengslino kalnus. Pravažiavę Elvusau upę netrukus išvydo du kalėjimo pastatus, kylančius iš akmenuotų upės krantų. Senasis pastatas buvo trijų aukštų, stačiais stogo šlaitais. Jau daugelį metų jo stogas buvo dengiamas raudonos skardos plokštėmis ir iš toli atrodydavo kaip milžiniškas ūkininko

namas. Dabar stogas buvo perdažytas taip, kad tiktų prie šalia stovinčio naujojo pastato. Tai buvo pilkos spalvos modernus ir įtvirtintas statinys su stebėjimo bokštu – toks kaip finansų įstaigos Reikjavike.

Erlenduras tyliai mąstė, kaip keičiasi laikai.

Elinborg įspėjo kalėjimo administraciją, kad lauktų jų, ir pranešė, su kuriuo kaliniu norės pasikalbėti. Kalėjimo viršininkas pasitiko detektyvus ir palydėjo juos į savo kabinetą. Jis norėjo, kad prieš kalbėdamiesi su kaliniu, jie sužinotų keletą detalių apie jį. Pareigūnai atvyko pačiu netinkamiausiu laiku. Kalinys šiuo metu kalėjo vienutėje, kai jis ir dar du vyrai užpuolė ir nužudė neseniai nuteistą pedofilą. Jis pasakė, jog jam labiau patiktų nesileisti į smulkmenas, tačiau norėjo informuoti policiją, kad jų apsilankymas yra kalinimo vienutėje taisyklių pažeidimas ir kad kalinys geriausiu atveju bus nestabilios būklės.

Po susitikimo inspektoriai buvo palydėti į lankymo salę. Jie sėdėjo ir laukė kalinio.

Jis buvo vardu Elidis ir būdamas penkiasdešimt šešerių metų amžiaus nebe pirmą kartą kalėjo. Erlenduras žinojo šį kalinį, tiesą sakant, kartą jam teko lydėti jį į Litla-Hrauną. Per savo apgailėtiną gyvenimą Elidis atliko įvairių nešvarių darbelių: dirbo jūroje žvejų ir prekybiniuose laivuose, kontrabanda gabeno alkoholį bei narkotikus ir buvo už tai nu-

teistas. Jis bandė apgauti draudimo bendrovę, padegdamas dvidešimties tonų laivą toli nuo pietvakarinio kranto ir paskandindamas jį. Trys iš jų „išsigelbėjo". Ketvirtasis grupės narys per klaidą buvo paliktas užrakintas variklių skyriuje ir nuskendo kartu su laivu. Nusikaltimas buvo atskleistas, kai narai nusileido prie paskendusio laivo ir paaiškėjo, kad gaisras kilo trijose vietose tuo pačiu metu. Elidis kalėjo ketverius metus Litla-Hraune už draudimo bendrovės apgavystę, netyčinį nužudymą. Už daugybę smulkių pažeidimų, už kuriuos buvo nuteistas tuo pat metu, kalėjo dar pusantrų metų. Elidis garsėjo žiauriu fiziniu smurtu, o jo aukos blogiausiu atveju likdavo suluošintos arba neįgalios. Erlenduras prisiminė vieną konkretų atvejį ir apibūdino jį Sigurdurui Oliui, kol jie važiavo per durpyną. Elidis turėjo nesuvestų sąskaitų su jaunu vyru, gyvenusiu Snorabraute. Kai policija atvyko į nusikaltimo vietą, jis buvo sumušęs jaunuolį taip stipriai, kad šis keturias dienas praleido intensyvios priežiūros palatoje. Pririšęs vyrą prie kėdės, jis linksminosi pjaustydamas jo veidą sudaužytu buteliu. Prieš suimant Elidį, šis priešinosi ir smogė vienam policininkui į veidą taip, kad šis prarado sąmonę, o kitam sulaužė ranką. Islandų teisėjai skyrė aiškiai per švelnią bausmę. Jis gavo dvejų metų nuosprendį už šį nusikaltimą ir keletą smulkių nusižengimų, padarytų anksčiau. Nusikaltėlis juokėsi, kai nuosprendis buvo perskaitytas.

Durys atsidarė ir du prižiūrėtojai įvedė Elidį į salę. Nors tokio amžiaus, jis buvo tvirto sudėjimo. Jo oda buvo tamsi, galva skusta plikai, ausys atrodė mažos, į vieną iš jų buvo įvertas auskaras su juoda svastika. Jam kalbant dėl jo dirbtinių dantų girdėjosi švilpimas. Jis dėvėjo nudriskusius džinsus bei juodus sportinius marškinėlius, kurie išryškino jo didelius raumenis ir tatuiruotes ant abiejų rankų. Jis buvo gerokai aukštesnis nei šešios pėdos. Jie pastebėjo, kad Elidis surakintas antrankiais, viena akis raudona, veidas sudraskytas, o viršutinė lūpa ištinusi.

– Psichopatinis sadistas, – ištarė sau Erlenduras.

Kalėjimo prižiūrėtojai atsistojo prie durų, o Elidis nuėjo prie stalo ir klestelėjo prieš Erlendurą ir Sigurdurą Olį. Jis pažvelgė į juos pilkomis apatiškomis akimis.

– Ar pažįsti vyrą, vardu Holbergas? – paklausė Erlenduras.

Elidis į tai nesureagavo, apsimetė, kad negirdėjo klausimo. Jis žiūrėjo tai į Erlendurą, tai į Sigurdurą Olį visiškai abejingomis akimis. Apsaugininkai tyliai kalbėjosi tarpusavyje, stovėdami prie durų. Iš kažkur girdėjosi riksmai, durų trenksmai. Erlenduras pakartojo klausimą ir jo žodžiai nuaidėjo per tuščią salę.

– Holbergas! Ar pameni jį?

Jis vis tiek nesulaukė atsako iš Elidžio, kuris be tikslo žvalgėsi po patalpą, lyg jų ten visai nebūtų. Kurį laiką buvo

tylu. Erlenduras ir Sigurduras Olis susižvalgė ir Erlenduras trečią kartą paklausė, ar jis pažinojo Holbergą, kokie buvo jų santykiai, pranešė, kad Holbergas negyvas – rastas nužudytas.

Paskutinis žodis sužadino Elidžio susidomėjimą. Jis padėjo savo stambias rankas ant stalo, sužvangino antrankiais, nepajėgdamas nuslėpti nuostabos. Kalinys smalsiai žiūrėjo į Erlendurą.

– Holbergas buvo nužudytas savo namuose praeitą savaitgalį, – pridūrė Erlenduras. – Mes kalbamės su žmonėmis, kurie kažkada jį pažinojo, ir atrodo, kad judu buvote pažįstami.

Elidis pradėjo spoksoti į Sigurdurą Olį, kuris elgėsi taip pat. Jis neatsakė Erlendurui.

– Tai įprasta procedūra...

– Aš nekalbėsiu su jumis, kol esu su antrankiais, – staiga pareiškė Elidis, neatitraukdamas akių nuo Sigurduro Olio.

Jo balsas buvo kimus, šiurkštus ir provokuojantis. Erlenduras minutėlę pagalvojo, tada atsistojo ir nuėjo prie apsaugininkų. Jis išdėstė Elidžio reikalavimą ir paklausė, ar jo antrankiai galėtų būti nuimti. Jie sudvejojo, tačiau priėjo, nuėmė antrankius ir vėl grįžo į savo vietas prie durų.

– Ką gali mums papasakoti apie Holbergą? – paklausė Erlenduras.

– Pirmiausia jie turi išeiti, – atkirto Elidis, linkteldamas į apsaugininkus.

– Apie tai negali būti nė kalbos.

– Ar tu prakeiktas pederastas? – paklausė Elidis, vis dar įkyriai žiūrėdamas į Sigurdurą Olį.

– Nekalbėk nesąmonių, – atkirto Erlenduras.

Sigurduras Olis jam neatsakė. Jie žiūrėjo vienas kitam į akis.

– Nėra nieko nediskutuotino, – pasipiktino Elidis. – Nedrįsk man sakyti, kad apie kažką negali būti nė kalbos.

– Jie niekur neis.

– Ar tu pederastas? – pakartojo Elidis, vis dar spoksodamas į Sigurdurą Olį, kuris į tai nereagavo.

Kurį laiką jie sėdėjo tylėdami. Galiausiai Erlenduras atsistojo, nuėjo prie apsaugininkų, pakartojo Elidžio prašymą ir paklausė, ar yra galimybė likti vieniems su kaliniu. Apsauginiai atsakė, kad tai neįmanoma – jiems įsakyta nepalikti nuteistojo be priežiūros. Po trumpo ginčo jie leido Erlendurui pasikalbėti su kalėjimo viršininku per radijo siųstuvą. Erlenduras paaiškino, kad nėra didelio skirtumo, kurioje durų pusėje stovės apsaugininkai. Jis ir Sigurduras Olis atvyko net iš Reikjaviko, o kalinys rodo šiokį tokį norą bendradarbiauti tik tuomet, jei bus įvykdytos tam tikros sąlygos. Viršininkas pakalbėjo su savo vyrais ir pažadėjo asmeniškai prisiimti

atsakomybę už detektyvų saugumą. Apsaugos darbuotojai pasišalino, o Erlenduras grįžo prie kalinio ir atsisėdo.

– Ar dabar kalbėsi su mumis? – paklausė jis.

– Aš nežinojau, kad Holbergas nužudytas, – prakalbo Elidis. – Tie fašistai įkišo mane į vienutę už kažkokį šlamštą, kurio nepadariau. Kaip jis buvo nužudytas?

Elidis vis dar rūsčiai žiūrėjo į Sigurdurą Olį.

– Ne tavo reikalas, – atsakė Erlenduras.

– Mano tėvas sakydavo, kad aš pats smalsiausias šunsnukis šioje žemėje. Jis visada taip sakydavo: „Ne tavo reikalas. Ne tavo reikalas!“ Jis buvo negyvas. Ar jis buvo nudurtas? Ar Holbergas nudurtas?

– Tai ne tavo reikalas.

– Ne mano reikalas! – pakartojo Elidis ir pažiūrėjo į Erlendurą. – Tuomet atšok.

Erlenduras susimąstė. Niekas be kriminalistų nežinojo bylos detalių, be to, jam jau įgriso nusileidinėti šiam tipui.

– Jo kaukolė buvo sulaužyta nuo smūgio į galvą, jis mirė beveik iš karto.

– Ar tai buvo plaktukas?

– Peleninė.

Elidis lėtai nukreipė žvilgsnį nuo Erlenduro į Sigurdurą Olį.

– Koks šikšnius tam naudoja peleninę? – nusistebėjo jis.

Erlenduras pastebėjo mažus prakaito lašelius, besikaupiančius ant Sigurduro Olio antakių.

– Tai mes ir bandome išsiaiškinti, – atsakė Erlenduras. – Ar tu palaikei ryšį su Holbergu?

– Ar jis kentėjo?

– Ne.

– Pašlemėkas.

– Ar tu pameni Gretarą? – paklausė Erlenduras. – Jis buvo su tavimi ir Holbergu Keblavike.

– Gretarą?

– Ar pameni jį?

– Kodėl klausi apie jį? Kas jam?

– Kaip suprantu, Gretaras dingo prieš daugelį metų, – atsakė Erlenduras. – Ar žinai ką nors apie jo dingimą?

– Ką galėčiau apie tai žinoti? – nesuprato Elidis. – Kas verčia tave galvoti, kad aš išvis ką nors žinau apie tai?

– Ką jūs trise – tu, Gretaras ir Holbergas – veikėte Keblavike?..

– Gretaras buvo kvaištelėjęs, – Elidis pertraukė Erlendurą.

– Ką jūs veikėte Keblavike, kai...

– Jis išprievartavo tą paukštytę?

– Ką tu pasakei? – paklausė Erlenduras.

– Ar dėl to čia atvykote? Kad paklausinėtumėte apie tą paukštytę iš Keblaviko?

– Visgi tu pameni?

– Ką tai turi bendro?

– Ar niekad nesakiau...

– Holbergui patiko kalbėti apie tai. Gyrėsi, kad išsisuko. Jis pasitenkino su ja dukart, ar žinojote? – tiesmukai ištarė Elidis ir nužvelgė abu detektyvus atskirai.

– Ar kalbi apie išprievartavimą Keblavike?

– Kokios spalvos kelnaites mūvi, brangioji?

Elidis pasisuko į Sigurdurą Olį ir vėl įsistebeilijo į jį. Erlenduras pažvelgė į savo kolegą, kurio žvilgsnis buvo įsmeigtas į Elidį.

– Prilaikyk savo prakeiktą liežuvį, – pasipiktino Erlenduras.

– Jis paklausė jos. Holbergas paklausė apie jos kelnaites. Jis buvo net labiau pamišęs už mane, – nusijuokė Elidis, – bet į cypę įkišo mane.

– Kieno jis paklausė apie kelnaites?

– Lėlytės iš Keblaviko.

– Ar jis tau papasakojo apie tai?

– Visas smulkmenas, – paskelbė Elidis. – Jis nuolat apie tai kalbėdavo. Visgi kodėl klausinėji apie Keblaviką? Ką bendro su visu tuo turi Keblavikas? Ir kodėl dabar klausi apie Gretarą? Nesuprantu, kuo tai susiję.

– Tai tik nuobodi mūsų darbo procedūra, – aiškino Erlenduras.

– Žinoma, ir kas man iš to?

– Tu gavai viską, ko norėjai. Mes čia sėdime vieni su tavimi ir tu esi be antrankių, o mes turime klausytis visokių nešvankybių. Daugiau nėra nieko, ką galime dėl tavęs padaryti. Taigi, arba atsakai į klausimą, arba mes išeiname.

Jis neatsispyrė pagundai. Pasilenkė virš stalo, sugriebė Elidžio veidą savo stipriomis rankomis ir pasuko į save.

– Nejau tavo tėvas nemokė tavęs, kad spoksoti nemandagu? – pyktelėjo Erlenduras.

– Aš galiu su juo susitvarkyti, viskas gerai, – įsiterpė Sigurduras Olis žiūrėdamas į jį.

Erlenduras paleido Elidžio veidą.

– Iš kur tu pažinojai Holbergą?

Elidis ranka pasitrynė žandikaulį. Jis žinojo, kad ką tik pasiekė nedidelę pergalę ir neketino sustoti.

– Nemanyk, kad aš tavęs nepamenu, – ištarė jis Erlendurui. – Nemanyk, kad nežinau, kas esi, ir kad nepažįstu Evos.

Erlenduras priblokštas spoksojo į kalinį. Tai nebuvo pirmas kartas, kai jis girdėjo tokius dalykus iš nusikaltėlių, tačiau niekad nesijautė toks nepasiruošęs tam. Jis tiksliai nežinojo, su kuo iš tikrųjų Eva Linda susijusi, bet kai kurie iš jų buvo nuteistieji, narkotikų prekeiviai, vagys, prostitutės – sąrašas išties ilgas. Ji ir pati turėjo problemų su teisėsauga.

Kartą ji buvo suimta, kai vienas iš tėvų pranešė apie narkotikų pardavinėjimą mokykloje. Nieko keisto, kad ji pažinojo tokį vyrą kaip Elidis, ir nieko keisto, kad toks vyras kaip Elidis pažinojo ją.

– Iš kur tu pažinojai Holbergą? – pakartojo Erlenduras.

– O Eva visai nebloga, – ištarė Elidis.

Erlenduras galėjo perskaityti daugybę jo žodžių reikšmių.

– Jei dar kartą ją paminėsi, mūsų čia nebus ir tuomet neturėsi su kuo linksmintis.

– Cigaretės, televizorius kameroje, jokios vergijos ir daugiau jokios prakeiktos vienutės. Ar aš prašau per daug? Ar negali du superfarai visko suorganizuoti? Ir būtų puiku kartą per mėnesį gauti kekšę, pavyzdžiui, jo paukštytę, – išrėžė jis, rodydamas į Sigurdurą Olį.

Erlenduras atsistojo, o Sigurduras Olis lėtai kėlėsi jam iš paskos. Elidis pradėjo juoktis. Kimus juokas, kunkuliuojantis jo viduje, išaugo į garsų gurguliavimą ir baigėsi geltonų skreplių atkosėjimu, kuriuos jis išspjovė ant grindų. Jie nusisuko nuo jo ir nuėjo link durų.

– Jis dažnai su manim kalbėjo apie išprievartavimą Keblavike! – sušuko jis. – Papasakojo man viską apie ją. Pasakojo, kaip ta paukštytė žviegė lyg skerdžiama kiaulė ir ką jis šnabždėjo jai į ausį laukdamas, kol jam vėl pasistos. Ar nori-

te išgirsti, kas tai buvo? Ar norite išgirsti, ką jis kalbėjo jai?! Prakeikti šunsnukiai! Ar norite išgirsti, ką jis kalbėjo?!

Erlenduras ir Sigurduras Olis sustojo. Jie pasisuko, kad matytų jį kratantį galvą, šaukiantį ir apsiputojusį, besisvaidantį keiksmais. Jis stovėjo, atrėmęs rankas į stalą bei palikęs virš jo, tiesė savo didžiulę galvą link jų ir bliovė tarsi įsiutęs bulius.

Salės durys atsidarė ir du apsaugininkai įėjo vidun.

– Jis pasakojo jai apie kitą! – šaukė Elidis. – Jis pasakojo, ką padarė kitai prakeiktai mergšei, kurią išprievartavo.

14

Kai Elidis pamatė apsaugininkus, sužvėrėjo – jis peršoko per stalą, rėkdamas pasileido link keturių vyrų ir trenkėsi į juos. Jis nusileido ant Erlenduro ir Sigurduro Olio, ir negalėdami nieko padaryti jie buvo parblokšti ant žemės. Kalinys galva trenkė Sigurdurui Oliui ir abiem vyrams iš nosies ištryško kraujas. Tuomet jis pakėlė kumštį ir ruošėsi trenkti į nepridengtą Erlenduro veidą, tačiau vienas iš apsaugos darbuotojų paėmė juodą prietaisą ir paleido elektros smūgį jam į šoną. Tai sulėtino Elidį, bet jo nesustabdė ir jis vėl pakėlė savo ranką. Elidis susmuko ant Erlenduro ir Sigurduro Olio tik po antro elektros smūgio.

Jie išsliaužė iš po jo. Sigurduras Olis prispaudė nosinę sau prie nosies ir bandė sustabdyti kraujavimą. Elidis gavo trečią elektros smūgį ir pagaliau nurimo. Apsaugininkai jam uždėjo antrankius ir vargais negalais pakėlė jį. Jie ketino išvesti

kalinį, tačiau Erlenduras paprašė šiek tiek palaukti. Jis priėjo prie Elidžio.

– Apie kokią kitą merginą? – paklausė jis.

Elidis nesureagavo.

– Kokią kitą merginą, kurią jis išprievartavo? – pakartojo Erlenduras.

Apsvaigęs nuo elektros smūgio, Elidis pabandė nusišypsoti, tačiau grimasa perkreipė jo veidą. Kraujas tekėjo iš nosies į burną, ir jo dirbtiniai dantys buvo kruvini. Erlenduras bandė nuslėpti nekantrumą savo akyse, lyg jam visai nerūpėtų, ką Elidis žino. Jis bandė atrodyti nepažeidžiamas, stengėsi neišsiduoti. Pareigūnas suprato, kad net menkiausias silpnumas priverčia tokių žmonių kaip Elidis širdis plakti stipriau, paverčia juos tikrais vyrais, suteikia jiems tikslą jų niekingo gyvenimo iliuzijoje. Užtektų net menkiausio nuokrypio – nekantraus balso tono, ženklo akyse, rankų judesio. Elidis sugebėjo išmušti jį iš pusiausvyros, paminėdamas Evą Lindą. Dabar Erlenduras neketino suteikti jam malonumo nuolaidžiaudamas.

Jie pažiūrėjo vienas kitam į akis.

– Išveskite jį, – ištarė Erlenduras ir nusisuko nuo Elidžio.

Apsaugos darbuotojai ketino išlydėti kalinį, bet jis įsitempė ir nesileido išvedamas. Jis įdėmiai žiūrėjo į Erlendu-

rą, tarsi kažką svarstydamas, bet galiausiai pasidavė ir leidosi išvelkamas iš patalpos. Sigurduras Olis vis dar bandė sustabdyti kraujavimą. Jo nosis buvo ištinusi, o nosinė permirkusi krauju.

– Nemalonus kraujavimas, – ištarė Erlenduras, apžiūrinėdamas Sigurduro nosį. – Nieko daugiau, nieko rimto. Jokių įkirtimų, ir nosis nesulaužyta.

Jis tvirtai sugnybė ją ir Sigurduras Olis suriko iš skausmo.

– Oi, galbūt ir lūžusi, aš ne daktaras, – sudvejojo Erlenduras.

– Tas sumautas išpera, – piktinosi Sigurduras Olis, – tas sumautas išpera.

– Ar jis tik žaidžia su mumis, ar tikrai žino apie kitą moterį? – svarstė Erlenduras, kai jie išėjo iš salės. – Jei buvo dar viena, tikriausiai buvo ir kitų, kurias Holbergas išprievartavo, bet jos niekada apie tai nepranešė.

– Nėra tikslo kalbėtis su tuo vyru, – atsakė Sigurduras Olis. – Jis taip elgėsi norėdamas pasismaginti, vyniodamas mus aplink pirštą. Jis žaidė su mumis. Negali tikėti nė vienu jo žodžiu. Tas pašlemėkas. Tas prakeiktas pašlemėkas.

Jie nuėjo į viršininko kabinetą ir glaustai papasakojo jam, kas nutiko. Išdėstė savo nuomonę, kad vienintelė tinkama vieta Elidžiui yra palata minkštomis sienomis psichiatrijos

ligoninėje. Viršininkas su tuo sutiko, tačiau pabrėžė, kad vienintelė išeitis yra laikyti jį čia, Litla-Hraune. Tai ne pirmas kartas, kai Elidis uždarytas vienutėje už smurtavimą kalėjime ir, jokios abejonės, kad ne paskutinis.

Jiems išvažuojant iš kalėjimo ir laukiant, kol atsidarys dideli, mėlyni stovėjimo aikštelės vartai, Sigurduras Olis pastebėjo apsaugos darbuotoją, skubantį link jų ir mojuojantį, kad sustotų. Jie palaukė, kol jis prisivys automobilį. Erlenduras nuleido langą žemyn, sukdamas rankenėlę.

– Jis nori kalbėti su jumis, – šnopuodamas ištarė apsaugininkas.

– Kas? – nesuprato Erlenduras.

– Elidis. Elidis nori kalbėti su jumis.

– Mes jau kalbėjome su Elidžiu, – atsakė Erlenduras. – Pasakykite jam, kad pamirštų.

– Jis sakė, kad suteiks jums reikiamos informacijos.

– Jis meluoja.

– Jis taip sakė.

Erlenduras pažiūrėjo į Sigurdurą Olį, kuris gūžtelėjo pečiais. Jis greitai apsvarstė šią situaciją.

– Gerai? Tuomet mes ateisime, – galų gale nutarė jis.

– Jis nori tik jūsų, ne jo, – pasakė apsaugininkas, žiūrėdamas į Sigurdurą Olį.

Elidis nebuvo dar kartą išleistas iš savo vienutės, todėl Erlendurui teko kalbėti su juo per mažą langelį duryse. Jis buvo atidaromas sklendę stumiant į vieną pusę. Kameroje buvo tamsu, todėl Erlenduras negalėjo įžiūrėti nieko viduje. Jis girdėjo kimų Elidžio balsą ir gurguliavimą. Apsaugininkas palydėjo Erlendurą iki durų ir paliko juodu vienus.

– Kaip laikosi pederastas? – iš pradžių paklausė Elidis.

Užuot atsistojęs prie langelio duryse, jis liko kameros gilumoje. Galbūt gulėjo ant lovos. Galbūt sėdėjo atsirėmęs į sieną. Erlenduras jautė, kad balsas sklinda iš tamsos gilumos. Jis akivaizdžiai buvo nurimęs.

– Tai ne arbatos popietė, – atkirto Erlenduras. – Tu norėjai kalbėti su manimi.

– Ar numanai, kas nužudė Holbergą?

– Mes nežinome. Tai kaip dėl Holbergo?

– Jos vardas buvo Kolbrun, paukštytės, su kuria jis smaginosi Keblavike. Jis dažnai apie tai kalbėdavo. Pasakodavo, kaip jo vos nesučiupo, kai ta mergšė buvo tokia kvaila, kad pareikštų kaltinimus. Jis išklojo visas smulkmenas. Ar nori išgirsti, ką jis sakė?

– Ne, – nukirto Erlenduras. – Kokie buvo tavo santykiai su juo?

– Mes retkarčiais susitikdavome. Aš parduodavau jam gėrimų ir nupirkdavau pornografijos, kai dirbdavau laivuose. Susitikome dirbdami uoste, prieš jam pradedant dirbti sunkvežimių vairuotoju. Mes trindavomės po miestą kartu. Niekada negrįžk prie mergšės, kuri kartą tave atstūmė. Tai buvo pirmasis dalykas, kurio mane išmokė. Jis žinojo, kaip kalbėti, padaryti įspūdį. Jis mokėjo įtikinti moteris. Smagus vyrukas.

– Jūs kartu trindavotės po miestus?

– Būtent todėl ir buvome Keblavike. Mes dažėme Reikjaneso švyturį. Ten buvo prakeiktų vaiduoklių. Kada nors buvai ten? Jie klykia ir staugia visą naktį. Blogiau nei šioj skylėj. Holbergas nebijojo vaiduoklių. Jis nieko nebijojo.

– Ir jis tau papasakojo, kaip užpuolė Kolbrun, kai ką tik buvote susipažinę?

– Jis mirktelėjo man, kartu su ja išeidamas iš vakarėlio. Aš žinojau, ką tai reiškia. Jis buvo tikras žavėtojas. Jis manė, kad tai, kaip išsisuko nuo kaltinimų, yra juokinga. Dažnai šaipydavosi iš kažkokio faro, pas kurį atėjo mergina, o tas sugriovė jos bylą.

– Ar Holbergas ir tas faras pažinojo vienas kitą?

– Nežinau.

– Ar jis kada nors minėjo apie dukterį, kurią Kolbrun pagimdė po išprievartavimo?

– Dukrą? Ne. Ar ji pastojo nuo jo?

– Tu žinai apie kitą išprievartavimą, – tęsė Erlenduras jam neatsakydamas. – Tą kitą moterį, kurią jis išprievartavo. Kas ji buvo? Koks jos vardas?

– Aš nežinau.

– Kodėl pakvietei mane atgal?

– Aš nežinau, kas ji tokia, bet žinau, kada tai įvyko ir kur maždaug ji gyveno. To pakanka, kad rastum ją.

– Kada ir kur?

– Na, taip, žinoma, ir kas man iš to?

– Tau?

– Ką gali man pasiūlyti?

– Aš negaliu nieko pasiūlyti tau ir nieko nenoriu pasiūlyti.

– Be abejo, tu padarysi, ir tuomet aš papasakosiu, ką žinau.

Erlenduras svarstė.

– Negaliu nieko pažadėti, – ištarė jis.

– Negaliu pakęsti sėdėjimo vienutėje.

– Tai štai kodėl iškvietei mane atgal?

– Tu nežinai, ką tai reiškia. Aš baigiu išprotėti šioje kameroje. Jie niekuomet neįjungia šviesų. Aš nežinau, kuri dabar diena. Jie laiko mane kaip gyvulį narve, elgiasi su manimi kaip su žvėrimi.

– Na ir kas? Tu grafas Montekristas! – ištarė Erlenduras sarkastiškai. – Tu esi sadistas, Elidi. Žiauriausias, koks tik gali būti psichopatas ir sadistas. Visiškas idiotas, kuriam patinka smurtas. Homofobas ir sadistas. Tu esi labiausiai atsilikęs nevykėlis, kurį pažįstu. Man nerūpi, net jei laikys tave užrakintą čia visą tavo likusį gyvenimą. Iš tiesų aš einu viršun ir kaip tik tai jiems rekomenduosiu.

– Aš pasakysiu, kur ji gyvena, jei ištrauksi mane iš čia.

– Kvaily, aš negaliu tavęs iš čia ištraukti. Neturiu tam įgaliojimų ir net jei turėčiau, to nedaryčiau. Jei nori sutrumpinti kalėjimo vienutėje laiką, pirmiausia turėtum nustoti puldinėti žmones.

– Galėtume susitarti. Sakykime, kad tu užtari mane, pasakai, kad tas pederastas viską pradėjo, kad aš buvau linkęs bendradarbiauti, bet jis pasipūtėliškai šaipėsi, kol atsakinėjau į tave dominusius klausimus. Jie tavęs paklausys. Aš žinau, kas tu esi, jie tikrai tavęs paklausys.

– Ar Holbergas kalbėjo apie kitus išprievartavimus be šių dviejų?

– Ar padarysi tai dėl manęs?

Erlenduras pagalvojo.

– Pažiūrėsiu, ką galiu padaryti. Ar jis kalbėjo apie kitus?

– Ne, niekuomet, aš žinau tik apie šiuos du.

– Meluoji?

– Aš nemeluoju. Kita mergina niekuomet nepareiškė kaltinimų. Tai įvyko šeštojo dešimtmečio pradžioje. Jis niekuomet negrįžo į tą vietą.

– Kokią vietą?

– Ar ištrauksi mane iš čia?

– Kokią vietą?

– Pažadėk!

– Negaliu nieko pažadėti, – atsakė Erlenduras. – Pakalbėsiu su jais. Kokia tai buvo vieta?

– Husavikas.

– Kokio ji buvo amžiaus?

– Tai buvo toks pat darbelis kaip tas Keblavike, tik daug žiauresnis, – pradėjo pasakoti Elidis.

– Žiauresnis?

– Ar nori išgirsti? – paklausė Elidis, negalėdamas nuslėpti savo užsidegimo. – Ar nori išgirsti, ką jis padarė?

Elidis nelaukė atsakymo. Jo žodžiai plūdo per langelį duryse, o Erlenduras stovėjo ten, klausydamasis kimios išpažinties, sklindančios iš aklinos tamsos.

Sigurduras Olis laukė automobilyje. Jiems išvažiuojant iš kalėjimo, Erlenduras trumpai nupasakojo pokalbį su Eli-

džiu, tačiau neužsiminė apie monologą pokalbio pabaigoje. Jie nusprendė peržiūrėti moterų, gyvenusių Husavike maždaug 1960 metais, sąrašą. Jei moteris buvo panašaus amžiaus į Kolbrun, kaip spėja Elidis, tuomet tikėtina, kad pavyks ją surasti.

– O kaip dėl Elidžio? – pasidomėjo Sigurduras Olis, kai jie vėl važiavo pro Trengslino kalnus, pakeliui į Reikjaviką.

– Aš paklausiau, ar sutrumpintų jo kalėjimo vienutėje laiką, tačiau jie atsisakė. Daugiau nieko negalėjau padaryti.

– Bent jau laikeisi duoto pažado, – nusišypsojo Sigurduras Olis. – Jei Holbergas išprievartavo tas dvi moteris, ar negalėjo būti jų ir dar daugiau?

– Galėjo, – abejingai atsakė Erlenduras.

– Apie ką dabar galvoji?

– Yra du dalykai, kurie man kelia nerimą, – pripažino Erlenduras. – Norėčiau tiksliai žinoti, nuo ko mirė mažoji mergaitė, – jis išgirdo gilų Sigurduro Olio atodūsį, – ir norėčiau išsiaiškinti, ar ji tikrai buvo Holbergo vaikas.

– Kas būtent neduoda tau ramybės?

– Elidis sakė, kad Holbergas turėjo seserį.

– Seserį?

– Kuri mirė būdama jauna. Mums reikia surasti jos ligos istoriją – paieškoti ligoninėse ir pažiūrėti, kas iš to išeis.

– Nuo ko mirė Holbergo sesuo?

– Galbūt nuo to paties kaip ir Audur. „Kartą Holbergas

kažką minėjo apie jos galvą“, arba bent jau taip apibūdino Elidis. Aš paklausiau, ar tai galėjo būti smegenų auglys, tačiau Elidis nežinojo.

– Ir kaip tas žinojimas padės mums tirti bylą? – paklausė Sigurduras Olis.

– Aš manau, kad gali būti giminystės ryšys, – paaiškino Erlenduras.

– Giminystės? Ar dėl žinutės, kurią radome?

– Taip, dėl žinutės. Galbūt tai giminystės ir paveldėjimo klausimas.

15

Gydytojas gyveno sublokuotame name Grafarvogūro priemiesčio vakaruose. Jis nesivertė medicinine praktika. Pats atidarė duris Erlendurui ir palydėjo jį į erdvų vestibiulį, kuris anksčiau buvo naudojamas kaip biuras. Jis paaiškino Erlendurui, kad šiuo metu retkarčiais padeda teisininkams tiriant bylas, kuriose įvertina smurtinius sužeidimus. Patalpa buvo apstatyta paprastais neįmantriais baldais, švari, su nedideliu rašomuoju stalu ir rašomąja mašinėle. Gydytojas buvo neaukštas, ganėtinai lieknas vyras, ryškių veido bruožų, energingo būdo. Marškinių kišenėlėje turėjo du rašiklius, jo vardas buvo Frenkas.

Erlenduras iš anksto telefonu susitarė dėl susitikimo. Popietė slinko į pabaigą, pradėjo temti. Skyriuje Sigurduras Olis ir Elinborg paskubomis peržiūrinėjo keturiasdešimties metų senumo Husaviko gyventojų sąrašo fotokopiją, kurią

atsiuntė vietos valdžia šiaurėje. Gydytojas pasiūlė Erlendurui atsisėsti.

– Ar nemanote, kad tie, kurie pas jus ateina, yra tiesiog melagių gauja? – paklausė Erlenduras, žvalgydamasis aplink.

– Melagių? – nustebo gydytojas. – Aš taip nesakyčiau. Be abejo, kai kurie iš jų tokie ir yra. Kaklo sužeidimai klaidina labiausiai ir nelieka nieko kito, kaip tikėti paciento skundais apie kaklo skausmus po automobilio įvykio. Juos nustatyti sudėtingiausia. Vieniems skauda labiau nei kitiems, tačiau nemanau, kad yra daug tokių, kurie tikrai nejaučia jokio nepatogumo.

– Kai paskambinau, jūs iškart prisiminėte mergaitę iš Keblaviko.

– Tokius dalykus sunku pamiršti. Sunku pamiršti motiną. Kolbrun, ar ne toks buvo jos vardas? Kaip suprantu, ji nusižudė.

– Tai baisi tragedija nuo pat pradžios iki galo, – pritarė Erlenduras.

Jis svarstė, ar turėtų paklausti gydytojo apie skausmą, kurį pabudęs jaučia krūtinėje, tačiau nusprendė, kad dabar tam netinkamas laikas. Gydytojas tikriausiai atskleis, kad jo liga mirtina, išsiųs jį į ligoninę ir jau savaitgalį jis gros arfa kartu su angelais. Erlenduras visada stengdavosi išvengti

blogų naujienų ir nesitikėjo išgirsti nieko gero, tad nusprendė patylėti.

– Jūs minėjote, kad tai susiję su žmogžudyste Nordurmyryje, – ištarė gydytojas, grąžindamas Erlendurą į realybę.

– Taip, Holbergas, žmogžudystės auka, galėjo būti mergaitės iš Keblaviko tėvas, – paaiškino Erlenduras. – Taip tvirtino motina. Holbergas to nei paneigė, nei patvirtino. Jis pripažino, kad turėjo lytinių santykių su Kolbrun, todėl nebuvo galima įrodyti, kad jis buvo prievartautojas. Dažnai surenkama labai mažai įrodymų, kuriais galima remtis tokiose bylose. Mes nagrinėjame vyro praeitį. Mergaitė susirgo ir mirė būdama ketverių. Ar galite papasakoti man, kas nutiko?

– Aš nesuprantu, kuo tai susiję su nužudymo byla.

– Na, pamatysime. Ar galite atsakyti į mano klausimą?

Gydytojas įsistebeilijo į Erlendurą.

– Turbūt bus geriau, jei nedelsdamas jums papasakosiu, inspektoriau, – prabilo gydytojas, lyg kažkam bandytų pasiryžti. – Tuomet aš buvau visai kitoks vyras.

– Visai kitoks vyras?

– Daug blogesnis žmogus. Negeriu nė lašo jau trisdešimt metų. Būsiu atviras, kad nesukelčiau jums daugiau nepatogumų, mano, kaip bendrosios praktikos gydytojo, licencija buvo panaikinta nuo 1969 iki 1972 metų.

– Dėl mergaitės?

– Ne, ne dėl jos, nors tai būtų buvusi pakankama priežastis. Tai įvyko dėl alkoholio vartojimo ir aplaidumo. Norėčiau nesileisti į smulkmenas, nebent tai būtina.

Erlenduras norėjo palikti šią temą ramybėje, bet nesusivaldė.

– Taigi, jūs norite pasakyti, kad buvote apsvaigęs visus tuos metus?

– Daugiau ar mažiau, taip.

– Ar licencija jums buvo grąžinta?

– Taip.

– Ir nuo to laiko jokių kitų problemų?

– Ne, jokių problemų nuo tada, – patikino gydytojas, purtydamas galvą. – Bet, kaip jau minėjau, apžiūrinėdamas Audur, Kolbrun mergaitę, nebuvau geros būklės. Ji jautė galvos skausmus, rytais pykino, todėl aš maniau, kad tai vaikų migrena. Kai skausmai paaštrėjo, išrašiau jai stipresnių vaistų. Visa tai man tarsi migla – stengiausi užmiršti kuo daugiau iš to laikotarpio. Visi daro klaidų. Taip pat ir gydytojai.

– Kokia buvo mirties priežastis?

– Tikriausiai nebūtų buvę didelio skirtumo, net jei būčiau veikęs greičiau ir nusiuntęs ją į ligoninę, – gerai apgalvodamas savo žodžius ištarė gydytojas. – Ar bent jau tuo bandžiau įtikinti save. Tuomet nebuvo daug pediatrų ir mes neturėjome įrangos išsamesniems smegenų tyrimams.

Daugiausia vadovavomės tuo, ką jautėme ir ką žinojome, o aš tais metais, kaip jau sakiau, nejaučiau nieko, išskyrus potraukį alkoholiui. Prie viso to prisidėjo ir keblios skyrybos. Aš nesistengiu pasiteisinti, – ištarė jis žiūrėdamas į Erlendurą, tačiau tai neabejotinai buvo pasiteisinimas.

Erlenduras linktelėjo.

– Maždaug po dviejų mėnesių pradėjau įtarinėti, kad tai gali būti kažkas rimtesnio nei vaikų migrena. Mergaitės būklė negerėjo, jai nuolat darėsi vis blogiau. Ji nyko akyse – buvo nesveikai sulysusi. Iškeltos kelios diagnozės. Maniau, kad tai gali būti kažkas panašaus į tuberkuliozinę galvos infekciją. Vienu metu buvo nuspręsta, kad diagnozė – virusinė galvos infekcija, tačiau niekas to nenutuokė. Vėliau buvo iškelta hipotezė, kad tai buvo meningitas, tačiau nebuvo kai kurių simptomų, be to, ši liga progresavo greičiau. Ant mergaitės odos atsirado vadinamųjų *café au lait (balintos kavos)* dėmių ir galiausiai aš pradėjau galvoti apie onkologinę ligą.

– Café au lait? – paklausė Erlenduras prisiminęs, kad tai jau girdėjo anksčiau.

– Tai gali būti vienas iš onkologinių ligų požymių.

– Tuomet jūs nusiuntėte ją į Keblaviko ligoninę?

– Ten ji mirė, – atsakė gydytojas. – Pamenu, kokia tai tragiška netektis buvo jos motinai. Ji ėjo iš proto. Turėjome nuraminti ją vaistais. Ji kategoriškai prieštaravo skrodimui. Šaukė, kad to nedarytume.

– Bet jie vis tiek ją atliko.

Gydytojas delsė atsakyti.

– To nebuvo galima išvengti.

– Ir kas paaiškėjo?

– Kaip ir sakiau, onkologinė liga.

– Ką turite galvoje, sakydamas onkologinė liga?

– Rado smegenų auglį, – atsakė gydytojas, – ji mirė dėl smegenų auglio.

– Koks buvo smegenų auglys?

– Nesu tikras, – atsakė gydytojas, – nežinau, ar jie tyrė jį išsamiau, tačiau manau, kad turėjo. Pamenu, buvo užsiminta apie paveldimą ligą.

– Genetinė liga! – ištarė Erlenduras, pakeldamas savo balsą.

– Ar šiais laikais tai netampa madinga? Ką liga turi bendro su Holbergo nužudymu? – paklausė gydytojas.

Erlenduras sėdėjo susimąstęs.

– Kodėl klausiate apie šią mergaitę?

– Aš turiu viziją, – atsakė Erlenduras.

16

Evos Lindos nebuvo bute, kai tą vakarą Erlenduras grįžo namo. Jis stengėsi vadovautis jos patarimu nesijaudinti dėl to, kur ji buvo, ar grįš ir jei grįš, kokios būklės tuomet bus. Jis užsuko į užkandinę ir išsinešti užsisakė porciją keptos vištienos. Numetė pakuotę ant kėdės ir nusivilkdamas paltą užuodė seną pažįstamą gaminamo maisto kvapą. Jis ilgai nebuvo užuodęs naminio maisto iš savo virtuvės. Jo maistas buvo tokia vištiena, kaip gulinti ant kėdės, mėsainiai, riebaluose skrudinti valgiai išsinešti, pusfabrikačiai iš prekybos centro, šalta virta aviena, varškė indeliuose, beskoniai mikrobangų krosnelėje šildyti pietūs. Jis negalėjo prisiminti, kada pastarąjį kartą gamino padorų patiekalą virtuvėje. Jis negalėjo prisiminti netgi kada pastarąjį kartą to norėjo.

Erlenduras atsargiai nupėdino link virtuvės, lyg tikėtųsi ten rasti įsibrovėlį, ir išvydo dviem padengtą stalą su gra-

žiomis lėkštėmis, kurias vargiai prisiminė turįs. Šalia lėkščių stovėjo taurės aukštomis kojelėmis, greta servetėlės ir degančios raudonos žvakės skirtingose žvakidėse, kurių Erlenduras niekad anksčiau nebuvo matęs. Jis iš lėto įėjo į virtuvę ir pamatė kažką troškinamą dideliame puode. Pakėlęs dangtį ir pažiūrėjęs žemyn išvydo ypatingai gardžiai atrodantį mėsos troškinį. Aliejaus plėvelė plūduriavo virš ropių, bulvių, mėsos kubelių ir prieskonių. Troškinio aromatas užpildė jo butą tikro naminio maisto kvapu. Jis pasilenkė virš puodo ir įkvėpė virtos mėsos ir daržovių garų.

– Šiek tiek pritrūkau daržovių, – ištarė Eva Linda, stovėdama virtuvės tarpduryje. Erlenduras nepastebėjo, kada ji įėjo į butą. Ji vilkėjo jo striukę su gobtuvu ir laikė morkų maišelį.

– Kur tu išmokai gaminti mėsos troškinį? – paklausė Erlenduras.

– Mama visuomet gamindavo mėsos troškinį. Kartą, kai ji nešmeižė tavęs, užsiminė, kad mėsos troškinys buvo mėgstamiausias tavo patiekalas. Paskui pasakė, kad tu šunsnukis.

– Teisi abiem atžvilgiais, – pritarė Erlenduras.

Jis stebėjo Evą Lindą, pjaustančią morkas ir suberiančią jas į puodą su kitomis daržovėmis. Jis pagalvojo, kad toks turi būti tikras šeimos gyvenimas, o tai jį nuliūdino ir pralinksmino tuo pat metu. Jis neleido sau tikėtis tokios prabangos, kad šis džiaugsmas tęsis.

– Ar jau radai žudiką? – paklausė Eva Linda.

– Elidis siunčia tau linkėjimus, – žodžiai išsprūdo prieš jam suvokiant, kad toks pabaisa kaip Elidis netinka šiai aplinkai.

– Elidis. Jis Litla-Hraune. Ar jis žino, kas aš esu?

– Padugnės, su kuriais tenka kalbėtis, kartais mini tavo vardą, – atsakė Erlenduras. – Jie mano, kad tuomet įgyja pranašumą prieš mane.

– Ar iš tiesų įgyja?

– Kai kurie iš jų, taip. Pavyzdžiui, Elidis. Kur susipažinai su juo? – atsargiai pasiteiravo Erlenduras.

– Apie jį sklando gandai. Sutikau jį kartą prieš metus. Jis prisiklijavo savo dirbtinius dantis klijais, skirtais plastikui. Iš tiesų gerai jo nepažįstu.

– Jis neįtikėtinas kvailys.

Tą vakarą jie daugiau nebekalbėjo apie Elidį. Kai jie susėdo valgyti, Eva Linda įpylė vandens į vyno taures, o Erlenduras valgė tiek daug, kad paskui vargiai galėjo pajudėti į svetainę. Jis ten ir užmigo nenusivilkęs drabužių ir prastai išmiegojo iki pat ryto.

Šį kartą jis prisiminė beveik visą sapną. Jis žinojo, kad tai tas pats sapnas, kuris aplankydavo jį pastarosiomis naktimis, tačiau anksčiau nesugebėdavo įsiminti prieš pabudimo būsenai paverčiant jį į nieką.

Eva Linda pasirodė tokia, kokios jis niekuomet nėra matęs, apgaubta iš kažkur sklindančios šviesos su nuostabia vasarine suknele iki kulkšnių, ilgais tamsiais plaukais. Reginys buvo tobulas, beveik kvepėjo vasara, ji ėjo link jo, o galbūt sklendė ore, nes jam atrodė, kad ji nėkart nepalietė žemės. Jis negalėjo atpažinti aplinkos, viskas, ką matė, buvo akinanti šviesa ir Eva Linda jos viduryje artėjanti prie jo, išsišiepusi iki ausų, jis matė save, išskečiantį rankas, kad sutiktų ją, ir laukiantį, kol galės ją apkabinti. Jis jautė savo nekantrumą, tačiau ji niekuomet nepasiekė jo glėbio. Kai padavė jam nuotrauką ir šviesa išnyko, Eva Linda išnyko, o jis laikė fotografiją. Jis labai gerai žinojo, kad ji padaryta kapinėse. Nuotrauka atgijo ir jis buvo joje, pakėlė akis į juodą dangų ir jautė lietų, besidaužantį į jo veidą. Tuomet jis pažiūrėjo žemyn ir pamatė griūvantį antkapį, o kapas atsivėrė į tamsą, kol pasirodė atidarytas karstas, kuriame jis pamatė gulinčią mergaitę, perskrostą išilgai liemens iki pat pečių. Staiga mergaitė atsimerkė ir pažiūrėjo į jį, pravėrė burną ir jis išgirdo jos graudų sielvarto kupiną verksmą, sklindantį iš kapo.

Jis pabudo krūptelėjęs, gaudydamas orą, ir spoksojo į erdvę, kol galiausiai susitvardė. Erlenduras pašaukė Evą Lindą, tačiau nesulaukė atsakymo. Nuėjęs prie jos kambario jautė ten tuštumą nė neatidaręs durų. Jis žinojo, kad ji išėjo.

Patikrinę Husaviko gyventojų registrą, Elinborg ir Sigurduras Olis sudarė 176 moterų sąrašą, kurios buvo potencialios Holbergo išprievartavimo aukos. Viskas, kuo jie galėjo remtis, buvo Elidžio žodžiai, kad tai „toks pat darbelis“, taigi jie rėmėsi Kolbrun amžiumi su dešimties metų paklaida. Po pirminio tyrimo paaiškėjo, kad jas galima suskirstyti į tris grupes: ketvirtadalis jų vis dar gyveno Husavike, pusė persikėlė į Reikjaviką, o likusi dalis išsibarstė.

– Pakankamai, kad išvestų tave iš proto, – atsiduso Elinborg, žiūrėdama į sąrašą, prieš įteikdama ji Erlendurui.

Pareigūnė pastebėjo, kad jis buvo labiau netvarkingas nei įprastai. Jo barzda kelias dienas neskusta, tankūs rausvai gelsvi plaukai susivėlę, nukaręs ir suglamžytas kostiumas atrodė seniai nevalytas. Elinborg svarstė, ar derėtų atkreipti į tai jo dėmesį, tačiau Erlenduro veido išraiška bylojo, kad nenusiteikęs juokauti.

– Kaip miegi pastaruoju metu? – paklausė ji atsargiai.

– Ant savo subinės, – atkirto Erlenduras.

– O kas dabar? – paklausė Sigurduras Olis. – Ar turėtume tiesiog nueiti pas kiekvieną iš šių moterų ir paklausti, ar prieš keturiasdešimt metų jos buvo išprievartautos? Ar tai nėra šiek tiek... akiplėšiška?

– Aš nematau jokio kito būdo tai padaryti. Pradėkime nuo tų, kurios išsikraustė iš Husaviko, – nusprendė Erlenduras. – Pradėsime ieškoti Reikjavike ir pažiūrėsime, kaip elgtis, jei nepavyks surinkti daugiau informacijos apie šią moterį. Jei tas kvailas šunsnukis Elidis nemelavo, Holbergas užsiminė apie ją Kolbrun. Ji galėjo tai papasakoti savo seseriai, galbūt Runarui. Man reikia grįžti į Keblaviką.

Erlenduras susimąstė.

– Galbūt galėtume šiek tiek susiaurinti sąrašą?

– Susiaurinti? Kaip? – nustebo Elinborg. – Ką tu sugalvojai?

– Man ką tik šovė mintis.

– Kokia? – nekantravo Elinborg.

Darbe ji pasirodė su nauju blyškiai žalios spalvos kostiumėliu, į kurį nelabai kas kreipė dėmesį.

– Giminystė, paveldimumas ir ligos, – paaiškino Erlenduras.

– Teisingai, – pritarė Sigurduras Olis.

– Tarkime, kad Holbergas buvo prievartautojas. Mes neįsivaizduojame, kiek moterų jis išprievartavo. Žinome tik apie dvi, o iš tiesų esame tikri tik dėl vienos. Nors jis tai neigė, viskas byloja, kad šis vis dėlto išprievartavo Kolbrun. Jis buvo Audur tėvas, arba mes bent jau turėtume dirbti laikydamiesi šios prielaidos. Tačiau jis taip pat galėjo turėti kitą vaiką su moterimi iš Husaviko.

– Kitą vaiką? – nusistebėjo Elinborg.

– Prieš Audur.

– Ar tai tikėtina?

– Ar tai tikėtina? – pakartojo Sigurduras Olis.

Erlenduras gūžtelėjo pečiais.

– Ar nori, kad susiaurintume sąrašą iki moterų, kurios pagimdė prieš, kada tai buvo, 1964 metus?

– Nemanau, kad tai bloga mintis.

– Jis gali turėti vaikų bet kur, – ištarė Elinborg.

– Tiesa, tačiau jis nebūtinai išprievartavo daugiau nei vieną moterį, taigi tai rizikingas žingsnis. Ar išsiaiškinai, nuo ko mirė jo sesuo?

– Ne, vis dar aiškinuosi, – atsakė Sigurduras Olis. – Bandžiau rasti informacijos apie jų šeimą, tačiau tai nepadėjo.

– Aš tikrinau informaciją apie Gretarą, – įsiterpė Elinborg. – Jis dingo netikėtai, lyg žemė būtų atsivėrusi ir jį prarijusi. Tačiau niekas jo nė trupučio nepasigedo. Kai motina nesulaukė iš jo žinių ištisus mėnesius, galiausiai nutarė paskambinti policijai. Pareigūnai įdėjo jo nuotrauką į laikraštį ir rodė per televiziją, tačiau nieko nepešė. Tai įvyko 1974 metais, kaip ir didžioji šventė Islandijos įkūrimui paminėti. Ar tuomet buvai festivalyje Tingveliryje?

– Aš buvau ten, – atsakė Erlenduras. – O kas dėl Tingvelirio? Ar manai, kad jis dingo būtent ten?

– Greičiausiai, bet tai viskas, ką žinau. Jie atliko įprastą tyrimą dėl dingusių žmonių bei kalbėjo su asmenimis, kuriuos, jo motinos manymu, Gretaras pažinojo, įskaitant Holbergą ir Elidį. Jie taip pat apklausė tris kitus žmones, bet pastarieji nieko nežinojo. Niekas nepasigedo Gretaro, išskyrus jo motiną ir seserį. Jis gimė Reikjavike, jokios žmonos ar vaikų, jokios merginos, jokių kitų artimųjų. Byla buvo palikta neištirta, o vėliau nutraukta. Jis buvo trisdešimt ketverių.

– Jei jis buvo toks pat malonus, kaip jo draugužiai Elidis ir Holbergas, nesistebiu, kad niekas jo nepasigedo, – įsiterpė Sigurduras Olis.

– Trylika žmonių dingo Islandijoje aštuntajame dešimtmetyje, kai prapuolė Gretaras, – tęsė Elinborg, – dvylika dingo devintajame dešimtmetyje, neskaitant žvejų, prarastų jūroje.

– Trylika dingimų, – nustebo Sigurduras Olis, – ar tai nėra gana daug? Nė viena iš šių bylų neišaiškinta?

– Už to nebūtinai slypi kažkas nusikalstamo. Žmonės dingsta, nori dingti ir dingsta.

– Jei gerai suprantu, – prakalbo Erlenduras, – įvykių seka buvo tokia: Elidis, Holbergas ir Gretaras linksminasi „Kross" šokių salėje vieną rudens savaitgalį 1963 metais.

Jis pastebėjo, kad Sigurduro Olio veidas yra kaip didelis klaustukas.

– „Kross“ buvo sena karo ligoninė, kurią pavertė šokių sale. Ten vykdavo tikrai gašlūs šokiai.

– Manau, kad būtent ten pradėjo groti „The Islandic Beatles“, – įsiterpė Elinborg.

– Jie susipažįsta su keletu moterų, ir viena iš jų paskui surengia vakarėlį savo namuose, – tęsė Erlenduras. – Mums reikia pabandyti rasti tas moteris. Holbergas palydi vieną iš jų namo ir išprievartauja. Matyt, jis panaudojo šį būdą ir anksčiau. Jis šnabžda jai tai, ką padarė kitai moteriai. Gali būti, kad ji gyveno Husavike ir tikriausiai niekada nepateikė kaltinimų. Po trijų dienų Kolbrun galiausiai įsidrąsina ir praneša apie nusikaltimą, tačiau susiduria su policininku, neužjaučiančiu moterų, po šokių pasikviečiančių vyrus namo, o paskui šaukiančių apie išprievartavimą. Kolbrun pagimdo mergaitę. Holbergas galėjo žinoti apie kūdikį – mes radome jos antkapio nuotrauką jo rašomajame stale. Kas ją padarė? Kodėl? Mergaitė miršta nuo mirtinos ligos, o jos motina nusižudo po trejų metų. Dar po trejų metų dingsta vienas iš Holbergo draugužių. Holbergas nužudytas prieš kelias dienas ir paliekamas nesuprantamas raštelis.

– Kodėl Holbergas buvo nužudytas dabar, senatvėje? Ar užpuolikas susijęs su jo praeitimi? Ir jei taip, kodėl Holbergas nebuvo užpultas anksčiau? Kam visas tas laukimas?

Galbūt tai nėra susiję su faktu, jei tai tikrai faktas, kad Holbergas buvo prievartautojas?

– Tai neatrodo kaip tyčinė žmogžudystė. Nemanau, kad galime į tai nekreipti dėmesio, – įsiterpė Sigurduras Olis. – Kaip Elidis pasakė: „Koks šunsnukis kaip ginklą naudoja peleninę?" Nemanau, kad už to slypi ilga istorija. Raštelis yra tiesiog pokštas, neiššifruojamas. Holbergo nužudymas nėra susijęs su jokiu išprievartavimu. Greičiausiai turėtume ieškoti jauno vyriškio su žaliu kareivišku švarkeliu.

– Holbergas nebuvo angelas, – paprieštaravo Elinborg. – Galbūt tai žmogžudystė kerštaujant. Matyt, kažkas manė, kad jis to nusipelnė.

– Vienintelis tikrai mums žinomas žmogus, kuris nekentė Holbergo, yra Kolbrun sesuo Keblavike, – pareiškė Erlenduras. – Negaliu įsivaizduoti jos nužudančios ką nors su pelenine.

– Ar nebuvo kažko, kas galėjo tai padaryti už ją? – paklausė Sigurduras Olis.

– Ko?

– Nežinau. Bet kokiu atveju sutinku su ta mintimi, kad kažkas šlaistėsi gretimai, planuodamas kur nors įsilaužti, apvogti ir nuniokoti būstą, o Holbergas sučiupo jį ir gavo smūgį per galvą pelenine. Tai buvo koks nors narkomanas, kvailas kaip bato aulas. Tai visiškai nesusiję su praeitimi. Toks dabar yra Reikjavikas.

– Kažkas bent jau sugalvojo padaryti gerą darbą ir jį užmušti, – leptelėjo Elinborg. – Turime rimtai žiūrėti į paliktą žinutę. Tai ne pokštas.

Sigurduras Olis pažiūrėjo į Erlendurą.

– Kai kalbėjai, jog nori žinoti, nuo ko tiksliai mirė mergaitė, ar turėjai galvoje tai, ką manau, kad turėjai galvoje? – paklausė jis.

– Nuojauta kužda, kad taip, – atsakė Erlenduras.

17

Runaras pats atidarė duris ir kurį laiką žiūrėjo į Erlendurą, nesugebėdamas prisiminti, kur matė jo veidą. Erlenduras stovėjo koridoriuje visiškai permirkęs nuo lietaus, kai bėgo iš automobilio į pastatą. Jam iš dešinės buvo laiptai, vedantys į butą aukščiau. Kilimu aptraukti laiptai buvo visiškai nusitrynę tose vietose, kur buvo daugiausia vaikštoma. Ore tvyrojo pelėsių kvapas, ir Erlenduras svarstė, ar name gyvena žirgų mylėtojai. Erlenduras paklausė Runaro, ar šis prisimena jį, ir panašu, kad tikrai taip, nes jis iškart bandė užtrenkti duris, tačiau Erlenduras jam buvo per greitas. Jis buvo viduje dar prieš Runarui bandant užkirsti tam kelią.

– Jauku, – ištarė Erlenduras, žvalgydamasis po blausų interjerą.

– Palik mane ramybėje! – bandė šaukti Runaras ant Erlenduro, bet jo balsas užlūžo ir sucypė.

– Stebėk savo kraujospūdį. Nenorėčiau tau daryti dirbtinio kvėpavimo, jei kristum negyvas, kol aš čia. Man reikia sužinoti iš tavęs keletą smulkmenų ir tada dingsiu, o tu galėsi toliau čia merdėti. Tai netruks labai ilgai – tikrai neatrodai kaip „Metų Senolis“.

– Nešdinkis, – sušuko Runaras taip piktai, kaip tik leido jo amžius.

Tuomet jis apsisuko, nuėjo į svetainę ir atsisėdo ant sofos. Erlenduras nusekė jam iš paskos ir sunkiai atsisėdo ant kėdės priešais. Runaras nežiūrėjo į jį.

– Ar Kolbrun pasakojo apie kitą išprievartavimą, kai atėjo pas tave dėl Holbergo?

Runaras jam neatsakė.

– Kuo greičiau atsakysi, tuo greičiau atsikratysi manęs.

Runaras pakėlė akis ir spoksojo į Erlendurą.

– Ji niekuomet neminėjo kito išprievartavimo. Ar dabar paliksi mane?

– Mes turime pagrindo manyti, kad Holbergas išprievartavo dar vieną moterį, prieš sutikdamas Kolbrun. Jis galėjo pasinaudoti ta pačia apgaule, kai ją išprievartavo, mes nesame tikri. Kolbrun yra vienintelė moteris, kuri pareiškė jam kaltinimus, nors iš to ir nebuvo jokios naudos tavo dėka.

– Dink iš čia.

– Ar tu tikras, kad ji neminėjo jokios kitos moters? Tikėtina, kad Holbergas gyrėsi Kolbrun apie kitą išprievartavimą.

– Ji nė žodžiu neužsiminė apie tai, – atsakė Runaras nuleidęs akis į stalą.

– Tą naktį Holbergas buvo su dviem savo draugais. Vienas iš jų buvo Elidis, senas atsilikėlis, kurį galbūt pažįsti. Jis kalėjimo vienutėje kovoja su vaiduokliais ir monstrais. Kitas vaikinas buvo Gretaras. Jis dingo nuo žemės paviršiaus tą vasarą, kai vyko valstybinė šventė. Ar žinai ką nors apie Holbergo bendražygius?

– Ne. Palik mane vieną!

– Ką jie veikė čia mieste tą naktį, kai buvo išprievartauta Kolbrun?

– Nežinau.

– Ar tu jų neapklausei?

– Ne.

– Kas buvo atsakingas už tyrimą Reikjavike?

Runaras pirmą kartą pažiūrėjo Erlendurui į akis.

– Tai buvo Marijona Brym.

– Marijona Brym?!

– Ta prakeikta kvailė.

Elinos nebuvo namie, kai Erlenduras pasibeldė į jos duris, todėl jis grįžo atgal į automobilį, užsidegė cigaretę ir svarstė, ar tęsti kelionę į Sandgerdį. Lietaus lašai beldė į automobilį

ir Erlenduras, kuris niekuomet nežiūrėdavo orų prognozių, klausė savęs, ar ši liūtis kada nors baigsis. Apgaubtas mėlyno cigaretės dūmo jis galvojo, kad tai gali būti sumažinta Nojaus potvynio versija. Galbūt retkarčiais būtina nuplauti žmonių nuodėmes.

Erlenduras baiminosi dar kartą susitikti su Elina ir jam truputį palengvėjo, kai paaiškėjo, kad jos nėra namie. Jis žinojo, jog ji susinervins dėl jo atvykimo, ir visai netroško provokuoti jos kaip tada, kai ji pavadino jį „prakeiktu faru". Tačiau to negalima išvengti nei dabar, nei vėliau. Jis giliai atsiduso ir gesindamas cigaretę trynė ją, kol pajautė karštį pirštų galiukuose. Paskui jis stipriai iškvėpė paskutinį cigaretės dūmą. Kampanijos prieš rūkymą šūkis prabėgo jo mintyse: „Užtenka vienos ląstelės, kad vėžys prasidėtų."

Šįryt jis jautė skausmą krūtinėje, tačiau tai jau praėjo. Erlenduras rengėsi išvažiuoti, kai Elina pabeldė į jo langą.

– Ar jūs atvykote susitikti su manimi? – paklausė ji iš po skėčio, kai jis nuleido langą.

Erlenduras paslaptingai nusišypsojo ir nežymiai linktelėjo. Ji atidarė namo duris ir jis staiga pasijuto kaip išdavikas. Visi kiti jau išsiruošė į kapines.

Jis nusiėmė savo skrybėlę ir pakabino ant kabyklos. Nusivilko paltą, nusiavė batus ir nuėjo į svetainę su savo suglamžytu kostiumu. Po švarku jis dėvėjo juodą nertinį be rankovių, kurį buvo neteisingai susagstęs, todėl apatinei sagai

trūko skylės. Jis sėdėjo toje pačioje kėdėje, kaip ir anąkart, kai čia buvo. Elina buvo nuėjusi į virtuvę įjungti kavavirės ir aromatas pradėjo užpildyti visą namą. Sugrįžusi ji atsisėdo į kėdę priešais jį. Išdavikas sukosėjo.

– Vienas iš žmonių, kurie linksminosi kartu su Holbergu tą naktį, kai jis išprievartavo Kolbrun, yra vardu Elidis. Jis kali Litla-Hraune. Jau kurį laiką mes jį vadiname „vienu iš įprastų įtariamųjų“. Trečiasis vyras buvo vardu Gretaras. Jis dingo nuo žemės paviršiaus 1974 metais, valstybinės šventės metais.

– Tuomet aš buvau Tingveliryje, – ištarė Elina. – Mačiau ten poetus.

Erlenduras vėl sukosėjo.

– Ar jūs kalbėjote su tuo Elidžiu? – tęsė Elina.

– Ypač bjauri darbo dalis, – atsakė Erlenduras.

Elina atsiprašė, atsistojo ir nuėjo į virtuvę. Jis girdėjo skambančius puodelius. Erlenduro švarko kišenėje suskambo telefonas ir atsiliepdamas jis sulaikė kvapą. Skambino Sigurduras Olis.

– Mes pasirengę, – ištarė jis.

Per telefono ragelį Erlenduras girdėjo lietų.

– Nedarykite nieko, kol nesusisieksiu su jumis, – paliepė Erlenduras. – Supratai? Nedrįskite nė krustelti, kol nepaskambinsiu arba neatvyksiu ten.

– Ar jau kalbėjai su ta sena niurzga?

Nieko neatsakęs Erlenduras nutraukė pokalbį ir įsidėjo telefoną atgal į kišenę. Elina įėjo laikydama padėklą, padėjo puodelius ant stalo priešais Erlendurą ir įpylė kavos. Jie abu gėrė kavą be pieno. Moteris pastatė kavinuką ant stalo ir prisėdo. Jis tęsė pasakojimą.

– Elidis pasakė mums, kad Holbergas išprievartavo kitą moterį dar prieš Kolbrun ir tikriausiai gyrėsi jai apie tai.

Jis pamatė nuostabos žvilgsnį Elinos akyse.

– Net jei Kolbrun ir žinojo apie kitą moterį, ji niekada man apie tai nepasakojo, – ištarė ji ir susimąsčiusi papurtė galvą. – Ar gali būti, kad jis sako tiesą?

– Privalome veikti, vadovaudamiesi šia prielaida. Elidis yra tikras mulkis ir galėtų meluoti dėl tokių dalykų, bet kol kas neturime jokių įrodymų, kad paneigtume tai, ką jis sako.

– Mes nekalbėdavome apie išprievartavimą labai dažnai, – ištarė Elina. – Manau, tai buvo dėl Audur. Kolbrun buvo labai santūri moteris, drovi, užsisklendusi savyje ir tapo dar uždaresnė po to įvykio. Ir, žinoma, buvo nemalonu kalbėti apie tą siaubingą patirtį, kai ji laukėsi, jau nekalbant apie tą laiką, kai kūdikis buvo gimęs. Kolbrun darė viską, ką galėjo, kad tik pamirštų apie išprievartavimą. Apie viską, kas su juo susiję. Aš manau, jog jei Kolbrun būtų žinojusi apie kitą moterį, būtų papasakojusi apie tai policijai, bent

jau tam, kad paremtų savo pareiškimą, bet ji nė žodžiu apie tai neužsiminė jokiame pareiškime, kurį skaičiau.

– Galbūt ji norėjo patausoti tą moterį? – svarstė Elina.

– Patausoti ją?

– Kolbrun žinojo, ką reiškia patirti prievartą. Ji žinojo, ką reiškia pranešti apie išprievartavimą. Ji pati dėl to stipriai dvejojo, o viskas, kas iš to išėjo, buvo pažeminimas. Jei ta kita moteris nenorėjo apie tai pranešti, galbūt Kolbrun gerbė jos pasirinkimą. Bent jau aš taip manau. Tačiau sunku apie tai kalbėti, nes nesu visiškai tikra, apie ką jūs kalbate.

– Ji galėjo nežinoti jokių detalių, jokio vardo, tiesiog miglotą įtarimą, jei jis kalbėjo tik užuominomis.

– Ji man neminėjo nieko panašaus į tai.

– Kai kalbėjotės apie išprievartavimą, kiek konkretus buvo pokalbis?

– Mes nekalbėjome apie patį aktą, – atsakė Elina.

Erlenduro kišenėje vėl suskambo telefonas ir Elina liovėsi kalbėjusi. Išsitraukęs telefoną, Erlenduras pamatė, jog tai Sigurduras Olis. Erlenduras tiesiog išjungė mobilųjį ir padėjo šalin.

– Atleiskite, – atsiprašė jis.

– Tie telefonai tikri parazitai, ar ne?

– Be abejo, – ištarė Erlenduras supratęs, kad nebeturi laiko. – Prašau tęsti.

– Ji kalbėdavo apie tai, kaip stipriai myli savo dukrą Audur. Nors aplinkybės buvo siaubingos, jų ryšys buvo labai ypatingas. Audur reiškė Kolbrun visą pasaulį. Žinau, jog siaubinga tai sakyti, bet nemanau, kad ji būtų norėjusi netekti galimybės tapti motina. Ar suprantate? Aš netgi manydavau, kad ji laikė Audur tam tikru atlygiu ar kažkuo panašaus už išprievartavimą. Žinau, kad netaktiška taip sakyti, tačiau atrodė, jog mergaitė buvo tarsi Dievo siųsta dovana po visų tų nesėkmių. Aš negaliu pasakyti, ką mano sesuo galvojo, kaip ji jautėsi ar kokius jausmus užsklendė savyje – mačiau tik nedidelį viso to atvaizdą ir nedrįsčiau kalbėti už ją. Tačiau laikui bėgant, ji pradėjo garbinti savo mažąją mergaitę ir niekuomet neišleisdavo jos iš akių. Niekuomet. Jų santykiai buvo stipriai paveikti to, kas įvyko, tačiau Kolbrun niekada nelaikė jos pabaisa, sugriovusia jai gyvenimą. Ji matė tik nuostabų vaiką, tokia Audur ir buvo. Mano sesuo pernelyg rūpinosi savo dukterimi ir tai tęsėsi netgi anapus mirties ir kapo, kaip suprantame iš užrašo: „Saugok mano gyvastį nuo priešų keliamo klaiko."

– Ar galite žinote, ką tiksliai jūsų sesuo norėjo pasakyti šiais žodžiais?

– Gal tai buvo kreipimasis į Dievą, ką suprastumėte, jei perskaitytumėte psalmę. Savaime suprantama, tai buvo susiję su mergaitės mirtimi – kaip tai nutiko ir kokia tragedija

tai buvo. Kolbrun negalėjo pakelti minties apie skrodimą, atliktą Audur. Ji negalėjo nė pagalvoti apie tai.

Erlenduras nesmagiai pažiūrėjo į grindis, tačiau Elina to nepastebėjo.

– Galima įsivaizduoti, – tęsė Elina, – kaip tokie šiurpūs dalykai, kokius patyrė Kolbrun – išprievartavimas, paskui dukters mirtis, – stipriai paveikė jos psichiką. Ji patyrė nervinį išsekimą. Kai jie pradėjo kalbėti apie skrodimą, ją ištiko paranojos priepuolis, ir siekdama apsaugoti Audur, ji laikė gydytojus priešais. Jos dukra gimė tokiomis siaubingomis aplinkybėmis, o ji taip greitai ją prarado. Motina manė, kad tai Dievo valia. Mano sesuo norėjo, kad jos dukra ilsėtųsi ramybėje.

Erlenduras šiek tiek delsė prieš pasakydamas tai, dėl ko čia atvažiavo.

– Turbūt aš esu vienas iš tų priešų.

Elina pažiūrėjo į jį nesuprasdama, ką jis turėjo galvoje.

– Manau, kad reikia iškasti karstą ir atlikti tikslesnį skrodimą, jei tai įmanoma.

Erlenduras ištarė žinią taip atsargiai, kaip tik sugebėjo. Šiek tiek užtruko, kol Elina suprato jo žodžius ir pagaliau suvokusi jų reikšmę ji žiūrėjo į jį tuščiu žvilgsniu.

– Ką jūs sakote?

– Galbūt mes sugebėsime rasti paaiškinimą, dėl ko ji mirė.

– Paaiškinimą? Tai buvo smegenų auglys!

– Tai galėjo būti...

– Apie ką jūs kalbate? Iškasti ją? Vaiką? Negaliu patikėti! Aš juk jums pasakojau...

– Yra dvi priežastys.

– Dvi priežastys?

– Skrodimui atlikti, – ištarė Erlenduras.

Elina atsistojo ir įsiutusi žingsniavo po kambarį. Erlenduras sėdėjo įsitempęs ir palengva grimzdo į minkštą fotelį.

– Aš kalbėjau su ligoninės gydytojais čia, Keblavike. Jie nerado jokių ataskaitų apie Audur, išskyrus pirminę, rašytą gydytojo, atlikusio skrodimą. Dabar jis miręs. Tie metai, kai mirė Audur, buvo paskutinieji jo darbo ligoninėje. Jis minėjo tik smegenų auglį ir laikė tai jos mirties priežastimi. Aš noriu žinoti, kokia būtent liga sukėlė jos mirtį. Noriu sužinoti, ar tai galėjo būti paveldima liga.

– Paveldima liga! Aš nežinau apie jokią paveldimą ligą.

– Mes taip pat ieškome šios ligos Holbergo šeimoje, – paaiškino Erlenduras. – Kita ekshumacijos priežastis yra įsitikinti, kad Audur tikrai yra Holbergo dukra. Tam jie pasitelks DNR tyrimą.

– Ar jūs tuo abejojate?

– Nebūtinai, bet reikia patvirtinti.

– Kodėl?

– Holbergas neigė, kad vaikas buvo jo. Jis teigė, kad turėjo lytinių santykių su Kolbrun abipusiu sutikimu, tačiau neigė tėvystę. Kai byla buvo nutraukta, jie nematė pakankamo pagrindo įrodyti arba paneigti tai. Jūsų sesuo niekuomet nereikalavo nieko panašaus. Ji pakankamai daug kentėjo ir norėjo, kad Holbergas dingtų iš jos gyvenimo.

– Kas dar galėjo būti tėvas?

– Mums reikia patvirtinti faktus dėl Holbergo žmogžudystės. Tai gali būti naudinga ieškant atsakymų į kai kuriuos klausimus.

– Holbergo žmogžudystės?

– Taip.

Elina stovėjo prie Erlenduro ir spoksojo į jį.

– Ar tas pabaisa ketina kankinti mus net iš anapus?

Erlenduras ketino atsakyti, bet ji tęsė toliau.

– Jūs vis dar manote, kad mano sesuo melavo. Niekuomet ja nepatikėsite. Jūs nė kiek ne geresnis už tą kvailį Runarą. Nė trupučio.

Ji pasilenkė virš jo, sėdinčio kėdėje.

– Prakeiktas faras, – sušnypštė ji. – Nereikėjo įsileisti jūsų į savo namus.

18

Sigurduras Olis pamatė priekinius automobilio žibintus, artėjančius lietuje, ir suprato, kad tai Erlenduras. Hidraulinis ekskavatorius dundėjo užimdamas vietą prie kapo ir buvo pasirengęs pradėti kasti, kai tik bus duotas signalas. Tai buvo mažas ekskavatorius, kuris trūkčiodamas pūškavo tarp kapų. Jo vikšrinė važiuoklė slydinėjo purve. Jis spjaudėsi juodais dūmų debesimis ir užpildė orą aitriu naftos dvoku.

Sigurduras Olis ir Elinborg stovėjo prie kapo kartu su patologu, teisininku iš prokuratūros, dvasininku ir bažnyčios seniūnu, keletu policininkų iš Keblaviko ir dviem savivaldybės darbuotojais. Jie visi stovėjo lietuje, pavydėdami Elinborg, kuri vienintelė turėjo skėtį, ir Sigurdurui Oliui, kuriam buvo leista stovėti pusiau po juo. Jie pastebėjo, kad Erlenduras išlipo iš automobilio ir lėtai nuėjo link jų vienas. Jie turėjo dokumentus, leidžiančius ekshumaciją, kuri

negalėjo būti pradėta be Erlenduro leidimo. Erlenduras apžiūrinėjo kapines, tyliai apgailestaudamas dėl jų ardymo, gadinimo, išniekinimo. Antkapis buvo perkeltas ir padėtas ant takelio šalia kapo. Greta jo gulėjo stiklinis indas su ilgu smaigaliu prie dugno, skirtas įsmeigti į žemę. Inde buvo nuvytusių rožių puokštė ir Erlenduras pagalvojo, kad tai Elina padėjo jas ant kapo. Jis sustojo, dar kartą perskaitė užrašą ant antkapio ir papurtė galvą. Balti mediniai kuoleliai, žymintys kapą, kurie kyšojo ne daugiau kaip aštuoni coliai virš žemės, dabar sulaužyti gulėjo greta antkapio. Erlenduras buvo matęs tokias tvoreles ant vaikų kapų ir jam buvo skaudu žiūrėti į jas taip numestas. Jis pažvelgė į juodą dangų. Vanduo lašėjo nuo skrybėlės kraštų ant pečių ir jis prisimerkė dėl krintančio lietaus. Peržvelgė žmones, stovinčius prie ekskavatoriaus, galiausiai pažiūrėjo į Sigurdurą Olį ir linktelėjo. Sigurduras Olis davė ženklą ekskavatoriaus operatoriui. Kaušas pakilo į orą, o paskui įsmigo giliai į minkštą žemę. Erlenduras stebėjo ekskavatorių, draskantį trisdešimties metų senumo žaizdas. Jis krūpteldavo su kiekvienu kaušo grybšniu. Žemių krūva nuolat augo, kuo gilesnė darėsi duobė, tuo tamsesnė ji atrodė. Erlenduras stovėjo šiek tiek atsitraukęs ir stebėjo kaušą besikasantį vis giliau ir giliau į žaizdą. Staiga jį aplankė *déjà vu* jausmas. Lyg jis tai jau būtų matęs savo sapne ir reginys priešais jį sukūrė pana-

šią į sapno atmosferą: jo kolegos, stovintys ten ir žiūrintys į kapą, savivaldybės darbuotojai su oranžiniais kombinezonais, palinkę virš kastuvų, dvasininkas su didžiuliu juodu apsiaustu, smarkus lietus, krintantis į kapą ir sugrįžtantis atgal kauše, lyg duobė kraujuotų.

Ar jo sapnas buvo būtent toks kaip šis?

Kai šis jausmas dingo, kaip visuomet, kai nutinka kas nors panašaus, jis negalėjo suprasti, iš kur jis kilo, kodėl jis jautėsi, lyg dar kartą išgyventų įvykius, kurie niekada anksčiau nebuvo nutikę. Erlenduras netikėjo nuojautomis, vizijomis ar sapnais, nei reinkarnacija ar likimu, jis netikėjo Dievo, nors dažnai skaitydavo Bibliją, nei amžinu gyvenimu ar tuo, kad jo elgesys šiame pasaulyje nulems tai, ar jis keliaus į rojų ar į pragarą. Jam atrodė, kad pats gyvenimas susideda iš jų abiejų.

Kita vertus, kartais jis patirdavo šį nesuvokiamą ir antgamtišką *déjà vu*, išgyvendavo laiką ir erdvę, lyg anksčiau būtų tai matęs, lyg būtų palikęs savo kūną ir tapęs savo paties gyvenimo stebėtoju. Jis niekaip negalėjo paaiškinti, kas ką tik nutiko, ar kodėl jo protas taip jį apgaudinėja.

Erlenduras atsipeikėjo, kai kaušas atsitrenkė į karsto dangtį ir iš kapo tuštumos pasigirdo duslus garsas. Jis žengė arčiau. Dėl smarkaus lietaus lašų, krintančių į duobę, jis įžiūrėjo tik neryškius karsto kontūrus.

– Atsargiai! – sušuko Erlenduras ekskavatoriaus operatoriui, mosuodamas rankomis.

Akies kampučiu jis pamatė artėjančias automobilio šviesas. Visi pasisuko šviesų link ir pamatė automobilį, lėtai judantį lietuje ir sustojantį prie kapinių vartų. Iš jo išlipo sena ponia, vilkinti žalią paltą. Ant automobilio stogo jie pastebėjo taksi ženklą. Taksi nuvažiavo, o ponia pasileido bėgti link kapo. Priartėjusi tiek, kad Erlenduras pradėjo ją girdėti, ji ėmė šaukti ir mojuoti jam kumščiu.

– Kapų plėšikas! – pasigirdo Elinos riksmas. – Kapų plėšikai! Palaikų vagys!

– Sulaikykite ją, – ramiai ištarė Erlenduras policininkams, kurie nuėjo prie Elinos ir sustabdė ją, kai ji jau buvo vos keli jardai nuo kapo.

Apimta įniršio ji bandė kovoti, bet pareigūnai laikė jos rankas. Du savivaldybės darbuotojai įlipo į duobę su kastuvais, apkasė aplink karstą ir prie jo galų pritvirtino virves. Jis buvo gerai išsilaikęs. Lietus beldė į karstą ir nuplovė nuo jo žemes. Kaip Erlenduras ir įsivaizdavo, jis buvo baltas – mažytė balta dėžutė žalvarinėmis rankenomis ir kryžiumi ant dangčio. Vyrai pritvirtino virves prie ekskavatoriaus kaušo ir šis labai atsargiai iškėlė Audur karstą iš duobės. Jis buvo vis dar nesulūžęs, bet atrodė labai trapus. Erlenduras pastebėjo, kad Elina nustojo muistytis ir šaukti ant jo. Ji pravir-

ko, kai pasirodė baltas karstas, ramiai kabantis virvėse virš kapo, prieš jį nuleidžiant ant žemės. Dvasininkas priėjo prie jo, peržegnojo ir tyliai pradėjo melstis. Nedidelis furgonas lėtai privažiavo atbulas prie takelio ir sustojo. Savivaldybės darbuotojai atlaisvino virves, įkėlė karstą ir uždarė duris. Elinborg atsisėdo ant priekinės sėdynės šalia vairuotojo, kuris išvažiavo iš kapinių per vartus ir judėjo tolyn keliu, kol raudoni galiniai žibintai išnyko lietuje ir tamsoje.

Dvasininkas nuėjo prie Elinos ir paprašė policininkų ją paleisti. Jis paklausė, ar galėtų jai kuo nors padėti. Jie gerai pažinojo vienas kitą ir pašnibždomis kalbėjosi tarpusavyje. Elina atrodė nusiraminusi. Erlenduras ir Sigurduras Olis žvilgtelėjo vienas į kitą ir nuleido akis į kapą. Jo dugne jau buvo pradėjęs rinktis lietaus vanduo.

– Aš norėjau pabandyti sustabdyti šį bjaurų išniekinimą, – Erlenduras išgirdo Eliną, sakančią dvasininkui.

Jam šiek tiek palengvėjo matant, kad Elina sugebėjo susitvardyti. Jis priėjo prie jos su Sigurduru Oliu, sekančiu iš paskos.

– Aš niekada tau už tai neatleisiu, – ištarė Elina Erlendurui, stovinčiam šalia dvasininko. – Niekada!

– Suprantu, – atsakė Erlenduras, – tačiau tyrimas yra svarbiau.

– Tyrimas? Velniop tavo tyrimą, – šaukė Elina. – Kur jūs vežate palaikus?

– Į Reikjaviką.

– Ir kada parvešite juos atgal?

– Po dviejų.

– Pažiūrėkite, ką padarėte jos kapui, – sumišusi ištarė Elina tokiu tonu, lyg dar ne visiškai suprastų, kas įvyko.

Ji praėjo pro Erlendurą prie antkapio ir to, kas liko iš tvorelės, gėlių vazos ir tuščio kapo.

Erlenduras nusprendė papasakoti jai apie žinutę, rastą Holbergo bute.

– Holbergo namuose, šalia jo kūno, radome raštelį, – prakalbo Erlenduras, eidamas paskui Eliną. – Negalėjome nieko apie tai išsiaiškinti, kol Audur nepradėjo figūruoti ir kol nepakalbėjome su senu jos gydytoju. Islandų žmogžudžiai dažniausiai nepalieka nieko, išskyrus painiavą. Tačiau tas, kuris nužudė Holbergą, norėjo palikti mums ką nors, kas priverstų gerokai pasukti galvą. Kai gydytojas prakalbo apie paveldimos ligos tikimybę, ši žinutė staiga įgavo tam tikrą prasmę. Be to, ji siejosi ir su tuo, ką Elidis man papasakojo kalėjime: Holbergas neturėjo jokių gyvų giminaičių, o jo sesuo mirė būdama devynerių. Mano kolega Sigurduras Olis, – pasakojo Erlenduras rodydamas į jį, – rado medicinines ataskaitas apie ją, taigi Elidis buvo teisus. Kaip ir Audur, Holbergo sesuo mirė dėl smegenų auglio, labai tikėtina, kad tai ta pati liga.

– Ką jūs sakote? Kokia buvo žinutė? – paklausė Elina.

Erlenduras delsė. Jis pažiūrėjo į Sigurdurą Olį, kuris pirmiausia žvilgtelėjo į Eliną, o paskui vėl į Erlendurą.

– „Aš esu jis“.

– Ką norite tuo pasakyti?

– Tokia buvo žinutė: „Aš esu jis.“ O paskutinis žodis „jis“ parašytas didžiosiomis raidėmis.

– „Aš esu jis“, – pakartojo Elina. – Ką tai reiškia?

– Iš tiesų neįmanoma tiksliai pasakyti, tačiau aš svarstau, ar tai nereiškia kokių nors santykių, – atsakė Erlenduras. – Asmuo, parašęs „aš esu jis“, turėtų būti kažkaip susijęs su Holbergu. Arba galėtų būti kokio nors pakvaišėlio, kuris net nepažinojo jo, fantazija, paprasčiausia nesąmonė. Tačiau aš taip nemanau. Galvoju, kad liga mums padėtų, todėl noriu tiksliai išsiaiškinti, kas tai buvo.

– Kokius santykius?

– Pasak įrašų, Holbergas vaikų neturėjo. Audur nebuvo suteikta jo pavardė, mergaitė buvo Kolbrunardotir. Bet jei Elidis nemeluoja, sakydamas, kad Holbergas išprievartavo daugiau moterų be Kolbrun, kurios neiškėlė to viešumon, visiškai tikėtina, kad Kolbrun nebuvo vienintelė auka, pastojusi nuo jo, ir jis turėjo kitų vaikų. Mes susiaurinome galimų aukų Husavike paiešką iki moterų, kurios pagimdė per tam tikrą laikotarpį, ir tikimės, kad iš to kas nors greitai paaiškės.

– Husavike?

– Manome, kad Holbergo ankstesnė auka buvo iš ten.

– Ką turite galvoje, sakydamas „paveldima liga“? – paklausė Elina. – Kokia tai liga? Ar ta pati, kuri nužudė Audur?

– Mes turime ištirti Holbergą, patvirtinti, kad jis yra Audur tėvas, ir sudėlioti viską į savo vietas. Tačiau jei ši teorija pasitvirtins, tai greičiausiai yra reta, genetiškai perduodama liga.

– Ar Audur ja sirgo?

– Gali būti, kad ji mirė per daug seniai, kad gautume pakankamai duomenų, tačiau būtent tai mes norime išsiaiškinti.

Besikalbėdami jie priėjo bažnyčią – Elina ėjo šalia Erlenduro, o Sigurduras Olis sekė jiems iš paskos. Čia juos atvedė Elina. Bažnyčia buvo atvira, todėl slėpdamiesi nuo lietaus jie įėjo vidun ir stovėdami vestibiulyje žiūrėjo į apniukusią rudens dieną.

– Aš manau, kad Holbergas yra Audur tėvas, – prabilo Erlenduras. – Tiesą sakant, nėra jokios priežasties abejoti jūsų žodžiu ir tuo, ką jums pasakojo sesuo, tačiau mums reikia patvirtinimo. Tai būtina, kai kalbama apie policijos tyrimą. Jei genetinė liga, kurią Audur paveldėjo iš Holbergo, yra su tuo susijusi, gali būti, kad ją taip pat paveldėjo ir kas nors kitas. Tikėtina, kad liga susijusi su Holbergo žmogžudyste.

Jie nepastebėjo automobilio, lėtai išvažiuojančio iš kapinių nelygiu buvusiu keliu – dėl išjungtų šviesų jis buvo beveik nematomas. Kai jis pasiekė Sandgerdį, padidino greitį, įjungė priekinius žibintus ir greit pasivijo furgoną, vežantį karstą. Keblaviko kelyje vairuotojas stengėsi važiuoti už dviejų ar trijų automobilių nuo furgono. Taip jis sekė iš paskos iki pat Reikjaviko. Kai furgonas sustojo priešais lavoninę Baronstigure, jis stabtelėjo šiek tiek toliau ir stebėjo, kaip karstas buvo įnešamas į pastatą ir uždaromos durys. Jis sekė, kaip nuvažiuoja furgonas ir moteris, atlydėjusi karstą, palieka lavoninę ir įsėda į taksi.

Kai viskas vėl buvo ramu, žmogus nuvažiavo.

19

Marijona Brym atidarė jam duris. Erlenduras nepranešė, kad atvyksta. Jis atvažiavo tiesiai iš Sandgerdžio ir nusprendė prieš grįždamas namo pasikalbėti su Marijona. Jau buvo šešta valanda vakaro, o lauke visiškai tamsu. Marijona pakvietė Erlendurą vidun ir atsiprašė už netvarką. Butas buvo mažas – svetainė, miegamasis, vonia ir virtuvė. Kaip ir Erlenduro butas, tai buvo pavyzdys, kokie nerūpestingi gali būti žmonės, gyvenantys vieni. Laikraščiai, žurnalai ir knygos buvo visur išmėtyti, kilimas nusidėvėjęs ir nešvarus, neplauti indai, sukrauti į krūvas prie virtuvės kriauklės. Stalinės lempos šviesa menkai teapšvietė tamsų kambarį. Marijona liepė Erlendurui nušluoti ant žemės laikraščius nuo vienos iš kėdžių ir atsisėsti.

– Tu man nepasakei, kad buvai susijusi su byla, – ištarė Erlenduras.

– Aš tuo nesididžiuoju, – atsakė Marijona, išimdama cigarilę iš dėžutės savo smulkiomis, gležnomis rankomis, su skausminga veido išraiška, didele galva ant to, ką galima pavadinti subtiliai sudėtu kūnu.

Jis žinojo, kad Marijona kartais užmesdavo akį į įdomias bylas, stengdavosi gauti informacijos iš kolegų, kurie vis dar dirbo policijoje ir retsykiais netgi prisidėdavo prie jų.

– Taigi, tu nori daugiau sužinoti daugiau apie Holbergą, – tęsė Marijona.

– Ir jo draugus, – pridūrė Erlenduras ir nustūmęs šalin krūvą laikraščių atsisėdo. – Ir apie Runarą iš Keblaviko.

– Taip, Runaras iš Keblaviko, – prisiminė Marijona.

– Kartą jis ketino mane nužudyti, dabar jau to nesugebėtų, tas senas sugriuvėlis.

– Taigi, susipažinai su juo. Ar žinojai, kad jis serga vėžiu? Tai savaičių, net ne mėnesių reikalas.

– Nežinojau, – atsakė Erlenduras ir mintyse prisiminė liesą ir kaulėtą Runaro veidą ir ant jo nosies galiuko kabantį lašą, kol jis grėbė lapus savo sode.

– Jis turėjo nepaprastai įtakingų draugų ministerijoje. Štai kodėl jis taip ilgai išsilaikė. Aš rekomendavau atleisti jį, tačiau jis buvo tiesiog įspėtas.

– Ar tu iš viso pameni Kolbrun?

– Tai labiausiai pasigailėjimo verta auka, kokią man yra tekę matyti, – atsakė Marijona. – Man neteko su ja gerai

susipažinti, bet aš tikiu, kad ji negalėtų meluoti apie nieką. Kaip jau žinai, ji pateikė kaltinimus Holbergui ir apibūdino Runaro elgesį su ja. Runaro byloje tai buvo tik jos žodis prieš jo, tačiau pareiškimas atrodė įtikinamas. Jam nederėjo išsiųsti jos namo, nesvarbu, buvo tos kelnaitės ar ne. Holbergas išprievartavo ją. Tai buvo akivaizdu. Aš surengiau jiems akistatą, Holbergui ir Kolbrun. Neliko jokių abejonių.

– Tu privertei juos susitikti?

– Tai buvo klaida. Aš maniau, kad padės. Vargšė moteris.

– Kaip?

– Pasistengiau, kad atrodytų kaip sutapimas ar atsitiktinumas. Aš nesuvokiau... Neturėčiau tau to pasakoti. Per tyrimą aš atsidūriau aklavietėje. Ji sakė viena, o jis kalbėjo visai ką kita. Aš iškviečiau juos abu vienu metu ir pasirūpinau, kad jie susitiktų.

– Kas nutiko tuomet?

– Ją ištiko isterijos priepuolis, ir mes turėjome iškviesti gydytoją. Nesu mačiusi nieko panašaus nei prieš tai, nei paskui.

– O kaip elgėsi jis?

– Tiesiog stovėjo ten išsiviepęs.

Erlenduras akimirką patylėjo.

– Ar manai, kad tai jo vaikas?

– Kolbrun visada teigė, kad taip, – atsakė Marijona gūžtelėdama pečiais.

– Ar Kolbrun su tavimi kada nors kalbėjo apie kitą Holbergo išprievartautą moterį?

– Ar buvo dar viena?

Erlenduras pakartojo tai, ką pasakojo Elidis, ir netrukus bendrais bruožais nusakė tyrimą. Marijona Brym sėdėjo rūkydama cigarilę ir klausėsi, spoksodama į Erlendurą savo mažomis, skvarbiomis akimis. Jos niekuomet nieko nepraleisdavo. Jos matė pavargusį, vidutinio amžiaus vyrą juodais ratilais po akimis, kelių dienų šeriais ant skruostų, storais atsikišusiais antakiais, tankiais, visiškai susivėlusiais rusvai gelsvais plaukais, stipriais dantimis, kurie kartais pasirodydavo pro išblyškusias lūpas, nukamuotą veido, kuris matė visas bjauriausias visuomenės padugnes, išraišką. Marijonos Brym akys atskleidė aiškų gailestį ir liūdną, abejonių nekeliantį įsitikinimą, kad žiūri į savo atvaizdą.

Kai tik prisijungė prie kriminalinio skyriaus, Erlenduras dirbo vadovaujant Marijonai Brym, ir visko, ką jis sužinojo per tuos pirmuosius metus, jį išmokė Marijona. Kaip ir Erlenduras, Marijona niekuomet netapo vyresniąja pareigūne ir visuomet dirbo su įprastais tyrimais, tačiau įgijo didžiulės patirties. Neapgaunanti atmintis, kuri su amžiumi nė trupučio nepablogėjo. Visa, kas matyta ir girdėta, buvo sukla-

sifikuota, įrašyta ir saugoma begalinėje Marijonos smegenų saugykloje, ir prireikus, be menkiausių pastangų prisimenama. Marijona galėjo atgaivinti senas bylas su tiksliomis detalėmis. Jos išmintis tryško tarsi fontanas, kalbant apie bet kurį islandų kriminologijos aspektą. Išlavintas sugebėjimas daryti išvadas ir loginis mąstymas.

Dirbdama Marijona Brym buvo nepakeliamai pedantiška, griežta ir nepakenčiama – sena rakštis, kaip kartą Erlenduras apibūdino ją Evai Lindai. Jis ir jo ilgametė vadovė taip nutolo, kad pasiekė tašką, kai vargiai pratardavo žodį vienas kitam. Erlenduras jautė, kad kažkokiu nesuprantamu būdu nuvylė Marijoną. Jis manė, kad tai tampa vis labiau akivaizdu, kol galiausiai jo vadovė išėjo į pensiją, suteikdama Erlendurui didelį palengvėjimą.

Kai Marijona išėjo iš darbo, atrodė, kad jų santykiai vėl tapo normalūs. Įtampa nuslūgo, o konkurencija daugiau ar mažiau išnyko.

– Štai todėl aš sugalvojau užsukti pas tave ir paklausti, ką pameni apie Holbergą, Elidį ir Gretarą, – galiausiai pasakė Erlenduras.

– Juk tu nesitiki rasti Gretaro po šitiek metų? – nustebusi paklausė Marijona.

Jos akyse Erlenduras pamatė nerimo kupiną žvilgsnį.

– Kiek buvai pasistūmėjusi į priekį?

– Aš niekur nepasistūmėjau. Tai buvo tik antraeilė užduotis, – atsakė Marijona, Erlenduras trumpam nudžiugo ir tuomet suprato, kad jaučia apgailestavimo užuominą. – Jis tikriausiai dingo per tą nacionalinio festivalio savaitgalį Tingveliryje. Aš kalbėjausi su jo motina ir draugais Elidžiu ir Holbergu, ir jo bendradarbiais. Gretaras dirbo uosto krovikų bendrovėje „Eimskip". Visi manė, kad jis turbūt įkrito į jūrą. Jie sakė, kad jei būtų įkritęs į krovinių triumą, neabejotinai būtų jį suradę.

– Kur buvo Holbergas ir Elidis, kai dingo Gretaras? Ar pameni?

– Jie abu sakėsi lankęsi festivalyje ir mes galėjome tai patvirtinti, tačiau tikslus Gretaro dingimo laikas buvo neaiškus. Kai jo motina susisiekė su mumis, niekas nebuvo jo matęs jau dvi savaites. Apie ką galvoji? Ar turi naujos informacijos dėl Gretaro?

– Ne, – atsakė Erlenduras, – ir aš neieškau jo. Kol jis neatsirado iš niekur ir nenužudė savo seno bičiulio Holbergo Nordurmyryje, manęs jis nedomina, gali būti dingęs ir visiems laikams. Aš tik bandau išsiaiškinti, kokia draugija jie buvo – Holbergas, Elidis ir Gretaras.

– Jie buvo padugnės. Visi trys. Juk pats matei Elidį. Gretaras nebuvo nė kiek geresnis. Tik didesnis ištižėlis. Kartą teko susidurti su juo tiriant įsilaužimą ir man tai atrodė kaip

apgailėtina smulkaus nusikaltėlio karjeros pradžia. Jie kartu dirbo uoste, ten ir susipažino. Elidis buvo bukas sadistas. Įsiveldavo į muštynes, kai tik turėdavo progą. Puldavo silpnesnius žmones, nė kiek nepasikeitė, bent jau aš taip manau. Holbergas buvo tarsi gaujos vadeiva, sumaniausias iš jų. Jis lengvai išsisuko su Kolbrun. Kai tuo metu pradėjau klausinėti apie jį, žmonės kalbėjo nenoriai. Gretaras buvo lepšis, prisitrynęs prie jų, neatkaklus, bailus, bet aš jaučiau, kad jame slypėjo daugiau, nei galėjai pamatyti plika akimi.

– Ar Runaras ir Holbergas pažinojo vienas kitą anksčiau?

– Nemanau.

– Mes to dar nepaskelbėme, tačiau ant kūno radome raštelį.

– Raštelį?

– Žudikas parašė „aš esu jis“ ant popieriaus skiautės ir paliko ją ant Holbergo.

– „Aš esu jis“?

– Argi tai nereiškia, kad jie buvo susiję?

– Nebent tai mesijo kompleksas. Religinis maniakas.

– Aš būčiau linkęs priskirti tai giminystei.

– „Aš esu jis“? Ką jis norėjo pasakyti? Kokia reikšmė?

– Norėčiau žinoti, – pripažino Erlenduras.

Jis atsistojo ir sakydamas, kad turi grįžti namo, užsidėjo skrybėlę. Kai Marijona paklausė, kaip laikosi Eva Linda, Er-

lenduras pasakė tik tiek, kad ji sprendžia savas problemas. Marijona palydėjo jį iki durų. Jie paspaudė vienas kitam rankas. Kai Erlenduras nusileido laiptais žemyn, Marijona pašaukė jį.

– Erlendurai! Luktelk minutėlę, Erlendurai.

Erlenduras apsisuko, pažiūrėjo į Marijoną, stovinčią tarpduryje, ir pamatė, kaip amžius paženklino jos pagarbos jausmą. Kaip suapvalėję pečiai sumenkino orumą, o raukšlėtas veidas atskleidė, kokio sunkaus gyvenimo liudininkė ji yra. Jau ilgai jis nesilankė šiame bute ir sėdėdamas priešais Marijoną kėdėje galvojo apie tai, kaip laikas keičia žmones.

– Neleisk, kad kas nors, ką išsiaiškinsi apie Holbergą, per stipriai tave paveiktų, – ištarė Marijona Brym. – Neleisk jam nužudyti jokios savo dalelės, kurios pats nenori atsikratyti. Neleisk jam laimėti. Tai viskas.

Erlenduras ramiai stovėjo lietuje, nebūdamas tikras, ką šis patarimas turėtų reikšti. Marijona Brym linktelėjo jam.

– Koks buvo įsilaužimas?

– Įsilaužimas? – perklausė Marijona vėl praverdama duris.

– Tas, su kuriuo susijęs Gretaras. Kur jis įsilaužė?

– Į fotoprekių parduotuvę. Jis turėjo kažkokį albumą su fotografijomis, – atsakė Marijona Brym. – Jis pavogė nuotraukas.

Vėliau tą vakarą du vyrai, dėvintys odinius švarkus ir avintys juodus odinius batus, suvarstytus iki blauzdų, pasibeldė į Erlenduro duris ir sutrukdė jam snausti fotelyje. Jis grįžo namo, pašaukė Evą Lindą ir nesulaukęs atsakymo klestelėjo ant maišelio su vištiena, kuris gulėjo ant kėdės nuo vakar, kai jis užmigo sėdėdamas ant jo. Du vyriškiai paklausė, ar Eva Linda namie. Jis niekada anksčiau jų nematė, nematė ir savo dukters nuo tada, kai ši gamino jam mėsos troškinį. Jų veido išraiškos buvo negailestingos, kai jie paklausė Erlenduro, kur galėtų ją pagauti, ir bandė pažiūrėti, kas yra buto viduje, nesistengdami prasibrauti pro jį. Erlenduras paklausė, kodėl jie ieško jo dukters. Jie paklausė, ar jis, senas mulkis, slepia ją savo bute. Erlenduras pasiteiravo, ar jie atėjo atsiimti skolos, bet vyrai liepė jam eiti po velnių. Jis patarė jiems nešdintis. Jie liepė jam atšokti. Kai uždarinėjo duris, vienas jų įkišo kelį į tarpdurį.

– Tavo dukra yra prakeikta kekšė, – šaukė jis.

Erlenduras atsiduso. Buvo ilga nuobodi diena. Jis išgirdo, kaip skyla ir sutrupa kelis, kai durys trenkėsi į jį su tokia jėga, kad viršutiniai vyriai išlūžo iš staktos.

20

Sigurduras Olis svarstė, kaip suformuluoti klausimą. Jis laikė sąrašą su dešimties moterų vardais, jos gyveno Husavike maždaug 1960-aisiais ir vėliau persikraustė į Reikjaviką. Dvi iš jų buvo mirusios, dvi niekuomet nesusilaukė vaikų, likusios šešios tapo motinomis tuo laikotarpiu, kai turėjo įvykti išprievartavimas. Sigurduras Olis važiavo aplankyti pirmosios iš jų. Ji gyveno Barmahlide. Išsiskyrusi. Ji turėjo tris suaugusius sūnus.

Tačiau kaip pateikti tokį klausimą šioms vidutinio amžiaus moterims? „Atleiskite, ponia, aš esu iš policijos ir atvykau paklausti jūsų, ar buvote kada nors išprievartauta Husavike, kai ten gyvenote?“ Jis apsvarstė tai su Elinborg, kuri turėjo sąrašą su dešimties moterų vardais, tačiau ji nesuprato problemos. Sigurduras Olis manė, kad tai, ką pradėjo Erlenduras, yra bergždžias darbas. Net jei Elidis sakė tiesą,

o laikas bei vieta atitiko ir po ilgų paieškų jie galiausiai rastų tą moterį, kokia garantija, kad ji iš viso sutiks kalbėti apie išprievartavimą? Ji tylėjo apie tai visą gyvenimą, kodėl dabar turėtų prabilti? Viskas, ką jai reikia pasakyti, kai Sigurduras Olis ar kuris nors kitas iš penkių detektyvų, turinčių panašų sąrašą, pasibels į jos duris, yra „ne“, ir tuomet jie negalės pasakyti nieko daugiau, kaip „atsiprašome, kad sutrukdėme“. Net jei jie ras tą moterį, nėra jokių garantijų, kad jos nėštumas buvo išprievartavimo padarinys.

– Tai reakcijos klausimas. Turėtum pasinaudoti psichologija, – patarė Erlenduras, kai Sigurduras Olis bandė parodyti jam situacijos komplikuotumą. – Pasistenk patekti į jų namus, prisėsti, išgerti puodelį kavos, pasišnekučiuoti, šiek tiek paplepėti.

– Psichologija! – suprunkštė Sigurduras Olis, kai išlipo iš savo automobilio Barmahlide ir pagalvojo apie savo partnerę Bergtorą.

Jis netgi nežinojo, kaip pasinaudoti psichologija bendraujant su ja. Jie susipažino prieš kelerius metus neįprastomis aplinkybėmis, kai Bergtora buvo liudininkė sudėtingoje byloje. Jie kurį laiką susitikinėjo ir netrukus nusprendė gyventi kartu. Paaiškėjo, kad jie puikiai tinka vienas kitam, domisi panašiais dalykais ir abu nori susikurti sau nuostabius namus su prašmatniais baldais ir meno kūriniais – *jupiai* širdyje. Jie visuomet bučiuodavosi susitikę po ilgos dar-

bo dienos. Dovanodavo vienas kitam mielas smulkmenėles, netgi atsikimšdavo butelį vyno. Kartais po darbo grįžę namo jie eidavo tiesiai į lovą, tačiau pastaruoju metu tai vykdavo daug rečiau.

Prasidėjo tada, kai gimtadienio proga ji padovanojo jam labai įprastų suomiškų guminių batų porą. Sigurduras stengėsi nušvisti džiaugsmu, tačiau išraiška, sakanti, kad negali patikėti, jo veide užsilaikė per ilgai, ir ji pamatė, kad kažkas ne taip. Tuomet jis galiausiai nusišypsojo dirbtine šypsena.

– Nes tu neturėjai jokių, – ištarė ji.

– Aš neturėjau guminių batų nuo tada, kai buvau... dešimties.

– Tu nepatenkintas?

– Aš manau, jie puikūs, – išspaudė Sigurduras Olis, žinodamas, kad neatsakė į klausimą, ji taip pat tai suprato. – Ne, rimtai, – pridūrė jis pats numanydamas, kad kasasi sau duobę. – Jie fantastiški.

– Tu nepatenkintas, – paniuro ji.

– Žinoma, kad patenkintas, – išspaudė jis vis dar sutrikęs ir negalėdamas nustoti galvoti apie trisdešimties tūkstančių kronų vertės rankinį laikrodį, kurį padovanojo jai per gimtadienį po savaitės paieškų po visą miestą, po diskusijų su laikrodininkais apie prekių ženklus, paauksavimą, mechanizmus, dirželius, atsparumą vandeniui, Šveicariją bei laikrodžius su gegutėmis ir kai panaudojęs visus savo detektyvo

įgūdžius, galiausiai rado tinkamą laikrodį, ji buvo apimta ekstazės, jos džiaugsmas ir pasigėrėjimas buvo nuoširdūs.

Jis sėdėjo priešais ją su veide užšaldyta šypsena ir bandė apsimesti, kad nesitveria džiaugsmu, tačiau paprasčiausiai to negalėjo padaryti.

– Psichologija? – Sigurduras Olis vėl suprunkštė.

Jis paspaudė skambutį, kai atvyko prie pirmosios ponios, kurią turėjo aplankyti Barmahlide, durų ir uždavė tiek psichologiškai gilų, kiek tik įstengė, klausimą, tačiau jam apgailėtinai nepasisekė. Prieš jam susivokiant, jis labai susijaudinęs paklausė moters, stovinčios laiptų aikštelėje, ar ji kada nors buvo išprievartauta.

– Apie ką, po galais, jūs kalbate? – pasipiktino ponia, ant veido užsitepusi kaukę, su brangiais papuošalais ant pirštų ir nuožmia veido išraiška, kuri, atrodė, neketino nurimti. – Kas jūs esate? Kas jūs per iškrypėlis?

– Ne, atleiskite, – atsiprašė Sigurduras Olis ir per akimirką atsidūrė laiptų apačioje.

Elinborg sekėsi geriau, nes ji daugiau galvojo apie darbą ir nesidrovėjo šnekučiuotis, kad įgytų žmonių pasitikėjimą. Jos slaptasis ginklas buvo maisto gaminimas. Ji tuo nepaprastai domėjosi ir mokėjo gerai gaminti, todėl neturėdavo

bėdų ieškodama pokalbio temos. Kai tik pasitaikydavo proga, ji klausdavo, koks nuostabus aromatas sklinda iš virtuvės, ir net žmonės, kurie pastarąją savaitę maitinosi vien tik kukurūzų spragėsiais, pakviesdavo ją vidun.

Ji sėdėjo buto, įrengto pusrūsyje, svetainėje Breidholte ir sutiko išgerti puodelį kavos su ponia iš Husaviko, kuri tapo našle prieš daug metų ir yra dviejų suaugusių vaikų motina. Jos vardas buvo Sigurlaug ir ji buvo paskutinė Elinborg sąraše. Jai neatrodė sudėtinga užduoti šį jautrų klausimą ir ji paprašė žmonių, su kuriais kalbėjosi, pranešti, jei ką nors sužinotų apie Husaviką.

– ...ir štai todėl mes ieškome jūsų amžiaus moters iš Husaviko, kuri galėjo pažinoti Holbergą tuo metu ir galbūt netgi turėjo su juo bėdų.

– Aš nepamenu nieko, vardu Holbergas iš Husaviko, – atsakė moteris. – Apie kokias bėdas jūs kalbate?

– Holbergas tik kurį laiką buvo apsistojęs Husavike, todėl nebūtinai turite prisiminti ką nors apie jį. Jis niekuomet ten negyveno. Tai buvo fizinė prievarta. Mes žinome, kad prieš keletą dešimtmečių jis mieste užpuolė moterį ir bandome surasti ją.

– Tai turėtų būti užfiksuota jūsų protokoluose.

– Apie užpuolimą niekuomet nebuvo pranešta.

– Koks tai buvo užpuolimas?

– Išprievartavimas.

Moteris instinktyviai ranka užsidengė burną ir iš nuostabos išplėtė akis.

– O, Dieve, – negalėjo atsigauti ji. – Aš nieko nežinau apie tai. Išprievartavimas! Dieve mano! Niekuomet negirdėjau apie ką nors panašaus.

– Ne, atrodo, kad tai buvo labai saugota paslaptis.

Ji mikliai išsisukinėjo nuo klausimų iš moters, kuri norėjo sužinoti visas smulkmenas, ir kalbėjo apie apklausas bei paprasčiausius gandus.

– Aš svarsčiau, – tuomet ištarė Elinborg, – galbūt jūs pažįstate ką nors, kas galėtų žinoti apie šį reikalą.

Moteris pasakė dviejų savo draugių iš Husaviko vardus ir pridūrė, kad jos niekuomet nieko nepraleisdavo. Elinborg užsirašė juos, dar šiek tiek pasėdėjo, kad nepasirodytų nemandagi, ir tuomet išėjo.

Erlenduro kaktoje buvo kirstinė žaizda, ant kurios jis užsiklijavo pleistrą. Vienas iš jo praeitos nakties svečių negalėjo susivaldyti, kai Erlenduras trenkė durimis į jo kelį ir rėkdamas parbloškė jį ant žemės. Kitas spoksojo nustebęs dėl tokio elgesio, kol prieš jam susivokiant, Erlenduras atsistojo priešais laiptų aikštelėje ir nė nekrūptelėjęs nustūmė jį atbulą laiptais žemyn. Nepažįstamasis sugebėjo įsitverti į turėklą

ir sustoti, nepasiekęs laiptų apačios. Jo nesužavėjo Erlenduro, kuris stovėjo laiptų viršuje su patinusia ir nubrozdinta kakta, išpuolis. Jis akimirką pasižiūrėjo į savo bičiulį, gulintį ant žemės ir staugiantį iš skausmo, tuomet atgal į Erlendurą ir nusprendė dingti. Jis buvo ne vyresnis nei dvidešimties.

Erlenduras iškvietė greitąją medicinos pagalbą ir jos belaukdamas išsiaiškino, ko vyrai norėjo iš Evos Lindos. Iš pradžių vyras buvo sunkiai sukalbamas, tačiau kai Erlenduras pasiūlė apžiūrėti jo kelį, jis iš karto tapo daug šnekesnis. Jie buvo skolų išmušinėtojai. Eva Linda buvo skolinga pinigų ir kvaišalų kažkokiam vyrui, apie kurį Erlenduras nebuvo girdėjęs.

Erlenduras niekam nepaaiškino, kodėl jis su pleistru, kai kitą dieną nuėjo į darbą, ir niekas apie tai neišdrįso paklausti. Durys vos neparbloškė jo, kai atšoko nuo skolų išmušinėtojo kojos ir trenkėsi jam į galvą. Jam vis dar skaudėjo kaktą, jis pyko ant Evos Lindos ir nesugebėjo gerai miegoti tą naktį, kartais užsnūsdamas kėdėje ir tikėdamasis, kad jo dukra sugrįš, prieš situacijai tampant nevaldomai. Jis užsuko į savo biurą pakankamai ilgam, kad sužinotų, jog Gretaras turėjo seserį, o jo motina vis dar gyva ir gyvena Grundo senelių namuose.

Kaip jau ir sakė Marijonai Brym, jis neieškojo Gretaro, bent jau daugiau nei merginos iš Gardabairo, tačiau nemanė, kad pakenktų sužinoti apie jį daugiau. Gretaras buvo va-

karėlyje Kolbrun išprievartavimo naktį. Galbūt jis ką nors pamena iš tos nakties, atsitiktinę smulkmeną, apie kurią prasitartų. Erlenduras nesitikėjo sužinoti ką nors naujo apie jo dingimą, dėl jo Gretaras gali kad ir ilsėtis ramybėje, bet jau kurį laiką dingę žmonės kėlė jo susidomėjimą. Už kiekvieno iš jų slypėjo siaubo istorija, o jo mintyse taip pat slypėjo kažkas intriguojančio apie žmones, dingusius be pėdsakų, ir nežinomas to priežastis.

Gretaro motina buvo devyniasdešimties, akla. Erlenduras trumpai šnektelėjo su namų direktore, kuri negalėjo atitraukti akių nuo jo kaktos ir papasakojo jam, kad Teodora – viena iš seniausių ir ilgiausiai čia gyvenančių senolių, visais atžvilgiais nepriekaištinga bendruomenės narė, mylima ir kelianti susižavėjimą darbuotojams bei visiems kitiems.

Erlenduras buvo nuvestas pas Teodorą ir jai pristatytas. Senutė sėdėjo kėdėje su ratukais savo kambaryje, dėvėjo chalatą, buvo užsiklojusi vilnonę antklodę, jos ilgi žili plaukai, supinti į kasą, krito ant kėdės atlošo, ji buvo susikūprinusi, rankos kaulėtos, o veidas malonus. Kambaryje buvo keletas asmeninių daiktų. Virš lovos kabėjo įrėminta Džono F. Kenedžio fotografija. Erlenduras atsisėdo į kėdę priešais ją, pažiūrėjo į akis, kurios jau nebematė, ir pasakė, kad norėtų pasikalbėti apie Gretarą. Atrodė, kad ji puikiai girdi, o jos protas vis dar aštrus. Ji nė kiek nenustebo ir ėjo tiesiai prie

reikalo. Erlenduras suprato, kad ji buvo iš Skagafjorduro – ji kalbėjo su ryškiu šiaurietišku akcentu.

– Mano Gretaras nebuvo tobulas vyrukas, – prakalbo ji. – Nemeluosiu jums, jis buvo siaubingas niekšas. Nežinau, iš kur jis toks. Bevertis niekšelis. Trainiojosi su kitais niekšeliais, dykaduoniais, padugnėmis. Ar radote jį?

– Ne, – atsakė Erlenduras. – Vienas iš jo draugų neseniai buvo nužudytas. Holbergas. Galbūt girdėjote apie tai?

– Šito nežinojau. Tai sakote jį užmušė?

Ji pralinksmino Erlendurą ir pirmą kartą po ilgo laiko jis pamatė priežastį nusišypsoti.

– Savo namuose. Anksčiau jie kartu dirbo uoste, Holbergas ir jūsų sūnus.

– Paskutinis kartas, kai mačiau savo Gretarą, o tada aš dar pakankamai gerai mačiau, buvo, kai jis atvyko aplankyti manęs tą vasarą, kai vyko nacionalinė šventė ir pavogė šiek tiek pinigų iš mano piniginės ir sidabro dirbinių. Nesužinojau to, kol jis vėl neišvyko, o pinigai dingo. Tada dingo ir pats Gretaras. Lyg jis taip pat būtų pavogtas. Ar žinote, kas jį pavogė?

– Ne. Ar žinote, kuo jis užsiėmė prieš dingdamas? Su kuo jis palaikė ryšius?

– Nė neįsivaizduoju, – atsakė senutė. – Aš niekuomet nežinojau, kuo užsiima Gretaras, juk sakiau jums.

– Ar žinojote, kad jis darė nuotraukas?

– Taip, jis darė fotografijas. Jis visuomet fotografuodavo, tačiau nežinau kodėl. Kartą jis pasakė man, kad nuotraukos yra laiko atspindžiai, bet aš neturėjau supratimo, apie ką jis kalba.

– Ar tai nebuvo šiek tiek per daug intelektualu Gretarui?

– Niekada negirdėjau jo taip kalbančio.

– Jo paskutinė gyvenamoji vieta buvo Bergstadastraetyje, kur jis nuomojosi kambarį. Ar žinote, kas nutiko jo asmeniniams daiktams? Fotoaparatui ir juostelėms. Ar žinote?

– Galbūt žino Klara, – atsakė Teodora. – Mano dukra. Ji tvarkė kambarį, manau, išmetė visą jo šlamštą.

Erlenduras atsistojo, o moteris pasuko galvą jo pusėn. Jis padėkojo už pagalbą, pasakė, kad tai buvo labai naudinga, ir norėjo pagirti, kaip gerai ji atrodo ir koks aštrus jos protas, tačiau to nepadarė. Nenorėjo per daug globėjiškai elgtis su ja. Vyras pažiūrėjo į ant sienos, virš jos lovos, kabančią Kenedžio nuotrauką ir nesusilaikė nepaklausęs:

– Kodėl virš savo lovos turite Kenedžio fotografiją? – pasidomėjo jis žiūrėdamas į tuščias jos akis.

– Ach, – atsiduso Teodora, – aš labai mėgau jį, kol dar buvo gyvas.

21

Kūnai gulėjo vienas prie kito ant šaltų stalų lavoninėje Baronstigure. Erlenduras stengėsi negalvoti apie tai, kad jis atvežė mirusius tėvą ir dukrą kartu. Holbergo kūno skrodimas ir analizė jau buvo atlikti, bet jo vis dar laukė tolesni tyrimai dėl genetinės ligos ir patvirtinimo, kad jis susijęs su Audur giminystės ryšiais. Erlenduras pastebėjo, kad lavono pirštai pajuodę – po mirties buvo paimti jo pirštų atspaudai. Audur kūnas buvo įsuktas į baltą drobinį audinį ir gulėjo ant stalo šalia Holbergo. Ji vis dar buvo nepaliesta.

Erlenduras nepažinojo patologo ir labai retai jį sutikdavo. Jis buvo aukštas, su didelėmis rankomis. Mūvėjo plonas gumines pirštines, ant žalio operacinio chalato ir tokios pačios medžiagos žalių kelnių ryšėjo baltą nugaroje surištą prijuostę. Burną buvo užsidengęs medicinine kauke, ant galvos turėjo melsvą plastikinį skydelį ir avėjo baltais sportiniais bateliais.

Anksčiau Erlenduras buvo lankęsis lavoninėje gana daug kartų, tačiau visuomet jausdavosi vienodai blogai. Mirties kvapas užpildydavo jo jusles, įsigerdavo į drabužius – formalino, sterilizacinių medžiagų ir siaubingo skrostų negyvų kūnų dvoko. Ryškios fluorescencinės lempos kabėjo nuo lubų, skleisdamos visiškai baltą šviesą belangėje patalpoje. Grindys ir dalis sienų buvo išklotos didžiulėmis baltomis plytelėmis, o viršutinioji sienų dalis išdažyta baltais dažais. Prie jų stovėjo stalai su mikroskopais ir kita įranga tyrimams. Ant sienų kabėjo daug spintelių. Kai kurios iš jų buvo su stiklinėmis durelėmis, už jų matėsi instrumentai ir stikliniai indai, esantys už Erlenduro suvokimo ribų. Vis dėlto jis suprato skalpelių, žnyplių ir pjūklų, kurie buvo tvarkingai išrikiuoti ant ilgo instrumentų stalo, paskirtį.

Erlenduras pastebėjo popierinį oro gaiviklį, kabantį ant fluorescencinės lempos, virš vieno iš dviejų darbinių stalų. Ant jo buvo pavaizduota mergina, dėvinti raudoną bikinį ir bėganti baltu smėlėtu paplūdimiu. Ant vieno iš stalų stovėjo magnetofonas ir kelios kasetės šalia jo. Grojo klasikinę muziką. „Maleris“, – pagalvojo Erlenduras. Patologo priešpiečių dėžutė gulėjo ant stalo šalia mikroskopo.

– Ji jau seniai nustojo maloniai kvepėti, tačiau jos kūnas vis dar geros formos, – ištarė patologas ir pažiūrėjo į Erlendurą, kuris stovėjo prie durų, lyg nesiryžtų įeiti į ryškiai apšviestą mirties ir irimo kambarį.

– Ką? – paklausė Erlenduras, negalėdamas atitraukti akių nuo akinančio baltumo.

Patologo balse jautėsi Erlendurui nesuvokiamas džiugesys.

– Turiu galvoje merginą su bikiniu, – patikslino patologas, linkteldamas link popierinio oro gaiviklio. – Man reikėtų įsigyti naują gaiviklį. Tikriausiai neįmanoma priprasti prie kvapo. Užeikite, nebijokite, tai tik mėsa.

Jis pamojavo peiliu virš Holbergo kūno.

– Jokios sielos, jokios gyvybės. Tik skerdiena. Ar tikite vaiduokliais?

– Ką? – vėl nesuprato Erlenduras.

– Kaip manote, ar jų sielos stebi mus? Kaip manote, ar jie sklando čia po kambarį, ar apsigyveno kitame kūne, persikūnijo. Ar tikite pomirtiniu gyvenimu?

– Ne, netikiu, – atsakė Erlenduras.

– Šis vyras mirė po stipraus smūgio į galvą, kuris prakirto odą, sutraiškė kaukolę ir stipriai pažeidė smegenis. Man atrodo, kad žmogus, sudavęs smūgį, stovėjo priešais jį. Panašu, kad jie žiūrėjo vienas kitam į akis. Užpuolikas turbūt buvo dešiniarankis – žaizda yra kairėje pusėje. Jis tikriausiai yra geros fizinės formos. Jaunas arba bent jau ne vyresnis nei vidutinio amžiaus vyriškis. Abejoju, kad galėjo būti moteris, nebent ji dirbtų sunkų fizinį darbą. Smūgis nužudė jį beveik akimirksniu. Jis pamatė tunelį ir ryškias šviesas.

– Labai tikėtina, kad jis pasuko kitu keliu, – prabilo Erlenduras.

– Na, jo žarnynas beveik tuščias – tik kiaušinių ir kavos likučiai, o tiesioji žarna pilna. Jis kentėjo, jei galima taip sakyti, nuo vidurių užkietėjimo. Tai dažna tokiame amžiuje. Kaip suprantu, niekas neatsiims kūno, todėl mes paprašėme leidimo naudoti jį mokymams. Ką apie tai manote?

– Taigi jis naudingesnis miręs negu gyvas.

Patologas pažiūrėjo į Erlendurą, nuėjo prie stalo, paėmė raudoną mėsos gabalą iš metalinio padėklo ir pakėlė jį viena ranka.

– Negaliu pasakyti, žmonės buvo geri ar blogi, – ištarė jis. – Tai lengvai gali būti ir šventojo širdis. Viskas, ką mums reikia išsiaiškinti, jei suprantu jus teisingai, yra tai, ar ji pumpavo blogą kraują?

Erlenduras priblokštas žiūrėjo į patologą, laikantį Holbergo širdį ir ją nagrinėjantį. Stebėjo jį čiupinėjantį negyvą raumenį, lyg tai būtų pats natūraliausias dalykas pasaulyje.

– Tai stipri širdis, – tęsė patologas. – Ji galėjo dirbti dar gerus kelerius metus. Jos savininkas galėjo išgyventi šimtą metų.

Patologas padėjo širdį atgal ant metalinio padėklo.

– Yra kai kas gana įdomaus apie šį Holbergą, tačiau dar tiksliai jo neišnagrinėjau šiuo atžvilgiu. Jūs turbūt norėtumėte, kad tai padaryčiau? Jis turėjo įvairių neryškių specifi-

nės ligos požymių. Jo smegenyse radau mažą auglį – nepiktybinį auglį – kuris galėjo sukelti jam tik šiek tiek sunkumų ir ant jo odos yra *café au lait,* ypač čia, po jo rankomis.

– *Café au lait?* – nustebo Erlenduras.

– Taip vadinama vadovėliuose. Atrodo kaip balintos kavos dėmės. Ar ką nors žinote apie tai?

– Ničnieko.

– Neabejoju, kad rasiu daugiau simptomų, kai atidžiau jį apžiūrėsiu.

– Buvo kalbama apie *café au lait* ant mergaitės kūno. Jai išsivystė smegenų auglys. Piktybinis. Ar žinote, kokia tai liga?

– Dar negaliu nieko tiksliai pasakyti.

– Ar mes kalbame apie genetinę ligą?

– Nežinau.

Patologas nuėjo prie stalo, ant kurio gulėjo Audur.

– Ar girdėjote istoriją apie Einšteiną? – paklausė jis.

– Einšteiną?

– Albertą Einšteiną.

– Kokią istoriją?

– Keistą istoriją. Tikrą. Tomas Harvėjus? Niekada apie jį negirdėjote? Jis – patologas.

– Ne.

– Jis dirbo, kai Einšteinas mirė, – tęsė patologas. – Smalsus vyrukas. Atliko skrodimą, kadangi tai buvo Einšteinas,

negalėjo susilaikyti ir atvėrė jo galvą, kad pamatytų smegenis. Ir jis padarė ne tik tai – pavogė Einšteino smegenis.

Erlenduras nieko nepasakė. Jis visiškai nesuprato, apie ką kalba patologas.

– Jis parsinešė jas namo. Tas keistas potraukis rinkti daiktus, kurie priklauso kitiems žmonėms. Ypač kai su tuo susiję žymūs žmonės. Harvėjus prarado darbą, kai vagystė buvo išaiškinta, ir metams bėgant jis tapo paslaptinga asmenybe, tikra legenda. Apie jį sklido įvairios istorijos. Jis laikė tas smegenis savo namuose. Aš nežinau, kaip jis išsisuko iš to reikalo. Einšteino artimieji nuolat bandė susigrąžinti tas smegenis, tačiau veltui. Galiausiai, jau būdamas senas, jis nusprendė grąžinti smegenis artimiesiems. Įdėjo smegenis į savo automobilio bagažinę ir važiavo per visą Ameriką į Kaliforniją pas Einšteino vaikaitį.

– Ar tai tiesa?

– Tikrų tikriausias faktas.

– Kodėl man pasakojate? – nusistebėjo Erlenduras.

Patologas pakėlė audinį nuo vaiko kūno ir pažiūrėjo po juo.

– Jai trūksta smegenų, – ištarė jis ir nerūpestingumo žvilgsnis dingo iš jo veido.

– Ką?

– Smegenų nėra ten, kur jos turėtų būti.

22

Erlenduras ne iš karto suprato, ką pasakė patologas, ir pažiūrėjo į jį, lyg būtų neišgirdęs. Detektyvas negalėjo suvokti, apie ką kalbėjo gydytojas. Minutėlę jis žiūrėjo į kūną, tuomet greit pakėlė akis į viršų, kai pamatė mažos rankos kaulą, kyšantį iš po audeklo. Jis manė, kad nesugebės susidoroti su tuo vaizdu po audeklu. Pareigūnas nenorėjo žinoti, kaip atrodo mergaitės palaikai, iškasti iš žemės, nenorėjo, kad tas reginys iškiltų kaskart, pagalvojus apie ją.

– Jos kaukolė buvo atverta ir anksčiau, – pasakė patologas.

– Ir smegenys dingo? – atsiduso Erlenduras.

– Skrodimas buvo atliktas anksčiau?

– Taip, Keblaviko ligoninėje.

– Kada ji mirė?

– 1968-aisiais, – atsakė Erlenduras.

– Jei teisingai suprantu, Holbergas buvo jos tėvas, tačiau jos tėvai kartu negyveno?

– Mergaitė turėjo tik motiną.

– Ar buvo duotas sutikimas organus naudoti mokslo labui? – tęsė patologas. – Ar ką nors išvis apie tai žinote? Ar motina sutiko?

– Ji nebūtų sutikusi, – pasakė Erlenduras.

– Jos galėjo būti paimtos be leidimo. Kas rūpinosi kūnu, kai mergaitė mirė? Kas buvo jos gydytojas?

Erlenduras nurodė Franką. Patologas kurį laiką tylėjo.

– Negalėčiau pasakyti, kad nesu susidūręs su tokiais įvykiais. Artimųjų kartais prašoma padovanoti organus tyrimams. Žinoma, viskas mokslo labui. Mums to reikia. Taip pat ir mokymui. Žinau pavyzdžių, kai nėra jokių artimųjų, tam tikri organai paimami tyrimams prieš sudeginant kūną. Tačiau neteko girdėti daug tokių atvejų, kai organai tiesiog pavagiami, nepasitarus su artimaisiais.

– Kaip smegenys gali būti dingusios? – klausinėjo Erlenduras.

– Galva buvo perpjauta per pusę ir smegenys pašalintos jų nepažeidžiant.

– Ne, turiu galvoje...

– Meistriškai atlikta, – tęsė patologas. – Įgudusio žmogaus darbas. Pjauta per stuburo smegenis – per kaklą nuo užpakalinės dalies – ir tuomet smegenys išimtos.

– Žinau, kad smegenys buvo tirtos dėl auglio, – įsiterpė Erlenduras. – Ar norite pasakyti, kad jos nebuvo įdėtos atgal?

– Tai viena galimybė, – svarstė patologas, uždengdamas kūną. – Jei jie pašalino smegenis, kad ištirtų, vargu ar būtų spėję jas grąžinti iki laidotuvių ceremonijos. Jos turi būti paruoštos.

– Paruoštos?

– Kad būtų tinkamesnės darbui. Jos pasidaro panašios į sūrį, todėl užtrunka šiek tiek laiko, kol jos paruošiamos.

– Ar nebūtų pakakę tiesiog paimti mėginių?

– Nežinau, – atsakė patologas, – aišku tik tai, kad smegenų nėra ten, kur jos turėtų būti, todėl sudėtinga nustatyti mirties priežastį. Galbūt sužinosime po DNR tyrimų su kaulais. Tai gali duoti naudos.

Nebuvo įmanoma su niekuo supainioti nuostabos žvilgsnio Franko veide, kai jis atidarė duris ir pamatė Erlendurą, vėl stovintį ant laiptų per stiprų lietų.

– Mes iškasėme mergaitės palaikus, – daug neaiškindamas pranešė Erlenduras, – jos smegenys dingusios. Ar ką nors apie tai žinote?

– Iškasėte jos palaikus? Smegenys? – suglumo gydytojas ir pakvietė Erlendurą į savo kabinetą. – Ką turite omeny sakydamas, kad smegenys dingusios?

– Tą, ką sakau. Smegenys buvo pašalintos. Greičiausiai tyrimams dėl mirties priežasties, tačiau jos nesugrąžintos. Jūs buvote jos gydytojas. Ar žinote, kas įvyko? Ar ką nors žinote apie šį reikalą?

– Aš buvau bendrosios praktikos gydytojas, manau, paaiškinau tai, kai anąkart čia lankėtės. Ji buvo Keblaviko ligoninės ir ten dirbančių gydytojų priežiūroje.

– Asmuo atlikęs skrodimą yra miręs. Mes gavome jo, kaip patologo, ataskaitos kopiją, kuri yra labai trumpa ir užsimenama tik apie smegenų auglį. Nėra jokių įrašų apie išsamesnius tyrimus. Ar nebūtų užtekę tiesiog paimti mėginių? Ar jiems reikėjo pašalinti visas smegenis?

– Nesu tikras, – gūžtelėjo pečiais gydytojas ir trumpam nutilo. – Ar trūksta ir daugiau organų?

– Daugiau organų? – nustebo Erlenduras.

– Be smegenų. Ar tai viskas, ko trūksta?

– Ką turite galvoje?

– Daugiau niekas nebuvo paliesta?

– Nemanau. Patologas daugiau nieko neminėjo. Kurlink jūs sukate?

Frankas mąsliai pažiūrėjo į Erlendurą.

– Nemanau, kad ką nors girdėjote apie stiklainių miestą?

– Kokį stiklainių miestą?

– Dabar jis jau uždarytas, manau, nelabai seniai. Taip buvo vadinamas kambarys – stiklainių miestu.

– Koks kambarys?

– Viršutiniame ligoninės aukšte, kur jie laikė visus organus.

– Tęskite.

– Jie buvo laikomi stikliniuose induose. Visokiausi organai, kurie ten buvo atsiunčiami iš ligoninių. Kaip mokomoji priemonė medicinos fakultete. Jie buvo laikomi kambaryje, kurį medicinos studentai vadino stiklainių miestu. Ten buvo saugomos įvairios galūnės, vidaus organai – širdys, kepenys. Taip pat ir smegenys.

– Iš ligoninių?

– Žmonės miršta ligoninėse. Jiems atliekami skrodimai. Jų organai tiriami ir ne visuomet grąžinami, kartais juos pasilieka mokymo tikslams. Kadaise jie buvo saugomi stiklainių mieste.

– Kodėl man pasakojate?

– Jos smegenys nebūtinai yra dingusios amžiams. Jos vis dar gali būti kuriame nors stiklainių mieste. Visi ten laikomi pavyzdžiai, skirti mokymui, yra dokumentuoti ir suklasifikuoti. Todėl tikėtina, kad vis dar galite rasti reikiamas smegenis.

– Niekada anksčiau nesu apie tai girdėjęs. Organai paimami be leidimo ar jie gauna artimųjų sutikimą... Kaip viskas vyksta?

Gydytojas patraukė pečiais.

– Tiesą sakant, aš nežinau. Žinoma, viskas priklauso nuo aplinkybių. Organai yra nepaprastai svarbūs mokantis medicinos. Visos universitetinės ligoninės turi didžiules organų kolekcijas. Esu girdėjęs, kad kai kurie gydytojai, medicinos tyrėjai, netgi turi savo privačias kolekcijas, tačiau negaliu to patvirtinti.

– Organų kolekcionieriai?

– Yra tokių žmonių.

– Kas nutiko tam... stiklainių miestui, jei jis nebeveikia?

– Nežinau.

– Taigi, jūs manote, kad galų gale smegenys būtent ten atsidūrė ir yra užkonservuotos formaline?

– Gali būti. Kodėl jūs iškasėte mergaitės palaikus?

– Galbūt tai buvo klaida, – atsiduso Erlenduras. – Galbūt visa byla yra viena didžiulė klaida.

23

Elinborg nustatė Klaros, Gretaro sesers, gyvenamąją vietą. Kitos Holbergo aukos, Husaviko moters, kaip ją vadino Erlenduras, paieška nedavė jokių rezultatų. Visų moterų, kurias jie aplankė, reakcija buvo tokia pati: didžiulis ir nuoširdus nustebimas, po kurio sekė toks karštas susidomėjimas, kad Elinborg teko panaudoti visus įmanomus triukus, norint neatskleisti bylos detalių. Ji žinojo, jog nesvarbu, kiek kartų ji ir kiti moters ieškantys policininkai pabrėš, kad tai yra labai slapta byla ir apie tai negalima šnekėti su bet kuo, perspėjimai neužkirs kalbų sklidimo dar nė nesulaukus vakaro.

Klara pasitiko Elinborg prie savo tvarkingo buto Seljaverfio rajone, Breidholto priemiestyje. Ji buvo liekna tamsių plaukų penkiasdešimtmetė moteris, dėvėjo džinsus ir mėlyną nertinį. Rūkė cigaretę.

– Ar kalbėjote su mama? – paklausė ji, kai Elinborg prisistatė, ir draugiška bei susidomėjusi pakvietė ją vidun.

– Ten buvo Erlenduras, – atsakė Elinborg, – dirbantis su manimi.

– Ji sakė, kad nelabai gerai jautėsi, – ištarė Klara, eidama priešais Elinborg į svetainę ir pasiūlydama jai atsisėsti. – Jos pastabas visada labai sunku perprasti.

Elinborg nieko neatsakė.

– Šiandien man laisvadienis, – ištarė ji, lyg norėtų paaiškinti, kodėl vidury dienos sėdi namie, rūkydama cigaretes.

Ji papasakojo, kad dirba kelionių agentūroje. Jos vyras dabar yra darbe, o du vaikai jau paliko lizdelį. Didžiuodamasi paminėjo, kad jos dukra studijuoja mediciną. Moteris nespėdavo užgesinti vienos cigaretės, prieš išsitraukdama ir užsidegdama kitą. Elinborg mandagiai kostelėjo, tačiau Klara nesuprato šios užuominos.

– Skaičiau apie Holbergą laikraščiuose, – pasakė Klara, lyg norėdama sustabdyti save nuo besaikio čiauškėjimo. – Mama sakė, kad vyriškis klausinėjo apie Gretarą. Mes buvome ne visai tikri brolis ir sesuo. Mama pamiršo jam tai pasakyti. Mūsų motina buvo ta pati, o abiejų tėvai jau seniai mirę.

– Mes to nežinojome.

– Ar norite pamatyti šlamštą, kurį iškrausčiau iš Gretaro buto?

– Jei neprieštaraujate, – atsakė Elinborg.

– Jis gyveno purvinoje skylėje. Ar radote jį?

Klara pažiūrėjo į Elinborg ir godžiai įtraukė cigaretės dūmus į plaučius.

– Mes neradome jo, ir nemanau, kad labai ieškosime.

Ji dar kartą mandagiai nusikosėjo.

– Nuo jo dingimo praėjo daugiau nei ketvirtis amžiaus, taigi...

– Nenutuokiu, kas nutiko, – įsiterpė Klara, išpūsdama tirštą dūmų debesį. – Mes nebuvome labai artimi. Jis buvo gerokai už mane vyresnis, savanaudis, iš tiesų tikra rakštis. Iš jo nebuvo įmanoma išpešti žodžio. Jis iškeikdavo mamą, ir tik pasitaikius progai apvogdavo mus abi. Paskui jis paliko namus.

– Taigi, jūs nepažinojote Holbergo? – paklausė Elinborg.

– Ne.

– O Elidį? – pridūrė ji.

– Kas tas Elidis?

– Nesvarbu.

– Aš nežinojau, su kuo jis leisdavo laiką. Kai jis dingo, moteris, vardu Marijona, susisiekė su manimi ir nuvežė ten, kur jis gyveno. Tai buvo purvina skylė – kambarys šlykščiai dvokė, grindys buvo nuklotos šiukšlėmis, pusiau suvalgyto-

mis avių galvomis, apipelijusia ropių koše, kuria jis maitinosi.

– Marijona? – pasitikslino Elinborg.

Ji nedirbo kriminaliniame skyriuje taip ilgai, kad atpažintų šį vardą.

– Taip, toks buvo jos vardas.

– Ar pamenate, kad tarp jūsų brolio daiktų būtų fotoaparatas.

– Tai buvo vienintelis nesulaužytas daiktas kambaryje. Aš jį paėmiau, tačiau niekada nenaudojau. Policija manė, kad jis yra vogtas, o aš nepritariu tokiems dalykams. Laikau jį sandėliuke rūsyje. Ar norite pamatyti? Ar atvykote čia dėl fotoaparato?

– Ar galėčiau jį apžiūrėti? – pasiteiravo Elinborg.

Klara atsistojo, paprašė Elinborg šiek tiek luktelti ir nuėjo į virtuvę atsinešti raktų ryšulio. Jos nuėjo į koridorių ir nusileido į rūsį. Klara atidarė duris, vedančias į sandėlius, uždegė šviesą ir nuėjusi prie vienų durų jas atvėrė. Viduje viskas buvo užgriozdinta senu šlamštu – sulankstomomis kėdėmis ir miegmaišiais, slidinėjimo įranga ir stovyklavimo reikmenimis. Elinborg atkreipė dėmesį į mėlyną įrenginį pėdų masažui ir gazuotų gėrimų aparatą.

– Aš laikau jį dėžėje kažkur čia, – braudamasi per šiukšles gilyn į sandėliuką ištarė Klara ir pasilenkusi žemyn, pakėlė

mažą rudą kartoninę dėžę. – Visus Gretaro daiktus laikau čia. Jis neturėjo nieko, išskyrus fotoaparatą.

Ji atidarė dėžę ir ketino iškraustyti, bet Elinborg ją sustabdė.

– Nieko neimkite iš dėžės, – pasakė pareigūnė ir ištiesė rankas, kad ją perimtų. – Niekada nežinai, koks svarbus jos turinys gali būti mums, – pridūrė ji, norėdama paaiškinti.

Klara atidavė dėžę, nutaisiusi pusiau įsižeidusią veido išraišką, ir Elinborg ją atidarė. Joje buvo trys knygos plonais, apiplyšusiais viršeliais, lenktinis peiliukas, keletas monetų ir fotoaparatas – kišeninis „Kodak Instamatic“, kuris, kaip prisiminė Elinborg, buvo labai populiari kalėdinė dovana prieš daugelį metų. Ne itin puikus turtas žmogui, kuris aistringai domisi fotografija, tačiau jis neabejotinai atliko savo paskirtį. Dėžėje ji nerado jokių juostelių. Erlenduras prašė būtinai patikrinti, ar Gretaras nepaliko jokių juostelių. Ji išsiėmė nosinę ir apsukusi fotoaparatą pamatė, kad jame taip pat nėra juostelės. Dėžėje nebuvo ir jokių nuotraukų.

– Čia taip pat yra visokių lovelių ir skysčių, – pridūrė Klara, rodydama į sandėliuko vidų. – Manau, jis pats ryškino nuotraukas. Taip pat išsaugojau šiek tiek fotopopieriaus. Dabar jis turėtų būti bevertis, ar ne?

– Turiu paimti ir tai, – pasakė Elinborg, ir Klara įnėrė atgal į šiukšles. – Gal žinote, ar jis saugojo juostelių ritinėlius? Ar matėte ką nors jo bute?

– Ne, nieko, – atsakė Klara ir pasilenkė paimti lovelių.

– Ar žinote, kur jis galėjo laikyti juosteles?

– Ne.

– O ar numanote, apie ką buvo visos šios nuotraukos?

– Na, manau, jis mėgavosi tuo, – atsakė Klara.

– Turiu omenyje subjektą. Ar matėte kokias nors jo nuotraukas?

– Na, jis man nieko nerodydavo. Kaip jau sakiau, mes nebuvome labai artimi. Nežinau, kur yra jo nuotraukos. Gretaras buvo prakeiktas valkata, – ištarė ji, nebūdama tikra, kad nesikartoja, tuomet gūžtelėjo pečiais, lyg būtų nusprendusi, jog negalima per daug dažnai gerai kalbėti.

– Norėčiau išsivežti šią dėžę, – ištarė Elinborg. – Tikiuosi, neprieštaraujate? Netrukus ją grąžinsiu.

– Dėl ko visa tai? – paklausė Klara, pirmą kartą parodydama susidomėjimą policijos tyrimu ir klausimais apie brolį. – Ar žinote, kur yra Gretaras?

– Ne, – pabrėždama ištarė Elinborg, bandydama išsklaidyti visas abejones. – Nepaaiškėjo nieko naujo. Nieko.

Abi moterys, kurios buvo su Kolbrun tą naktį, kai Holbergas ją užpuolė, buvo minimos policijos tyrimo dokumen-

tuose. Erlenduras pradėjo jų paiešką, po kurios paaiškėjo, kad jos abi yra iš Keblaviko, tačiau nė viena ten negyvena.

Viena iš jų ištekėjo už amerikiečio iš NATO bazės netrukus po įvykio ir dabar gyvena JAV, o kita po penkerių metų persikėlė iš Keblaviko į Stykisholmurą. Ji vis dar gyvena ten. Erlenduras svarstė, ar jis turėtų sugaišti visą dieną keliaudamas vakarų pusėn į Stykisholmurą, ar geriau paskambinti jai telefonu ir tikėtis, kad to pakaks.

Erlenduras prastai kalbėjo angliškai, todėl jis paprašė Sigurduro Olio surasti kitos moters gyvenamąją vietą Amerikoje. Pareigūnas kalbėjosi su jos vyru. Ji prieš penkiolika metų mirė nuo vėžio. Moteris buvo palaidota Amerikoje.

Erlenduras paskambino į Stykisholmurą ir be jokių problemų susisiekė su antrąja moterimi. Pirmiausia jis paskambino į jos namus ir jam buvo pasakyta, kad šiuo metu ji dirba. Moteris dirbo slauge ligoninėje.

Moteris išklausė Erlenduro klausimų, tačiau apgailestaudama pasakė, kad negali niekuo padėti. Ji nebuvo naudinga policijai tuo metu, ir niekas nepasikeitė.

– Holbergas buvo nužudytas, – ištarė Erlenduras, – ir mes manome, kad tai gali būti susiję su šiuo įvykiu.

– Mačiau per žinias, – ištarė balsas telefone.

Moters vardas buvo Agnesė ir Erlenduras bandė susikurti jos atvaizdą pagal balsą. Iš pradžių jis įsivaizdavo ją kaip darbščią, tvirto būdo šešiasdešimtmetę moterį, turinčią

antsvorio, nes ji sunkiai kvėpavo. Tuomet jis atkreipė dėmesį į jos rūkymo kosulį ir Agnesė jo galvoje įgavo visai kitokį įvaizdį – tapo plona kaip grėblys, jos oda buvo pageltusi ir susiraukšlėjusi. Ji nuolat kosėjo, skleisdama bjaurų gergždžiantį garsą.

– Ar pamenate tą naktį Keblavike? – paklausė Erlenduras.

– Aš išėjau namo anksčiau nei jie, – atsakė Agnesė.

– Su jumis buvo trys vyrai.

– Aš išėjau namo su vyru vardu Gretaras. Minėjau tai policijai. Man šiek tiek nepatogu apie tai kalbėti.

– Man naujiena, kad jūs išėjote namo kartu su Gretaru, – nustebo Erlenduras, vartydamas ataskaitas, gulinčias priešais jį.

– Aš pasakiau jiems, kai man uždavė tuos pačius klausimus prieš daugelį metų.

Ji vėl nusikosėjo, kad ir kaip stengėsi susilaikyti.

– Atleiskite, niekada nesugebėjau atsisakyti tų prakeiktų cigarečių. Jis buvo nevykėlis. Tas Gretaras. Niekada paskui jo nemačiau.

– Kaip jūs susipažinote su Kolbrun?

– Mes kartu dirbome. Tai buvo prieš man studijuojant slaugą. Dirbome parduotuvėje Keblavike, kuri jau seniai užsidarė. Tai buvo pirmas ir vienintelis kartas, kai buvome kažkur kartu. Manau, suprantama.

– Ar jūs patikėjote Kolbrun, kai ji prakalbo apie išprievartavimą?

– Aš nežinojau apie tai, kol policija netikėtai pasirodė mano namuose ir pradėjo klausinėti apie tą naktį. Negalėčiau įsivaizduoti, kad ji kalbėtų apie ką nors panašaus. Kolbrun buvo labai padori, visiškai sąžininga dėl visko, ką darė, nors turbūt šiek tiek trapi ir nusilpusi, nelabai tvirto charakterio. Galbūt negražu taip kalbėti, tačiau ji nebuvo linksmuolė, jei suprantate, ką noriu pasakyti. Aplink ją nesisuko daug įvykių.

Agnesė nustojo kalbėti, ir Erlenduras laukė, kol ji vėl prabils.

– Ji nelabai mėgo linksmintis ir, tiesą sakant, aš turėjau ją įtikinti tą vakarą eiti kartu su manimi ir mano drauge Helga. Ji išvyko į Ameriką ir mirė prieš daugelį metų. Galbūt jau žinote. Kolbrun buvo labai santūri ir ganėtinai vieniša, todėl norėjau padaryti ką nors dėl jos. Ji sutiko eiti į šokius, vėliau ėjo su mumis pas Helgą, tačiau netrukus užsigeidė keliauti namo. Aš išėjau anksčiau jos, todėl iš tiesų nežinau, kas ten vyko. Pirmadienį ji nepasirodė darbe, ir aš pamenu, kaip skambinau jai, tačiau ji neatsakė. Po kelių dienų pasirodė policija ir pradėjo klausinėti apie Kolbrun. Aš nežinojau, ką ir galvoti. Kalbant apie Holbergą, nepastebėjau nieko, kas būtų atrodę nenormalu. Jei gerai pamenu, jis buvo tikras

kerėtojas. Labai nustebau, kai policija pradėjo kalbėti apie išprievartavimą.

– Jis aiškiai sudarė gerą įspūdį, – įsiterpė Erlenduras. – Manau, jį galima apibūdinti kaip mergišių.

– Pamenu, kaip jis atėjo į parduotuvę.

– Jis? Holbergas?

– Taip, Holbergas. Manau, būtent todėl jie tą vakarą prisėdo prie mūsų. Jis sakėsi esąs buhalteris iš Reikjaviko, bet tai buvo melas, ar ne?

– Jie visi dirbo uoste. Kokia buvo parduotuvė?

– Drabužių. Mes pardavinėjome moteriškus drabužius ir apatinį trikotažą.

– Ir jis užsuko į parduotuvę?

– Taip, dieną prieš tai. Penktadienį. Aš vis dar gerai pamenu. Jis sakė, kad ieško ko nors savo žmonai. Aš aptarnavau jį, ir kai susitikome šokiuose, jis elgėsi, lyg būtume pažįstami.

– Ar buvote susitikusi su Kolbrun po įvykio? Ar kalbėjotės su ja apie tai, kas atsitiko?

– Ji niekada negrįžo į parduotuvę, ir, kaip jau sakiau, nežinojau, kas įvyko, kol policija nepradėjo klausinėti. Aš nepažinojau jos taip gerai. Bandžiau jai keletą kartų skambinti, kai ji nepasirodė darbe, ir kartą buvau nuėjusi iki jos namų, tačiau jos ten neradau. Nenorėjau per daug kištis. Ji

buvo tokia. Paslaptinga. Tuomet atėjo jos sesuo ir pasakė, kad Kolbrun išėjo iš darbo. Girdėjau, kad po kelerių metų ji mirė. Tuo metu aš jau buvau persikėlusi čia, į Stykisholmurą. Ar ji nusižudė? Aš taip girdėjau.

– Ji mirė, – atsakė Erlenduras ir mandagiai padėkojo Agnesei už pokalbį.

Mintys ėmė suktis apie vyrą, vardu Sveinas, apie kurį jis skaitė. Vyras išgyveno audrą Mosfelšeidyje. Atrodė, kad jo kenčiantys bičiuliai ir jų mirtys nedaug tepaveikė patį Sveiną. Jis buvo geriausiai įranga apsirūpinęs keliautojas ir vienintelis, kuris pasiekė civilizaciją gyvas bei sveikas. Kai išgijo po slaugymo artimiausioje sodyboje, jis apsiavė pačiūžas ir linksminosi čiuožinėdamas ant netoliese esančio ežero.

Tuo metu jo bičiuliai vis dar mirtinai šalo dykynėje.

Nuo to laiko, jis buvo vadinamas Sveinu Beširdžiu.

24

Moters iš Husaviko paieškos vis dar nebuvo niekur nuvedusios, kai artėjant vakarui Sigurduras Olis ir Elinborg susėdo Erlenduro kabinete viską aptarti prieš eidami namo. Sigurduras Olis pasakė, kad jo nenustebino, jog jie nerado moters tokiu būdu. Tačiau kai Erlenduras paklausė, ar žino geresnį metodą, jis tik papurtė galvą.

– Aš jaučiuosi, lyg mes neieškotume Holbergo žudiko, – ištarė Elinborg, žiūrėdama į Erlendurą. – Atrodo, kad ieškome kažko visai kito, tačiau nesu visiškai tikra, kas tai yra. Jūs iškasėte mergaitės palaikus, o, pavyzdžiui, aš absoliučiai nesupratu kodėl. Jūs pradėjote ieškoti žmogaus, kuris dingo prieš daugelį metų ir kuris, mano nuomone, visiškai nesusijęs su byla. Manau, mes nepaklausėme savęs akivaizdaus klausimo: ar žudikas buvo artimas Holbergui, ar visiškai ne-

pažįstamas, ketinęs jį apvogti. Mano galva, kad tai labiausiai tikėtinas paaiškinimas. Galvoju, mes privalome ieškoti to asmens, kažkokio narkomano su žaliu kareivišku švarkeliu. Iš tiesų dar nieko nepadarėme ta linkme.

– Galbūt tai kažkas, kam Holbergas mokėjo už paslaugas, – įsiterpė Sigurduras Olis. – Dėl visos tos pornografijos jo kompiuteryje, labai tikėtina, kad jis mokėjo už seksą.

Erlenduras tylėdamas klausėsi kritikos ir spoksojo į savo kojas. Jis žinojo, kad didžioji dalis to, ką sakė Elinborg, yra tiesa. Galbūt jo sprendimas buvo iškreiptas, nes jis jaudinosi dėl Evos Lindos. Vyras nežinojo, kur yra dukra, nežinojo, kokios ji būklės, ją persekiojo žmonės, norintys pakenkti, ir jis negalėjo jos apsaugoti. Nei Sigurdurui Oliui, nei Elinborg jis nepasakojo to, ką sužinojo iš patologo.

– Mes turime raštelį, – prakalbo jis. – Tai, kad radome jį šalia kūno – ne sutapimas.

Durys staiga atsidarė ir teismo ekspertų vadovas žvilgtelėjo vidun.

– Aš išeinu, – pranešė jis. – Tiesiog norėjau pasakyti, kad jie vis dar tiria fotoaparatą ir paskambins jums, kai tik ras ką nors vertingo.

Jis uždarė duris neatsisveikinęs.

– Galbūt mes per medžius nematome miško? – tęsė Erlenduras. – Galbūt visam šiam reikalui yra neįtikėtinai pa-

prastas sprendimas. Gali būti, kad tai buvo koks nors pakvaišėlis. Tačiau gali būti, ir aš manau, kad taip ir yra, jog žudikas turi daug gilesnes šaknis, nei mes suvokiame. Galbūt tai nėra taip paprasta. O galbūt atsakymas slypi Holbergo charakteryje ir ten, ką jis padarė praeityje.

Erlenduras nutilo.

– O raštelis, – prakalbo jis, – „aš esu jis“, ką darysite su juo?

– Jis galėtų būti nuo kokio nors „draugo“, – pasakė Sigurduras Olis rodydamas ore kabutes, – arba nuo bendradarbio. Mes ne per daugiausia gilinomės į šias sritis. Tiesą sakant, nežinau, kur visas tas senos moters ieškojimas turėtų mus nuvesti. Aš neįsivaizduoju, kaip jų reikėtų paklausti, ar jos buvo išprievartautos, negaunant per galvą kočėlu.

– Ar anksčiau savo gyvenime Elidis nėra melavęs apie tokius dalykus? – paklausė Elinborg. – Ar tai nėra būtent tai, ko jis siekia – apkvailinti mus? Ar svarstėte apie tai?

– Na, kur jau, – ištarė Erlenduras taip, lyg nebegalėtų klausytis šių priekabių. – Pats tyrimas užvedė mus ant šio kelio. Būtų klaidinga neištirti užuominų, kurias gauname, nesvarbu, iš kur jos kyla. Žinau, kad islandiškos žmogžudystės nėra komplikuotos, tačiau kalbant apie šią, yra kažkas, kas neleidžia jos priskirti paprasčiausiam sutapimui. Nemanau, kad tai yra beprasmis brutalumo aktas.

Suskambo telefonas ant Erlenduro stalo. Jis atsiliepė, kurį laiką klausė, tuomet prieš padėdamas ragelį linktelėjo ir padėkojo. Jo įtarimai pasitvirtino.

– Teismo ekspertai, – ištarė jis, žiūrėdamas į Elinborg ir Sigurdurą Olį. – Audur kapo nuotrauka buvo padaryta su Gretaro fotoaparatu. Mes padarėme fotografiją naudodamiesi jo fotoaparatu ir ant jos buvo tokios pat žymės. Todėl dabar galime būti tikri, kad yra didelė tikimybė, jog Gretaras padarė šią nuotrauką. Gali būti, kad kas nors kitas pasinaudojo jo fotoaparatu, bet alternatyva labiau tikėtina.

– Ir ką tai mums sako? – paklausė Sigurduras Olis, žiūrėdamas į laikrodį, nes jis pakvietė Bergtorą vakarienės mieste, tikėdamasis pasigerinti po savo netakto per gimtadienį.

– Pavyzdžiui, tai gali reikšti, kad Gretaras žinojo, jog Audur buvo Holbergo dukra. Nedaug žmonių tai numanė. Tai taip pat reiškia, kad Gretaras turėjo tam tikrą priežastį: a) rasti kapo vietą, b) nufotografuoti. Ar jis tai padarė, nes Holbergas paprašė jo? Ar jis tai padarė, kad supykdytų? Ar Gretaro dingimas susijęs su šia nuotrauka? Jei taip, tai kaip? Ko Gretaras siekė, padarydamas tą nuotrauką? Kodėl radome ją paslėptą Holbergo rašomojo stalo stalčiuje? Koks žmogus fotografuoja vaikų kapus?

Elinborg ir Sigurduras Olis stebėjo Erlendurą, uždavinėjantį šiuos klausimus. Jie pastebėjo, kaip jo balsas tapo šnabždesiu, ir pamatė, kad jis jau nekalbėjo su jais, bet buvo paskendęs savyje, abejingas ir nutolęs. Jis prispaudė ranką prie krūtinės ir instinktyviai patrynė ją, neabejotinai nesuprasdamas, ką daro. Jie žiūrėjo vienas į kitą, tačiau neišdrįso paklausti.

– Koks žmogus fotografuoja vaikų kapus? – pakartojo jis.

Vėliau tą vakarą Erlenduras rado vyrą, kuris pas Evą Lindą atsiuntė skolų išmušinėtojus. Jis gavo informacijos iš narkotikų skyriaus, kuris turėjo pakankamai storą bylą apie jį, ir sužinojo, kad pilietis dažnai lankosi „Napoleono“ bare, esančiame miesto centre. Erlenduras nuėjo ten ir atsisėdo priešais šį tipą. Jis buvo vardu Edis ir atrodė maždaug keturiasdešimties. Apskritaveidis ir plikas. Jo likę keli dantys buvo geltoni.

– Ar tikiesi, kad su Eva bus elgiamasi ypatingai, nes esi faras? – paklausė Edis, kai Erlenduras prisėdo prie jo.

Atrodė, kad jis iš karto žinojo, kas yra Erlenduras, nors jie niekada anksčiau nebuvo susitikę. Erlenduro neapleido jausmas, kad narkotikų platintojas tikėjosi jo sulaukti.

– Ar radote ją? – paklausė Erlenduras ir apsižvalgė po pritemdytą patalpą su sauja nelaimingųjų, kurie sėdėjo prie stalų ir elgėsi kaip kieti vyrukai.

Staiga jis pagalvojo, koks reikšmingas yra baro pavadinimas.

– Juk supranti, kad aš esu jos draugas? Aš duodu jai tai, ko ji nori. Ji kartais sumoka, kartais delsia tai padaryti. Vaikinas su keliu perduoda tau linkėjimus.

– Jis įskundė tave.

– Sunku rasti tinkamų žmonių, – ištarė Edis, ranka rodydamas po kambarį.

– Kiek ji skolinga?

– Eva? Du šimtus tūkstančių. Ir skolinga ne tik man.

– Ar galime susitarti?

– Kaip norite.

Erlenduras ant stalo padėjo dvidešimt tūkstančių kronų, kurias išsiėmė iš bankomato pakeliui į čia. Edis paėmė pinigus, atidžiai juos perskaičiavo ir įsidėjo į kišenę.

– Turėsiu šiek tiek daugiau maždaug po savaitės.

– Šaunu.

Edis nužvelgė Erlendurą tiriamuoju žvilgsniu.

– Maniau, kad su manimi kalbėsi daug įžūliau, – prisipažino jis.

– Kodėl?

– Aš žinau, kur ji yra, – atsakė Edis, – tačiau tu niekuomet nesugebėsi išgelbėti Evos.

Erlenduras rado namą. Jis jau anksčiau buvo tokiame name dėl panašių reikalų. Eva Linda gulėjo ant čiužinio pašiūrėje, apsupta kitų žmonių. Kai kurie buvo jos amžiaus, kiti – daug vyresni. Namo durys buvo atidarytos ir vienintelė kliūtis buvo vyras, Erlenduro manymu, maždaug dvidešimties, kuris pasitiko jį tarpduryje, mojuodamas rankomis. Erlenduras priplojo jį prie sienos ir išmetė lauk. Ant vieno iš kambarių lubų kabėjo lemputė be gaubto. Jis pasilenkė prie Evos Lindos ir pabandė ją pažadinti. Jos kvėpavimas buvo reguliarus ir normalus, o širdies plakimas – šiek tiek per greitas. Jis papurtė ją, švelniai paplekšnojo per skruostą ir Eva greitai atmerkė akis.

– Seneli? – ištarė ji, ir jos akys vėl užsimerkė.

Jis pakėlė Evą ir išnešė iš kambario, stengdamasis neužminti ant kitų nejudančių kūnų, gulinčių ant žemės. Jis negalėjo pasakyti, ar jie buvo pabudę, ar miegantys. Ji vėl atmerkė akis.

– Ji yra čia, – sušnabždėjo ji, tačiau Erlenduras nesuprato, apie ką dukra kalba, ir toliau ėjo į savo automobilį.

Kuo greičiau išneš ją iš čia, tuo geriau. Jis pastatė Evą ant kojų, atidarė automobilio dureles, o ji pasilenkė prie jo.

– Ar radai ją? – paklausė Eva Linda.

– Ar radau ką? Apie ką tu kalbi?

Jis paguldė ją ant priekinės automobilio sėdynės, užsegė diržą, atsisėdo į vairuotojo sėdynę ir ketino nuvažiuoti.

– Ar ji su tavimi? – pasiteiravo Eva Linda, neatmerkdama akių.

– Kas, po velnių?! – sušuko Erlenduras.

– Nuotaka, – atsakė Eva Linda. – Mergina iš Gardabairo. Aš gulėjau šalia jos.

25

Erlenduras galų gale buvo pažadintas telefono skambučio. Jis skambėjo galvoje, kol vyras atmerkė akis ir apsižvalgė aplink. Jis miegojo fotelyje svetainėje, jo paltas ir skrybėlė gulėjo ant sofos. Bute buvo tamsu. Erlenduras lėtai atsistojo ir svarstė, ar gali vilkėti tuos pačius drabužius antrą dieną. Jis neprisiminė, kada pastarąjį kartą persirenginėjo. Prieš atsiliepdamas, jis žvilgtelėjo į miegamąjį ir pamatė, kad lovoje vis dar yra dvi merginos, kurias vakar paguldė. Uždarė duris.

– Pirštų atspaudai ant fotoaparato ir nuotraukos atitinka, – pranešė Sigurduras Olis, kai Erlenduras galiausiai atsiliepė.

Jis turėjo pakartoti sakinį dar du kartus, kol Erlenduras suprato, apie ką jis kalba.

– Ar kalbi apie Gretaro pirštų atspaudus?

– Taip, Gretaro.

– Holbergo atspaudų taip pat buvo ant nuotraukos? Kam, po velnių, jiems viso to reikėjo?

– Kad nutrauktų man kiaušus, – leptelėjo Sigurduras Olis.

– Atsiprašau?

– Nieko. Taigi, Gretaras padarė nuotrauką. Galime taip manyti. Jis parodė ją Holbergui, arba Holbergas ją rado. Šiandien ieškosime moters iš Husaviko? – paklausė Sigurduras Olis. – Ar turi naujų nurodymų?

– Taip, – atsakė Erlenduras, – ir ne.

– Aš pakeliui į Grafarvogurą. Mes beveik baigėme su moterimis Reikjavike. Ar siųsime ką nors į Husaviką, kai baigsime apklausas čia?

– Taip, – burbtelėjo Erlenduras ir nutraukė pokalbį.

Eva Linda buvo virtuvėje. Ją pažadino skambantis telefonas. Ji vis dar jautėsi apdujusi, kaip ir mergina iš Gardabairo. Erlenduras grįžo į pašiūrę, išnešė ją ir parsivežė abi merginas į savo butą.

Eva Linda neištarusi nė žodžio nuėjo į tualetą ir Erlenduras girdėjo ją smarkiai žiaukčiojančią. Jis nuslinko į virtuvę ir užkaitė stiprios kavos, kuri buvo vienintelis sprendimas, kurį žinojo tokioje situacijoje. Jis sėdėjo prie virtuvės stalo ir laukė, kol dukra išeis. Praslinko šiek tiek laiko, jis pripildė du puodelius. Eva Linda pagaliai pasirodė. Ji nusišluostė

veidą. Erlenduras galvojo, kaip siaubingai ji atrodo – kūnas buvo liesas, kaulai išsišovę.

– Aš žinojau, kad ji kartais vartoja, – ištarė Eva Linda kimiu balsu ir atsisėdo prie Erlenduro, – bet sutikau ją visiškai atsitiktinai.

– Kas tau nutiko? – paklausė Erlenduras.

Ji žiūrėjo į tėvą.

– Aš stengiuosi, – atsakė ji, – bet tai sudėtinga.

– Du vyrukai buvo atėję tavęs ieškoti. Nepraustaburniai. Aš atidaviau kažkokiam Edžiui, kuriam buvai skolinga, šiek tiek pinigų. Jis man pasakė, kur yra ta pašiūrė.

– Edis – savas.

– Ar ketini ir toliau stengtis?

– Ar turėčiau atsikratyti jo? – Eva Linda žiūrėjo žemyn į grindis.

– Nežinau.

– Aš labai bijau, kad pakenkiau jam.

– Galbūt taip darai tikslingai.

Eva Linda pakėlė akis į tėvą.

– Tu apgailėtinas.

– Aš?

– Taip, tu.

– Ką turėčiau galvoti? Pasakyk man! Ar tu gali nustoti savęs gailėtis? Kartais būni tokia prakeikta nevykėlė. Nejaugi jautiesi taip gerai būdama toje draugijoje, kad negali

sugalvoti nieko geresnio? Kokią teisę turi taip elgtis su savo gyvenimu? Kokią teisę turi taip elgtis su savimi? Ar tikrai manai, kad tai, kas vyksta su tavimi, yra taip siaubinga? Ar manai, kad niekas pasaulyje nesijaučia taip blogai, kaip tu? Aš tiriu mergaitės, kuri nė nesulaukė penkerių, mirtį. Ji susirgo ir mirė. Kažkas nesuvokiamo sunaikino ir nužudė ją. Jos karstas buvo trijų pėdų ilgio. Ar girdi, ką sakau? Kokią teisę tu turi gyventi? Atsakyk man!

Erlenduras šaukė. Jis stovėjo ir kumščiu daužė į virtuvės stalą su tokia jėga, kad puodeliai pradėjo šokinėti. Tai pamatęs, jis stvėrė vieną ir tėškė į sieną už Evos Lindos. Jo įniršis paūmėjo ir kurį laiką jis nesivaldė. Jis apvertė stalą, nušlavė viską nuo virtuvės paviršių – puodai ir stiklinės dužo į sienas ir grindis. Eva Linda ramiai sėdėjo ant kėdės, stebėjo sužvėrėjusį tėvą, o jos akys paplūdo ašaromis. Galų gale Erlenduro įniršis nuslūgo ir pasisukęs į Evą Lindą, jis pamatė, kad jos pečiai virpa, ir ji slepia veidą rankomis. Tėvas žiūrėjo į dukrą, jos purvinus plaukus, laibas rankas, riešus, vos storesnius nei jo pirštai, jos sudžiūvusį drebantį kūną. Ji buvo basa, o jos panagės – pilnos purvo. Jis prisiartino prie jos ir bandė patraukti rankas nuo veido, tačiau dukra neleido. Tėvas norėjo atsiprašyti, norėjo ją apkabinti, tačiau nieko nedarė.

Jis atsisėdo ant grindų šalia jos. Suskambo telefonas, tačiau jis neatsiliepė. Iš miegamojo, kur gulėjo kita mergina,

nieko nesigirdėjo. Telefonas nustojo skambėti ir bute vėl buvo tylu. Vienintelis garsas buvo Evos Lindos kūkčiojimas. Erlenduras suprato, kad nebuvo pavyzdingas tėvas ir jo pasakyta kalba galėjo būti skirta jam pačiam. Tikriausiai jis kalbėjo ir sau, pyko tiek ant savęs, tiek ant Evos Lindos. Psichologai sakytų, kad jis išliejo pyktį ant mergaitės. Tačiau gali būti, kad tai, ką jis išklojo, davė šiek tiek naudos. Anksčiau jis nematė Evos Lindos verkiančios. Nuo tada, kai ji dar buvo mažas vaikas. Jis paliko šeimą, kai ji buvo dvejų.

Pagaliau Eva Linda patraukė rankas, sušnarpštė ir nusišluostė veidą.

– Tai buvo jos tėtis, – prabilo ji.

– Jos tėtis?

– Tas monstras, – paaiškino Eva Linda. – „Jis yra monstras. Ką aš padariau?“ – tai buvo jos tėtis. Jis lietė ją, kai jai pradėjo augti krūtys. Ir jis ėjo vis toliau ir toliau. Negalėjo sulaikyti rankų, net per jos vestuves. Išsivedė ją į tuščią namo dalį ir pasakė, kad su vestuvine suknele ji atrodė tokia seksuali, jog jis negali susilaikyti. Negalėjo pakelti minties, kad duktė palieka jį. Pradėjo grabalioti. Ji labai išsigando.

– Na ir šeimynėlė! – atsiduso Erlenduras.

– Aš žinojau, kad kartais ji vartoja. Ji anksčiau yra prašiusi manęs suveikti kvaišalų. Ji visiškai įsiuto ir nuėjo pas Edį. Nuo tada ji tysojo toje landynėje.

Eva Linda nutilo.

– Manau, jos motina žinojo apie tai, – paskui ištarė ji. – Visą laiką. Ji nieko nedarė. Namas buvo per daug prašmatnus, per daug automobilių.

– Ar mergina nenori pranešti policijai?

– Oho!

– Kas?

– Patirti visą tą šlamštą dėl trijų mėnesių lygtinės bausmės, jei tik kas nors ja patikės? Nagi!

– Ką ji ketina daryti?

– Ji grįš pas tą vyruką, savo vyrą. Manau, jis patinka jai.

– Dėl visko ji kaltino save, ar ne?

– Ji nežino ką ir galvoti.

– Nes ji parašė „ką aš padariau?“ Ji prisiėmė kaltę sau.

– Nieko keisto, kad ji šiek tiek sutrikusi.

– Visuomet paaiškėja, kad tie, kurie atrodo laimingiausi, yra prakeikti iškrypėliai. Šypsosi visam pasauliui, lyg niekas negraužtų jų prakeiktos sąžinės.

– Daugiau taip nekalbėk su manimi, – ištarė Eva Linda. – Niekada daugiau taip nekalbėk su manimi.

– Ar be Edžio tu dar kam nors skolinga? – pasiteiravo Erlenduras.

– Keliems. Bet Edis yra pagrindinė problema.

Vėl suskambo telefonas. Mergina miegamajame sukrutėjo, atsisėdo ir apsižvalgiusi išlipo iš lovos. Erlenduras svars-

tė, ar reikėtų vargintis ir atsiliepti, eiti į darbą, ar jis turėtų praleisti dieną su Eva Linda – palaikyti jai draugiją, galbūt nuvesti pas gydytoją, kad apžiūrėtų vaisių, jei tai galima vadinti vaisiumi, sužinoti, ar viskas gerai. Palaikyti ją.

Bet telefonas nenustojo skambėti. Mergina išlindo į koridorių ir sutrikusi žvalgėsi aplink. Ji šūktelėjo, kad sužinotų, ar bute kas nors yra. Eva Linda atsakė, kad jie virtuvėje. Erlenduras atsistojo, pasitiko merginą virtuvės tarpduryje ir pasisveikino. Jis nesulaukė atsakymo. Jos abi miegojo su drabužiais, kaip ir Erlenduras. Mergina žvalgėsi po virtuvę, nusiaubtą Erlenduro, ir keistai jį nužvelgė.

Erlenduras galiausiai atsiliepė.

– Koks kvapas tvyrojo Holbergo bute?

Erlenduras šiek tiek užtruko, kol suprato, jog tai Marijonos balsas.

– Kvapas?

– Koks kvapas tvyrojo jo bute? – pakartojo Marijona Brym.

– Tai buvo koktus rūsio kvapas, – atsakė Erlenduras. – Drėgmės kvapas. Dvokas. Nežinau. Kaip arklių?

– Ne, tai nebuvo arkliai, – atsakė Marijona Brym. – Aš skaičiau apie Nordurmyrį. Kalbėjausi su pažįstamu santechniku, ir jis nukreipė mane pas kitą santechniką. Kalbėjausi su daugybe santechnikų.

– Kodėl su santechnikais?

– Visas tas reikalas yra labai įdomus. Tu man nepasakei apie pirštų atspaudus ant nuotraukos.

Marijonos balse girdėjosi nepasitenkinimo gaidelė.

– Ne, – pasakė Erlenduras, – aš nebuvau tam pasiruošęs.

– Girdėjau apie Gretarą ir Holbergą. Gretaras žinojo, kad mergaitė yra Holbergo dukra. Gali būti, kad jis žinojo ir dar ką nors.

Erlenduras tylėjo.

– Ką nori tuo pasakyti? – galiausiai paklausė jis.

– Ar žinai patį svarbiausią dalyką apie Nordurmyrį? – pasiteiravo Marijona Brym.

– Ne, – numykė Erlenduras, kuriam buvo sunku suprasti Marijonos minčių seką.

– Tai taip akivaizdu, kad aš net nepastebėjau.

– Kas?

Marijona akimirkai nutilo, lyg norėtų, kad jos žodžiai skambėtų svariau.

– Nordurmyris. Šiaurinė klampynė.

– Ir?

– Namai pastatyti ant pelkyno.

26

Sigurduras Olis nustebo, kad moteris, atidariusi duris, žinojo, kodėl jis atvyko, dar prieš jam paaiškinant. Jis stovėjo dar vienoje laiptinėje, šį kartą trijų aukštų daugiabučiame name, Grafarvogure. Jis vos spėjo prisistatyti ir įpusėjo pasakoti, kodėl atvyko, kai moteris jį pakvietė užeiti vidun, pridurdama; kad laukė jo.

Ankstus rytas. Lauke buvo apsiniaukę, dulksnojo, o rudens niūruma driekėsi virš miesto, lyg norėdama patvirtinti, kad labai greitai ateis žiema, taps tamsiau ir šalčiau. Per radiją žmonės apibūdino tai kaip lietingiausią laikotarpį pastaraisiais dešimtmečiais.

Moteris pasiūlė jam nusivilkti paltą. Sigurduras Olis padavė drabužį moteriai, o ši pakabino jį spintoje. Vyras, panašaus amžiaus kaip ir moteris, atėjo iš virtuvėlės ir pasisveikino paspausdamas ranką. Abu buvo maždaug septy-

niasdešimties, vilkėjo šiltą sportinę aprangą ir mūvėjo baltas kojines, lyg ruoštųsi pabėgioti. Jis sutrukdė juos geriančius rytinę kavą.

Butas buvo labai mažas, bet praktiškai apstatytas baldais, su maža vonia, svetaine ir erdviu miegamuoju. Bute buvo labai karšta. Sigurduras Olis priėmė pasiūlymą išgerti kavos ir taip pat paprašė stiklinės vandens. Jo gerklė iškart perdžiūvo. Jie trumpai šnektelėjo apie orą, kol Sigurduras Olis nebegalėjo ilgiau laukti.

– Atrodo, kad jūs tikėjotės mano apsilankymo, – ištarė jis, siurbčiodamas kavą, kuri buvo silpna ir neskani.

– Na, niekas nekalba apie nieką kitą, išskyrus tą vargšę moterį, kurios ieškote, – pareiškė ji.

Sigurduras Olis dėbtelėjo į ją tuščiu žvilgsniu.

– Visi iš Husaviko, – pridūrė moteris taip, lyg nė neturėtų aiškinti to, kas taip akivaizdu. – Mes nekalbėjome apie nieką kitą nuo tada, kai pradėjote jos ieškoti. Čia mieste yra gana didelis žmonių iš Husaviko klubas. Esu tikra, visi žino, kad ieškote tos moters.

– Vadinasi, visas miestas tik apie tai ir šneka? – numykė Sigurduras Olis.

– Trys mano draugės iš šiaurės, dabar gyvenančios čia, skambino man vakar vakare, o šį rytą aš sulaukiau skambučio iš Husaviko. Jie plepa apie tai visą laiką.

– Ar padarėte kokias nors išvadas?

– Nelabai, – pripažino ji ir pažiūrėjo į savo vyrą. – Ką tas vyras tariamai galėjo jai padaryti?

Ji nesistengė nuslėpti savo smalsumo. Nesistengė užmaskuoti savo landumo. Sigurduras Olis šlykštėjosi troškimu sužinoti smulkmenas ir instinktyviai stengėsi atsargiau rinktis žodžius.

– Tai smurto problema, – atsakė jis. – Mes ieškome aukos. Bet jūs turbūt jau žinote.

– O, taip, tačiau kodėl? Ką jis padarė jai? Ir kodėl dabar? Aš svarsčiau, gal tiksliau, mes svarstėme, – postringavo ji, žiūrėdama į savo vyrą, kuris tyliai sėdėjo klausydamasis pokalbio. – Keista, kad tai svarbu po šitiek metų. Girdėjau, kad ji buvo išprievartauta. Ar tai tiesa?

– Deja, aš negaliu atskleisti jokių detalių apie tyrimą, – paaiškino Sigurduras Olis. – O galbūt tai ir nėra svarbu. Nemanau, kad reikia kelti tokią didelę sumaištį dėl to. Turiu galvoje, kai kalbatės su kitais žmonėmis. Ar norite man papasakoti ką nors, kas būtų naudinga?

Pora susižvalgė.

– Kelti sumaištį? – nustebusi paklausė ji. – Mes nekeliame jokios sumaišties. Ar manai, kad keliame sumaištį dėl to, Eivi?

Ji pažiūrėjo į savo vyrą, kuris nežinojo, kaip atsakyti.

– Nagi, atsakyk man! – griežtai ištarė ji, ir vyriškis prakalbo.

– Ne, nesakyčiau taip, tai nėra tiesa.

Suskambo Sigurduro Olio telefonas. Jis laikė jį ne giliai kišenėje kaip Erlenduras, o patogiame dėkle, pritvirtintame prie diržo, juosiančio jo kruopščiai išlygintas kelnes. Sigurduras Olis atsiprašė poros, atsistojo ir atsiliepė. Tai buvo Erlenduras.

– Ar galime susitikti Holbergo bute? – paklausė jis.

– Kas nutiko?

– Daugiau kasinėjimų, – atsakė Erlenduras ir padėjo ragelį.

Kai Sigurduras Olis nuvažiavo į Nordurmyrį, Erlenduras ir Elinborg jau buvo ten. Erlenduras stovėjo prie rūsio durų ir rūkė cigaretę. Elinborg buvo bute. Kiek Erlenduras galėjo įžiūrėti, ji uostinėjo orą. Ji iškišdavo galvą laukan, įkvėpdavo, iškvėpdavo ir tada bandydavo uostyti kur nors kitur. Jis pažiūrėjo į Erlendurą, kuris gūžtelėjo pečiais, numetė cigaretę į sodą ir jie kartu įėjo į butą.

– Kaip manai, kokiu kvapu atsiduoda šis butas? – Erlenduras paklausė Sigurduro Olio, ir jis pradėjo uostinėti orą, kaip ir Elinborg.

Jie vaikščiojo iš kambario į kambarį iškėlę nosis, išskyrus Erlendurą, kurio uoslė buvo nusilpusi po tiek rūkymo metų.

– Kai pirmą kartą atėjau čia, – prakalbo Elinborg, – pamaniau, kad pastate arba šiame name gyvena žmonės, susiję su arklininkyste. Kvapas priminė žirgus, jojimo batus,

balnus ir panašius dalykus. Arklių mėšlą. Iš tiesų arklides. Toks pat kvapas sklido ir pirmame bute, kurį nusipirkome su vyru, tačiau ten taip pat negyveno jokie arklių mylėtojai. Tai buvo purvo ir kylančios drėgmės derinys. Daug metų vanduo iš radiatorių lašėjo ant kilimo, parketo ir niekas tuo nepasirūpino. Mes rekonstravome laisvą vonios kambarį, tačiau santechnikai atliko darbą labai prastai – tiesiog užkišo skylę šiaudais ir paslėpė visa tai plonu betono sluoksniu, todėl ten visada jautėsi kanalizacijos dvokas, sklindantis per užtaisytą vietą.

– O tai reiškia? – paklausė Erlenduras.

– Manau, kad tai toks pat kvapas, tik intensyvesnis. Kylanti drėgmė, purvas ir kanalizacijos žiurkės.

– Aš buvau susitikęs su Marijona Brym, – ištarė Erlenduras nebūdamas tikras, ar jie žino šį vardą. – Savaime suprantama, Marijona išstudijavo Nordurmyrį ir, jos manymu, tai, kad čia pelkė, yra svarbu.

Elinborg ir Sigurduras Olis pažiūrėjo vienas į kitą.

– Nordurmyris buvo tarsi atskira gyvenvietė Reikjaviko viduryje, – tęsė Erlenduras. – Namai buvo pastatyti per karą arba šiek tiek po jo. Islandija tapo nepriklausoma, ir jie suteikė gatvėms sakmių herojų vardus – Gunarsbrauto, Skegjagatos ir panašiai. Tai buvo tipiškas visuomenės pavyzdys, dėl kurio čia susirinko įvairūs socialiniai sluoksniai – nuo gana pasiturinčių, netgi turtingų, iki tokių, kurie vos sudurdavo

galą su galu, todėl nuomodavosi pigius butus rūsiuose kaip šis. Nordurmyryje gyvena daug senų žmonių, tokių kaip Holbergas, tačiau dauguma jų yra kultūringesni nei buvo jis ir daugelis gyvena būtent tokio tipo butuose rūsiuose. Visa tai papasakojo Marijona.

Erlenduras trumpam nutilo.

– Kitas Nordurmyrio bruožas yra tokie butai rūsiuose. Pradžioje nebuvo jokių butų rūsiuose, savininkai rekonstravo juos, įrengė virtuves ir sienas, suplanavo kambarius, sukūrė vietas gyventi. Anksčiau šiuose rūsiuose buvo atliekami darbai tiems, kaip ten Marijona pavadino juos, savarankiškiems namams. Ar žinote, kas tai yra?

Jie abu papurtė galvas.

– Žinoma, jūs esate per jauni, – ištarė Erlenduras puikiai žinodamas, kad jie nekęs jo už tai. – Tokiuose rūsiuose buvo patarnautojų kambariai. Moterys dirbo tarnaitėmis turtingų žmonių namuose. Jos turėjo kambarius tokiose skylėse kaip ši. Čia taip pat būdavo skalbykla, patalpa skirta gaminti *hagiams** ir kitam maistui, sandėliai, vonios ir visa kita.

– Ir be viso to čia buvo dar ir pelkė, – sarkastiškai pridūrė Sigurduras Olis.

– Ar bandai pasakyti mums kažką svarbaus? – neiškentė Elinborg.

* Nacionalinis škotų patiekalas – *vert. past.*

– Po šiais rūsiais yra pamatai... – pradėjo aiškinti Erlenduras.

– Tai gana neįprasta, – pasišaipė Sigurduras Olis Elinborg.

– ...kaip ir po visais kitais namais, – tęsė Erlenduras, neleisdamas Sigurduro Olio pastabai sutrikdyti jo. – Jei pakalbėtumėte su santechniku, kaip padarė Marijona Brym...

– Kas, po galais, ta Marijona Brym? – nesusilaikė Sigurduras Olis.

– ...sužinotumėte, kad jie dažnai būdavo iškviečiami į Nordurmyrį dėl problemų, kurios iškyla praėjus metams ar dešimtmečiams, kai namas pastatomas pelkėtoje žemėje. Tai pasitaiko kai kuriose vietose. Ant kai kurių namų išorinių sienų galite matyti, kaip procesas vyksta. Daugelis sienų yra tinkuotos, todėl tai matoma ten, kur baigiasi tinkas ir žemės lygyje prasideda plika namo siena. Maždaug vienos ar dviejų pėdų pločio ruožas. Svarbu yra tai, kad pastatas po truputį smenga į žemę.

Erlenduras pastebėjo, kad jie nustojo vaipytis.

– Nekilnojamojo turto versle tai vadinama nuslėptu defektu ir nėra žinoma, kaip spręsti šią problemą. Smegdamas pastatas slegia kanalizacijos vamzdžius, ir jie pratrūksta po grindimis. Todėl netrukus tualeto vanduo nuleidžiamas tiesiai į pamatus. Tai gali vykti metų metus, nes kvapas negali prasismelkti pro betoną. Tačiau susidaro drėgmės dėmės,

nes daugelyje senų namų karšto vandens nutekėjimas yra prijungtas prie kanalizacijos vamzdžių ir prateka į rūsį, kai vamzdžiai trūksta, pasidaro karšta ir garai pasiekia paviršių. Parketas deformuojasi.

Dabar jie įdėmiai klausėsi Erlenduro.

– Ir visa tai tau papasakojo Marijona?

– Kad išspręstumėte problemą, reikia atlupti grindis, – toliau kalbėjo Erlenduras, – ir nusileisti iki pamatų, kad būtų galima pakeisti vamzdį. Santechnikai pasakojo Marijonai, jog kartais, kai jie gręždavo per grindis, pataikydavo į tuštumą. Kai kuriose vietose pagrindo plokštė yra pakankamai plona ir po ja susidaro oro kišenė. Grindys nusėdo pusę, galbūt ir visą jardą. Ir visa tai dėl pelkės.

Sigurduras Olis ir Elinborg susižvalgė.

– Tai čia po grindimis yra tuštuma? – paklausė Elinborg, trypdama viena koja.

Erlenduras nusišypsojo.

– Marijona netgi sugebėjo rasti santechniką, kuris dirbo šiame name tais metais, kai vyko nacionalinis festivalis. Visiems tie metai buvo įsimintini ir šis santechnikas aiškiai prisiminė, kad atvyko čia dėl drėgstančių grindų.

– Ką bandai mums pasakyti? – neištvėrė Sigurduras Olis.

– Santechnikas čia pralaužė grindis. Pagrindo plokštė nėra labai stora, daugelyje vietų po ja yra tuštuma. Santech-

nikas prisimena šį darbą taip aiškiai, nes jį pritrenkė faktas, kad Holbergas neleido jo baigti.

– Kaip tai?

– Jis padarė angą grindyse ir užtaisė vamzdį. Tada Holbergas jį išvarė, sakydamas, kad pabaigs pats. Ir pabaigė.

Jie stovėjo tyloje, kol Sigurduras Olis nebegalėjo atsispirti pagundai.

– Marijona Brym? – paklausė jis. – Marijona Brym!

Jis vis kartojo ir kartojo šį vardą, lyg neįstengtų jo suprasti. Erlenduras buvo teisus. Jis buvo per jaunas, kad prisimintų Marijoną iš policijos. Jis kartojo jos vardą, lyg tai būtų galvosūkis, tuomet staiga nutilo, susimąstė ir galiausiai paklausė:

– Palaukite minutėlę. Kas yra ta Marijona? Koks čia vardas? Tai vyras ar moteris?

Sigurduras Olis smalsiai pažiūrėjo į Erlendurą.

– Kartais aš ir pats svarstau, – pripažino Erlenduras ir išsitraukė mobilųjį telefoną.

27

Teismo ekspertai pradėjo atplėšinėti grindis kiekviename buto kambaryje, virtuvėje ir vonioje. Leidimo, reikalingo šiai operacijai atlikti, išdavimas užtruko visą dieną. Erlenduras įrodinėjo šios operacijos svarbą susitikime su policijos komisaru, kuris pritarė, nors ir nenoriai, kad šių įtarimų pakanka norint pateisinti grindų išlupimą Holbergo bute. Šis reikalas buvo paskubintas dėl pastate įvykdytos žmogžudystės.

Erlenduras pateikė šiuos žemės kasimo darbus kaip būtinybę ieškant Holbergo žudiko; jis leido suprasti, kad Gretaras gali būti gyvas ir gali tapti įtariamuoju. Policija gaus dvigubos naudos iš šių kasinėjimų. Jei Marijonos Brym įtarimai pasiteisins, Gretaras bus atmestas kaip įtariamasis, o žmogaus, dingusio prieš daugiau nei ketvirtį amžiaus, mįslė bus išspręsta.

Jie išsikvietė didžiausią furgoną, kokį tik buvo galima gauti, į kurį bus sukrautas visas Holbergo namų turtas, išskyrus nekilnojamus įrenginius ir jų turinį. Jau buvo pradėję temti, kai sunkvežimis privažiavo prie namo ir netrukus šalia jo sustojo traktorius su pneumatiniu grąžtu. Ten susirinko teismo ekspertų komanda ir prie jų prisijungė daugiau detektyvų. Namo gyventojų niekur nesimatė.

Visą dieną lijo, kaip ir praėjusiomis dienomis, tačiau dabar tai buvo tiktai smulki dulksna, kuri blaškėsi šaltame rudens vėjyje ir leidosi ant Erlenduro veido, kuris stovėjo tolėliau, laikydamas cigaretę tarp pirštų. Sigurduras Olis ir Elinborg mindžikavo greta. Minia susirinko priešais namą, tačiau atrodė, kad ji nenori prieiti per arti. Buvo korespondentų, televizijos operatorių ir laikraščių fotografų. Įvairių dydžių automobiliai, pažymėti laikraščių ir televizijos bendrovių ženklais, matėsi pasklido po visą rajoną ir Erlenduras, draudęs bet kokį kontaktą su žiniasklaida, svarstė, ar reikėtų juos išvaikyti.

Holbergo butas greitai tapo tuščias. Didžiulis sunkvežimis liko kieme prie namo, kol buvo sprendžiama, ką daryti su turtu. Galiausiai Erlenduras liepė jį išvežti į policijos saugyklą. Erlenduras stebėjo, kaip iš buto išnešti kilimai ir linoleumas kraunami į sunkvežimį, pastarasis sugaudė ir nudundėjo gatve tolyn.

Teismo ekspertų vadovas pasveikino Erlendurą paspausdamas jam ranką. Jis buvo maždaug penkiasdešimties, vardu Ragnaras, su juodu plaukų kuokštu, styrančiu į visas puses ir turėjo antsvorio. Jis lavinosi Didžiojoje Britanijoje, skaitė tik britų trilerius ir buvo didelis britiškų detektyvinių serialų mėgėjas.

– Į kokią prakeiktą nesąmonę tu dabar mus įtraukei? – paklausė jis, atsisukęs į žurnalistų komandą.

Jo balsas išdavė, kad vyras juokauja. Jis manė, kad nuplėšti visas grindis ieškant kūno yra nuostabu.

– Kokia ten situacija? – paklausė Erlenduras.

– Visos grindys padengtos storu kažkokių dažų, skirtų laivams, sluoksniu, – pranešė Ragnaras. – Neįmanoma pasakyti, ar jos kur nors buvo paliestos. Mes neradome vietų, padengtų naujesniu betonu, ar kokių nors užtaisytų ertmių. Mes beldėme į grindis plaktukais, bet duslus garsas sklinda beveik iš bet kur. Galbūt tai nusėdusi žemė ar kažkas kito, aš nežinau. Pats statinio mūras yra storas, kokybiškas, jokių šarminių nesąmonių. Tačiau ant grindų matosi daugybė drėgmės dėmių. Ar tas santechnikas, su kuriuo susisiekei, negalėtų mums padėti?

– Jis gyvena senelių namuose Akureiryje ir sako, kad šiame gyvenime neketina grįžti į pietus. Jis pakankamai tiksliai nupasakojo, kurioje grindų vietoje buvo padaręs angą.

– Mes taip pat nuleidome kamerą į kanalizacijos vamzdį. Apžiūrinėjame vandentiekio sistemą, tikriname, ar ji tvarkinga, bandome rasti anksčiau taisytų vietų.

– Ar jums tikrai reikia tokio didelio grąžto? – pasiteiravo Erlenduras, linktelėdamas link traktoriaus.

– Neturiu nė menkiausio supratimo. Mes turime mažesnių elektrinių grąžtų, bet jie negali prasiskverbti pro drėgną šlamštą. Turime ir mažesnių pneumatinių, ir jei rastume ertmę, galėtume pragręžti pagrindo plokštę ir įkišti nedidelę kamerą, tokią, kokią jie naudoja pažeistiems kanalizacijos vamzdžiams tirti.

– Tikiuosi, pavyks. Nenorėtume išgriauti viso namo.

– Šiaip ar taip, ta landynė velniškai dvokia, – pripažino teismo ekspertų vadovas, ir jiedu nuėjo link rūsio.

Trys teismo ekspertai, vilkėdami baltus kombinezonus, su guminėmis pirštinėmis ir laikydami plaktukus vaikščiojo po butą, stukseno į akmenines grindis ir mėlyna spalva žymėjo vietas, kurios skambėjo kaip tuščios.

– Pasak turto vertinimo kontoros, rūsys į butą buvo pertvarkytas 1959 metais, – pranešė Erlenduras. – O Holbergas nusipirko jį 1962-aisiais ir greičiausiai nedelsdamas įsikėlė. Nuo tada jis čia gyveno.

Vienas iš teismo ekspertizės žmonių priėjo prie jų ir pasisveikino su Erlenduru. Jis turėjo visų pastato aukštų planus.

– Tualetai yra kiekvieno aukšto centre. Kanalizacijos vamzdžiai iš viršutinių aukštų leidžiasi žemyn ir pasiekia pamatus toje vietoje, kur yra rūsio tualetas. Jis buvo rūsyje dar prieš atliekant rekonstrukciją ir galima įsivaizduoti, kad visas butas buvo suprojektuotas aplink jį. Tualetas yra sujungtas su kanalizacijos vamzdžiu vonioje, toliau vamzdis tęsiasi į rytus per dalį svetainės, po miegamuoju ir išeina į gatvę.

– Paieška neapsiriboja kanalizacijos vamzdžiu, – atsiliepė teismo ekspertizės vadovas.

– Ne, tačiau mes nuleidome kamerą pro vamzdį iš gatvės pusės. Jie ką tik pasakė man, kad vamzdis buvo įtrūkęs toje vietoje, kur pasiekia miegamąjį, ir mes manome, kad pirmiausia reikėtų pažiūrėti ten. Tai yra panašioje vietoje, kur, kaip suprantu, grindyse buvo padaryta anga.

Ragnaras linktelėjo ir pažiūrėjo į Erlendurą, kuris gūžtelėjo pečiais, lyg tai, ką pasakė teismo ekspertas, nebūtų jam svarbu.

– Tai negali būti labai senas įtrūkimas, – nutarė teismo ekspertų vadovas. – Tikriausiai dvokas sklinda iš ten. Ar tu teigi, kad žmogus buvo palaidotas pamatuose prieš daugiau nei dvidešimt metų?

– Bent jau tuomet jis dingo.

Jo žodžiai susiliejo su kalimu, kuris tapo nepertraukiamu ūžesiu, aidinčiu tarp tuščių sienų. Teismo ekspertas išsiėmė

ausines iš juodo dėklo, dydžio su lyg nedideliu lagaminu, ir jas užsidėjo. Tuomet pakėlė vieną iš mažų elektrinių grąžtų ir įjungė į elektros lizdą. Jis kelis kartus spustelėjo gaiduką tikrindamas jį, tuomet atrėmė įrankį į grindis ir pradėjo gręžti. Garsas buvo siaubingas, todėl visa ekspertų komanda taip pat užsidėjo ausines. Jo pažanga nebuvo didelė – kietas betonas sunkiai pasidavė. Jis liovėsi bandęs ir papurtė galvą.

– Reikia užvesti traktorių, – nusprendė žmogus, dulkėmis padengtu veidu. – Atneškite pneumatinį grąžtą ir mums reikės kaukių. Koks prakeiktas kvailys sugalvojo šią idėją? – paklausė jis ir nusispjovė ant grindų.

– Abejoju, ar Holbergas būtų naudojęs pneumatinį grąžtą prisidengęs tamsa, – ištarė vadovas.

– Jis nieko nedarė prisidengęs tamsa, – patikslino Erlenduras. – Santechnikas padarė skylę grindyse už jį.

– Ar manai, kad jis įkišo lavoną į šią skylę?

– Pamatysime. Galbūt jam tiesiog reikėjo pertvarkyti pamatus. Galbūt tai tiesiog nesusipratimas.

Erlenduras išėjo pakvėpuoti nakties oru. Sigurduras Olis ir Elinborg sėdėjo automobilyje ir valgė dešrainius, kuriuos Sigurduras Olis nupirko artimiausiame kioske. Dešrainis ant prietaisų skydelio laukė Erlenduro, paskui jis godžiai jį surijo.

– Jei čia rasime Gretaro kūną, ką mums tai reikš? – Elinborg paklausė Erlenduro ir nusišluostė burną.

– Kad aš žinočiau, – susimąstęs atsakė Erlenduras, – kad aš tik žinočiau.

Tą akimirką skubėdamas priėjo vyriausiasis policijos inspektorius, pabeldė į langą, atidarė dureles ir liepė Erlendurui trumpam eiti su juo. Sigurduras Olis ir Elinborg taip pat išlipo iš automobilio. Vyriausiojo policijos inspektoriaus vardas buvo Hrolfuras ir tądien jis nedirbo dėl ligos, tačiau dabar atrodė sveikas it ridikas. Jis buvo labai apkūnus ir jo apranga tai prastai slėpė. Jo būdas buvo letarginis ir jis retai kuo prisidėdavo prie tyrimų. Pareigūnas kasmet sirgo ištisas savaites.

– Kodėl su manimi nebuvo susisiekta dėl šių veiksmų? – paklausė jis akivaizdžiai pykdamas.

– Jūs sergate.

– Po velnių, – atkirto Hrolfuras. – Nemanyk, kad gali vadovauti skyriui, kaip tau patinka. Aš esu tavo viršininkas. Privalai pranešti man apie tokias operacijas, prieš paleisdamas savo prakeiktai kvailas mintis į darbą!

– Palaukite, aš maniau, jūs sergate, – pakartojo Erlenduras apsimesdamas nustebęs.

– Ir kaip tau šovė į galvą taip apgaudinėti policijos komisarą? – sušnypštė Hrolfuras. – Kaip tau šovė į galvą, kad čia po grindimis yra kūnas? Nėra jokių įrodymų. Visiškai nieko, išskyrus kažkokias nesąmones apie namo pamatus ir dvoką. Ar tu išprotėjai?

Sigurduras Olis neryžtingai artinosi link jų.

– Tau skambina moteris, su kuria turėtum pasikalbėti, Erlendurai, – ištarė jis laikydamas telefoną, kurį Erlenduras paliko automobilyje. – Tai asmeniška. Ji ganėtinai susijaudinusi.

Hrolfuras pasisuko į Sigurdurą Olį, liepė jam dingti ir palikti juos vienus.

Sigurduras Olis nepasidavė.

– Privalai tuojau pat su ja pakalbėti, – pakartojo jis.

– Ką visa tai reiškia? Elgiesi, lyg aš nė neegzistuočiau! – šaukė Hrolfuras trypčiodamas kojomis. – Ar tai prakeiktas sąmokslas? Erlendurai, jei mes sugriausime žmonių namų pamatus dėl to, kad jie dvokia, mums blogai baigsis. Tai visiškas absurdas! Tai juokinga.

– Ši įdomi idėja kilo Marijonai Brym, – ištarė Erlenduras taip pat ramiai, kaip ir anksčiau. – Ir aš manau, kad ji verta tyrimo. Policijos komisaras galvoja taip pat. Prašau atleisti man, kad nesusisiekiau su jumis, tačiau man malonu matyti, kad vėl atsistojote ant kojų. Ir turiu pridurti, Hrolfurai, kad atrodote ypač žvalus. O dabar prašau man atleisti.

Erlenduras praėjo pro Hrolfurą, kuris spoksojo į jį, ir Sigurdurą Olį, pasirengęs kažką sakyti, tačiau nežinodamas ką.

– Man į galvą šovė viena mintis. Jau seniai turėjau taip padaryti.

– Kas? – paklausė Sigurduras Olis.

– Susisiekti su uosto administracija ir išsiaiškinti, gal jie galėtų pasakyti, ar Holbergas buvo Husavike arba netoliese šeštajame dešimtmetyje.

– Gerai. Štai, pakalbėk su šia moterimi.

– Kokia moterimi? – nustebo Erlenduras ir paėmė telefoną. – Aš nepažįstu jokios moters.

– Jie peradresavo jos skambutį į tavo mobilųjį. Ji ieškojo tavęs biure. Vyrai pasakė, kad tu užsiėmęs, bet ji nepriėmė atsisakymo.

Tuo metu pneumatinis grąžtas ant traktoriaus buvo įjungtas. Kurtinantis garsas sklido iš rūsio ir jie išvydo kylantį tirštą dulkių debesį. Policija uždangstė visus langus, kad niekas negalėtų pažiūrėti vidun. Visi, išskyrus grąžto operatorių, išėjo laukan ir laukė stovėdami tolėliau. Pareigūnai žiūrėjo į savo laikrodžius ir turbūt diskutavo, kad jau vėlu. Žinojo, kad negalės tęsti tokio triukšmo visą naktį gyvenamojo rajono viduryje. Greitai jie turės sustoti ir tęsti kitą rytą arba imtis kitų veiksmų.

Erlenduras nuskubėjo į automobilį su savo telefonu ir dėl triukšmo uždarė dureles. Jis iš karto atpažino balsą.

– Jis yra čia, – ištarė Elina, kai tik išgirdo Erlenduro balsą telefone.

Ji atrodė labai susijaudinusi.

– Nurimk, Elina, – pasakė Erlenduras. – Apie ką tu kalbi?

– Jis stovi priešais namą lietuje, spokso į mane, – sušnabždėjo ji.

– Kas, Elina? Ar tu namuose? Keblavike?

– Aš nežinau, kada jis atėjo. Nežinau, kaip ilgai jis stovi ten. Aš tiesiog jį pastebėjau. Jie nesujungė manęs su tavimi.

– Aš nesuprantu. Apie ką tu kalbi, Elina?

– Žinoma, apie tą vyrą. Tai tas pabaisa. Esu tuo tikra.

– Kas?

– Tas žmogus, kuris užpuolė Kolbrun!

– Kolbrun? Apie ką tu kalbi?

– Žinau, to negali būti, tačiau jis stovi čia. Visiškai toks pat.

– Ar tu kažko nepainioji?

– Nesakyk, kad aš susipainiojau. Nedrįsk! Aš puikiai suprantu, ką kalbu.

– Kuris vyras, užpuolęs Kolbrun?

– Na, HOLBERGAS! – į ragelį sušnypštė Elina, užuot pakėlusi balsą. – Jis stovi prie mano namo.

Erlenduras nieko neatsakė.

– Ar tu ten? – sušnabždėjo Elina. – Ką ketini daryti?

– Elina, – lėtai ištarė Erlenduras, – tai negali būti Holbergas. Holbergas yra miręs. Ten stovi kažkas kitas.

– Nekalbėk su manimi kaip su kūdikiu. Jis stovi čia lietuje ir spokso į mane. Tas pabaisa.

28

Ryšys nutrūko ir Erlenduras užvedė variklį. Sigurduras Olis ir Elinborg stebėjo, kaip jis atbuline eiga važiuoja pro minią ir išnyksta gatvės gale. Jie susižvalgė ir gūžtelėjo pečiais, lyg jau seniai būtų nustoję stengtis jį suprasti.

Dar prieš išsukdamas iš gatvės jis susisiekė su Keblaviko policija ir išsiuntė juos prie Elinos namo, kad sulaikytų vyrą, dėvintį mėlyną striukę su gobtuvu, džinsus ir baltus sportinius batelius. Taip Elina apibūdino tą vyriškį. Jis liepė seržantui neįjungti sirenų ar blyksinčių šviesų, o prisiartinti kuo tyliau, kad jo nenubaidytų.

– Kvaila senutė, – ištarė sau Erlenduras ir padėjo ragelį.

Jis išvažiavo iš Reikjaviko kuo greičiau – per Habnarfjordurą į Keblaviko kelią. Eismas buvo intensyvus, o matomumas prastas, tačiau jis laviravo tarp automobilių netgi užvažiuodamas ant saugumo salelių. Jis nepaisė jokių šviesoforų

ir per pusvalandį atvyko į Keblaviką. Jam pagelbėjo tai, kad visai neseniai kriminalinis skyrius gavo mėlynus švyturėlius, kuriuos nenumatytais atvejais buvo galima padėti ant nepažymėtų automobilių stogų. Tuomet jis šaipėsi, prisiminęs tokią įrangą iš detektyvinės programos per televiziją, ir manė, kad kvaila važinėti po Reikjaviką su butaforija iš filmų.

Kai jis sustojo, prie Elinos namo stovėjo du policijos ekipažai. Elina jo laukė viduje kartu su dar trimis policininkais. Ji pasakė, kad vyriškis dingo tamsoje tik prieš policijos automobiliams sustojant prie jos namų. Moteris parodė, kur jis stovėjo ir į kurią pusę nubėgo, tačiau policininkai nerado jokių vyro pėdsakų. Policininkai buvo suglumę ir nežinojo, kaip elgtis su Elina, kuri atsisakė papasakoti jiems, kas buvo tas vyras ir kodėl jis toks pavojingas; matyt, vienintelis jo nusikaltimas buvo tai, kad stovėjo prie senolės namo lietuje. Kai pareigūnai pradėjo viso to klausinėti Erlenduro, jis atsakė, kad šis vyras yra susijęs su žmogžudystės tyrimu Reikjavike. Jis liepė jiems informuoti Reikjaviko policiją, jei suras ką nors, kas atitiktų šio vyro apibūdinimą.

Elina atrodė labai susijaudinusi ir Erlenduras nusprendė, kad protingiausia būtų išprašyti policininkus iš jos namų kuo greičiau. Jis sugebėjo tai padaryti be didelių pastangų. Jie pareiškė, kad turi svarbesnių reikalų nei vaikytis senos

moters fantazijos vaisius, tačiau pasakė tai taip, kad Elina negirdėtų.

– Aš prisiekiu, kad ten buvo jis, – ištarė ji Erlendurui, kai jiedu liko vieni name. – Nežinau kaip, bet tikrai buvo jis.

Erlenduras žiūrėjo į ją, girdėjo, ką sako, ir matė, kad ji kalba visiškai rimtai. Jis žinojo, jog pastaruoju metu moteriškė patyrė didžiulę įtampą.

– To tiesiog negali būti, Elina. Holbergas negyvas. Mačiau jį lavoninėje, – susimąstęs jis nutilo, o paskui pridūrė: – Aš mačiau jo širdį.

Elina žiūrėjo į jį.

– Tu manai, kad aš kvaištelėjau. Manai, jog išsigalvojau visa tai. Kad tai yra būdas patraukti dėmesį, nes...

– Holbergas negyvas, – pertraukė Erlenduras. – Ką turėčiau galvoti?

– Tuomet tai buvo tiksli jo atvaizdo kopija.

– Apibūdink tą vyrą smulkiau.

Elina atsistojo, nuėjo prie svetainės lango ir ranka parodė į lietų.

– Jis stovėjo ten. Prie takelio tarp namų vedančio į gatvę. Stovėjo visiškai ramiai ir sekė mane. Nežinau, ar jis mane matė. Bandžiau nuo jo pasislėpti. Aš skaičiau ir atsistojau, kai svetainėje pradėjo temti, ketindama įjungti šviesą pažiūrėjau pro langą. Jo galva buvo nepridengta, panašu, kad

jam nė truputėlio nerūpėjo, jog jis kiaurai permirkęs. Ir nors tas vyras stovėjo visiškai čia pat, kažkodėl atrodė, kad labai toli, – Elina trumpam susimąstė. – Jis buvo juodų plaukų ir atrodė maždaug keturiasdešimties. Vidutinio ūgio.

– Elina, – ištarė Erlenduras, – lauke tamsu, stipriai lyja, sunku ką nors įžiūrėti pro langą. Takas neapšviestas. Tu nešioji akinius. Ar sakai man, kad...

– Tuomet dar buvo tik pradėję temti ir aš nebėgau prie telefono tuojau pat. Aš gerai įsižiūrėjau į tą vyrą pro šį ir virtuvės langus. Praėjo šiek tiek laiko, kol suvokiau, kad tai Holbergas ar kažkas panašus į jį. Takelis neapšviestas, tačiau eismas gatvėje pakankamai intensyvus ir kaskart pravažiuojanti mašina apšviesdavo jį, todėl aiškiai galėjau matyti jo veidą.

– Kaip gali būti tokia tikra?

– Tai buvo Holbergo atvaizdas, kai jis buvo jaunesnis, – tvirtino Elina. – Ne to seno vyruko nuotraukoje, spausdintoje laikraščiuose.

– Ar tu matei Holbergą, kai jis buvo jaunesnis?

– Taip, aš mačiau jį. Kartą lyg perkūnas iš giedro dangaus Kolbrun buvo iškviesta į kriminalinį skyrių. Jai buvo pasakyta, kad reikia išsamesnio vienos jos pareiškimo dalies paaiškinimo. Prakeiktas melas. Kažkas, vardu Marijona Brym, buvo atsakingas už bylą. Iš viso, koks čia vardas? Marijona Brym? Jie liepė Kolbrun atvykti į Reikjaviką. Ji paprašė ma-

nęs važiuoti kartu, todėl aš taip ir padariau. Ji buvo susitarusi dėl susitikimo, manau, tai vyko ryte. Mes nuvažiavome ten ir mus pasitiko ta Marijona, palydėjo į kambarį. Mes kurį laiką ten sėdėjome, kai netikėtai atsidarė durys ir įėjo Holbergas. Ta Marijona stovėjo už jo tarpduryje.

Elina nutilo.

– Ir kas nutiko? – paklausė Erlenduras.

– Mano sesuo palūžo. Holbergas šaipėsi, parodė nepadorų gestą liežuviu ir Kolbrun sugriebė mane taip, lyg būtų skendusi. Ji negalėjo kvėpuoti. Holbergas pradėjo juoktis, o Kolbrun ištiko priepuolis. Ji pradėjo vartyti akis, iš burnos virto putos, sesuo krito ant žemės. Marijona išsivedė Holbergą, tai buvo pirmas ir paskutinis kartas, kai mačiau tą pabaisą, tačiau niekuomet nepamiršiu jo šlykščios marmūzės.

– Ir šiąnakt pro savo langą lauke tu matei tą patį veidą?

Elina linktelėjo.

– Pripažįstu, aš buvau šokiruota. Ir, žinoma, tai negalėjo būti pats Holbergas, tačiau tas vyras atrodė visiškai kaip jis.

Erlenduras svarstė, ar turėtų papasakoti Elinai, ką sugalvojo pastaruoju metu. Jis bandė suvokti, kiek gali jai pasakyti ir kokia tikimybė, kad tai, ką pasakys, yra realu. Jiedu sėdėjo tyloje, kol vyras viską pergalvojo. Buvo vėlus vakaras ir Erlenduro mintys pasisuko į Evą Lindą. Jis vėl jautė skausmą krūtinėje ir pradėjo glostyti ją, lyg tai galėtų padėti.

– Ar tau viskas gerai? – paklausė Elina.

– Pastaruoju metu tyrėme vieną reikalą, tačiau dar nežinau, ar už to kas nors slypi, – prakalbo Erlenduras. – Bet tai, kas įvyko čia, patvirtina tą teoriją. Jei buvo kita Holbergo auka, jei jis išprievartavo dar vieną moterį, yra tikimybė, kad pastaroji susilaukė vaiko, visai kaip Kolbrun. Aš svarsčiau šią galimybę dėl raštelio, kurį radome prie Holbergo kūno. Tikėtina, kad jis turėjo sūnų. Jei išprievartavimas įvyko prieš 1964-uosius, tai jo sūnus turėtų būti beveik keturiasdešimties. Jis galėjo stovėti prie tavo namo šį vakarą.

Elina apstulbinta žiūrėjo į Erlendurą.

– Holbergo sūnus? Ar tai įmanoma?

– Tu sakei, kad matei tikslią jo atvaizdo kopiją.

– Taip, bet...

– Mintyse aš viską pergalvojau. Šiai bylai trūksta kažkokios sąsajos, ir manau, kad šis vyras galėtų ja būti.

– Tačiau kodėl? Ką jis čia veikė?

– Ar nemanai, kad tai akivaizdu?

– Kas akivaizdu?

– Tu esi jo sesers teta, – ištarė Erlenduras ir stebėjo, kaip keičiasi Elinos veido išraiška, kai ji palaipsniui pradėjo suvokti, apie ką jis kalba.

– Audur buvo jo sesuo, – ištarė ji. – Bet iš kur jis gali žinoti apie mane? Iš kur jis žino, kur aš gyvenu? Kaip jis sieja Holbergą su manimi? Laikraščiuose nieko nerašė apie jo

praeitį, apie išprievartavimus ar apie tai, kad jis turėjo dukterį. Niekas nežinojo apie Audur. Iš kur tas vyriškis žino, kas aš esu?

– Galbūt jis pats mums pasakys, kai jį rasime.

– Ar manai, kad jis yra Holbergo žudikas?

– Dabar tu klausi manęs, ar jis nužudė savo tėvą, – atsakė Erlenduras.

Elina susimąstė.

– O, Dieve, – ištarė ji.

– Aš nežinau. Jei vėl pamatysi jį, paskambink man.

Elina atsistojo ir nuėjo prie lango, pro kurį buvo matyti takas, lyg tikėtųsi vėl jį ten pamatyti.

– Suprantu, kad buvo šiek tiek isteriška skambinti tau ir sakyti, kad čia yra Holbergas, tačiau tą akimirką jaučiau, jog tai gali būti jis. Išvysti jį buvo siaubingas sukrėtimas. Tačiau nesijaučiau išgąsdinta. Aš buvau labai pikta. O tas vyras buvo kažkoks kitoks – tai, kaip jis stovėjo, tai, kaip nulenkė galvą – jo veide matėsi liūdesys, širdgėla. Pamaniau, kad nesijaučia gerai. Jis negalėjo jaustis gerai. Ar jis bendravo su savo tėvu? Ar žinai?

– Aš nesu tikras, kad jis iš tiesų egzistuoja, – atsakė Erlenduras. – Tai, ką tu matei, pagrindžia vieną teoriją. Mes neturime jokios informacijos apie tą vyrą. Holbergo bute nebuvo jokių jo nuotraukų, jei tai turi galvoje. Tačiau kaž-

kas keletą kartų skambino Holbergui, prieš pat jį nužudant. Ir tie skambučiai jį nervino. Mes nieko daugiau nežinome.

Erlenduras išsiėmė mobilųjį telefoną ir atsiprašė Elinos.

– Į kokį prakeiktą pragarą tu mus dabar įvėlei? – visiškai įtūžęs šaukė Sigurduras Olis. – Jie užkliudė nuotėkų vamzdį, o jame knibždėte knibždėjo bjaurių vabalų, daugybė šlykščių vabalėlių po prakeiktomis grindimis. Tai pasibjaurėtina. Kur, po galais, tu esi?

– Keblavike. Ar yra kokių nors Gretaro ženklų?

– Ne, nėra jokių prakeiktų ženklų apie jokį sumautą Gretarą, – išrėžė Sigurduras Olis ir išjungė telefoną.

– Yra dar vienas dalykas, inspektoriau, – ištarė Elina. – Suvokiau tai tik tada, kai pradėjote kalbėti, jog jis susijęs su Audur. Dabar suprantu, kad buvau teisi. Tuomet to nesupratau, tačiau jo veide buvo dar vienas žvilgsnis, kurio maniau daugiau niekada nepamatysianti. Tai buvo veidas iš praeities, kurio niekuomet nepamiršau.

– Kas tai buvo? – paklausė Erlenduras.

– Būtent todėl aš neišsigandau jo. Iš pradžių to nesupratau. Jis man taip pat priminė Audur. Jame buvo kažkas, kas priminė man Audur.

29

Sigurduras Olis įsikišo savo mobilųjį telefoną į dėklą ant diržo ir nuėjo atgal į namą. Viduje jis buvo su keletu kitų policininkų, kai pneumatinis grąžtas prasiskverbė pro pagrindo plokštę ir dvokas, kuris pasklido, buvo toks siaubingas, kad jis ėmė žiaukčioti. Kaip ir visi buvę viduje, jis nuskubėjo prie durų ir manė, kad pradės vemti, kol nepasiekė šviežio oro. Grįžę atgal jie užsidėjo akinius ir kaukes, tačiau siaubingas kvapas vis tiek prasismelkė per jas.

Grąžto operatorius praplatino skylę virš trūkusio nutekamojo vamzdžio. Tai vyko visiškai lengvai, nes jau buvo pragręžęs grindis. Sigurduras Olis bijojo net pagalvoti, prieš kiek laiko pratrūko vamzdis. Atrodė, kad nuotėkos rinkosi didžiuliame plote po grindimis. Iš skylės kilo vos įžiūrimi garai. Žibintuvėliu jis pašvietė žemyn į purvo balą ir kiek jis matė, žemė buvo nusėdusi pusę jardo nuo pagrindo plokštės.

Purvo bala atrodė lyg tiršta juodų mažų vabalų masė. Jis atšoko atgal, kai pamatė kažkokį padarą, prabėgantį pro šviesos spindulį.

– Atsargiai! – sušuko jis ir išėjo iš rūsio. – Po tuo prakeiktu dalyku lakstо žiurkės. Uždenkite skylę ir iškvieskite kenkėjų naikintojus. Sustokime čia. Sustabdykite viską šią minutę!

Niekas neprieštaravo. Vienas iš teismo ekspertizės komandos narių skylę uždengė plastikiniu audeklu ir akimirksniu rūsys ištuštėjo. Išėjęs iš rūsio Sigurduras Olis nusiplėšė kaukę ir godžiai rijo gaivų orą. Visi kiti taip pat.

Keliaudamas namo iš Keblaviko Erlenduras išgirdo apie tyrimo eigą Nordurmyryje. Buvo iškviestas kenkėjų naikintojas, tačiau policija neketino imtis tolesnių veiksmų iki kito ryto, kol viskas, kas gyveno pamatuose, nebus išnaikinta. Sigurduras Olis grįžo namo ir buvo ką tik išėjęs iš dušo, kai paskambino Erlenduras, kad sužinotų naujausias žinias. Elinborg taip pat išvyko namo. Kol kenkėjų naikintojas dirbo savo darbą, Holbergo butą prižiūrėjo sargyba. Du policijos automobiliai visą naktį stovėjo prie namo.

Eva Linda pasitiko tėvą prie durų, kai jis grįžo namo. Buvo po devintos vakaro. Nuotaka išėjo. Prieš išeidama, ji

pasakė Evai Lindai, kad ketina pasikalbėti su savo vyru ir išsiaiškinti, kaip jis jaučiasi. Ji nebuvo tikra, ar įvardys jam tikrąją priežastį, kodėl pabėgo iš vestuvių. Eva Linda įtikinėjo ją viską papasakoti sakydama, jog neturėtų dangstyti to šunsnukio savo tėvo. Vienintelis dalykas, ko ji neturėtų daryti.

Jiedu sėdėjo svetainėje. Erlenduras papasakojo Evai Lindai viską apie žmogžudystės tyrimą, kur jis nuvedė jį ir apie ką šiuo metu galvoja. Vyras tai padarė mažų mažiausiai vien dėl to, kad pats geriau suprastų bylą, gautų aiškesnį to, kas įvyko per pastarąsias kelias dienas, paveikslą. Papasakojo jai beveik viską nuo tos akimirkos, kai jie rado Holbergo kūną rūsyje. Apie dvoką jo bute, raštelį, seną fotografiją stalčiuje, pornografiją kompiuteryje, užrašą ant antkapio, Kolbrun ir jos seserį Eliną, Audur ir jos neišaiškintą mirtį, sapnus, kurie tarsi vaiduokliai lankė jį, Elidį, sėdintį kalėjime, ir Gretaro dingimą, Marijoną Brym, kitos Holbergo aukos paiešką ir apie vyriškį priešais Elinos namą, kuris gali būti Holbergo sūnus. Jis bandė sistemingai viską dėstyti ir svarstė įvairiausias teorijas bei klausimus, kol pasiekęs akligatvį nutilo.

Jis neminėjo Evai Lindai, kad smegenys buvo dingusios iš vaiko kūno. Erlenduras pats dar nepajėgė suprasti, kaip tai galėjo įvykti.

Eva Linda klausėsi jo nepertraukdama ir pastebėjo, kaip Erlenduras kalbėdamas trinasi krūtinę. Ji jautė, kaip Holbergo byla paveikė tėvą. Mergina jautė, kad aplink jį tvyro noras pasitraukti, kurio niekuomet anksčiau nepastebėjo. Dukra jautė tėvo nuovargį, kai šis kalbėjo apie mažąją mergaitę. Atrodė, kad jis užsisklendė savyje, jo balsas pritilo ir tapo vis labiau nutolęs.

– Ar Audur yra ta mergaitė, apie kurią užsiminei man šįryt, kai šaukei ant manęs? – paklausė Eva Linda.

– Ji buvo, net nežinau, tarsi Dievo siųsta jos motinai, – atsakė Erlenduras. – Moteris stipriai mylėjo mergaitę, net jai iškeliavus. Atleisk, jei buvau piktas su tavimi. Aš neketinau, tačiau kai matau, kaip tu gyveni, kai matau tavo nerūpestingą požiūrį ir nepagarbą sau, kai matau pražūtį, viską, ką darai sau, ir kai stebiu mažą karstelį, kylantį iš žemės, tuomet aš jau nieko nebegaliu suprasti. Negaliu suprasti, kas vyksta, ir noriu...

Erlenduras nutilo.

– Iškaršti man kailį, – Eva Linda baigė sakinį už jį.

Erlenduras gūžtelėjo pečiais.

– Aš nežinau, ką noriu daryti. Galbūt geriausia būtų nieko nedaryti. Galbūt reikia gyvenimui leisti tekėti sava vaga. Pamiršti visą tą reikalą. Imtis ko nors protingo. Kodėl turėčiau norėti būti įsipainiojęs į visa tai? Į visą tą mėšlą. Kalbėti su tokiais žmonėmis kaip Elidis. Tartis su tokiomis padugnė-

mis kaip Elidis. Matyti, kad tokie žmonės kaip Holbergas lengvai išsisuka. Skaityti išprievartavimų ataskaitas. Raustis po namų pamatus, pilnus vabalų ir išmatų. Iškasinėti mažus karstelius.

Erlenduras susigriebė krūtinę dar stipriau.

– Galvoji, kad tai nepaveiks tavęs. Manai, kad esi pakankamai stiprus ištverti tokius dalykus. Galvoji, kad per daugelį metų gali atsiriboti nuo to ir stebėti visą tą šlamštą iš tolo, lyg tai būtų ne tavo reikalas, ir stengtis išsaugoti savo sveiką protą. Tačiau nėra jokio atstumo. Ir jokių apsaugų. Niekas nėra pakankamai stiprus. Nuovargis persekioja kaip piktoji dvasia, kuri slepiasi tavo galvoje ir nepalieka ramybėje, kol pradedi tikėti, kad visas tas šlamštas yra pats gyvenimas, nes iš tiesų pamiršti, kaip gyvena paprasti žmonės. Ši byla yra tokia pati. Tarsi piktoji dvasia, kuri buvo išlaisvinta, kad tavo galvoje sukeltų maišatį ir paliktų tave suluošintą, – Erlenduras giliai įkvėpė. – Visa tai yra didžiulė prakeikta pelkė.

Jis nustojo kalbėti, o Eva Linda tylėdama sėdėjo kartu su tėvu.

Taip prabėgo šiek tiek laiko, kol Eva Linda atsistojo, atsisėdo greta jo, ranka apkabino ir nedrąsiai prisiglaudė. Ji girdėjo ritmingai, tarsi raminantis laikrodis plakančią jo širdį ir galiausiai užmigo su patenkinta išraiška veide.

30

Kitą dieną, apie devintą valandą ryto, teismo ekspertų ir kriminalinio skyriaus komandos susirinko Holbergo name. Netgi tokiu metu dar nebuvo šviesu. Buvo apsiniaukę ir vis dar lijo. Per radiją pranešė, kad lietus Reikjavike artėja prie 1926-ųjų spalio rekordo.

Nutekamasis vamzdis buvo išvalytas ir pamatuose neliko nieko gyvo. Skylė pagrindo plokštėje buvo praplatinta tiek, kad vienu metu pro ją galėtų nusileisti du žmonės. Prie rūsio durų stovėjo butų savininkų būrys. Jie buvo susisiekę su santechniku, kad šis užtaisytų vamzdį, ir laukė, kol galės jį iškviesti policijai davus leidimą.

Netrukus paaiškėjo, kad tuščiaviduris plotas aplink nutekamąjį vamzdį buvo palyginti nedidelis. Jis buvo tik maždaug trijų kvadratinių jardų dydžio, nes žemė po pagrindo plokšte nusėdo ne visur. Vamzdis pratrūko toje pačioje vie-

toje kaip ir anksčiau. Anąkart remontuota vieta buvo aiškiai matoma, nes po vamzdžiu toje vietoje buvo kitokios sudėties gruntas. Teismo ekspertizės technikai diskutavo, ar toliau platinti skylę – nukasti gruntą nuo pamatų ir išvalyti jį, kol bus įmanoma pamatyti visą plotą po pagrindo plokšte. Po trumpo pasitarimo jie nusprendė, kad visiškai pašalinus tai, kas buvo po pagrindo plokšte, ji gali skilti, todėl pasirinko saugesnį ir techniškai pažangesnį metodą – šen bei ten išgręžti skylių grindyse ir pro jas nuleisti miniatiūrinę kamerą į pamatus.

Sigurduras Olis stebėjo, kaip jie pradeda gręžti skyles grindyse, tuomet prijungia du monitorius, kurie rodo dviejų teismo ekspertų naudojamų kamerų vaizdą. Kameros buvo ne šiaip vamzdeliai su šviesele ant galo, įkišti pro skyles – jas buvo galima valdyti per atstumą. Skylės grindyse buvo išgręžtos tose vietose, kur buvo manoma, kad po apačia yra ertmė. Jie nuleido kameras pro jas ir įjungė du monitorius. Vaizdas buvo nespalvotas, ir Sigurdurui Oliui atrodė labai prastas – jis turėjo vokišką vaizdo sistemą, kainavusią pusę milijono kronų.

Erlenduras atvyko, kai tik jie pradėjo zonduoti kameromis ir netrukus pasirodė Elinborg. Sigurduras Olis pastebėjo, kad Erlenduras buvo nusiskutęs ir vilkėjo švarius drabužius, kurie atrodė beveik išlyginti.

– Kas nors vyksta? – paklausė Erlenduras ir Sigurduro Olio nusivylimui užsidegė cigaretę.

– Jie ketina zonduoti kameromis, – atsakė Sigurduras Olis. – Galime stebėti vaizdą ekrane.

– O nuotėkose nieko? – pasidomėjo Erlenduras įtraukdamas dūmą.

– Vabalai ir žiurkės, nieko daugiau.

– Čia šlykščiai dvokia, – ištarė Elinborg ir išsiėmė iškvepintą nosinę, kurią nešiojosi rankinėje.

Erlenduras pasiūlė jai cigaretę, bet ji atsisakė.

– Holbergas galėjo pasinaudoti santechniko padaryta skyle, kad pakištų Gretarą po grindimis, – samprotavo Erlenduras. – Jis galėjo pamatyti, kad po pagrindo plokšte tuščia, ir pakišęs Gretarą kur tik norėjo jį užkasti.

Jie susirinko prie ekranų, tačiau tai, ką matė, nebuvo labai naudinga. Maža švieselė judėjo pirmyn ir atgal, aukštyn, žemyn ir į šonus. Kartais atrodė, kad jie įžiūri pagrindo plokštės kontūrą, kartais pamatydavo gruntą. Gruntas nusėdo nevienodai. Kai kuriose vietose jis buvo iki plokštės, tačiau kitur ertmė siekė net tris pėdas.

Nemažai laiko jie stovėjo ir stebėjo kameras. Rūsyje buvo triukšminga, nes teismo ekspertų komanda vis dar gręžė naujas skyles ir netrukus Erlenduras praradęs kantrybę išėjo. Elinborg, o paskui ir Sigurduras Olis nusekė jam iš paskos. Visi susėdo į Erlenduro automobilį. Jis jau buvo papasakojęs

jiems, kodėl vakar vakare netikėtai išvyko į Keblaviką, tačiau jie neturėjo galimybės daugiau apie tai pašnekėti.

– Žinoma, tai dera prie žinutės, kuri buvo palikta Nordurmyryje. Jei vyras, kurį Elina matė Keblavike, yra toks panašus į Holbergą, tai pagrindžia teoriją apie antrą jo vaiką.

– Po išprievartavimo Holbergas galėjo ir nesusilaukti sūnaus, – paprieštaravo Sigurduras Olis. – Neturime jokių patvirtinančių įrodymų, išskyrus faktą, kad Elidis žinojo apie kitą moterį. Tai viskas, ką turime. Be to, Elidis yra idiotas.

– Nė vienas, pažinojęs Holbergą, neminėjo, kad jis turėjo sūnų, kai juos apklausėme, – pridūrė Elinborg.

– Pirmiausia, niekas, su kuo kalbėjomės, iš tiesų nepažinojo Holbergo, – pabrėžė Sigurduras Olis. – Štai kur esmė. Jis buvo vienišius, bendravo su keliais bendradarbiais, siųsdavo pornografiją iš interneto, sukinėdavosi su tokiais bukagalviais kaip Elidis ir Gretaras. Niekas apie šį vyruką nieko dorai nežinojo.

– Man ramybės neduoda štai kas, – pradėjo Erlenduras. – Jei Holbergo sūnus egzistuoja, iš kur jis žino apie Eliną, Audur tetą? Ar tai reiškia, kad jis žino ir apie Audur, savo seserį? Jei jis žino apie savo tetą Eliną, galime daryti išvadą, kad taip pat žino apie Kolbrun ir išprievartavimą. Tik aš niekaip negaliu suprasti iš kur. Žiniasklaidoje nebuvo kalbama apie jokias tyrimo detales. Iš kur jis galėjo gauti šią informaciją?

– Ar jis galėjo sužinoti iš Holbergo, prieš jį užmušdamas? – paklausė Sigurduras Olis. – Ar tai nėra tikėtina?

– Galbūt kankino jį, kad šis prisipažintų, – svarstė Elinborg.

– Tiesą sakant, nežinome, ar šis vyras tikrai egzistuoja, – pabrėžė Erlenduras. – Kai pamatė jį, Elina buvo labai susijaudinusi. Net jei laikytume, kad jis iš tiesų gyvas, nežinome, ar nužudė Holbergą. Be to, nesame tikri, ar jis žinojo apie savo tėvo egzistavimą, kai gimė tokiomis aplinkybėmis – po išprievartavimo. Elidis sakė, kad prieš Kolbrun buvo kita moteris, su kuria jis pasielgė taip pat, galbūt netgi blogiau. Jeigu moteris pastojo, abejoju, kad motina būtų norėjusi įvardyti tėvą. Ji nepranešė policijai apie tai, kas įvyko. Savo bylose neturime nieko apie kitus Holbergo išprievartavimus. Vis dar reikia rasti tą moterį, jei ji egzistuoja...

– Ir mes ardome namo pamatus, kad rastume žmogų, kuris tikriausiai visiškai nesusijęs su byla, – pridūrė Sigurduras Olis.

– Galbūt Gretaro nėra po šiais pamatais, – įsiterpė Elinborg.

– Kodėl? – paklausė Erlenduras.

– Turi galvoje, kad jis vis dar gyvas? – pasitikslino Sigurduras Olis.

– Įsivaizduoju, kad apie Holbergą jis žinojo viską. Jis žino apie dukterį, kitaip nebūtų padaręs jos kapo nuotraukos. Jis

neabejotinai žinojo, kaip ji atėjo į šį pasaulį. Jei Holbergas turėjo kitą vaiką, sūnų, jis taip pat būtų apie jį žinojęs.

Erlenduras ir Sigurduras Olis susidomėję žiūrėjo į ją.

– Galbūt Gretaras vis dar yra su mumis, – tęsė ji, – ir palaiko ryšį su tuo sūnumi. Tai paaiškintų, iš kur sūnus sužinojo apie Eliną ir Audur.

– Tačiau Gretaras dingo prieš gerus dvidešimt penkerius metus ir nuo tada apie jį nieko negirdėti, – nesutiko Sigurduras Olis.

– Vien tai, kad jis dingo, nebūtinai reiškia, kad yra negyvas.

– Todėl... – prakalbo Erlenduras, tačiau Elinborg pertraukė jį.

– Nemanau, kad turėtume atmesti jį. Kodėl negalėtume atsižvelgti į galimybę, kad Gretaras vis dar yra gyvas? Kūnas niekuomet nebuvo rastas. Jis galėjo išvykti iš šalies. Jam būtų užtekę ir persikelti į kaimą. Niekam nerūpėjo. Niekas jo nepasigedo.

– Aš nepamenu tokio atvejo, – ištarė Erlenduras.

– Kokio? – paklausė Sigurduras Olis.

– Dingusio žmogaus, sugrįžtančio po kelių dešimtmečių. Kai žmonės dingta Islandijoje, tai visuomet amžiams. Niekas nesugrįžta po daugiau nei dvidešimt penkerių metų. Niekuomet.

31

Erlenduras paliko savo kolegas Nordurmyryje ir išvažiavo į Baronstigurą susitikti su patologu. Patologas buvo ką tik baigęs Holbergo skrodimą ir uždenginėjo jo kūną, kai įėjo Erlenduras. Audur kūno niekur nebuvo matyti.

– Ar radote mergaitės smegenis? – paklausė patologas tik Erlendurui įėjus.

– Ne, – atsakė Erlenduras.

– Aš kalbėjausi su viena profesore, sena drauge iš universiteto, paaiškinau jai viską, tikiuosi, tai nieko blogo, ir ji nė kiek nenustebo dėl mūsų nedidelio atradimo. Ar skaitėte tą trumpą Haldoro Laksneso istoriją?

– Tą, apie Nebuchadnezarą? Prieš keletą dienų tai šmėstelėjo mano galvoje.

– Ar tos istorijos pavadinimas nėra „Lili“? Nuo tada, kai skaičiau, praėjo daug laiko, tačiau ši istorija yra apie kele-

tą medicinos studentų, kurie pavogę kūną į karstą prideda akmenų, ir iš esmės tai viskas, kas ten įvyko. Kaip ir apibūdinama istorijoje, anksčiau niekas to nekontroliavo. Žmonėms, mirusiems ligoninėse, buvo atliekami skrodimai, nebent tai buvo uždrausta, žinoma, skrodimas buvo kaip mokomoji priemonė. Kartais buvo paimama pavyzdžių ir tai galėjo būti bet kas – nuo nedidelio audinio mėginio iki viso organo. Tuomet buvo viskas sutvarkoma ir asmuo tinkamai palaidojamas. Šiomis dienomis viskas gerokai pasikeitė. Skrodimas atliekamas tik gavus giminių sutikimą, organai pašalinami tyrimo ir mokymosi tikslams tik įvykdžius tam tikras sąlygas. Nemanau, kad šiomis dienomis vyksta tokios vagystės.

– Jūs taip nemanote?

Patologas gūžtelėjo pečiais.

– Mes nekalbame apie organų persodinimą, ar ne? – paklausė Erlenduras.

– Tai visiškai kitoks reikalas. Žmonės dažniausiai yra pasirengę padėti vieni kitiems, jei tai gyvybės ir mirties klausimas.

– O kur yra organų bankas?

– Vien šiame pastate yra tūkstančiai pavyzdžių, – atsakė patologas. – Čia, Baronstigure. Didžioji jo dalis yra Dungalo kolekcija, kuri yra didžiausias biopavyzdžių saugykla Islandijoje.

– Ar galėtumėte man parodyti? – paklausė Erlenduras. – Ar yra įrašų, iš kur atkeliauja pavyzdžiai?

– Visa tai kruopščiai dokumentuota. Aš leidau sau paieškoti ten trūkstamo organo, tačiau neradau.

– Kur tuomet jis yra?

– Jums reikėtų pakalbėti su profesore ir išgirsti, ką ji gali papasakoti. Manau, kad universitete yra keletas registrų.

– Kodėl iškart man to nepasakėte? – pasipiktino Erlenduras. – Kada sužinojote, kad smegenys pašalintos? Ar jūs žinojote apie tai?

– Pakalbėkite su ja ir grįžkite. Turbūt aš ir taip pasakiau gerokai per daug.

– Ar yra universiteto kolekcijos registrai?

– Kiek žinau, taip, – atsakė patologas, užrašė profesorės vardą ir liepė leisti jam tęsti savo darbą.

– Taigi jūs žinote apie stiklainių miestą, – ištarė Erlenduras.

– Viena patalpa buvo vadinama stiklainių miestu, – atsakė patologas. – Dabar jis uždarytas. Neklauskite manęs, kas nutiko stiklainiams, nes neturiu nė menkiausio supratimo.

– Ar jūs nejaukiai jaučiatės apie tai kalbėdamas?

– Nustokite taip elgtis.

– Kaip?

– Nustokite.

Profesorė Hana, Islandijos universiteto medicinos fakulteto dekanė, iš už rašomojo stalo spoksojo į Erlendurą, lyg jis būtų vėžinis navikas, kurį reikia pašalinti iš jos kabineto kuo greičiau. Ji buvo šiek tiek jaunesnė už Erlendurą, tačiau nepaprastai tvirta. Kalbėjo greitai, sparčiai atsakinėjo ir sudarė įspūdį, kad negali pakęsti jokių beprasmybių arba nereikalingų nukrypimų. Ji arogantiškai paprašė eiti tiesiai prie reikalo, kai Erlenduras pradėjo ilgą kalbą apie savo buvimo jos kabinete priežastį. Erlenduras nusišypsojo. Jis iškart pamėgo ją ir žinojo, kad jie kibs vienas kitam į gerkles, susitikimui dar nė nepasibaigus. Moteris dėvėjo tamsų kostiumėlį, buvo apkūni, nepasidažiusi, žema, šviesių plaukų. Jos rankos buvo tvirtos, veido išraiška rimta ir išmintinga. Erlendurui būtų patikę pamatyti ją besišypsančią. Jo noras neišsipildė. Jis sutrukdė ją per paskaitą. Pabeldė į duris ieškodamas jos, lyg būtų pasiklydęs. Ji priėjo prie durų ir mandagiai paprašė palaukti, kol paskaita baigsis. Ketvirtį valandos Erlenduras stovėjo koridoriuje, lyg būtų sugautas praleidinėjęs paskaitas. Hana įžengė į koridorių ir eidama pro Erlendurą liepė sekti iš paskos. Jam tai sunkiai sekėsi. Atrodė, kad ji žengia du žingsnius, kol jis paeina vieną.

– Aš nesuprantu, ko kriminalinis skyrius iš manęs nori, – greitai eidama ištarė ji ir šiek tiek pasuko galvą, lyg norėtų įsitikinti, ar Erlenduras spėja su ja.

– Sužinosite, – sušnopavo Erlenduras.

– Neabejotinai to tikiuosi, – atsakė Hana ir pakvietė jį į savo kabinetą.

Kai Erlenduras papasakojo, kokiu reikalu jis čia, moteris ilgai sėdėjo ir galvojo apie tai. Erlenduras sugebėjo šiek tiek pristabdyti ją pasakodamas apie Audur, jos motiną, skrodimą, diagnozę ir dingusias smegenis.

– Į kurią, sakėte, ligoninę mergaitė buvo priimta? – galiausiai paklausė ji.

– Keblaviko. Iš kur jūs gaunate organų mokymui?

Hana spoksojo į Erlendurą.

– Nesuprantu, kurlink sukate.

– Mokymo tikslams jūs naudojate organus, – paaiškino Erlenduras. – Biopavyzdžius, manau, taip jie yra vadinami. Aš ne ekspertas, tačiau klausimas yra labai paprastas. Iš kur juos gaunate?

– Nemanau, kad turėčiau jums apie tai pasakoti, – atrėžė ji ir pradėjo vartyti popierius, gulinčius ant rašomojo stalo, lyg būtų per daug užsiėmusi, kad skirtų Erlendurui deramą dėmesį.

– Mums tai gana svarbu, – paaiškino Erlenduras, – norėtumėte išsiaiškinti, ar tos smegenys vis dar kur nors yra.

Gali būti, kad tai užfiksuota jūsų įrašuose arba registre. Tuo metu jos buvo tiriamos, tačiau nesugrąžintos į joms priklausančią vietą. Tam gali būti visiškai nesudėtingas paaiškinimas. Auglį ištirti reikia laiko, o kūnas turėjo būti palaidotas. Universitetai ir ligoninės yra tinkamiausios vietos organams saugoti. Jūs galite sėdėti ten, nustačiusi nieko nesakančią išraišką, tačiau aš galiu padaryti keletą dalykų, kad sukelčiau šiek tiek nepatogumų jums, universitetui ir ligoninėms. Tik pagalvokite, kokia rakštis kartais gali būti žiniasklaida, o aš turiu keletą draugų žurnalistų.

Hana ilgai žiūrėjo į Erlendurą, kuris atsakė tuo pačiu.

– Sėdėdama varna miršta iš bado, – galiausiai ištarė ji.

– Tačiau skrisdama išgyvena, – baigė patarlę Erlenduras.

– Šiuo atžvilgiu, tai tikrai buvo vienintelė taisyklė, tačiau aš nieko negaliu jums pasakyti, kaip įsivaizduojate. Tai pakankamai subtilus klausimas.

– Aš netiriu to kaip nusikalstamo veiksmo, – pasakė Erlenduras. – Aš netgi nežinau, ar organo vagystė su tuo susijusi. Tai, ką darote su organais, yra ne mano reikalas, jei neperžengiamos tam tikros ribos.

Hanos veido išraiška tapo dar nuožmesnė.

– Jei to reikia medicinos profesijai, tuomet esu tikras, kad informacija gali būti atskleista keletui žmonių. Man reikia rasti konkretų organą iš konkretaus asmens, kad jis vėl būtų ištirtas, ir būčiau nepaprastai dėkingas, jei galėtumėte

susekti jo istoriją nuo to laiko, kai buvo pašalintas, iki dabar. Tai konfidenciali informacija mano paties tikslams.

– Kokia konfidenciali informacija?

– Manęs nedomina išsamesnis viso šio reikalo tyrimas. Mums reikia susigrąžinti šias smegenis, jei tik tai įmanoma. Aš svarsčiau, ar neužtenka tiesiog paimti mėginį, ar reikia pašalinti visą organą?

– Žinoma, nežinau konkretaus atvejo, apie kurį jūs kalbate, tačiau šiomis dienomis nurodymai dėl skrodimo atlikimo yra griežtesni nei buvo anksčiau, – kiek padelsusi atsakė Hana. – Jei precedentas buvo septintajame dešimtmetyje, tuomet taip galėjo atsitikti, aš to neatmesčiau. Jūs sakėte, kad skrodimas mergaitei buvo atliktas prieš jos motinos valią. Tai ne pirmas toks atvejis. Dabar iškart po mirties artimųjų paklausiama, ar gali būti atliktas skrodimas. Manau, galima sakyti, kad jų norai yra gerbiami, išskyrus nepaprastus atvejus. Tai taikoma šiuo atveju. Vaikų mirtingumas yra baisiausias iš visų dalykų, su kuriais tenka susidurti. Neįmanoma apibūdinti tragedijos, kuri ištinka žmogų, kai jis praranda vaiką, ir skrodimo klausimas tokiais atvejais gali būti labai nepatogus.

Hana stabtelėjo.

– Mes turime keletą tokių įrašų savo kompiuteriuose, – tęsė ji, – o visi kiti yra laikomi šio pastato archyve. Saugomi įrašai yra pakankamai išsamūs. Didžiausia ligoninės organų

kolekcija yra Baronstigure. Juk suprantate, kad tik nedidelė dalis medicininių mokymų atliekama čia, universiteto miestelyje. Viskas vyksta ligoninėse. Iš ten ateina pažinimas.

– Patologas nenorėjo man parodyti organų banko, – ištarė Erlenduras. – Jis norėjo, kad pirmiausia pakalbėčiau su jumis. Ar universitetas turi įtakos tai sprendžiant?

– Eime, – pasiūlė Hana neatsakydama į klausimą. – Pažiūrėkime, kas yra kompiuteryje.

Jie atsistojo ir Erlenduras nusekė ją. Moteris atrakino erdvų kambarį ir suvedė slaptažodį į apsaugos prietaisą ant sienos prie durų. Ji nuėjo prie rašomojo stalo ir įjungė kompiuterį, kol Erlenduras tuo metu žvalgėsi aplink. Kambaryje nebuvo jokių langų, o prie sienų stovėjo spintų su dokumentais eilės. Hana paklausė Audur vardo, mirties datos ir suvedė duomenis į kompiuterį.

– Jos čia nėra, – atsakė ji susimąsčiusi žiūrėdama į monitorių. – Kompiuteriniai įrašai tesiekia 1984-uosius. Mes į skaitmeninę formą pervedinėjame visus duomenis nuo tada, kai Medicinos fakultetas buvo įkurtas, tačiau dar nepasistūmėjome toliau nei šie metai.

– Taigi, čia yra dokumentų spintos, – ištarė Erlenduras.

– Aš tikrai neturiu tam laiko, – pareiškė Hana žiūrėdama į laikrodį. – Jau turėčiau būti auditorijoje.

Ji priėjo prie Erlenduro, greitai apsižvalgė aplink ir eidama tarp spintų skaitė užrašus ant jų. Ji ištraukdavo vieną

kitą stalčių ir peržiūrėdavo dokumentus, tačiau greitai juos vėl uždarydavo. Erlenduras nė nenutuokė, kas buvo laikoma tose bylose.

– Ar čia laikote medicininius įrašus? – paklausė jis.

Hana sunkiai atsiduso.

– Tik nesakykite man, kad jūs čia dėl duomenų privatumo komisijos, – ištarė ji ir užtrenkė dar vieną stalčių.

– Tik paklausiau, – atsakė Erlenduras.

Hana ištraukė vieną ataskaitą ir pradėjo ją skaityti.

– Čia yra kažkas apie biopavyzdžius, – pranešė ji. – 1968 metai. Čia yra keletas vardų. Nieko, kas jus domintų.

Ji padėjo ataskaitą į spintą, uždarė stalčių ir ištraukė kitą.

– Štai dar keletas, – ištarė ji. – Luktelkite, štai mergaitės vardas, Audur, ir jo motinos vardas. Viskas yra čia.

Hana greitai perskaitė ataskaitą.

– Paimtas vienas organas, – tarsi sau ištarė ji. – Atlikta Keblaviko ligoninėje. Artimųjų sutikimas... Nieko neparašyta. Jokių įrašų apie organo sunaikinimą, – pasakė ji ir užvertė bylą. – Jo daugiau nebėra.

– Ar galėčiau pamatyti, – paklausė Erlenduras nė nesistengdamas nuslėpti savo nekantrumo.

– Nieko daugiau nesužinosite, – ištarė Hana ir įdėjusi bylą atgal į stalčių jį uždarė. – Pasakiau viską, ką jums reikia žinoti.

– Kas ten rašoma? Ką jūs slepiate?

– Nieko, – išdrožė Hana. – Privalau grįžti į paskaitą.

– Tuomet aš gausiu kratos orderį, sugrįšiu čia dar šiandien ir geriau ta ataskaita būna ten, kur jai priklauso, – pagrasino Erlenduras ir nuėjo link durų.

– Ar pažadate, kad informacija iš čia nenukeliaus niekur kitur? – paklausė dekanė, kai Erlenduras atidarė duris buvo beišeinąs.

– Aš jums jau sakiau. Tai konfidenciali informacija. Tik man.

– Tuomet galite pažiūrėti, – sutiko Hana vėl atidarydama spintą ir paduodama jam bylą.

Erlenduras uždarė duris, paėmė bylą ir įniko skaityti. Hana išsitraukė cigarečių pakelį ir vieną užsidegė, kol laukė, kada Erlenduras baigs studijuoti. Ji nekreipė dėmesio į rūkyti draudžiantį ženklą ir patalpa greitai paskendo dūmuose.

– Kas yra Eidalas?

– Vienas iš mūsų labiausiai patyrusių medicinos mokslininkų.

– Kas yra čia, ko nenorėjote, kad pamatyčiau? Ar aš negaliu pakalbėti su šiuo vyru?

Hana neatsakė.

– Kas čia vyksta? – kamantinėjo Erlenduras.

Hana atsiduso.

– Kaip suprantu, jis yra pasilikęs keletą organų, – galiausiai ištarė ji.

– Šis vyras kolekcionuoja organus?

– Jis turi keletą organų. Nedidelę kolekciją.

– Organų kolekcionierius?

– Tai viskas, ką žinau, – atsakė Hana.

– Gali būti, kad jis turi tas smegenis, – ištarė Erlenduras. – Čia rašoma, kad jam buvo perduotas pavyzdys tyrimams. Ar jums tai kelia problemų?

– Jis vienas iš mūsų svarbiausių mokslininkų, – pakartojo ji pro sukąstus dantis.

– Jis laiko keturmetės mergaitės smegenis ant savo židinio atbrailos! – sušuko Erlenduras.

– Nesitikiu, kad jūs suprasite mokslinį darbą, – burbtelėjo ji.

– Ką čia reikia suprasti?

– Neturėjau jūsų įsileisti, – sušuko Hana.

– Jau girdėjau tai anksčiau, – atkirto Erlenduras.

32

Elinborg rado moterį iš Husaviko.

Jos sąraše buvo likę dar du vardai, todėl ji paliko Sigurdurą Olį Nordurmyryje su teismo ekspertizės komanda. Pirmosios moters reakcija buvo įprasta – didelis, tačiau kažkaip iš anksto suplanuotas nustebimas, ji jau girdėjo šią istoriją netgi keletą kartų. Ji pasakė, kad, tiesą sakant, laukė policijos. Antroji moteris, paskutinė Elinborg sąraše, atsisakė su ja kalbėti. Atsisakė įsileisti ją vidun. Ji uždarė duris, sakydama, kad nežino, apie ką Elinborg kalba, ir negali jai padėti.

Kažkodėl ji buvo neryžtinga. Atrodė, tarsi jai reikėjo sutelkti visas jėgas, kad pasakytų, ką norėjo, ir Elinborg pajuto, jog jos elgesys buvo surepetuotas. Ji elgėsi taip, tarsi būtų laukusi policijos, tačiau ne taip kaip kitos ji nieko nenorėjo žinoti. Norėjo iš karto atsikratyti Elinborg. Pareigūnė su-

prato, kad rado moterį, kurios ieškojo. Ji dar kartą peržvelgė jos dokumentus. Moters vardas buvo Katrina ir ji dirbo skyriaus valdytoja Reikjaviko miesto bibliotekoje. Jos vyras buvo didelės reklamos agentūros vadovas. Ji buvo šešiasdešimties. Trys vaikai, visi gimę nuo 1958 iki 1962 metų. Ji išsikraustė iš Husaviko šešiasdešimt antraisiais ir nuo tada gyvena Reikjavike.

Elinborg paskambino į duris antrą kartą.

– Manau, turite su manimi pasikalbėti, – ištarė ji, kai Katrina vėl atidarė duris.

Moteris žiūrėjo į ją.

– Niekuo negaliu jums padėti, – iškart išrėžė ji stebėtinai griežtu balsu. – Aš žinau, apie ką ši byla. Girdėjau gandus, tačiau nežinau apie jokį išprievartavimą. Tikiuosi, kad jums to užteks. Daugiau manęs netrukdykite.

Ji bandė uždaryti duris priešais Elinborg.

– Galbūt aš ir išeisiu, tačiau detektyvas, vardu Erlenduras, tiriantis Holbergo nužudymą, tikrai ne. Kitąkart, kai atidarysite duris, jis stovės čia ir niekur nesitrauks. Jis neleis jums užtrenkti durų jam prieš nosį. Jei reikalas taps per daug sudėtingas, jis išsikvies jus į skyrių.

– Prašau palikti mane ramybėje, – pakartojo Karina ir trinktelėjo durimis.

„O, kad galėčiau“, – mintyse ištarė Elinborg.

Ji išsitraukė mobilųjį telefoną ir paskambino Erlendurui, kuris kaip tik išeidinėjo iš universiteto. Elinborg išdėstė jam situaciją. Jis pasakė, kad bus ten už dešimties minučių.

Atvažiavęs pareigūnas niekur prie Katrinos namo nematė Elinborg. Tačiau atpažino jos automobilį stovėjimo aikštelėje. Tai buvo didelis individualus namas Vogaro apylinkėje. Dviejų aukštų su dvigubu garažu. Jis paskambino į duris ir, jo nuostabai, jas atidarė Elinborg.

– Manau, radau ją, – tyliai pasakė ji ir įleido Erlendurą. – Ji ką tik atėjo pas mane ir atsiprašė už savo elgesį. Sakė, kad mieliau pasikalbės su mumis čia, o ne skyriuje. Ji girdėjo istorijas apie išprievartavimą ir laukė mūsų.

Elinborg įėjo į namą priekyje Erlenduro ir nuėjo į svetainę, kur stovėjo Katrina. Ji paspaudė jam ranką ir pabandė nusišypsoti, tačiau jai nelabai pavyko. Moteris buvo apsirengusi konservatyviai – dėvėjo pilką sijoną ir baltą palaidinę, jos plaukai buvo tiesūs ir stori, sušukuoti į vieną pusę. Ji buvo aukšta, plonomis kojomis, siaurų pečių, daili, švelnia, tačiau susirūpinusia veido išraiška.

Erlenduras apsižvalgė po svetainę. Joje dominavo uždaros knygų lentynos su stiklinėmis durelėmis. Prie vienos iš knygų spintelių stovėjo nuostabus rašomasis stalas. Kambario viduryje buvo senas, tačiau gerai išlaikytas odinių baldų komplektas, kampe – rūkymo stalelis. Ant sienų kabėjo paveikslai – nedidelės akvarelės dailiuose rėmeliuose, jos

šeimos fotografijos. Jis iš arčiau pažiūrėjo į jas. Visos fotografijos buvo senos. Trys berniukai su savo tėvais. Naujausios buvo padarytos, kai jiems buvo suteiktas Sutvirtinimo Sakramentas. Neatrodė, kad jie būtų baigę mokyklą ar universitetą arba būtų vedę.

– Mes ketiname pirkti mažesnį būstą, – beveik atsiprašinėdama ištarė Katrina, kai pamatė Erlendurą, besižvalgantį aplink. – Jis gerokai mums per didelis, šis didžiulis namas.

Erlenduras linktelėjo.

– Ar jūsų vyras taip pat namuose?

– Alberto nebus namuose iki pat vėlyvo vakaro. Jis užsienyje. Tikėjausi, kad galėsime pasikalbėti apie tai prieš jam sugrįžtant.

– Galbūt prisėskime? – paklausė Elinborg.

Katrina atsiprašė už savo nemandagumą ir pakvietė juos prisėsti. Ji sėdėjo ant sofos viena, o Erlenduras ir Elinborg odiniuose foteliuose priešais ją.

– Ko tiksliai jūs norite iš manęs? – paklausė Katrina paeiliui žiūrėdama į juos abu. – Iš tiesų aš nesuprantu, kuo esu susijusi. Tas vyras negyvas. Tai neturi su manimi nieko bendra.

– Holbergas buvo prievartautojas, – pasakė Erlenduras. – Jis išprievartavo moterį Keblavike, ir ji susilaukė vaiko. Dukters. Kai pradėjome tikrinti nuodugniau, sužinojome, kad jis yra tai padaręs ir anksčiau moteriai iš Husaviko, panašaus

amžiaus kaip ir antroji auka. Holbergas galėjo ir vėl prievartauti, vėliau. Mes nežinome. Tačiau mums reikia susekti jo auką iš Husaviko. Holbergas buvo nužudytas savo namuose ir turime priežastį daryti prielaidą, kad viso to paaiškinimas slypi jo niekingoje praeityje.

Erlenduras ir Elinborg pastebėjo, kad jo kalba visiškai nepaveikė Katrinos. Ji nebuvo sukrėsta, kai išgirdo apie Holbergo išprievartavimus ar jo dukterį, ir nieko neklausinėjo nei apie moterį iš Keblaviko, nei apie mergaitę.

– Jūsų nešokiruoja tai, ką išgirdote? – pasidomėjo jis.

– Ne, – atsakė Katrina, – kodėl turėčiau būti šokiruota?

– Ką galėtumėte mums papasakoti apie Holbergą? – paklausė Erlenduras po trumpos pauzės.

– Aš iš karto jį atpažinau iš nuotraukų laikraščiuose, – prakalbo Katrina ir atrodė, kad nuo jos veido išnyko paskutinis priešinimosi šešėlis.

Jos žodžiai tapo šnabždesiu.

– Nors jis ir labai pasikeitė, – ištarė ji.

– Mes turėjome jo fotografiją byloje, – paaiškino Elinborg. – Nuotrauka yra iš sunkiasvorio transporto vairuotojo pažymėjimo, kurį jis neseniai atnaujino. Jis buvo sunkvežimio vairuotojas, važinėjo po visą šalį.

– Tuomet jis man sakė, kad dirba teisininku Reikjavike.

– Tuo metu jis tikriausiai dirbo uoste, – ištarė Erlenduras.

– Man buvo ką tik suėję dvidešimt. Mes su Albertu turėjome du vaikus, kai tai įvyko. Kartu pradėjome gyventi labai jauni. Jis buvo jūroje, turiu galvoje Albertą. Tai nenutikdavo labai dažnai. Jis turėjo nedidelę parduotuvėlę ir dirbo agentu draudimo bendrovėje.

– Ar jis žino, kas nutiko? – pasiteiravo Erlenduras.

Kurį laiką Katrina delsė.

– Ne, niekuomet jam nepasakojau. Norėčiau, kad ir dabar jis nesužinotų.

Jie visi nutilo.

– Ar niekam nepasakojote to, kas nutiko? – paklausė Erlenduras.

– Niekam nieko nesakiau.

Ji vėl nutilo. Erlenduras ir Elinborg laukė.

– Dėl to kaltinu save. O, Dieve, – atsiduso ji. – Žinau, kad tai neteisinga. Suprantu, kad aš čia niekuo dėta. Jau praėjo beveik keturiasdešimt metų, o aš vis dar kaltinu save, nors žinau, kad neturėčiau. Keturiasdešimt metų.

Jie laukė.

– Aš nežinau, kaip smulkiai norite, kad viską papasakočiau. Kas jums svarbu. Kaip jau sakiau, Albertas buvo jūroje. Aš linksminausi su keletu draugių ir šokiuose susipažinome su tais vyrais.

– Tais vyrais? – įsiterpė Erlenduras.

– Holbergu ir dar kažkuo, kas buvo su juo. Niekuomet neišsiaiškinau, koks buvo jo vardas. Jis parodė man nedidelį fotoaparatą, kurį turėjo. Šiek tiek pasikalbėjome apie fotografiją. Kartu su mumis jie atėjo pas mano draugę, kur mes toliau gėrėme. Mes buvome keturios draugės, kartu traukdavome linksmintis. Dvi iš mūsų buvo ištekėjusios. Po kurio laiko pasakiau, kad noriu eiti, ir jis pasisiūlė palydėti mane namo.

– Holbergas? – paklausė Elinborg.

– Taip, Holbergas. Aš atsisakiau, atsisveikinau su savo draugėmis ir išėjau namo viena. Gyvenau netoliese, tačiau kai atidariau duris – mes gyvenome nedideliame name, naujoje, dar tiesiamoje gatvėje Husavike – netikėtai jis atsidūrė už manęs. Pasakė kažką, ko aš gerai neišgirdau, tada įstūmė mane vidun ir uždarė duris. Buvau netikėtai užklupta. Nežinojau, ar išsigąsti, ar nustebti. Alkoholis atbukino mano pojūčius. Žinoma, nė kiek nepažinojau to vyro, niekuomet nemačiau jo prieš tą naktį.

– Kodėl jūs kaltinate save? – paklausė Elinborg.

– Šokiuose šiek tiek kvailiojau, – po kurio laiko atsakė Katrina. – Pakviečiau jį šokti. Nežinau, kodėl taip elgiausi. Aš šiek tiek išgėriau, o išgėrusi niekuomet nemokėjau kontroliuoti savęs. Linksminausi su draugėmis ir atrodžiau šiek tiek nepadoriai. Neatsakingai. Buvau apsvaigusi.

– Tačiau jūs neturėtumėte kaltinti savęs, – pradėjo Elinborg...

– Kad ir ką sakytumėte, tai nė truputį to nepakeis, – prislopintu tonu tęsė Katrina ir pažiūrėjo į Elinborg. – Todėl nesakykite man, ką galiu ir ko negaliu kaltinti. Nėra jokios prasmės. Šokiuose jis linksminosi kartu su mumis, – tęsė ji. – Tikrai nepadarė blogo įspūdžio. Jis buvo linksmas ir žinojo, kaip mus, merginas, prajuokinti. Holbergas elgėsi žaismingai ir mes atsakėme tuo pačiu. Vėliau prisiminiau, kad jis klausė apie Albertą ir išsiaiškino, jog namuose buvau viena. Tačiau jis tą padarė taip, kad nesupratau, kas už to slypi.

– Teoriškai tai ta pati istorija, kaip ir tada, kai Holbergas užpuolė moterį iš Keblaviko, – ištarė Erlenduras. – Žinoma ji sutiko, kad palydėtų ją namo. Tuomet jis paprašė pasinaudoti moters telefonu ir užpuolė ją virtuvėje.

– Kažkaip jis pavirto į visiškai kitą žmogų, kalbėjo bjaurius dalykus. Jis nuplėšė paltą, kurį vilkėjau, pastūmė mane ir vadino siaubingais vardais. Jis labai susijaudino. Bandžiau kalbėtis su juo, tačiau tai buvo beprasmiška, kai pradėjau šauktis pagalbos, jis užšoko ant manęs ir nutildė. Tuomet nutempė mane į miegamąjį.

Ji sukaupė visą drąsą, kiek tik įstengė, ir papasakojo, ką padarė Holbergas – sistemingai ir nieko neslėpdama. Apie

tą vakarą ji nieko nepamiršo. Priešingai, ji prisiminė mažiausias smulkmenas. Jos pasakojimas buvo bejausmis. Lyg skaitytų sausus faktus iš popieriaus lapo. Ji niekada taip nekalbėjo apie tą įvykį, taip tiksliai, tačiau moteris taip atsiribojo nuo to, kad Erlendurui atrodė, lyg ji pasakotų apie kažką, kas nutiko kitai moteriai. Ne jai pačiai, bet kažkam kitam. Kažkur kitur. Kitu metu. Kitame gyvenime.

Vienu metu jai bepasakojant Erlenduras išsiviepė ir Elinborg tyliai nusikeikė.

Katrina baigė kalbėti.

– Kodėl nepateikėte kaltinimų tam šunsnukiui, – paklausė Elinborg.

– Jis buvo tarsi pabaisa. Grasino susidoroti su manimi, jei kam nors papasakosiu ir policija jį suims. Ir kas blogiausia, sakė, kad jei pranešiu apie tai, jis tvirtins, jog paprašiau jo susitikti mano namuose ir norėjau permiegoti su juo. Jis nepasakė to tiksliai šiais žodžiais, tačiau supratau, kurlink jis suka. Jis buvo neįtikėtinai stiprus, tačiau nepaliko ant manęs nė įbrėžimo. Jis tuo pasirūpino. Tik vėliau apie tai pagalvojau. Tik porą kartų trenkė man į veidą, tačiau nestipriai.

– Kada tai įvyko?

– 1961-aisiais. Vėlai. Rudenį.

– Ar buvo kokių nors padarinių? Dar kada nors matėte Holbergą arba?..

– Ne, paskui niekada jo nemačiau iki tol, kol išvydau jo nuotrauką laikraščiuose.

– Jūs išsikraustėte iš Husaviko?

– Iš tiesų mes jau buvome tai suplanavę. Albertas jau seniai brandino tą mintį. Aš labai tam nesipriešinau po to, kas įvyko. Žmonės Husavike malonūs ir ten puiki vieta gyventi, tačiau nuo tada nebuvau grįžusi.

– Prieš tai turėjote du vaikus, kaip matau, sūnus, – pasakė Erlenduras linkteldamas link Sutvirtinimo sakramento nuotraukos. – Ir tuomet susilaukėte trečio sūnaus... Kada?

– Po dvejų metų, – atsakė Katrina.

Erlenduras pažiūrėjo į ją ir suprato, kad dėl kažkokios priežasties pirmą kartą per jų pokalbį moteris sumelavo.

33

– Kodėl ten sustojai? – paklausė Elinborg, kai iš namo jie išėjo į gatvę.

Jai sunkiai sekėsi nuslėpti nuostabą, kai Erlenduras staiga padėkojo Katrinai už bendradarbiavimą. Jis pasakė, jog supranta, kaip jai sunku kalbėti apie tokius dalykus, ir patikino, kad niekas nesužinos, apie ką jie kalbėjo. Elinborg išsižiojo. Jie buvo vos pradėję kalbėti.

– Ji pradėjo meluoti, – paaiškino Erlenduras. – Jai tai per didelis išbandymas. Susitiksime su ja vėliau. Reikia slapta klausytis jos pokalbių telefonu ir turėtume atsiųsti vieną ekipažą, kad stebėtų jos tolesnius veiksmus ir lankytojus. Reikia išsiaiškinti, kuo užsiima moters sūnūs, jei įmanoma, gauti dabartines jų nuotraukas, tačiau neatkreipiant į save dėmesio, ir reikia rasti žmones, kurie Husavike pažinojo Katriną bei galėtų prisiminti tą vakarą, nors tai gali būti

šiek tiek rizikingas žingsnis. Aš paprašiau Sigurduro Olio susisiekti su uosto administracija ir išsiaiškinti, ar Holbergas dirbo jiems Husavike. Galbūt jis tai jau padarė. Gauk Katrinos ir Alberto santuokos liudijimo kopiją, kad sužinotume, kada jie susituokė.

Erlenduras įsėdo į automobilį.

– Elinborg, galėsi vykti kartu, kai kitą kartą su ja kalbėsimės.

– Ar kas nors sugebėtų pasielgti taip, kaip ji papasakojo? – paklausė Elinborg, vis dar įsijautusi į Katrinos istoriją.

– Atrodo, kad su Holbergu viskas įmanoma, – atsakė Erlenduras.

Jis nuvažiavo į Nordurmyrį. Sigurduras Olis vis dar buvo ten. Jis susisiekė su telefonų bendrove dėl skambučių Holbergui tą savaitę, kai jis buvo nužudytas. Du iš jų buvo iš „Islandijos transporto“ aikštelės, kur jis dirbo, o kiti iš viešųjų telefonų: du iš telefono būdelės Laekjargatoje, o kitas iš telefono automato Hlemuro autobusų stotyje.

– Dar kas nors?

– Taip. Pornografija jo kompiuteryje. Teismo ekspertai peržiūrėjo gana daug rinkmenų, ir tai pasibaisėtina. Visiškai liguista. Viskas, ką šlykščiausio gali rasti internete, įskaitant gyvūnus ir vaikus. Tas vyrukas buvo visiškas iškrypėlis. Manau, kad jie daugiau nebežiūrės.

– Galbūt nėra reikalo jiems toliau tirti tą reikalą, – pritarė Erlenduras.

– Tai leidžia susidaryti mums vaizdą, koks bjaurus iškrypėlis jis buvo, – ištarė Sigurduras Olis.

– Ar manai, kad jis nusipelnė gauti per galvą ir būti nužudytas? – paklausė Erlenduras.

– O ką tu manai?

– Ar susisiekei su uosto administracija dėl Holbergo?

– Ne.

– Tuomet judinkis.

– Ar jis mums mojuoja? – paklausė Sigurduras Olis.

Jie stovėjo priešais Holbergo namą. Vienas iš teismo ekspertų komandos išėjo iš rūsio ir stovėdamas ten su balta apranga kvietė juos ateiti. Vyras atrodė gana susijaudinęs. Jie išlipo iš automobilio, nuėjo į rūsį ir teismo ekspertizės technikas mostelėjo jiems prieiti prie vieno iš ekranų. Jis laikė valdymo pultelį, kuris, kaip paaiškino jiems, valdė kamerą, nuleistą į vieną iš skylių svetainės kampe.

Jie stebėjo ekraną, tačiau neįžiūrėjo nieko, ką būtų įmanoma atpažinti. Vaizdas raibuliavo, buvo prastai apšviestas, neaiškus ir silpnas. Jie įžiūrėjo gruntą ir apatinę grindų dalį, tačiau nieko neįprasto. Praėjo šiek tiek laiko, kol technikas jau nebegalėjo susilaikyti.

– Tai šis daiktas, čia, – ištarė jis rodydamas į ekrano vidurį viršuje. – Iškart po grindimis.

– Kas? – paklausė Erlenduras nieko neįžiūrėdamas.

– Ar nematote? – nustebo technikas.

– Ko? – nesuprato Sigurduras Olis.

– Žiedo.

– Žiedo? – pasitikslino Erlenduras.

– Tai, ką radome po grindimis, akivaizdžiai yra žiedas. Ar nematote?

Jie prisimerkę spitrijo į ekraną, kol, kaip jiems atrodė, įžiūrėjo objektą, galėjusį būti žiedu. Jis buvo neaiškus, lyg kažkas blokuotų vaizdą. Nieko daugiau jie nematė.

– Atrodo, lyg kažkas užstotų, – pastebėjo Sigurduras Olis.

– Tai gali būti izoliacinė plėvelė, naudojama statybose, – paaiškino technikas.

Prie ekrano susirinko daugiau žmonių pažiūrėti, kas vyksta.

– Pažvelkite į šį daiktą, čia, – tęsė jis. – Ši linija prie žiedo. Tai galėtų būti pirštas. Kampe guli kažkas, į ką, mano manymu, turėtume pažiūrėti iš arčiau.

– Pralaužkite grindis, – paliepė Erlenduras. – Pažiūrėkime, kas ten.

Teismo ekspertų komanda iškart pradėjo dirbti. Jie pažymėjo vietą ant svetainės grindų ir pradėjo gręžti ją pneumatiniu grąžtu. Smulkios betono dulkės pasklido po rūsį

ir Erlenduras su Sigurduru Oliu užsidėjo marlines kaukes ant burnų. Jie stovėjo už technikų, stebėdami grindyse platėjančią skylę. Pagrindo plokštė buvo septynių ar aštuonių colių storio, ir užtruko šiek tiek laiko, kol grąžtas pralindo kiaurai.

Kai jie pragręžė grindis, skylė greitai buvo išplatinta. Vyrai nušluodavo betono nuolaužas iškart joms nuskilus ir netrukus jie pamatė plėvelę, parodytą kameros. Erlenduras pažiūrėjo į Sigurdurą Olį, kuris jam linktelėjo.

Plastikas vis labiau ir labiau ryškėjo. Erlenduras suvokė, kad tai stora statybinė izoliacinė plėvelė. Buvo neįmanoma įžiūrėti pro ją. Jis užmiršo triukšmą rūsyje, bjaurų dvoką ir aplink besisukančias dulkes. Sigurduras Olis nusimovė kaukę, kad geriau matytų. Jis pasilenkė žemyn ir šūktelėjo teismo ekspertų komandai, griovusiai grindis.

– Tai štai kaip atveriamos faraonų kapavietės Egipte? – pareiškė jis ir įtampa šiek tiek atslūgo.

– Tik gaila, kad čia nėra faraono.

– Ar tikrai gali būti, kad po Holbergo grindimis mes radome Gretarą? – paklausė Sigurduras Olis, trykšdamas nekantrumu. – Po prakeiktų dvidešimt penkerių metų! Velniškai puiku!

– Jo motina buvo teisi, – ištarė Erlenduras.

– Gretaro motina?

– Ji pasakė: „Lyg jis būtų pavogtas."

– Susuktas į plėvelę ir paslėptas po grindimis.

– Marijona Brym, – sau po nosimi sumurmėjo Erlenduras ir papurtė galvą.

Teismo ekspertų komanda darbavosi elektriniais grąžtais, grindys įskilo nuo spaudimo, o skylė praplatėjo tiek, kad visas plėvelės ryšulys tapo matomas. Jo ilgis buvo sulig vidutinio vyro ūgiu. Teismo ekspertų komanda svarstė, kaip jie turėtų atidaryti ryšulį. Jie nusprendė ištraukti jį iš ertmės grindyse vientisą ir neliesti, kol nuveš į lavoninę Baronstigure, kur tuo bus pasirūpinta, neprarandant jokių potencialių įkalčių.

Jie atsinešė neštuvus, kuriuos atsivežė į rūsį praeitą naktį, tai, ir padėjo šalia skylės grindyse. Du iš jų bandė pakelti plastiko ryšulį, tačiau paaiškėjo, kad jis per sunkus, taigi dar du nusileido žemyn jiems padėti. Netrukus ryšulys pajudėjo, buvo išlaisvintas nuo grunto, pakeltas ir padėtas ant neštuvų.

Erlenduras priėjo prie ryšulio, pasilenkė virš jo ir bandė įžiūrėti pro plėvelę. Jam atrodė, kad pamatė veidą, susiraukšlėjusį ir sudūlėjusį, dantis ir dalį nosies. Jis vėl išsitiesė.

– Apskritai, jis dar visai neblogai atrodo, – nusprendė jis.

– Kas ten? – paklausė Sigurduras Olis, palinkęs virš skylės.

– Ką? – neišgirdo Erlenduras.

– Ar ten negatyvų ritinėliai? – paklausė Sigurduras Olis.

Erlenduras priėjo arčiau, atsiklaupė ir pamatė fotografinių juostelių ritinėlius, pusiau užkastus grunte. Juostelės buvo pasklidusios aplink. Jis tikėjosi, kad kai kurios iš jų buvo naudotos.

34

Visą likusią dieną Katrina neišėjo iš namų. Niekas jos nelankė ir ji nesinaudojo telefonu. Vakare prie namo sustojo universalas, išlipo jį vairavęs vyriškis ir nešinas vidutinio dydžio lagaminu įėjo vidun. Matyt, tai buvo Albertas, jos vyras. Tą popietę jis grįžo iš komandiruotės Vokietijoje.

Policininkas nepažymėtame automobilyje stebėjo namą. Telefono buvo klausomasi. Apytikrė dviejų vyresniųjų sūnų buvimo vieta buvo nustatyta, tačiau nebuvo žinoma, kur yra jauniausias sūnus. Jis buvo išsiskyręs ir gyveno bute Gerdžio rajone, tačiau nieko nebuvo namie. Pareigūnas buvo paskirtas stebėti butą. Policija rinko informaciją apie sūnų, o jo apibūdinimas buvo išsiųstas į policijos skyrius visoje šalyje. Kol kas nebuvo manoma, kad yra pagrindo paskelbti apie jį žiniasklaidoje.

Erlenduras sustojo priešais lavoninę Baronstigure. Kūnas, kuris, kaip manoma, Gretaro, buvo atvežtas ten. Patologas, tas pats, kuris tyrė Holbergą ir Audur, nulupo plėvelę nuo lavono. Paaiškėjo, kad tai vyro kūnas užlaužta galva, atvira burna, lyg jis rėktų iš skausmo, ir rankomis prie šonų. Oda buvo išdžiūvusi, susiraukšlėjusi ir išblyškusi, su didelėmis irimo žymėmis ant nuogo kūno. Atrodė, kad galva buvo stipriai sužalota, o ilgi ir bespalviai plaukai karojo abiejose veido pusėse.

– Jis pašalino jo vidaus organus, – pranešė patologas.

– Ką?

– Žmogus, kuris palaidojo jį.

– Protingas žingsnis, jei nori išlaikyti kūną. Dėl kvapo. Plastiko viduje lavonas palaipsniui išdžiūvo. Šiuo atžvilgiu, gerai išlaikytas.

– Ar galite nustatyti mirties priežastį?

– Ant jo galvos buvo plastikinis maišelis, kuris parodo, kad auka galėjo būti uždusinta, tačiau turėsiu geriau apžiūrėti. Vėliau sužinosite daugiau. Visa tai užtrunka. Ar žinote, kas jis? Atrodo kažkoks neūžauga, vargšelis.

– Turiu savų įtarimų.

– Ar kalbėjotės su profesore?

– Miela moteriškė.

– Rimtai?

Sigurduras Olis laukė Erlenduro kabinete, tačiau kai detektyvas atvyko, pasakė, kad eina tiesiai pas teismo ekspertus. Jie sugebėjo išryškinti ir išdidinti keletą fragmentų iš negatyvų, rastų Holbergo bute. Erlenduras papasakojo jam apie savo ir Elinborg pokalbį su Katrina.

Ragnaras, teismo ekspertizės vadovas, laukė jų savo kabinete su keletu juostelių ritinėlių ant stalo ir keliomis išdidintomis fotografijomis. Jis padavė jiems nuotraukas ir detektyvai greitai jas peržvelgė.

– Mes sutvarkėme tik šias tris, – ištarė Ragnaras, – ir, tiesą sakant, negaliu pasakyti, kas jose vaizduojama. Buvo septyni „Kodak“ ritinėliai, kiekvienas su dvidešimt keturiais kadrais. Trys buvo visiškai juodi, ir mes negalime pasakyti, ar jie buvo naudoti, tačiau iš vienos jų sugebėjome padaryti tai, ką matote čia. Ar ką nors atpažįstate?

Erlenduras ir Sigurduras Olis prisimerkę žiūrėjo į fotografijas. Jos buvo nespalvotos. Dvi iš jų pasirodė pusiau juodos, lyg diafragma būtų buvus beveik uždaryta; vaizdai buvo nesufokusuoti ir tokie neryškūs, kad pareigūnai nieko negalėjo įžiūrėti. Trečia ir paskutinė nuotrauka buvo nesugadinta ir gana ryški. Joje matėsi vyras, fotografuojantis save priešais veidrodį. Fotoaparatas buvo mažas ir plokščias su

keturių lempučių kubine blykste viršuje, ir blyksnis buvo apšvietęs vyrą veidrodyje. Jis dėvėjo džinsus, marškinius ir trumpą vasarinį švarkelį.

– Ar pameni kubines blykstes? – paklausė Erlenduras su nostalgija balse. – Kokia pažanga!

– Aš taip pat jas pamenu, – ištarė Ragnaras, kuris buvo tokio pat amžiaus kaip Erlenduras.

Sigurduras Olis pažiūrėjo į juodu ir papurtė galvą.

– Ar tai galima vadinti autoportretu? – svarstė Erlenduras.

– Sunku įžiūrėti jo veidą, kai jį uždengia fotoaparatas, – ištarė Sigurduras Olis, – tačiau turbūt labiausiai tikėtina, kad čia pats Gretaras.

– Ar jūs atpažįstate aplinką iš to, kas matyti? – pasiteiravo Ragnaras.

Atspindyje už fotografo buvo matyti dalis kambario. Erlenduras įžiūrėjo kėdės nugarėlę ir netgi kavos staliuką, kilimą ant grindų ir dalį kažko, kas galėjo būti grindis siekiančios užuolaidos, tačiau visa kita buvo sunku išskirti. Vyro veidas veidrodyje buvo ryškiai apšviestas, tačiau pakraščiuose šviesa nublanko iki visiškos tamsos.

Jie buvo ilgai įnikę į nuotrauką. Po didžiulių pastangų Erlenduras pradėjo įmatyti kažką tamsoje, fotografo kairėje. Jis manė, kad tai gali būti žmogaus figūra, netgi profilis,

antakiai ir nosis. Tai buvo tik nuojauta, tačiau šviesoje buvo kažkas nelygaus, nedideli šešėliai, kurie pakurstė jo fantaziją.

– Ar galėtume išdidinti šį plotą? – paklausė jis Ragnaro, kuris buvo įsistebeilijęs į tą pačią dalį, tačiau nieko nematė.

Sigurduras Olis paėmė fotografiją ir pakėlė ją priešais savo veidą, tačiau taip pat nematė to, ką įžiūrėjo Erlenduras.

– Tai užtruks tik sekundę, – ištarė Ragnaras.

Jie sekė paskui jį iš kabineto iki pat teismo ekspertų komandos.

– Ar ant juostelių yra pirštų atspaudų? – pasiteiravo Sigurduras Olis.

– Taip, – atsakė Ragnaras, – du rinkiniai, tokie patys kaip ir ant fotografijos iš kapinių – Gretaro ir Holbergo.

Fotografija buvo nuskaityta ir pasirodė didžiuliame kompiuterio ekrane. Plotas buvo padidintas. Tai, kas buvo tik nelygumai šviesoje, tapo nesuskaičiuojamais taškeliais, užpildžiusiais ekraną. Jie negalėjo nieko įžiūrėti nuotraukoje, ir netgi Erlenduras nebematė to, ką manė įžvelgęs. Technikas kurį laiką dirbo su klaviatūra, įvedė keletą komandų ir vaizdas buvo sumažintas bei suspaustas. Jis tęsė, taškeliai susikomponavo, kol palaipsniui išryškėjo veido kontūras. Jis vis dar buvo neaiškus, tačiau Erlendurui pasirodė, kad ten jis atpažino Holbergą.

– Ar tai ne tas šunsnukis? – paklausė Sigurduras Olis.

– Čia yra daugiau, – ištarė technikas ir toliau ryškino fotografiją.

Netrukus pasirodė bangos, kurios Erlendurui priminė moters plaukus, ir dar vienas neryškus profilis. Erlenduras spoksojo į atvaizdą, kol įžiūrėjo Holbergą, sėdintį ir kalbantį su moterimi. Kai pamatė tai, jį apėmė keista haliucinacija. Jis norėjo sušukti moteriai, kad dingtų iš buto, bet jau buvo per vėlu. Dešimtmečiais per vėlu.

Kambaryje suskambo telefonas, tačiau niekas nė nekrustelėjo. Erlenduras galvojo, kad skamba telefonas, esantis ant stalo.

– Tavo, – Sigurduras Olis priminė Erlendurui.

Erlenduras šiek tiek užtruko, tačiau galiausiai sugebėjo rasti savo mobilųjį telefoną ir išžvejoti jį iš palto kišenės.

Skambino Elinborg.

– Kuo tu užsiėmęs? – paklausė ji, kai jis galiausiai atsiliepė.

– Eik prie reikalo, – paragino Erlenduras.

– Prie reikalo? Kodėl tu toks įsitempęs?

– Žinojau, kad tiesiog negalėsi pasakyti to, ką ketinai pranešti.

– Tai dėl Katrinos berniukų, – paaiškino Elinborg. – Tiksliau, vyrų, dabar jie visi suaugę vyrai.

– Kas dėl jų?

– Tikriausiai visi jie yra malonūs vyrukai, išskyrus faktą, kad vienas jų dirba ganėtinai įdomioje vietoje. Pamaniau, kad turėtum iškart išgirsti, tačiau jei esi toks įsitempęs bei užsiėmęs ir negali nė pagalvoti apie trumpą pasišnekučiavimą, geriau tiesiog paskambinsiu Sigurdurui Oliui.

– Elinborg.

– Taip?

– Dėl Dievo meilės, moterie, – sušuko Erlenduras, žiūrėdamas į Sigurdurą Olį, – ar pagaliau pasakysi man, ką ketinai pasakyti?!

– Sūnus dirba Genetinių tyrimų centre.

– Ką?

– Jis dirba Genetinių tyrimų centre.

– Kuris sūnus?

– Jauniausias. Jis dirba su jų naująją duomenų baze. Tiria giminės medžius ir ligas, islandų šeimas ir paveldimas ligas, genetines ligas. Tas vyras yra genetinių ligų ekspertas.

35

Tą vakarą Erlenduras grįžo vėlai. Jis planavo kitą rytą aplankyti Katriną ir pasikalbėti su ja apie savo teoriją. Pareigūnas tikėjosi, kad jos sūnus greitai bus surastas. Užsitęsusi paieška kėlė grėsmę istorijai tapti žiniasklaidos sensacija, o jis norėjo to išvengti.

Evos Lindos nebuvo namuose. Ji sutvarkė virtuvę po Erlenduro pykčio proveržio. Jis įdėjo į mikrobangų krosnelę vieną iš dviejų patiekalų, pirktų visą parą dirbančioje parduotuvėje, tuomet paspaudė „Start“. Erlenduras prisiminė, kaip Eva Linda atklydo pas jį prieš keletą naktų, kai jis stovėjo prie mikrobangų krosnelės, ir pasakė, kad laukiasi. Jam atrodė, lyg būtų praėję ištisi metai nuo tada, kai dukra sėdėjo priešais jį, kaulijo pinigų ir vengė jo klausimų, tačiau tai nutiko vos prieš keletą naktų. Vyras vis dar sapnavo košmarus. Jis niekuomet daug nesapnuodavo ir tik kartais pabudęs

prisimindavo reginių nuotrupas. Tačiau neramus jausmas išlikdavo, kai pabusdavo, ir jis negalėjo to atsikratyti. Nepadėjo ir tai, kad krūtinę nuolat spaudę skausmas, deginantis skausmas, kurio Erlenduras neįstengė nuslopinti.

Jis galvojo apie Evą Lindą ir kūdikį, apie Kolbrun ir Audur, apie Eliną, Katriną ir jos sūnus, apie Holbergą ir Gretarą, Elidį kalėjime, apie merginą iš Gardabairo ir jos tėvą, apie save ir savo vaikus, savo sūnų Sindrį Snaerą, kurį labai retai matydavo, ir Evą, kuri varginosi surasti jį ir su kuria smarkiai ginčydavosi, kai jam nepatikdavo tai, ką dukra darė. Eva buvo teisi. Kas jis toks, kad visus bartų?

Jis galvojo apie motinas ir dukteris, tėvus ir sūnus, motinas ir sūnus, tėvus ir dukteris, vaikus, kurie gimė, o jų niekas nenorėjo, ir vaikus, kurie mirė toje mažoje bendruomenėje Islandijoje, kur kiekvienas atrodė kažkokiu būdu susijęs arba turintis giminystės ryšių.

Jei Holbergas buvo Katrinos jauniausiojo sūnaus tėvas, ar jis tikrai buvo nužudytas savo sūnaus? Ar tas jaunas vyras žinojo, kad Holbergas buvo jo tėvas? Kaip jis išsiaiškino? Ar Katrina jam pasakė? Kada? Kodėl? Ar jis žinojo visą laiką? Ar jis žinojo apie išprievartavimą? Ar Katrina pasakė jam, kad Holbergas ją išprievartavo ir ji nuo jo pastojo? Koks tai jausmas? Koks jausmas, kai išsiaiškini, kad tu nesi tas asmuo, kuris maneisi esąs? Ne tas, kas esi? Kad tavo tėvas nėra tikra-

sis tėvas, tu esi ne jo sūnus, esi kažkieno kito sūnus, kažkokio žmogaus, apie kurio egzistavimą nežinojai. Prievartautojo.

Erlenduras svarstė, koks tai jausmas. Kaip galima su tuo susitaikyti? Ar tuomet eini, susirandi tėvą ir nužudai jį? Ir tuomet parašai: „Aš esu jis“?

Jei Katrina nepasakė savo sūnui apie Holbergą, kaip jis išsiaiškino tiesą? Erlenduras vis galvojo apie šį klausimą. Kuo daugiau jis mąstė apie šį reikalą ir svarstė galimybes, tuo labiau jo mintys krypo į linkėjimų medį Gardabaire. Buvo tik vienas būdas, kuriuo sūnus galėjo sužinoti tiesą, ir Erlenduras ketino tai išsiaiškinti rytoj.

Ką pamatė Gretaras? Kodėl jis turėjo mirti? Ar jis šantažavo Holbergą? Ar žinojo apie Holbergo išprievartavimus ir ketino įduoti jį? Ar jis fotografavo Holbergą? Kas buvo toji moteris, sėdinti prie Holbergo nuotraukoje? Kada ji padaryta? Gretaras dingo nacionalinės šventės vasarą, todėl ji turėjo būti padaryta prieš tai. Erlenduras svarstė, ar nebuvo daugiau Holbergo aukų, kurios niekada apie tai neprakalbo.

Jis išgirdo, kaip spynoje pasisuka raktas, ir atsistojo. Grįžo Eva Linda.

– Aš nuvykau į Gardabairą su mergina, – ištarė ji, kai pamatė Erlendurą, ateinantį iš virtuvės, ir uždarė duris. – Ji pasakė, kad ketina pareikšti kaltinimus tam mulkiui, kad jis

prievartavo ją. Jos motiną ištiko nervinis priepuolis. Tuomet mes išėjome.

– Susitikti su vyru?

– Taip, atgal į jų jaukų nedidelį būstą, – atsakė Eva Linda, nuspirdama batus prie durų. – Jis pasiuto, tačiau nurimo, kai išgirdo paaiškinimą.

– Kaip jis viską priėmė?

– Jis šaunus vyrukas. Kai išėjau, jis buvo pakeliui į Gardabairą pasikalbėti su tuo senu mulkiu.

– Tikrai.

– Kaip manai, ar verta pateikti kaltinimus tam šunsnukiui? – paklausė Eva Linda.

– Tokios bylos sudėtingos. Vyrai viską neigia ir kažkaip nuo to išsisuka. Turbūt viskas priklauso nuo motinos, nuo to, ką ji sakys. Galbūt jai reikėtų nueiti į krizių centrą. O kaip tu laikaisi?

– Tiesiog puikiai, – atsakė Eva Linda.

– Ar galvojai apie echoskopiją, ar kaip jie ten vadina? Aš galėčiau eiti su tavimi.

– Tam dar ateis laikas, – pareiškė Eva Linda.

– Tikrai?

– Taip.

– Gerai, – ištarė Erlenduras.

– Kuo tu užsiimi? – pasidomėjo Eva Linda, dėdama kitą patiekalą į mikrobangų krosnelę.

– Šiomis dienomis negalvoju apie nieką kitą, išskyrus vaikus, – atsakė Erlenduras. – Ir apie linkėjimų medį, kuris yra tarsi giminės medis: ant jo gali būti įvairiausių žinučių, jei tik žinome, ko turėtume ieškoti. Ir svarstau apie manijas kolekcionuoti daiktus. Kaip skamba ta daina apie įkinkytą arklį?

Eva Linda pažiūrėjo į savo tėvą. Jis žinojo, kad ji daug nusimano apie muziką.

– Ar turi galvoje „gyvenimas yra kaip įkinkytas arklys"? – pasitikslino ji.

– „Jo galvoje vien tiktai šienas", – pradėjo Erlenduras.

– „Jo širdis visai sušalus."

– „O jo protas nuvedė jį blogu keliu", – posmą baigė Erlenduras.

Jis užsidėjo skrybėlę ir pasakė, kad ilgai neužtruks.

36

Hana įspėjo gydytoją, todėl šis nenustebo tą vakarą pamatęs Erlendurą. Jis gyveno dailiame name senojoje Habnarfjorduro dalyje ir pasitiko Erlendurą prie durų. Pasirodė elegantiškumo ir mandagumo įsikūnijimas, žemas vyras, plikas kaip biliardo kamuolys, o storas chalatas slėpė apkūnumą. Erlenduras pagalvojo, kad jis tikras gurmanas, su nuolatiniu ir šiek tiek moterišku raudoniu ant skruostų. Jis atrodė nenusakomo amžiaus, galėjo būti maždaug šešiasdešimties. Pasveikino Erlendurą sausa tarsi popierius ranka ir pakvietė jį į poilsio kambarį.

Atsisakęs gėrimų, Erlenduras sėdėjo ant didžiulės vyno raudonumo sofos. Gydytojas atsisėdo priešais ir laukė, kol svečias pradės. Erlenduras žvalgėsi po poilsio kambarį, kuris buvo erdvus ir gausiai išpuoštas paveikslais bei meno kūriniais, ir svarstė, ar gydytojas gyvena vienas. Pareigūnas paklausė jo.

– Visuomet gyvenau vienas, – atsakė gydytojas. – Dėl to esu labai laimingas ir visuomet toks buvau. Sakoma, kad sulaukę mano amžiaus vyrai gailisi, jog nesukūrė šeimos ir neturėjo vaikų. Per konferencijas visame pasaulyje mano kolegos vaikšto mojuodami savo vaikaičių nuotraukomis, tačiau manęs niekuomet nedomino šeimos reikalai. Niekuomet susidomėjimo nekėlė ir vaikai.

Jis buvo nuotaikingas, šnekus bei draugiškas, lyg Erlenduras būtų buvęs artimas bičiulis, lyg besąlygiškai laikytų jį sau lygų. Erlendurui tai nepadarė įspūdžio.

– Tačiau jūs domitės organais stiklainiuose, – tėškė jis.

Gydytojas neleido Erlendurui išvesti jo iš pusiausvyros.

– Hana minėjo man, kad jūs buvote piktas, – pasakė jis. – Nesuprantu, kodėl turėtumėte pykti. Aš nedarau nieko nelegalaus. Taip, aš turiu nedidelę organų kolekciją. Dauguma jų yra saugomi formaline stikliniuose induose. Laikau juos čia, šiame name. Juos ketino sunaikinti, tačiau aš juos pasiėmiau ir išsaugojau šiek tiek ilgiau. Aš taip pat saugau kitą biopavyzdžių rūšį – audinių pavyzdžius. Jūs turbūt svarstote kodėl? – paklausė jis, tačiau Erlenduras papurtė galvą.

– Iš tiesų aš ketinau paklausti, kiek organų esate pavogęs, – ištarė detektyvas. – Bet galėsime grįžti prie to vėliau.

– Aš nevogiau jokių organų, – atkirto gydytojas lėtai glostydamasis pliką galvą. – Negaliu suprasti tokio priešiš-

kumo. Ar neprieštarausite, jei įsipilsiu lašelį chereso? – paklausė jis ir atsistojo.

Erlenduras laukė, kol jis nuėjo prie gėrimų spintelės ir įsipylė sau stiklinę. Jis pasiūlė Erlendurui, bet tas atsisakė, tuomet savo pilnomis lūpomis gurkštelėjo chereso. Jo apvalus veidas aiškiai parodė, kaip mėgavosi skoniu.

– Dažniausiai žmonės negalvoja apie tai, – prakalbo jis vėl, – o tam ir nėra priežasties. Mūsų pasaulyje visa, kas negyva, yra nenaudinga, taip pat ir negyvas žmogaus kūnas. Nereikėtų per daug jautriai į tai reaguoti. Sielos nebėra. Lieka tik atliekos, o jos yra niekas. Reikia vertinti iš medicinos perspektyvos. Kūnas yra niekas, ar suprantate?

– Jums tai neabejotinai yra kažkas. Jūs kolekcionuojate kūno dalis.

– Kitose šalyse universitetinės ligoninės perka organus mokymo tikslams, – tęsė gydytojas. – Tačiau Islandijoje tai nėra įprasta. Čia mes prašome leidimo atlikti skrodimą ypatingais atvejais ir kartais prašome leisti pašalinti organą, nors tai nebūtinai yra susiję su mirtimi. Žmonės sutinka arba atsisako, taip viskas vyksta. Dažniausiai tai būna vyresnių žmonių kūnai. Niekas nevagia organų.

– Tačiau taip būdavo ne visuomet, – paprieštaravo Erlenduras.

– Nežinau, kaip viskas vyko anksčiau. Žinoma, tai, kas vyko, nebuvo taip kruopščiai prižiūrima. Aš paprasčiausiai

nežinau. Nesuprantu, kodėl jus taip šokiruoju. Ar pamenate tą naujienų pranešimą iš Prancūzijos? Apie automobilių gamyklą, kurioje buvo naudojami tikri žmonių kūnai avarijoms tirti, taip pat ir vaikų. Žinia jus turėtų šokiruoti. Organai yra perkami ir parduodami visame pasaulyje. Žmonės netgi žudo dėl jų. Mano kolekcija vargiai gali būti pavadinta nusikalstama.

– Tačiau kodėl? Ką jūs darote su jais?

– Atlieku mokslinius tyrimus, – atsakė gydytojas siurbčiodamas savo cheresą. – Tiriu juos mikroskopu. Argi ne taip elgiasi visi kolekcionieriai? Pašto ženklų kolekcionieriai žiūri į pašto antspaudus, knygų kolekcionieriai tikrina išleidimo metus, astronomai prieš akis turi visą pasaulį ir žvelgia į nesuvokiamo masto dalykus. Aš nuolat žiūriu į savo mikroskopinį pasaulį.

– Taigi, jūsų pomėgis yra moksliniai tyrimai, ir jūs turite įrangą studijuoti pavyzdžius bei organus?

– Taip.

– Čia, šiame name?

– Taip. Jei pavyzdžiai yra gerai išsaugoti, juos visuomet galima ištirti. Kai gaunama nauja medicininė informacija arba norima pažiūrėti į kažką konkretaus, jie puikiai tinka mokslinio tyrimo tikslams. Puikiai.

Gydytojas nustojo kalbėti.

– Jūs kalbate apie Audur, – tuomet ištarė gydytojas.

– Jūs žinote apie ją? – nustebęs paklausė Erlenduras.

– Jūs suprantate, kad jeigu jai nebūtų atliktas skrodimas ir jos smegenys nebūtų buvusios pašalintos, niekuomet nesužinotumėte, kas nužudė ją. Juk suprantate. Ji per ilgai gulėjo žemėje. Būtų neįmanoma efektyviai ištirti smegenų, kai jos trisdešimt metų pragulėjo žemėje. Taigi, tai, kuo jūs taip šlykštitės, iš tiesų jums padėjo. Turbūt suvokiate.

Gydytojas akimirką pagalvojo.

– Ar girdėjote apie Luisą XVII? Jis buvo Luiso XVI ir Marijos Antuanetės sūnus, įkalintas per Prancūzijos revoliuciją, nukirsdintas būdamas dešimties. Apie tai kalbėjo per žinias prieš metus ar šiek tiek daugiau. Prancūzijos mokslininkai išsiaiškino, kad jis mirė kalėjime ir neišsilaisvino, kaip teigė kai kurie žmonės. Ar žinote, kaip jie sužinojo?

– Nepamenu šios istorijos, – prisipažino Erlenduras.

– Jo širdis buvo pašalinta ir laikoma formaline. Kai mokslininkai galėjo atlikti DNR ir kitus testus, išsiaiškino, kad tariamas giminystės ryšys su prancūzų karališkąja šeima buvo melas. Jie nebuvo susiję su princu. Ar žinote, kada vaikystėje mirė Luisas?

– Ne.

– Prieš daugiau nei du šimtus metų. 1795-aisiais. Formalinas yra nepakartojamas skystis.

Erlenduras susimąstė.

– Ką jūs žinote apie Audur?

– Įvairius dalykus.

– Kaip šis pavyzdys pateko į jūsų rankas?

– Per trečiuosius asmenis. Nemanau, kad reikėtų gilintis į tai.

– Iš stiklainių miesto?

– Taip.

– Ar jums atidavė stiklainių miestą?

– Dalį jo. Nėra reikalo kalbėti su manimi, tarsi būčiau nusikaltėlis.

– Ar jūs nustatėte mirties priežastį?

Gydytojas pažiūrėjo į Erlendurą ir dar kartą gurkštelėjo chereso.

– Tiesą sakant, taip, – patvirtino jis. – Aš visuomet buvau labiau linkęs į mokslinius tyrimus nei į medicininę praktiką. Pasitelkęs savo polinkį kolekcionuoti daiktus, aš sugebėjau suderinti juos abu, tačiau nedideliu mastu.

– Koronerio ataskaitoje iš Keblaviko minimas tik smegenų auglys, be jokio išsamesnio paaiškinimo.

– Aš mačiau. Ataskaita yra nebaigta, ji buvo tik preliminari. Kaip jau sakiau, ištyriau kruopščiau ir manau, kad turiu atsakymus į kai kuriuos jūsų klausimus.

Erlenduras sėdėdamas palinko į priekį.

– Ir?

– Tai genetinė liga. Ji pasireiškė keletui šeimų Islandijoje. Tai ypač sudėtingas atvejis ir netgi po išsamaus tyrimo ilgai nebuvau dėl to tikras. Galiausiai supratau, kad auglys tikriausiai yra susijęs su genetine liga neurofibromatoze. Nesitikiu, kad girdėjote apie ją anksčiau. Kai kuriais atvejais nėra jokių simptomų. Kai kuriais atvejais žmonės miršta ligai net nepasireiškus. Ligos nešiotojai nejaučia simptomų. Dažniausiai simptomai atsiranda ankstyvoje stadijoje – dažniausiai pasirodo dėmės ant odos ir augliai.

Gydytojas vėl gurkštelėjo chereso.

– Žmonės Keblavike neužsiminė apie nieką panašaus, tačiau nesu tikras, ar jie iš viso žinojo, ko ieškoti.

– Jie pranešė artimiesiems apie dėmes ant odos.

– Jie pranešė? Tikrai? Diagnozė ne visuomet teisinga.

– Ar liga gali būti perduota dukrai iš tėvo?

– Gali būti, tačiau genetinis perdavimas tuo neapsiriboja. Abi lytys gali nešioti ir sirgti šia liga. Sakoma, kad viena jos atmaina pasireiškė žmonėms, sergantiems drambliaalige. Ar matėte tą filmą?

– Ne, – atsakė Erlenduras.

– Tam tikri žmonės serga nepaprastu kaulų augimu, kaip ir šiuo konkrečiu atveju. Tiesą sakant, kiti žmonės teigia, kad neurofibromatozė neturi nieko bendro su tuo vyru, sergančiu drambliaalige. Tačiau tai jau kita istorija.

– Kodėl jūs pradėjote to ieškoti? – pertraukė Erlenduras gydytoją.

– Smegenų ligos yra mano specializacijos sritis, – atsakė jis. – Ši mergaitė yra man vienas iš įdomiausių atvejų. Perskaičiau visas ataskaitas apie ją. Jos nebuvo labai tikslios. Ją prižiūrėjęs medikas buvo varganas rajono gydytojas, kuris, kaip man sakė, tuo metu nuolat gėrė. Tačiau jis rašė apie ūmią tuberkuliozinę infekciją vienoje galvos srityje, o šis terminas kartais buvo naudojamas, kai atsirasdavo liga. Tai buvo mano pradinis taškas. Koronerio iš Keblaviko ataskaita taip pat nebuvo labai tiksli, kaip jau kalbėjome anksčiau. Jie rado auglį ir taip viską paliko.

Gydytojas atsistojo ir nuėjo prie didelės knygų lentynos poilsio kambaryje. Jis išėmė žurnalą ir padavė jį Erlendurui.

– Nesu tikras, ar suprasite visa tai, tačiau aš parašiau trumpą mokslinį straipsnį apie savo tyrimą, kurį išspausdino labai vertinamas amerikiečių medicinos žurnalas.

– Ar jūs parašėte mokslinį straipsnį apie Audur? – paklausė Erlenduras.

– Audur padėjo mums kelyje į šios ligos supratimą. Ji buvo labai svarbi tiek man, tiek medicinos mokslui. Tikiuosi, kad nenuvyliau jūsų.

– Mergaitės tėvas galėjo būti genetinis nešiotojas, – ištarė Erlenduras, vis dar bandydamas suvokti, ką jam pasakė

gydytojas. – Ir jis perdavė šią ligą savo dukteriai. Jei būtų turėjęs sūnų, ar tas būtų paveldėjęs šią ligą?

– Ji nebūtinai turėtų pasireikšti jam, – atsakė gydytojas, – tačiau jis gali būti genetinis nešiotojas, kaip ir jo tėvas.

– Taigi?

– Jei jis turėtų vaiką, vaikas taip pat galėtų sirgti šia liga.

Erlenduras galvojo apie tai, ką pasakė gydytojas.

– Jums tikrai reikėtų pasikalbėti su mokslininkais iš Genetinių tyrimų centro, – pasiūlė gydytojas. – Jie turi atsakymus į genetinius klausimus.

– Ką?

– Pasikalbėkite su Genetinių tyrimų centro specialistais. Tai mūsų naujasis stiklainių miestas. Jie turi atsakymus. Kas negerai? Kodėl jūs toks priblokštas? Ar ką nors pažįstate ten?

– Ne, – atsakė Erlenduras, – tačiau netrukus susipažinsiu.

– Ar norite pamatyti Audur? – paklausė gydytojas.

Iš pradžių Erlenduras nesuprato gydytojo užuominos.

– Ar turite galvoje?..

– Čia turiu nedidelę laboratoriją. Kviečiu jus apsižvalgyti.

Erlenduras dvejojo.

– Na, gerai, – sutiko jis.

Jie atsistojo ir Erlenduras nusekė siaurais laiptais žemyn. Gydytojas įjungė šviesą ir pasirodė švari, it nauja laboratorija su mikroskopais, kompiuteriais, mėgintuvėliais ir įranga, kurios paskirties Erlenduras net nesugebėjo įsivaizduoti. Detektyvas prisiminė kažkur skaitytą pastebėjimą apie kolekcionierius: „Kolekcionieriai susikuria sau pasaulį. Aplink save jie sukuria nedidelį pasaulį, išsirenka tikras ikonas iš realaus pasaulio ir paverčia jas svarbiausiais savo dirbtinio pasaulio ženklais." Holbergas taip pat buvo kolekcionierius. Jo manija buvo kolekcionuoti daiktus, susijusius su pornografija. Iš to jis susikūrė savo asmeninį pasaulį. Gydytojas tą patį padarė iš organų.

– Ji yra čia, – parodė gydytojas.

Jis nuėjo prie senos medinės įstiklintos spintelės, vienintelio baldo patalpoje, nederančio sterilioje aplinkoje, atidarė dureles ir išėmė storo stiklo indą su dangčiu. Jis atsargiai jį padėjo ant stalo ir ryškioje fluorescencinėje šviesoje Erlenduras pamatė nedideles vaiko smegenis, plūduriuojančias formaline.

Išeidamas iš gydytojo Erlenduras pasiėmė odinį lagaminėlį su nepalaidotais Audur palaikais. Važiuodamas tuščio-

rnis gatvėmis jis galvojo apie stiklainių miestą ir tikėjosi, kad nė viena jo dalis niekuomet nebus laikoma laboratorijoje. Vis dar lijo, kai jis sustojo prie daugiabučio namo, kuriame gyveno. Vyras išjungė variklį, užsidegė cigaretę ir žiūrėjo į naktį.

Erlenduras pažvelgė į juodą krepšį ant priekinės sėdynės. Jis ketino grąžinti Audur ten, kur jai ir priklauso.

37

Tą vakarą, maždaug vienuoliktą valandą policininkai, budintys priešais Katrinos namą, stebėjo, kaip išbėga jos vyras, trenkia durimis, įsėda į automobilį ir nuvažiuoja. Atrodė, tarsi jis pašėlusiai skubėtų, ir jie pastebėjo, kad jis turi tą patį lagaminėlį kaip ir anksčiau tą dieną, kai parvyko namo. Policininkai tą vakarą neužfiksavo jokių kitų įvykių ir jokių Katrinos ženklų. Policijos patrulių automobilis buvo iškviestas į vietą ir sekė Albertą iki viešbučio „Esja", kur jis užsiregistravo nakčiai.

Kitą rytą, aštuntą valandą, Erlenduras pasirodė prie Katrinos namų. Elinborg buvo kartu su juo. Vis dar lijo, saulė nebuvo išlindusi jau ištisas dienas. Jie tris kartus paskambino į duris, kol viduje išgirdo šiugždesį, ir durys atsidarė. Tarpduryje pasirodė Katrina. Elinborg pastebėjo, kad ji vilkėjo tuos pačius drabužius kaip vakar ir akivaizdžiai buvo

apsiverkusi. Jos veidas buvo perkreiptas, o akys raudonos ir patinusios.

– Atleiskite, – lyg apsvaigusi ištarė Katrina, – aš užmigau kėdėje. Kiek dabar valandų?

– Ar galėtume užeiti? – paklausė Erlenduras.

– Aš niekuomet nepasakojau Albertui, kas įvyko, – tarė ji ir nuėjo į vidų, nepakviesdama jų.

Erlenduras ir Elinborg susižvalgė ir nusekė ją.

– Vakar vakare jis paliko mane, – paaiškino Katrina. – Kiek dabar valandų? Tikriausiai užmigau kėdėje. Albertas buvo toks piktas. Niekuomet nemačiau jo tokio pikto.

– Ar galite susisiekti su kuo nors iš savo artimųjų? – pasiūlė Elinborg. – Kuo nors, kas galėtų atvykti ir pabūti su jumis? Su savo sūnumis?

– Ne, Albertas grįš, ir viskas vėl bus gerai. Nenoriu trukdyti berniukams. Viskas bus gerai. Albertas grįš.

– Kodėl jis buvo toks piktas? – paklausė Erlenduras.

Katrina atsisėdo ant sofos svetainėje, Erlenduras ir Elinborg prisėdo priešais ją, kaip ir anksčiau.

– Albertas buvo įsiutęs. O dažniausiai jis toks ramus. Albertas yra geras žmogus, labai geras žmogus, ir jis visuomet buvo toks geras man. Tai graži santuoka. Mes visada buvome laimingi.

– Gal norite, kad užsuktume vėliau? – paklausė Elinborg.

Erlenduras pervėrė ją žvilgsniu.

– Ne, – atsakė Katrina, – viskas gerai. Viskas bus gerai. Albertas grįš. Jam tik reikia atsigauti nuo to. O, Dieve, kaip viskas sudėtinga. Jis sakė, kad turėjau jam pasakyti iš karto. Jis nesuprato, kaip aš galėjau apie tai tylėti visą laiką. Jis šaukė ant manęs.

Katrina pažiūrėjo į juos.

– Jis niekada nėra ant manęs šaukęs.

– Ar galėčiau jums kaip nors padėti? Gal paskambinti jūsų gydytojui? – paklausė Elinborg ir atsistojo.

Erlenduras sumišęs pažiūrėjo į ją.

– Ne, viskas gerai, – atsiliepė Katrina. – Tai nebūtina. Aš tiesiog truputėlį mieguista. Viskas bus gerai. Prisėsk, mieloji. Viskas bus gerai.

– Ką jūs papasakojote savo vyrui? – pasidomėjo Erlenduras. – Ar papasakojote apie išprievartavimą?

– Norėjau tai padaryti visus tuos metus, tačiau niekada neišdrįsau. Niekam nesu pasakojusi apie šį įvykį. Bandžiau jį pamiršti, apsimesti, kad to nė nebuvo. Dažnai būdavo labai sudėtinga, tačiau aš kažkaip sugebėjau. Tada atėjote jūs ir aš viską jums papasakojau. Kažkodėl jaučiausi geriau. Atrodė, lyg išlaisvinote mane nuo sunkios naštos. Žinojau, kad pagaliau galiu kalbėti atvirai ir kad tai vienintelis teisingas žingsnis. Netgi po šitiek laiko.

Katrina nutilo.

– Ar jis supyko ant jūsų, nes jūs nepapasakojote jam apie išprievartavimą? – paklausė Erlenduras.

– Taip.

– Argi jis nesuprato, kodėl taip padarėte? – paklausė Elinborg.

– Jis sakė, kad turėjau jam iškart apie tai papasakoti. Žinoma, tai suprantama. Sakė, kad visada buvo atviras su manimi ir kad to nenusipelnė.

– Aš nelabai suprantu, – pasakė Erlenduras. – Maniau, kad Albertas supratingesnis žmogus. Maniau, kad jis stengsis paguosti ir palaikyti jus, užuot supykęs išlėks pro duris.

– Žinau, – pritarė Katrina. – Galbūt aš jam papasakojau netinkamu būdu.

– Netinkamas būdas, – pakartojo Elinborg, akivaizdžiai negalėdama patikėti. – Kaip galima papasakoti kažkam apie tokius dalykus tinkamu būdu?

Katrina papurtė galvą.

– Nežinau. Prisiekiu, nežinau.

– Ar jūs pasakėte jam visą tiesą? – neatlyžo Erlenduras.

– Papasakojau jam tą patį, ką ir jums.

– Ir nieko daugiau?

– Ne, – atsakė Katrina.

– Tik apie išprievartavimą?

– Tik, – pakartojo Katrina. – Tik! Lyg to nepakaktų. Lyg jam nebūtų užtekę išgirsti, kad buvau išprievartauta ir niekada jam to nepasakojau. Ar to negana?

Jie visi nutilo.

– Ar nepapasakojote jam apie jūsų jauniausią sūnų? – galiausiai ištarė Erlenduras.

Katrina staiga piktai pažiūrėjo į jį.

– Ką apie mūsų jauniausią sūnų? – pro dantis iškošė ji.

– Jūs pavadinote savo sūnų Einaru, – pasakė Erlenduras, kuris buvo peržvelgęs vakar surinktą informaciją apie jų šeimą.

– O ką apie Einarą?

Erlenduras pažiūrėjo į ją.

– Ką apie Einarą? – pakartojo ji.

– Jis jūsų sūnus, – ištarė Erlenduras. – Tačiau jis nėra savo tėvo sūnus.

– Apie ką jūs kalbate? Ne savo tėvo sūnus? Žinoma, kad jis savo tėvo sūnus! Ar gali sūnus būti be tėvo?!

– Atleiskite, nebuvau pakankamai tikslus. Jis nėra to tėvo sūnus, kurio manė esąs, – ramiai patikslino Erlenduras. – Jis yra jus išprievartavusio vyro sūnus. Holbergo sūnus. Ar pasakėte tai savo vyrui? Ar dėl to jis išėjo?

Katrina tylėjo.

– Ar papasakojote jam visą tiesą?

Katrina žiūrėjo į Erlendurą. Jis jautė, kad moteris ruošėsi pasipriešinti. Praėjo keletas akimirkų, ir jis pastebėjo, kaip

jos lūpos pasidavė. Moters pečiai nusileido, ji užmerkė akis, beveik susmuko ant sofos ir pradėjo raudoti. Elinborg pervėrė Erlendurą žvilgsniu, tačiau jis tiesiog stebėjo Katriną ir laukė, kol ji susikaups.

– Ar papasakojote jam apie Einarą? – vėl pakartojo klausimą pamanęs, kad ji sugebėjo susiimti.

– Jis tuo nepatikėjo, – atsakė ji.

– Kad Einaras yra ne jo sūnus? – paklausė Erlenduras.

– Einaras ir Albertas yra ypač artimi. Visuomet tokie buvo. Nuo pat jo gimimo. Žinoma, Albertas myli ir kitus du savo sūnus, tačiau Einarą labiausiai. Nuo pat pradžių. Jis jauniausias vaikas, ir Albertas lepino jį.

Katrina stabtelėjo.

– Galbūt todėl niekada to nepasakojau. Žinojau, kad Albertas nesugebės to pakelti. Metai bėgo ir apsimetinėjau, kad nieko nenutiko. Nesakiau nė žodžio. Ir tai veikė. Holbergas paliko manyje žaizdą, tad kodėl jai neleisti užgyti ramybėje? Kodėl jis turėtų sunaikinti mudviejų ateitį? Ignoruoti faktą – toks buvo mano būdas susitaikyti su šiuo siaubu.

– Ar iškart supratote, kad Einaras yra Holbergo sūnus? – paklausė Elinborg.

– Jis galėjo būti ir Alberto sūnus.

Katrina ir vėl nutilo.

– Tačiau tai matėsi jo veide, – pridūrė Erlenduras.

Katrina pažiūrėjo į jį.

– Iš kur žinote?

– Jis atrodo kaip Holbergas, ar ne? – tęsė Erlenduras. – Kaip Holbergas būdamas jaunas. Moteris matė jį Keblavike ir pamanė, kad tai Holbergas.

– Jie neabejotinai panašūs.

– Jei jūs niekada nieko nepasakojote savo sūnui ir jūsų vyras nežinojo apie Einarą, kodėl dabar nusprendėte atskleisti šią tiesą? Kas viską pradėjo?

– Kokia moteris Keblavike? – paklausė Katrina. – Kokia moteris, gyvenanti Keblavike, pažįsta Holbergą? Ar jis ten gyveno su moterimi?

– Ne, – atsakė Erlenduras, svarstydamas, ar turėtų jai papasakoti apie Kolbrun ir Audur.

Anksčiau ar vėliau ji išgirs apie ją, ir jis nematė jokios svarios priežasties dėl ko dabar negalėtų Katrina sužinoti tiesos. Jis jau pasakojo jai apie išprievartavimą Keblavike, tačiau dabar jis įvardijo Holbergo auką ir papasakojo apie Audur, kuri mirė nuo rimtos bei sudėtingos ligos dar būdama maža. Jis papasakojo jai, kaip jie rado antkapio fotografiją Holbergo rašomajame stale ir kaip nuotrauka nuvedė juos į Keblaviką pas Eliną, taip pat kaip buvo elgiamasi su Kolbrun, kai ji bandė pareikšti kaltinimus.

Katrina nepraleido nė vieno šio pasakojimo žodžio. Jai iš akių tryško ašaros, kai Erlenduras pasakojo apie Audur mirtį. Jis taip pat papasakojo apie Gretarą, vyriškį su foto-

aparatu, kurį ji buvo sutikusi su Holbergu, ir kaip jis išnyko be pėdsakų, tačiau buvo rastas po betoninėmis grindimis Holbergo bute.

– Ar tai dėl to visas tas triukšmas Nordurmyryje, kurį rodė per žinias? – paklausė Katrina.

Erlenduras linktelėjo.

– Aš nežinojau, kad Holbergas išprievartavo ir kitą moterį. Maniau, kad aš buvau vienintelė.

– Mes žinome tik apie judvi, – ištarė Erlenduras. – Gali būti ir kitų, tačiau nesame tikri, ar tai kada nors paaiškės.

– Taigi Audur buvo netikra Einaro sesuo, – susimąsčiusi ištarė Katrina. – Vargšas vaikas.

– Ar jūs tikra, kad anksčiau to nežinojote? – paklausė Erlenduras.

– Žinoma, tikra, – išpoškino ji. – Nė nenutuokiau apie tai.

– Einaras žino apie ją, – pasakė Erlenduras. – Jis susekė Eliną Keblavike.

Katrina nieko neatsakė. Jis nusprendė pabandyti kitokį klausimą:

– Jei jūsų sūnus nieko nežinojo, o jūs niekada nepasakojote savo vyrui apie išprievartavimą, kaip Einaras staiga sužinojo tiesą būtent dabar?

– Nežinau, – atsakė Katrina. – Pasakykite man, nuo ko mirė ta vargšė mergaitė.

– Jūsų sūnus yra įtariamas Holbergo nužudymu, – pareiškė Erlenduras, neatsakydamas jai.

Jis bandė išdėstyti tai, ką turėjo pasakyti kuo atsargiau. Jam pasirodė, kad Katrina buvo stebinančiai rami, lyg jos nebūtų nustebinę tai, jog sūnus įtariamas žmogžudyste.

– Mano sūnus ne žudikas, – švelniai paprieštaravo ji. – Jis negalėtų nieko nužudyti.

– Yra didelė tikimybė, kad jis trenkė Holbergui per galvą. Galbūt jis neketino jo žudyti. Tikriausiai padarė tai iš įniršio. Jis paliko mums žinutę. Ten buvo parašyta: „Aš esu jis." Ar suprantate, ką tai reiškia?

Katrina nieko neatsakė.

– Ar jis žinojo, kad Holbergas buvo jo tėvas? Ar jis žinojo, ką Holbergas jums padarė? Ar jis žinojo apie Audur ir Eliną? Kaip jis viską išsiaiškino?

Katrina spoksojo į savo kelius.

– Kur dabar yra jūsų sūnus? – paklausė Elinborg.

– Aš nežinau, – tyliai atsakė Katrina. – Keletą dienų iš jo nieko negirdėjau.

Ji pažiūrėjo į Erlendurą.

– Jis netikėtai sužinojo apie Holbergą. Suprato, kad kažkas buvo ne taip. Išsiaiškino darbe. Sakė, kad šiais laikais neįmanoma nuslėpti jokių paslapčių. Jis sakė, kad visa tai buvo duomenų bazėje.

38

Erlenduras pažiūrėjo į Katriną.

– Kaip jis gavo informacijos apie tikrą savo tėvą? – paklausė jis.

– Jis sužinojo, kad negali būti Alberto sūnus, – atsakė Katrina prislopintu balsu.

– Kaip? – paklausė Erlenduras. – Ko jis ieškojo? Kodėl jis ieškojo savęs duomenų bazėje? Ar tai atsitiktinumas?

– Ne, – atsiliepė Katrina. – Tai nebuvo atsitiktinumas.

Elinborg jau buvo gana. Ji norėjo nustoti klausinėti ir leisti Katrinai pailsėti. Pareigūnė atsistojo sakydama, kad jai reikia atsinešti stiklinę vandens, ir gestu parodė Erlendurui, kad eitų kartu su ja. Jis nusekė ją į virtuvę. Elinborg pasakė, kad jos manymu, moteris pakankamai išgyveno ir reikėtų ją palikti vieną bei pasiūlyti jai pasikonsultuoti su teisininku, prieš dar ką nors pasakojant. Jie turėtų nutraukti apklausą

bent jau iki šios dienos vakaro, pakalbėti su jos artimaisiais ir paprašyti ko nors pasilikti su ja bei jai padėti. Erlenduras pabrėžė, kad Katrina nėra suimta, kad ji niekuo neįtariama ir kad tai nėra formali apklausa, tiesiog informacijos rinkimas ir kad šiuo metu Katrina yra labai linkusi bendrauti. Jie turėtų tęsti.

Elinborg papurtė galvą.

– Kalk geležį, kol karšta, – išpyškino Erlenduras.

– Ką tu kalbi? – sušnypštė ji.

Katrina pasirodė virtuvės tarpduryje ir paklausė, ar detektyvai norėtų tęsti. Ji buvo pasirengusi pasakyti jiems tiesą ir šįkart nieko neslėpti.

– Reikia baigti visa tai, – ištarė ji.

Elinborg paklausė, ar ji nenori susisiekti su teisininku, tačiau Katrina atsisakė. Ji sakė, kad nepažįsta jokių teisininkų ir nėkart nebuvo reikalo su jais konsultuotis. Nežinojo, kaip pradėti kalbą apie tai.

Elinborg kaltinamai dėbtelėjo į Erlendurą. Jis paprašė Katrinos tęsti. Kai jie visi vėl susėdo, ji toliau pasakojo savo istoriją. Ji maigė rankas ir liūdnai pradėjo pasakojimą.

Albertas tą rytą turėjo išvykti į užsienį. Jie atsikėlė labai anksti. Ji padarė abiem kavos. Jie vėl kalbėjo apie namo

pardavimą ir mažesnio pirkimą. Jie dažnai kalbėdavo apie tai, tačiau niekada tam neprisiruošė. Galbūt tai atrodė kaip per didelis žingsnis, lyg pabrėžimas, kokie seni jie yra. Jie nesijautė seni, tačiau gyvenamojo ploto keitimas atrodė vis labiau slegiantis reikalas. Albertas pasakė, kad pakalbės su nekilnojamojo turto agentu, kai sugrįš, ir išvažiavo savo „Cherokee“ automobiliu.

Ji grįžo į lovą. Jai į darbą reikėjo tik už poros valandų, tačiau negalėjo užmigti. Gulėjo blaškydamasi ir vartydamasi iki aštuntos valandos. Tuomet atsikėlė. Ji buvo virtuvėje, kai išgirdo įeinantį Einarą. Sūnus turėjo namų raktą.

Ji iškart suprato, kad jis nusiminęs, tačiau nežinojo kodėl. Sūnus sakėsi visą naktį nemiegojęs. Greitu žingsniu perėjo svetainę ir nuėjo į virtuvę, tačiau atsisakė prisėsti.

– Žinojau, kad kažkas yra ne taip, – ištarė jis ir piktai pažiūrėjo į motiną. – Visą laiką žinojau!

Ji negalėjo suprasti, kodėl jis pyksta.

– Žinojau, kad kažkas čia prakeiktai ne taip, – beveik šaukdamas pakartojo jis.

– Apie ką tu kalbi, brangusis? – paklausė ji nesuvokdama, kodėl jis pyksta. – Kas ne taip?

– Aš viską perpratau, – pareiškė jis. – Sulaužiau taisykles, kad viską išsiaiškinčiau. Norėjau sužinoti, kaip liga perduodama giminėje – ir ji *yra* perduodama palikuonims, galiu

tave užtikrinti. Ją turi keletas šeimų, tačiau ne mūsų šeimoje. Ne tėčio šeimoje ir ne tavo. Štai kodėl kažkas čia ne taip. Ar supranti? Ar suvoki, ką sakau?

Erlenduro mobilusis telefonas suskambo palto kišenėje ir jis atsiprašė Katrinos. Pareigūnas nuėjo į virtuvę ir atsiliepė. Tai buvo Sigurduras Olis.

– Senutė iš Keblaviko ieško tavęs, – neprisistatęs pranešė jis.

– Senutė? Turi galvoje Eliną?

– Taip, Eliną.

– Ar bendravai su ja?

– Taip, – atsakė Sigurduras Olis. – Sakė, kad jai reikia tučtuojau su tavimi pasikalbėti.

– Ar žinai, ko ji nori?

– Ji kategoriškai atsisakė man pasakyti. Kaip tau sekasi?

– Ar davei jai mano mobiliojo numerį?

– Ne.

– Jei dar kartą skambins, duok jai mano numerį, – paliepė Erlenduras ir padėjo ragelį.

Katrina ir Elinborg laukė jo svetainėje.

– Atleiskite, – atsiprašė jis Katrinos.

Ji tęsė savo istoriją.

Einaras nužingsniavo į svetainę. Katrina stengėsi nuraminti jį ir išsiaiškinti, kas šitaip nuliūdino sūnų. Ji atsisėdo ir paprašė jo prisėsti šalia, tačiau jis neklausė. Vaikinas vaikščiojo priešais ją pirmyn ir atgal. Motina žinojo, kad jis jau seniai turi problemų, ir skyrybos tikrai nepadėjo. Jo žmona paliko sūnų. Ji norėjo viską pradėti iš pradžių. Ji nenorėjo būti sunaikinta jo širdgėlos.

– Papasakok man, kas negerai, – paprašė ji.

– Daug kas, mama, tiesiog daug kas.

Ir tuomet iškilo klausimas, kurio ji laukė visus tuos metus.

– Kas yra mano tėvas? – paklausė sūnus ir sustojo priešais ją. – Kas yra tikrasis mano tėvas?

Ji pažiūrėjo į jį.

– Mes daugiau nebeturime jokių paslapčių, mama, – pareiškė jis.

– Ką tu sužinojai, – paklausė ji? – Kuo tu užsiimi?

– Aš žinau, kas nėra mano tėvas, – atsakė jis. – Ir tai yra tėtis.

Jis smarkiai nusikvatojo.

– Ar girdėjai? Tėtis nėra mano tėtis! Jei jis nėra mano tėtis, kas tuomet esu aš? Iš kur aš atsiradau? Mano broliai.

Staiga jie tapo tik mano įbroliais. Kodėl niekad man nieko nesakei? Kodėl visą tą laiką melavai? Kodėl? Kodėl?

Ji žiūrėjo į jį ir jos akys paplūdo ašaromis.

– Ar tu buvai neištikima tėčiui? – paklausė jis. – Tu gali man pasakyti. Aš niekam nepasakosiu. Ar buvai jam neištikima? Niekam nereikia to žinoti, išskyrus mudu, tačiau privalau išgirsti iš tavęs. Turi pasakyti man tiesą. Iš kur aš atsiradau? Kaip?

Jis nustojo kalbėti.

– Ar aš įvaikintas? Našlaitis? Kas aš toks? Kas aš esu? Mama?

Katrina pradėjo raudoti kūkčiodama. Jis spoksojo į motiną. Šiek tiek apsiramino, kol ji verkė ant sofos. Šiek tiek užtruko, kol jis suprato, kaip jo žodžiai nuliūdino ją. Galiausiai jis atsisėdo ir apkabino ją. Kurį laiką abu sėdėjo tylėdami, kol ji pradėjo pasakoti apie tą naktį Husavike, kol jo tėvas buvo jūroje. Ji linksminosi su draugėmis ir susipažino su keletu vyru, įskaitant Holbergą, kuris įsiveržė į jos namus. Jis įdėmiai klausė jos pasakojimo.

Ji papasakojo jam, kaip Holbergas ją išprievartavo, gąsdino ir ji nusprendė pasilikti kūdikį bei niekada niekam nepasakoti apie tai, kas įvyko. Nei jo tėvui, nei jam pačiam. Taip buvo geriau. Jie gyveno laimingą gyvenimą. Ji neleido Holbergui atimti jos laimės. Jis nesugebėjo nužudyti jos šeimos. Katrina pasakė sūnui, kad nors jis ir yra ją išprievartavusio

vyro vaikas, ji mylėjo jį taip pat stipriai kaip ir kitus du sūnus ir žinojo, kad Albertas labai jį myli. Todėl Einaras niekada nekentėjo dėl to, ką padarė Holbergas. Niekada.

Jam prireikė kelių minučių suvirškinti tai, ką ji pasakė.

– Atleisk, – pagaliau atsiprašė jis. – Aš nenorėjau pykti ant tavęs. Maniau, kad tu buvai neištikima, ir taip atsiradau aš. Nė nenutuokiau apie išprievartavimą.

– Žinoma, ne, – ištarė ji. – Iš kur galėjai žinoti? Niekam to nepasakojau iki dabar.

– Turėjau numatyti ir šią galimybę, – atsakė jis. – Buvo ir kita galimybė, tačiau aš jos neapsvarsčiau. Atleisk. Visus tuos metus turėjai siaubingai jaustis.

– Neturėtum apie tai galvoti, – ramino ji. – Neturėtum kentėti dėl to, ką padarė tas vyras.

– Aš dėl to jau kentėjau, mama, – prisipažino jis. – Nesibaigiančios kančios. Ir ne tik aš. Kodėl tu nepasidarei aborto? Kas tave sustabdė?

– O, Viešpatie, Dieve, nekalbėk taip, Einarai. Niekada taip nekalbėk.

Katrina sustojo.

– Ar jūs niekada nesvarstėte galimybės pasidaryti abortą? – paklausė Elinborg.

– Visą laiką. Visada. Kol buvo per vėlu. Galvojau apie tai kasdien, kai sužinojau, kad esu nėščia. Šiaip ar taip, vaikas galėjo būti ir Alberto. Turbūt tai viską keitė. Ir tuomet po gimdymo aš susirgau depresija. Pogimdyvine depresija, ar ne? Buvau išsiųsta psichiatriniam gydymui. Po trijų mėnesių jaučiausi pakankamai gerai, kad vėl galėčiau rūpintis berniuku ir nuo tada jį mylėjau.

Erlenduras šiek tiek delsė, prieš tęsdamas apklausą.

– Kodėl jūsų sūnus pradėjo ieškoti ligų Genetinių ligų tyrimo centro duomenų bazėje? – galiausiai paklausė jis.

Katrina pažiūrėjo į jį.

– Nuo ko mirė mergaitė iš Keblaviko? – paklausė ji.

– Nuo smegenų auglio, – atsakė jis. – Ligos, vadinamos neurofibromatoze.

Katrinos akys paplūdo ašaromis, ir ji giliai atsiduso.

– Argi jūs nežinojote? – paklausė ji.

– Nežinojome ko?

– Mūsų mieloji mažutė mirė prieš trejus metus, – atsakė Katrina. – Be priežasties. Visiškai be priežasties.

– Jūsų mieloji mažutė? – nesuprato Erlenduras.

– Mūsų brangioji mažutė, – pakartojo ji. – Einaro dukra. Ji mirė. Vargšas mielas vaikelis.

39

Namą apgaubė slegianti tyla.

Katrina sėdėjo nuleidusi galvą. Apstulbusi Elinborg iš pradžių pažiūrėjo į ją, paskui į Erlendurą. Jis spoksojo tuščiu žvilgsniu ir galvojo apie Evą Lindą. Ką dabar ji veikia? Ar ji bute? Jis jautė poreikį pasikalbėti su savo dukra. Jautė poreikį ją apkabinti, prisiglausti prie jos ir nepaleisti, kol nepasakys, kiek daug ji jam reiškė.

– Negaliu tuo patikėti, – ištarė Elinborg.

– Jūsų sūnus yra genetinis nešiotojas, ar ne? – paklausė Erlenduras.

– Štai šią frazę jis panaudojo, – patvirtino Katrina. – Genetinis nešiotojas. Jie abu tokie. Jis ir Holbergas. Jis sakė, kad paveldėjo tai iš vyro, kuris mane išprievartavo.

– Tačiau nė vienas iš jų nesusirgo, – pasakė Erlenduras.

– Atrodo, kad suserga tik moterys, – pridūrė Katrina. – Vyrai nešioja ligą, tačiau nebūtinai turi jos simptomų. Ji pasireiškia pačiomis įvairiausiomis formomis, negaliu to paaiškinti. Mano sūnus supranta. Jis bandė geriau paaiškinti man, bet iš tiesų nesupratau, apie ką jis kalba. Jo širdis buvo sudaužyta. Žinoma, mano taip pat.

– Ir jis visa tai sužinojo iš jų kuriamos duomenų bazės? – paklausė Erlenduras.

Katrina linktelėjo.

– Jis negalėjo suprasti, kodėl jo mažoji mergaitė susirgo šia liga, todėl pradėjo jos ieškoti mano ir Alberto giminėse. Jis kalbėjo su artimaisiais ir neketino pasiduoti. Manėme, kad šitaip jis kovoja su sukrėtimu. Visas tas nesibaigiantis priežasties ieškojimas. Atsakymų ieškojimas ten, kur mes manėme, kad nėra jokių atsakymų. Jie išsiskyrę jau kuris laikas, Lara ir jis. Jie daugiau nebegalėjo būti kartu ir nusprendė laikinai pagyventi atskirai, tačiau nemanau, kad reikalai kada nors pagerės.

Katrina nutilo.

– Ir tada jis rado atsakymą, – ištarė Erlenduras.

– Jis įtikino save, kad Albertas nėra jo tėvas. Sakė, kad pagal informaciją, gautą iš duomenų bazės, tai negali būti tiesa. Todėl atėjo pas mane. Jis manė, kad buvau neištikima, ir gimė jis. Arba kad jis buvo įvaikintas.

– Ar jis rado Holbergą duomenų bazėje?

– Nemanau. Nebent vėliau, kai papasakojau jam apie Holbergą. Tai buvo taip absurdiška. Taip kvaila! Mano sūnus sudarė galimų savo tėvų sąrašą ir Holbergas buvo jame. Jis galėjo atsekti ligą per tam tikras gimines, naudodamasis genetikos ir genealogijos duomenų bazėmis, ir sužinojo, kad jis negali būti savo tėvo sūnus. Jis buvo kitoks, kitos giminės.

– Kokio amžiaus buvo jo dukra?

– Ji buvo septynerių.

– Jos mirtį sukėlė smegenų auglys, ar ne? – paklausė Erlenduras.

– Taip.

– Ji mirė nuo tos pačios ligos kaip ir Audur. Neurofibromatozės.

– Taip. Audur motina turėjo jaustis siaubingai; iš pradžių Holbergas, o tuomet jos dukters mirtis.

Erlenduras akimirką sudvejojo.

– Kolbrun, jos motina, nusižudė po trejų metų nuo Audur mirties.

– O, Dieve, – atsiduso Katrina.

– Kur dabar yra jūsų sūnus? – paklausė Erlenduras.

– Nežinau, – atsakė Katrina. – Aš siaubingai jaudinuosi, kad jis padarys ką nors baisaus. Jis jaučiasi toks prislėgtas, mano berniukas. Labai prislėgtas.

– Kaip manote, ar jis susisiekė su Holbergu?

– Nežinau. Žinau tik tai, kad jis nėra žudikas. Tuo aš esu užtikrinta.

– Kaip manote, ar jis atrodo kaip jo tėvas? – paklausė Erlenduras ir pažiūrėjo į Sutvirtinimo sakramento nuotraukas.

Katrina neatsakė.

– Ar matote panašumų tarp jų? – paklausė Erlenduras.

– Nagi, Erlendurai, – pratrūko Elinborg, nebegalėdama viso to pakelti. – Ar nemanai, kad ir taip nuėjai pakankamai toli?

– Atleiskite, – atsiprašė Erlenduras Katrinos. – Aš tiesiog domiuosi. Jūs tikrai labai mums padėjote ir jei tai jus paguos, abejoju, kad kada nors sutiksime tvirtesnį ar stipresnį žmogų nei jūs, sugebėjusį tyliai kentėti visus tuos metus.

– Viskas gerai, – Katrina ramino Elinborg. – Vaikai gali būti panašūs į bet ką iš šeimos. Man niekuomet berniukas nebuvo panašus į Holbergą. Jis sakė, kad tai ne mano kaltė. Einaras pasakė. Aš neturėčiau jaustis kalta dėl jo dukters mirties.

Katrina stabtelėjo.

– Kas nutiks Einarui? – paklausė ji.

Dabar ji nė kiek nesipriešino. Jokio melo. Tiesiog susitaikymas.

– Turime jį surasti, – paaiškino Erlenduras, – pasikalbėti ir išgirsti, ką jis pasakys.

Jis ir Elinborg atsistojo. Erlenduras užsidėjo skrybėlę. Katrina liko ant sofos.

– Jei norite, galiu pasikalbėti su Albertu, – pasiūlė Erlenduras. – Naktį jis praleido „Esja“ viešbutyje. Nuo vakar stebime jūsų namą, jei kartais pasirodytų jūsų sūnus. Galiu paaiškinti Albertui, kas čia vyksta. Jis ateis į protą.

– Ačiū jums, – ištarė Katrina. – Paskambinsiu jam. Žinau, kad jis grįš. Mes privalome būti drauge dėl savo berniuko.

Ji žiūrėjo Erlendurui į akis.

– Jis yra mūsų berniukas, – pasakė ji. – Jis visuomet bus mūsų berniukas.

40

Erlenduras nesitikėjo, kad Einaras bus namuose. Jie nuvažiavo į jo butą Storagerdyje tiesiai iš Katrinos namų. Jau buvo popietė, todėl eismas keliuose buvo intensyvus. Pakeliui Erlenduras paskambino Sigurdurui Oliui papasakoti, kaip viskas klostėsi. Jie norėjo paskelbti viešą Einaro paiešką, rasti jo nuotrauką, kurią galėtų įdėti į laikraščius ir parodyti per televiziją kartu su trumpu pranešimu. Jie susitarė susitikti Storagerdyje. Kai Erlenduras atvyko ten, išlipo iš automobilio, o Elinborg nuvažiavo. Erlenduras kurį laiką laukė Sigurduro Olio. Butas buvo trijų aukštų namo rūsyje su pagrindinėmis durimis gatvės lygyje. Jie skambino ir beldė į duris, tačiau nesulaukė jokio atsakymo. Pareigūnai pabandė apsilankyti viršutiniuose aukštuose ir paaiškėjo, kad Einaro buto savininkas gyveno viename iš kitų butų ir buvo grįžęs namo papriešpiečiauti, jis noriai sutiko nusileisti ir atrakinti

savo nuomininko butą. Šeimininkas sakė, kad nematė Einaro jau keletą dienų, galbūt netgi savaitę; apibūdino jį kaip ramų vyrą, neturėjo dėl jo jokių nusiskundimų. Jis visuomet laiku sumokėdavo nuomą. Negalėjo nė įsivaizduoti, ko policija iš jo galėtų norėti. Kad išvengtų spėlionių, Sigurduras Olis pasakė, jog šeima jo pasigedo ir jie bando sužinoti, kur jis galėtų būti. Buto šeimininkas paklausė, ar jie turi orderį apieškoti namą. Jie neturėjo, tačiau pasakė gausią jį tądien vėliau. Jie dar sykį atsiprašė, kai vyras atidarė duris, ir įėjo vidun. Visos užuolaidos buvo užtrauktos, todėl bute buvo tamsu. Butas buvo labai mažas – svetainė, miegamasis, virtuvė ir vonia. Visur buvo kilimai, išskyrus vonią ir virtuvę, kur grindys buvo išklotos linoleumu. Svetainėje stovėjo televizorius, o priešais jį – sofa. Oras bute buvo tvankus. Užuot atitraukęs užuolaidas, Erlenduras įjungė šviesą svetainėje, kad jie galėtų geriau matyti.

Jie spoksojo į buto sienas, tuomet susižvalgė. Sienos buvo aprašinėtos žodžiais, kuriuos jie labai gerai žinojo iš Holbergo buto. Jie buvo užrašyti tušinuku, flomasteriu ir purškiamais dažais. Trys žodžiai, kurie kažkada Erlendurui buvo neiššifruojami, dabar tapo tokie aiškūs.

AŠ esu JIS

Aplink mėtėsi laikraščiai ir žurnalai, islandiški ir užsienietiški. Moksliniai vadovėliai buvo šen bei ten sukrauti ant

grindų svetainėje ir miegamajame. Tarp jų buvo ir dideli nuotraukų albumai. Virtuvėje mėtėsi maisto išsinešti pakuotės.

– Tėvystė, – ištarė Sigurduras Olis, maudamasis gumines pirštines. – Ar kada nors galime būti dėl to tikri Islandijoje?

Erlenduras vėl pradėjo galvoti apie genetinius tyrimus. Genetinių tyrimų centras neseniai pradėjo rinkti medicininius duomenis apie visus islandus, čia gyvenančius ir gyvenusius, kad sukurtų duomenų bazę su informacija apie visos tautos sveikatą. Ji buvo susieta su genealogijos duomenų baze, kurioje buvo susekta kiekvieno islando giminė nuo pat viduramžių; jie vadino tai islandų genetinio fondo įkūrimu. Pagrindinis tikslas buvo išsiaiškinti, kaip perduodamos paveldimos ligos, išstudijuoti jas genetiškai ir rasti būdą išgydyti jas bei, jei įmanoma, išgydyti kitas ligas. Buvo teigiama, kad tautos homogeniškumas ir mišrių santuokų trūkumas pavertė Islandiją gyva genetinių tyrimų laboratorija.

Genetinių tyrimų centras ir sveikatos ministras, išdavęs leidimą duomenų bazei, užtikrino, kad joks pašalietis negalės įsilaužti į duomenų bazę, ir paskelbė apie sudėtingą duomenų apsaugos sistemą, kurios neįmanoma pralaužti.

– Ar tu jaudiniesi dėl savo tėvystės? – paklausė Erlenduras.

Jis taip pat užsimovė gumines pirštines ir atsargiai žengė toliau į svetainę. Jis pakėlė vieną iš nuotraukų albumų ir pervertė jį. Pastarasis buvo senas.

– Visi nuolat sakydavo, kad aš nesu panašus nei į savo tėvą, nei į motiną, nei į ką nors kitą iš giminės.

– Aš taip pat visuomet tai jaučiau, – ištarė Erlenduras.

– Ką turi galvoje?

– Kad tu pavainikis.

– Džiaugiuosi, kad susigrąžinai humoro jausmą, – nesutriko Sigurduras Olis. – Pastaruoju metu buvai šiek tiek nutolęs.

– Kokį humoro jausmą? – paklausė Erlenduras.

Jis peržvelgė kitą albumą. Jame buvo senos nespalvotos fotografijos. Jis pamanė, kad atpažino Einaro motiną kai kuriose iš jų, todėl vyriškis turėtų būti Albertas, o berniukai – trys jų sūnūs. Einaras buvo jauniausias. Nuotraukos buvo padarytos per Kalėdas ir vasaros atostogas, daugelis iš jų buvo įprasti kadrai su berniukais gatvėje ar prie virtuvės stalo, vilkinčiais margus megztinius, kuriuos Erlenduras prisiminė iš vėlyvojo septintojo dešimtmečio. Vyresnieji broliai buvo užsiauginę ilgus plaukus.

Toliau albume berniukai buvo vyresni, ilgesniais plaukais ir dėvėjo kostiumus su plačiais atlapais bei juodus batus su kulnais. Katrinos plaukai buvo sugarbanoti. Dabar nuotrau-

kos buvo spalvotos. Albertas pradėjęs žilti. Erlenduras pažiūrėjo į Einarą ir palyginęs jo bruožus su jo broliais ir tėvais suprato, koks nepanašus jis buvo. Kiti du berniukai turėjo ryškius savo tėvų bruožus, ypač tėvo. Einaras buvo bjaurusis ančiukas.

Jis padėjo seną albumą ir pakėlė naujesnį. Atrodė, kad fotografijas darė pats Einaras, jose buvo jo šeima. Jos nepasakojo tokios ilgos istorijos. Erlenduras jautėsi, lyg būtų paniręs į Einaro gyvenimo etapą, kai pastarasis buvo ką tik susipažinęs su savo žmona. Jis svarstė, ar šios nuotraukos yra iš jų medaus mėnesio. Jie keliavo aplink Islandiją, matyt, buvo Hordnstrandire. Torsmiorke. Herdubreidarlindire. Kartais jie sėdėjo ant dviračių, kartais vairuodavo išklerusį seną automobilį. Nuotraukos darytos stovyklaujant. Erlenduras manė, kad jos darytos devintojo dešimtmečio viduryje.

Jis greitai pervertė albumą, padėjo jį ir pakėlė tą, kuris jam atrodė pats naujausias. Jame pamatė mažą mergaitę ligoninės lovoje su vamzdeliais rankose ir deguonies kauke. Jos akys buvo užmerktos ir ji apsupta instrumentų. Atrodė, kad vaikas buvo intensyvios priežiūros palatoje. Prieš tęsdamas jis kurį laiką dvejojo.

Erlendurą nustebino netikėtai suskambęs jo mobilusis telefonas. Jis padėjo albumą jo neužversdamas. Tai buvo Elina iš Keblaviko, kuri buvo labai susijaudinusi.

– Jis buvo su manimi šįryt, – iškart išbėrė ji.

– Kas?

– Audur brolis. Jo vardas Einaras. Bandžiau su tavimi susisiekti. Jis lankėsi pas mane šį rytą ir papasakojo visą istoriją. Vargšas vyras. Jis prarado dukrą, visai kaip ir Kolbrun. Jis žinojo, nuo ko mirė Audur. Tai liga Holbergo šeimos liga.

– Kur jis yra dabar? – paklausė Erlenduras.

– Jis buvo siaubingai prislėgtas, – ištarė Elina. – Jis galėjo padaryti ką nors kvailo.

– Ką turi galvoje sakydama „kvailo“?

– Jis sakė, kad viskas baigta.

– Kas baigta?

– Jis nepasakė, tiesiog sakė, kad baigta.

– Ar tu žinai, kur jis yra dabar?

– Jis sakė, kad ketina grįžti į Reikjaviką.

– Į Reikjaviką? Kur?

– Jis neminėjo, – atsakė Elina.

– Ar jis kaip nors leido suprasti, ką ketina daryti?

– Ne, – atsakė Elina. – Visiškai nieko. Privalai rasti, kol jis nepadarė ko nors kvailo. Jis jaučiasi taip siaubingai, vargšas vyras. Tai baisu. Tiesiog baisu. O, Dieve, niekada nemačiau nieko panašaus.

– Ko?

– Jis toks panašus į savo tėvą. Jis yra tikras savo tėvo atvaizdas ir negali su tuo susitaikyti. Jis tiesiog negali. Kai iš-

girdo, ką Holbergas padarė jo motinai. Jis sakė, kad yra įkalintas savo paties kūne. Sakė, kad Holbergo kraujas teka jo venomis ir jis negali to pakęsti.

– Apie ką jis kalbėjo?

– Atrodo, lyg jis nekęstų savęs, – aiškino Elina. – Jis sakė, kad nebėra tas pats žmogus, kuris buvo, kad tapo kažkas kitas ir kaltina save dėl to, kas nutiko. Kad ir ką būčiau sakiusi, jis manęs neklausė.

Erlenduras pažiūrėjo žemyn į nuotraukų albumą, į mergaitę ligoninės lovoje.

– Kodėl jis norėjo susitikti su tavimi?

– Jis norėjo sužinoti apie Audur. Viską apie Audur. Kokia ji buvo mergaitė, kaip ji mirė. Jis sakė, kad aš esu naujoji jo šeima. Ar kada nors girdėjai ką nors panašaus?

– Kur jis galėjo nuvažiuoti? – paklausė Erlenduras, žiūrėdamas į laikrodį.

– Dėl Dievo meilės, pabandyk jį rasti, kol dar nevėlu.

– Mes padarysime viską, ką galime, – pažadėjo Erlenduras ir jau ketino atsisveikinti, tačiau pajautė, kad Elina nori dar kažką pasakyti. – Kas? Ar yra dar kas nors? – paklausė jis.

– Jis matė, kaip jūs iškasėte Audur palaikus, – atsakė Elina. – Jis išsiaiškino, kur aš buvau, nusekė mus į kapines ir matė, kaip jūs iškeliate karstą iš kapo.

41

Erlenduras paspartino Einaro paieškas. Jo fotografijos buvo išsiųstos į policijos skyrius Reikjavike ir aplink jį, į pagrindinius regioninius miestelius; pranešimai buvo perduoti žiniasklaidai. Jis nurodė, kad vyriškis turi būti paliktas ramybėje – jei kas nors pamatys jį, privalo iškart susisiekti su Erlenduru ir nieko daugiau nedaryti. Jis trumpai telefonu pasikalbėjo su Katrina, kuri sakė, kad nežino, kur yra jos sūnus. Jos du vyresnieji sūnūs buvo kartu su ja. Ji papasakojo jiems tiesą. Jie taip pat nieko nežinojo apie savo brolio buvimo vietą. Albertas visą dieną pasiliko savo kambaryje „Esja“ viešbutyje. Jis dukart naudojosi telefonu, abu kartus skambino į savo biurą.

– Prakeikta tragedija, – murmėjo Erlenduras, važiuodamas atgal į savo skyrių.

Einaro bute jie nerado jokių užuominų, leidžiančių numanyti, kur jis galėtų būti.

Diena slinko į pabaigą ir jie pasidalijo užduotimis. Elinborg ir Sigurduras Olis kalbėjosi su buvusia Einaro žmona, kol tuo metu Erlenduras nuvažiavo į Genetinių tyrimų centrą. Didžiulės naujos bendrovės patalpos buvo prie Vakarinio užmiesčio kelio už Reikjaviko. Tai buvo penkių aukštų pastatas su griežta apsauga prie įėjimo. Du apsaugos darbuotojai pasitiko Erlendurą įspūdingame vestibiulyje. Jis buvo pranešęs, kad atvyksta, ir bendrovės direktorė buvo priversta keletą minučių pasikalbėti su juo. Direktorė buvo viena iš savininkių, islandų molekulinės genetikos specialistė, baigusi mokslus Didžiojoje Britanijoje ir JAV, gynusi Islandijos, kaip bazės genetiniams tyrimams, nukreiptiems į farmacijos pramonę, idėją. Naudojantis duomenų baze, visi šalies medicininiai įrašai gali būti centralizuoti, o informacija apie sveikatą apdorota – visa tai galėtų padėti nustatyti genetinius sutrikimus.

Direktorė, maždaug penkiasdešimties metų moteris, vardu Karita, liekna ir subtili, trumpais, juodais kaip degutas plaukais ir draugiška šypsena, laukė Erlenduro savo kabinete. Ji buvo žemesnė, nei Erlenduras įsivaizdavo matydamas ją per televizorių, tačiau nuoširdi. Ji negalėjo suprasti, ko kriminalinis skyrius nori iš jos bendrovės. Ji pa-

siūlė Erlendurui prisėsti. Apžiūrinėdamas sienas, išpuoštas šiuolaikiniu islandų menu, jis tiesmukai papasakojo jai apie pagrįstus įtarimus, kad kažkas įsilaužė į duomenų bazę ir iš ten sužinojo potencialiai pavojingą informaciją. Jis pats tiksliai nežinojo, apie ką kalba, tačiau atrodė, kad ji viską puikiai supranta. Ir didžiuliam Erlenduro palengvėjimui ji nekalbėjo užuominomis. Jis laukė priešiškumo ir susitarimo kalbėti neviešai.

– Šis reikalas yra taip įslaptintas dėl duomenų privatumo, – ištarė ji, kai Erlenduras baigė kalbėti, – ir todėl turiu paprašyti jūsų išlaikyti visa tai tik tarp mudviejų. Jau kurį laiką žinome apie neteisėtą prisijungimą prie duomenų bazės. Mes atlikome vidinį tyrimą dėl šio incidento. Mūsų įtarimai yra nukreipti į vieną konkretų biologą, tačiau negalėjome pasikalbėti su juo, nes atrodo, kad jis išnyko nuo Žemės paviršiaus.

– Einaras?

– Taip, tai jis. Trumpai tariant, mes vis dar kuriame duomenų bazę, tačiau, savaime suprantama, nenorime, kad pasklistų kalbos, jog duomenų užkodavimas gali būti pralaužtas, ir kad žmonės gali elgtis su jais kaip jiems patinka. Jūs suprantate. Nors, tiesą sakant, tai nėra šifravimo klausimas.

– Kodėl jūs nepranešėte policijai apie šį reikalą?

– Kaip jau sakiau, norėjome patys išsiaiškinti. Mums tai gėdinga. Žmonės viliasi, kad informacija duomenų bazėje

nėra laisvai dalijama, naudojama abejotiniems tikslams arba paprasčiausiai pavagiama. Kaip jūs turbūt žinote, dėl to visuomenė reaguoja labai jautriai, ir mes norėjome išvengti masinės isterijos.

– Masinės isterijos?

– Kartais atrodo, kad visa šalis yra nusiteikusi prieš mus.

– Ar jis išsiaiškino kodą?

– Kodėl nekeliamas klausimas dėl užkodavimo?

– Iš jūsų lūpų tai tikrai skamba kaip paslaptingas dalykas. Ne, jis nepralaužė jokio kodo. Iš tiesų ne. Jis padarė tai kitaip.

– Ką jis padarė?

– Jis ėmėsi mokslinio tyrimo projekto, kurio niekas neįgaliojo. Jis klastojo parašus, įskaitant ir mano. Jis apsimetė, kad bendrovė tiria onkogeninės ligos, aptinkamos keliose šeimose Islandijoje, genetinį perdavimą. Jis apgavo duomenų privatumo komitetą – duomenų bazės kontrolės agentūrą. Apgavo mokslinės etikos komitetą. Jis apgavo mus visus.

Trumpam ji nustojo kalbėti ir pažiūrėjo į laikrodį. Ji atsistojo ir nuėjusi prie savo stalo paskambino sekretorei, kad ši atidėtų susitikimą dešimčiai minučių, tuomet vėl prisėdo prie Erlenduro.

– Štai tokia dinamika buvo iki šiol, – pasakė ji.

– Dinamika? – nesuprato Erlenduras.

Karita atidžiai pažiūrėjo į jį. Suskambo mobilusis telefonas Erlenduro kišenėje. Jis atsiprašė ir atsiliepė. Skambino Sigurduras Olis.

– Teismo ekspertai apžiūrėjo Einaro butą Storagerdyje, – pranešė jis. – Aš paskambinau jiems ir iš tiesų jie nerado nieko, išskyrus tai, kad Einaras įsigijo leidimą šaunamajam ginklui maždaug prieš dvejus metus.

– Leidimą šaunamajam ginklui? – pakartojo Erlenduras.

– Tai užfiksuota mūsų registre. Tačiau tai dar ne viskas. Jis turi šratinį šautuvą, ir mes radome nupjautą šautuvo vamzdį po jo lova.

– Šautuvo vamzdį?

– Jis nupjovė vamzdį. Kartais taip daroma. Taip lengviau nusišauti.

– Ar manai, kad jis gali būti pavojingas?

– Kai rasime jį, – atsakė Sigurduras Olis, – reikia artintis prie jo atsargiai. Negalime nuspėti, kaip jis elgsis su ginklu.

– Vargu ar jis kėsinsis nužudyti ką nors su juo, – paprieštaravo Erlenduras, kuris atsistojo ir dėl privatumo atsuko nugarą į Karitą.

– Kodėl ne?

– Jis jau būtų jį panaudojęs, – paaiškino Erlenduras prislopintu balsu. – Prieš Holbergą. Nemanai?

– Aš tikrai nežinau.

– Pasimatysime, – ištarė Erlenduras, išjungė telefoną ir prieš atsisėsdamas vėl atsiprašė.

– Iki šiol eiga buvo tokia, – tęsė Karita ten, kur buvo sustojusi. – Mes kreipiamės į šiuos valdžios organus dėl leidimų atlikti mokslinių tyrimų projektus, Einaro atveju – konkrečios ligos genetinio paveldimumo studiją. Mes gauname užkoduotą sąrašą su žmonių vardais, kurie kenčia nuo šios ligos, yra galimi nešiotojai, ir palyginame su užkoduota genealogijos duomenų baze. Tuomet galime sukurti tam tikrą užkoduotą giminės medį.

– Tarsi linkėjimų medį, – ištarė Erlenduras.

– Ką?

– Nieko, tęskite.

– Duomenų privatumo komitetas atkoduoja sąrašą su vardais žmonių, kuriuos norime tirti, mes tai vadiname atrinktąja grupe – pacientai ir jų giminės. Tuomet gaunamas dalyvių su jų asmens kodais sąrašas. Ar suprantate?

– Štai taip Einaras gavo kiekvieno, kuris turėjo šią ligą savo šeimoje, vardus ir jų asmens kodus.

Ji linktelėjo.

– Ar visa tai svarsto duomenų privatumo komitetas?

– Aš nežinau, kiek visa tai jus domina. Mes dirbame su gydytojais ir įvairiomis įstaigomis. Jie pateikia pacientų vardus privatumo komitetui, kuris užkoduoja jų vardus bei asmens kodus ir atsiunčia juos čia, į Genetinių tyrimų centrą.

Mes turime programą, skirtą genealoginėms žymoms susekti, kuri sugrupuoja pacientus į grupes, remiantis jų tarpusavio ryšiais. Naudodamiesi šia programa galime atsirinkti pacientus, kurie suteikia geriausią statistinę informaciją, ieškant specifinių genetinių sutrikimų. Tuomet prašome asmenų iš šios grupės dalyvauti tyrime. Genealogija yra naudinga siekiant sužinoti, ar tai genetinė liga, atsirenkant gerą pavyzdį, be to, tai yra galingas įrankis, ieškant genetinių sutrikimų.

– Viskas, ką Einarui reikėjo padaryti, tai apsimesti, kad sukūrė pavyzdį ir gauti atkoduotus vardus. Ir visa tai padedant duomenų privatumo komitetui.

– Jis melavo, apgavo visus ir išsisuko.

– Aš suprantu, kodėl jums taip nesmagu.

– Einaras yra vienas vyriausių vadovų čia ir vienas iš mūsų gabiausių mokslininkų. Puikus vyras. Kodėl jis taip pasielgė? – paklausė direktorė.

– Jis neteko dukters, – atsakė Erlenduras. – Ar nežinojote apie tai?

– Ne, – prisipažino ji žiūrėdama į jį.

– Kaip ilgai jis čia dirbo?

– Dvejus metus.

– Tai įvyko šiek tiek anksčiau.

– Kaip jis neteko savo dukters?

– Ji sirgo genetiškai perduodama nervų sistemos liga. Jis buvo nešiotojas, tačiau nežinojo apie šią ligą savo šeimoje.

– Tėvystės klausimas?

Erlenduras neatsakė jai. Jautė, lyg ir taip būtų pakankamai pasakęs.

– Tai viena iš problemų su tokiomis genealogijos duomenų bazėmis. Ligos yra linkusios atsitiktinai iššokti iš giminės medžio ir tuomet iškilti ten, kur mažiausiai jų tikiesi.

Erlenduras atsistojo.

– Ir jūs saugote visas tas paslaptis. Senas šeimų paslaptis. Tragedijos, širdgėlos ir mirtys. Viskas kruopščiai suklasifikuota kompiuteriuose. Šeimų ir asmeninės istorijos. Istorijos apie mane ir jus. Jūs saugojate visą paslaptį ir galite tai vadinti kaip jums patinka. Stiklainių miestas visai tautai.

– Nesuprantu, apie ką jūs kalbate, – ištarė Karita. – Stiklainių miestas?

– Ne, žinoma, ne, – burbtelėjo Erlenduras ir išėjo.

12

Kai tą vakarą Erlenduras grįžo į savo butą, vis dar nebuvo jokių žinių apie Einarą. Jo šeima susirinko jo tėvų namuose. Popiet Albertas išsiregistravo iš viešbučio ir po emocingo pokalbio su Katrina grįžo namo. Jų vyresnieji sūnūs buvo ten su savo žmonomis, o buvusi Einaro žmona netrukus prisijungė prie jų. Elinborg ir Sigurduras Olis šiek tiek anksčiau tądien kalbėjosi su ja, tačiau ji sakė, kad negali nė įsivaizduoti, kur apsistojęs Einaras. Jie nebuvo susisiekę jau maždaug pusmetį.

Eva Linda grįžo namo beveik iškart po Erlenduro ir jis jai viską papasakojo apie tyrimą. Pirštų atspaudai, rasti Holbergo bute, atitiko Einaro atspaudus iš jo buto Storagerdyje.

Galų gale jis susitiko su savo tėvu ir nužudė jį. Erlenduras taip pat papasakojo Evai Lindai apie Gretarą, kad vienintelė aiški teorija apie jo dingimą ir mirtį buvo tai, kad

kažkokiu būdu, greičiausiai fotografijomis, Gretaras šantažavo Holbergą. Nebuvo aišku, kas tiksliai jose vaizduojama, tačiau remiantis jų turimais įkalčiais, Erlenduras manė, kad visai įmanoma, jog Gretaras fotografavo tai, kuo užsiimdavo Holbergas, netgi išprievartavimus, apie kuriuos niekas nežinojo ir kurie tikriausiai nebūtų iškilę po šitiek laiko. Audur antkapio fotografija leido daryti prielaidą, kad Gretaras žinojo, kas įvyko, galbūt netgi buvo liudininkas ir rinko informaciją apie Holbergą, greičiausiai tam, kad jį šantažuotų. Jiedu kalbėjosi iki vėlyvos nakties, kol lietus daužėsi į langą ir stūgavo rudens vėjai. Ji paklausė, kodėl jis beveik instinktyviai trinasi krūtinę. Erlenduras papasakojo jai apie skausmą, kurį jautė. Jis kaltino savo seną čiužinį, tačiau Eva Linda liepė jam apsilankyti pas gydytoją. Jam nelabai patiko ši idėja.

– Kodėl neketini apsilankyti pas gydytoją? – paklausė ji, ir Erlenduras iškart pradėjo gailėtis papasakojęs apie savo skausmą.

– Tai niekis, – atsakė jis.

– Kiek šiandien surūkei?

– Kas čia dabar?

– Palauk, tu jauti skausmą krūtinėje, rūkai kaip kaminas, niekad nevaikštai pėsčiomis, tik automobiliu, maitiniesi riebaluose pagamintais pusfabrikačiais ir atsisakai

būti apžiūrėtas! Ir tuomet tu apiberi mane užgauliojimais apie mano gyvenimo būdą, kol galiausiai apsiverkiu kaip mažas kūdikis. Ar manai, kad tai normalu? Ar tu išprotėjai?

Eva Linda stovėjo ir tarsi griaustinio dievas žiūrėjo žemyn į savo tėvą, kuris vengė pakelti akis, todėl suglumęs spoksojo į grindis.

– Aš nueisiu išsitirti, – ištarė jis.

– Tu nueisi išsitirti! Tai jau tikrai turėsi nueiti išsitirti! – šaukė Eva Linda. – Jau seniai turėjai tai padaryti. Lepšis.

– Rytoj iš pat ryto, – pažadėjo jis, žiūrėdamas į savo dukterį.

– Kodėl gi ne, – ištarė ji.

Erlenduras jau ketino eiti miegoti, kai suskambo jo telefonas. Skambino Sigurduras Olis, norėdamas pasakyti, kad policija gavo pranešimą apie įsilaužimą į lavoninę Baronstigure.

– Lavoninė Baronstigure, – pakartojo Sigurduras Olis, kai nesulaukė atsako iš Erlenduro.

– O, Viešpatie, – sudejavo Erlenduras. – Ir?

– Nežinau, – atsakė Sigurduras Olis. – Pranešimas ką tik gautas. Jie paskambino man ir liepė susisiekti su tavimi. Jie

nieko nežino apie motyvą. Ar ten yra dar kas nors, be negyvų kūnų?

– Susitiksime ten, – ištarė Erlenduras. – Taip pat iškviesk ten ir patologą, – pridūrė jis ir padėjo ragelį.

Eva Linda miegojo svetainėje, kai jis apsivilko paltą, užsidėjo skrybėlę ir pažiūrėjo į laikrodį. Jau buvo po vidurnakčio. Jis atsargiai uždarė duris, kad nepažadintų dukters, tuomet nuskubėjo laiptais žemyn į automobilį.

Kai privažiavo lavoninę, ten stovėjo trys policijos automobiliai su įjungtais švyturėliais. Jis atpažino Sigurduro Olio automobilį ir įeidamas į pastatą pamatė iš už kampo atvažiuojantį patologą, kurio automobilio padangos sucypė ant šlapio asfalto. Patologo žvilgsnis buvo nuožmus. Erlenduras nuskubėjo ilgu koridoriumi, kuriame buvo išsirikiavę policininkai, o Sigurduras Olis išėjo iš operacinės.

– Atrodo, kad niekas nedingo, – pranešė Sigurduras Olis, kai pamatė Erlendurą, skubantį koridoriumi.

– Papasakok man, kas įvyko, – paprašė Erlenduras ir kartu su juo įėjo į operacinę.

– Operaciniai stalai buvo tušti, visos spintelės uždarytos ir jokių įsilaužimo ženklų.

– Čia visur ant grindų buvo pėdsakų, tačiau dabar jie jau beveik išdžiūvo, – pradėjo Sigurduras Olis. – Pastatas yra prijungtas prie avarinės sistemos, kuri kam nors įvykus pra-

neša apsaugos bendrovei. Prieš maždaug penkiolika minučių jie susisiekė su mumis. Atrodo, kad įsilaužėlis išdaužė galinį langą ir įkišęs ranką atrakino jį. Nelabai sudėtinga. Kai tik jis įėjo į pastatą, įsijungė sirena. Jis neturėjo daug laiko ką nors padaryti.

– Neabejotinai laiko užteko, – ištarė Erlenduras.

Prie jų prisijungė patologas, kuris buvo aiškiai sutrikęs.

– Kas, po velnių, laužiasi į lavoninę? – pasipiktino jis.

– Kur yra Holbergas ir Audur? – paklausė Erlenduras.

Patologas pažiūrėjo į Erlendurą.

– Ar tai susiję su Holbergo žmogžudyste? – paklausė jis.

– Gali būti, – patvirtino Erlenduras. – Greičiau, greičiau, greičiau.

– Kūnai laikomi pagalbiniame kambaryje, – paaiškino patologas ir atidaręs duris palydėjo juos.

– Ar šios durys visuomet neužrakintos? – paklausė Sigurduras Olis.

– Kas vagia kūnus? – atkirto patologas, tačiau pažiūrėjęs į patapos vidų, sustojo vietoje.

– Kas nutiko? – paklausė Erlenduras.

– Mergaitės nebėra, – negalėdamas patikėti savo akimis ištarė patologas.

Jis nuskubėjo per saugyklą, atidarė kitas duris ir įjungė šviesą.

– Kas? – paklausė Erlenduras.

– Jos karsto taip pat nebėra, – pranešė patologas.

Jis žvilgtelėjo į Sigurdurą Olį, paskui į Erlendurą.

– Mes gavome jai naują karstą. Kas daro tokius dalykus? Kas gali net pagalvoti apie tokį iškrypimą.

– Jo vardas Einaras, – atsakė Erlenduras, – ir tai ne iškrypimas.

Jis apsisuko. Sigurduras Olis nusekė iš paskos ir jie išskubėjo iš lavoninės.

13

Naktį Keblaviko keliuose nebuvo daug automobilių, todėl Erlenduras važiavo taip greitai, kaip tik galėjo jo nedidelis, dešimties metų automobilis. Lietus trankėsi į priekinį automobilio stiklą per stipriai, kad valytuvai spėtų nuvalyti, ir Erlenduras prisiminė, kaip pirmą kartą važiavo susitikti su Elina prieš keletą dienų. Atrodė, kad lyti niekada nenustos.

Jis liepė Sigurdurui Oliui pranešti Keblaviko policijai, kad būtų budri, ir pasirūpinti, jog prireikus iš Reikjaviko atvyktų pastiprinimas. Jis taip pat liepė susisiekti su Einaro motina ir įspėti ją apie naujausius įvykius. Jis pats norėjo važiuoti tiesiai į kapines, tikėdamasis, kad ten bus Einaras su Audur kūnu. Jis įsivaizdavo, kad Einaras tiesiog norėjo grąžinti savo seserį į jos kapą.

Kai Erlenduras sustojo prie Hvalsneso kapinių, pamatė Einaro automobilį su atidarytomis vairuotojo ir vienomis

iš keleivių durelių. Erlenduras išjungė variklį, išlipo į lietų ir apžiūrėjo Einaro automobilį. Jis iš visų jėgų stengėsi įsiklausyti, tačiau viskas, ką girdėjo, buvo ant žemės tykštantis lietus. Nebuvo jokio vėjo ir pakėlęs akis jis pažiūrėjo į juodą dangų. Tolumoje matė šviesą virš įėjimo į bažnyčią, o peržvelgęs kapines, pastebėjo silpną švieselę toje vietoje, kur buvo Audur kapas. Jis manė, kad įžiūri kažką judant prie kapavietės.

Ir miniatiūrinį baltą karstą.

Erlenduras labai atsargiai pradėjo sėlinti prie vyro, kurį laikė Einaru. Šviesa sklido iš galingo nešiojamo žibinto, kurį vyras atsinešė ir padėjo ant žemės prie karsto. Erlenduras lėtai įžengė į šviesą. Vyras sustojo ir pakėlęs galvą pažiūrėjo pareigūnui į akis. Erlenduras buvo matęs Holbergo fotografijas, kai tas buvo jaunas, ir dėl jų panašumo nekilo jokių klausimų. Jo kakta buvo žema ir šiek tiek apvali, antakiai stori, akys arti viena kitos, veidas liesas su atsikišusiais skruostikauliais ir šiek tiek atsikišusiais dantimis. Jo nosis buvo siaura, kaip ir lūpos, tačiau smakras platus, o kaklas ilgas. Akimirką vyrai žiūrėjo vienas kitam į akis.

– Kas tu esi? – paklausė Einaras.

– Aš Erlenduras, tiriu Holbergo bylą.

– Ar tave stebina, koks aš panašus į jį?

– Panašumas neabejotinas, – sutiko Erlenduras.

– Tu žinai, kad jis išprievartavo mano motiną? – ištarė Einaras.

– Tai ne tavo kaltė.

– Jis buvo mano tėvas.

– Tai taip pat ne tavo kaltė.

– Tau nereikėjo to daryti, – pasakė Einaras, rodydamas į karstą.

– Jaučiau, kad privalau taip pasielgti, – pasiteisino Erlenduras. – Išsiaiškinau, kad ji mirė nuo tos pačios ligos, kaip ir tavo dukra.

– Ketinu grąžinti ją ten, kur jai priklauso, – ištarė Einaras.

– Viskas gerai, – pasakė Erlenduras, pamažu judėdamas link karsto. – Manau, tu taip pat norėsi į kapą įdėti tai.

Erlenduras rankose laikė juodą odinį dėklą, kurį turėjo savo automobilyje nuo apsilankymo pas kolekcionierių.

– Kas tai? – paklausė Einaras.

– Liga, – atsakė Erlenduras.

– Nesuprantu...

– Tai Audur biopavyzdys. Manau, privalome jai grąžinti.

Einaras žiūrėjo tai į dėklą, tai į Erlendurą, nežinodamas, kaip pasielgti. Erlenduras priartėjo dar arčiau, kol atsidūrė šalia karsto, skyrusio juos, ir padėjęs dėklą ant jo vėl ramiai atsitraukė į vietą, kurioje anksčiau stovėjo.

– Aš noriu būti kremuotas, – staiga ištarė Einaras.

– Turi visą gyvenimą tuo pasirūpinti.

– O taip, visą gyvenimą, – atkirto Einaras, pakeldamas balsą. – Kas tai? Kas yra gyvenimas, kai tau septyneri? Ar gali man pasakyti? Koks tas gyvenimas?

– Negaliu atsakyti, – atsakė Erlenduras. – Ar turi ginklą?

– Aš kalbėjau su Elina, – ignoruodamas jo klausimą pasakė Einaras. – Turbūt žinai. Mes kalbėjome apie Audur. Mano seserį. Aš žinojau apie ją, bet tik vėliau supratau, kad ji mano sesuo. Mačiau, kaip iškėlėte ją iš kapo. Suprantu Eliną, kai ji bandė jus pulti.

– Kaip tu sužinojai apie Audur?

– Iš duomenų bazės. Aš suradau visus žmones, kurie mirė nuo šios konkrečios ligos atmainos. Tuomet nežinojau, kad esu Holbergo sūnus, o Audur – mano sesuo. Sužinojau vėliau. Kai paklausiau motinos, iš kur aš atsiradau.

Jis žiūrėjo į Erlendurą.

– Kai sužinojau, kad esu nešiotojas.

– Kaip tu susiejai Holbergą ir Audur?

– Per ligą, per jos atmainą – smegenų auglys yra toks retas.

Akimirkai Einaras nutilo, o paskui pradėjo pasakoti nuosekliai ir be jokių nukrypimų ar sentimentalumų apie tai, ką tiksliai darė, lyg būtų tam ruošęsis. Jis nė karto nepakėlė

balso, bet visada kalbėjo tuo pačiu žemu balsu, kuris kartais virsdavo šnabždesiu. Lietaus lašai krito ant žemės bei ant karsto ir aidas iš jo buvo girdimas nakties ramybėje. Jis papasakojo, kaip būdama vos ketverių jo dukra lyg iš niekur nieko susirgo. Ligą buvo sunku nustatyti ir praėjo ištisi mėnesiai, kol gydytojai nusprendė, kad tai reta nervų sistemos liga. Ji buvo genetiškai perduodama ir būdinga tik tam tikroms šeimoms, tačiau keisčiausias dalykas buvo tai, kad ši liga nepasitaikė nei giminėje iš jo motinos pusės, nei iš tėvo. Tai buvo nuokrypis arba kita atmaina, kurios gydytojai nesugebėjo paaiškinti, nebent su tuo būtų susijusi mutacija.

Jie sakė, kad liga buvo vaiko smegenyse ir kad ji neišgyvens daugiau dvejų metų. Paskui sekė laikotarpis, kurio Einaras sakėsi nė negalintis Erlendurui apibūdinti.

– Ar tu turi vaikų? – paklausė jis.

– Du, – atsakė Erlenduras, – berniuką ir mergaitę.

– Mes buvome ką tik jos susilaukę, – ištarė jis, – ir išsiskyrėme jai mirus. Kažkodėl nebeliko nieko, kas mus sietų, išskyrus širdgėlą, prisiminimus ir sunkumus ligoninėje. Kai visa tai baigėsi, atrodė, kad mūsų gyvenimai taip pat baigti. Nieko neliko.

Einaras nustojo kalbėti ir užmerkė akis, lyg būtų užmigęs. Lietaus lašai varvėjo jam nuo veido.

– Buvau vienas pirmųjų darbuotojų naujoje bendrovėje. Kai duomenų bazė buvo pradėta kurti, atrodė, kad grįžau į

gyvenimą. Aš negalėjau susitaikyti su gydytojų atsakymais. Turėjau surasti paaiškinimą. Vėl pradėjau domėtis, kaip liga galėjo būti perduota mano dukrai, jei tai buvo įmanoma. Sveikatos duomenų bazė yra sujungta su genealogijos duomenų baze, todėl duomenys jose gali būti apdoroti kartu. Ir jei žinai, ko ieškai, ir turi užkodavimo raktą, gali išsiaiškinti, kur slypi liga, ir atsekti ją pagal giminės medį. Netgi galima pamatyti nukrypimus. Tokius nukrypimus kaip aš ir Audur.

– Aš kalbėjau su Karita Genetinių tyrimų centre, – ištarė Erlenduras svarstydamas, kaip galėtų prieiti prie Einaro. – Ji papasakojo man apie tavo triuką. Visa tai mums taip nauja. Žmonės tiksliai nesupranta, ką galima atlikti su informacija, kuri buvo surinkta. Kas ją sudaro ir ką ji gali suteikti.

– Aš buvau pradėjęs kažką įtarti. Mano dukters gydytojas sukūrė teoriją, kad tai galėjo būti perduota genetiškai. Iš pradžių maniau, kad paprasčiausiai buvau įvaikintas, ir tai tikrai būtų buvę geriau. Jei jie būtų įsivaikinę mane. Tuomet aš pradėjau įtarinėti savo motiną. Apgavau ją, kad gaučiau kraujo pavyzdį. Savo tėvą taip pat. Jų kraujyje nieko neradau, nė viename iš jų. Tačiau radau savajame.

– Tau nepasireiškė jokie simptomai?

– Tik keli, – atsakė Einaras. – Beveik negirdžiu viena ausimi – prie klausos nervo yra auglys. Nepiktybinis. Ir ant odos turiu dėmių.

– *Café au lait?*

– Atlikai namų darbus. Aš galėjau pasigauti ligą dėl genetinių pakitimų. Mutacijos. Tačiau pamaniau, kad kitas paaiškinimas yra labiau tikėtinas. Galiausiai įsigavau į duomenų bazę ir gavau vardus kelių nešiotojų, su kuriais mano mama galėjo susitikinėti. Holbergas buvo vienas iš jų. Ji iškart man papasakojo visą istoriją, kai apkaltinau ją tuo, kuo įtarinėjau. Ji papasakojo, kaip tylėjo dėl išprievartavimo, kad aš niekuomet nekentėčiau dėl savo kilmės. Priešingai. Aš esu jauniausiasis sūnus, – paaiškino jis, – mažasis kūdikėlis.

– Suprantu, – ištarė Erlenduras.

– Kaip siaubinga tai girdėti! – sušuko Einaras, sutrikdydamas nakties ramybę. – Aš nesu savo tėvo sūnus; mano tikrasis tėvas išprievartavo mano motiną; aš esu prievartautojo sūnus; jis perdavė man blogus genus, kurie vargiai paveikė mane, tačiau nužudė mano dukterį; aš turėjau įseserę, kuri mirė nuo tos pačios ligos. Aš vis dar nesusitaikiau su tuo. Vis dar nesugebu to suprasti. Kai motina man papasakojo apie Holbergą, manyje sukilo įniršis ir aš tiesiog pratrūkau. Jis buvo bjaurus žmogus.

– Tu pradėjai jam skambinti.

– Aš norėjau išgirsti jo balsą. Argi ne visi pavainikiai nori susitikti su savo tėvais? – šyptelėjo Einaras. – Nors kartą.

Lietus po truputį silpo ir dabar jau visai liovėsi. Nešiojamas žibintas metė geltoną šviesą ant žemės ir lietaus, kuris srovelėmis tekėjo per taką tarp kapų. Vyrai nejudėdami stovėjo vienas priešais kitą, tarp jų buvo tik karstas, ir jie žiūrėjo vienas kitam į akis.

– Turbūt jis buvo apstulbęs, kai pamatė tave, – galiausiai ištarė Erlenduras.

Jis žinojo, kad policija yra jau pakeliui į kapines ir norėjo išnaudoti šį laiką su Einaru, prieš prasidedant sumaiščiai. Jis taip pat žinojo, kad Einaras beveik neabejotinai yra ginkluotas. Šratinio šautuvo nesimatė, tačiau jis negalėjo atmesti tikimybės, kad Einaras jį turi. Vieną ranką Einaras laikė kišenėje.

– Būtum matęs jo veidą, – pasakė Einaras. – Atrodė, kad jis pamatė vaiduoklį iš praeities ir kad tas vaiduoklis buvo jis pats.

Holbergas stovėjo tarpduryje spoksodamas į vyrą, kuris paskambino durų skambučiu. Jis niekada anksčiau nebuvo jo sutikęs, tačiau vis tiek iš karto atpažino jo veidą.

– Labas, tėti, – sarkastiškai pasisveikino Einaras.

Jis negalėjo nuslėpti įniršio.

– Kas tu toks? – apstulbęs paklausė Holbergas.

– Aš tavo sūnus, – atsakė Einaras.

– Ką visa tai reiškia?.. Ar tu tas, kuris man visą laiką skambinėjo? Prašau palikti mane ramybėje. Aš tavęs nepažįstu. Gal tu nesveikas?

Jie buvo panašaus ūgio ir išvaizdos, tačiau Einarą labiausiai nustebino tai, koks senas ir paliegęs Holbergas atrodė. Kai jis kalbėjo, iš jo plaučių sklido švokštimas dėl chroniško rūkymo. Jo veidas buvo perkreiptas, ryškių bruožų, su tamsiais ratilais po akimis. Jo purvini pražilę plaukai buvo stipriai prisiklijavę jam prie galvos. Oda buvo suvytusi, pirštų galai pageltę, jis pats šiek tiek susikūprinęs, jo akys bespalvės ir vangios.

Holbergas ketino užtrenkti duris, bet Einaras buvo stipresnis ir įsibrovė į jo butą. Jis iškart užuodė kvapą. Jis buvo tarsi arklių, bet bjauresnis.

– Ką tu čia laikai? – paklausė Einaras.

– Tuojau pat nešdinkis iš čia.

Holbergo balsas girgždėjo, kai jis šaukė ant Einaro. Jis atsitraukė į svetainę.

– Aš turiu teisę čia būti, – atkirto Einaras, žiūrėdamas į knygų lentyną ir kompiuterį kampe. – Aš esu tavo sūnus. Sūnus paklydėlis. Ar galiu paklausti tavęs vieno dalyko, tėti? Ar be mano mamos tu išprievartavai daugiau moterų?

– Aš iškviesiu policiją!

Švokštimas tapo dar labiau pastebimas, kai jis susijaudino.

– Kas nors jau seniai turėjo tą padaryti, – ištarė Einaras.

Holbergas delsė.

– Ko tu nori iš manęs? – paklausė jis.

– Tu nė nenutuoki, kas įvyko, tai nėra tavo reikalas. Tau tai visiškai nerūpi. Aš teisus, ar ne?

– Tas veidas, – ištarė Holbergas, tačiau sakinio nebaigė.

Jis žiūrėjo į Einarą savo bespalvėmis akimis. Taip jis stebėjo jį kurį laiką, kol suvokė, apie ką kalbėjo Einaras, sakydamas, kad yra jo sūnus. Einaras pastebėjo, kaip Holbergas dvejojo, kaip tai, ką išgirdo, kėlė jam sumaištį.

– Niekada gyvenime nesu ko nors išprievartavęs, – galiausiai ištarė Holbergas. – Visa tai – prakeiktas melas. Jie sakė, kad aš turėjau dukterį Keblavike ir jos motina apkaltino mane išprievartavimu, tačiau ji niekada to neįrodė. Aš niekuomet nebuvau pripažintas kaltu.

– Ar žinai, kas nutiko tavo dukrai?

– Man rodos, mergaitė mirė dar būdama maža. Niekada nebendravau nei su ja, nei su jos motina. Žinoma, tu supranti. Ji apkaltino mane išprievartavimu, po velnių!

– Tu turbūt žinai apie vaikų mirštamumą tavo giminėje? – paklausė Einaras.

– Apie ką tu kalbi?

– Ar tavo šeimoje yra miręs koks nors vaikas?

– Dėl ko visa tai?

– Žinau keletą atvejų šiame amžiuje. Vienas iš jų yra tavo sesuo.

Holbergas spoksojo į Einarą.

– Ką tu žinai apie mano šeimą? Kaip?..

– Tavo brolis, dvidešimt metų vyresnis už tave, mirė prieš penkiolika metų. Prarado savo jauną dukterį 1941 metais. Tuomet tu buvai vienuolikos. Jūs buvote tik du broliai, nors tu gimei daug vėliau.

Holbergas nieko neatsakė, o Einaras tęsė:

– Liga turėjo išnykti kartu su tavimi. Tu turėjai būti paskutinis nešiotojas. Buvai paskutinis eilėje. Nevedęs. Bevaikis. Be šeimos. Tačiau tu buvai prievartautojas. Beviltiškas sumautas prievartautojas.

Einaras nustojo kalbėti ir žiūrėjo į Holbergą neapykantos kupinomis akimis.

– O dabar aš esu paskutinis nešiotojas.

– Apie ką tu kalbi?

– Audur gavo ligą iš tavęs, mano duktė gavo ją iš manęs. Viskas taip paprasta. Patikrinau duomenų bazėje. Šioje giminėje nebuvo jokių naujų ligos atvejų nuo tada, kai mirė Audur, neskaitant mano dukters. Mes esame paskutiniai.

Einaras žengė žingsnį arčiau, paėmė sunkią stiklinę peleninę ir sukiojo ją rankose.

– O dabar viskas baigta.

– Aš nėjau ten jo žudyti. Jis turbūt galvojo, kad jam gresia didžiulis pavojus. Nežinau, kodėl paėmiau peleninę. Galbūt norėjau ją mesti į jį. Galbūt norėjau užpulti jį. Jis puolė pirmas. Šoko prie manęs ir sugriebė už gerklės, tačiau aš trenkiau jam per galvą, ir jis susmuko ant grindų. Padariau tai negalvodamas. Buvau piktas ir nesunkiai galėjau jį užpulti. Svarsčiau, kaip baigsis mūsų susitikimas, tačiau niekuomet to nenumačiau. Niekuomet. Krisdamas jis galva trenkėsi į stalą, tuomet išsitiesė ant grindų ir pradėjo kraujuoti. Kai pasilenkiau prie jo, supratau, kad jis negyvas. Aš apsižvalgiau aplink, pamačiau popieriaus skiautę, pieštuką ir užrašiau: „Aš esu JIS.“ Tai buvo vienintelis dalykas, apie kurį

galėjau galvoti, kai pamačiau jį prie durų. Kad aš esu jis. Kad aš esu tas vyras. Ir tas vyras buvo mano tėvas.

Einaras pažiūrėjo žemyn į kapo duobę.

– Joje pilna vandens, – ištarė jis.

– Mes sutvarkysime, – atsakė Erlenduras. – Jei turi ginklą, atiduok jį man.

Erlenduras atsargiai priėjo arčiau jo, bet atrodė, kad Einarui tai visai nerūpi.

– Vaikai yra filosofai. Kartą ligoninėje mano dukra manęs paklausė: „Kodėl mes turime akis?“ Aš atsakiau, jog tam, kad galėtume matyti.

Einaras trumpam nutilo.

– Ji pataisė mane, – tarsi sau ištarė jis.

Jis žiūrėjo į Erlendurą.

– Ji pasakė, kad jos yra tam, kad galėtume verkti.

Atrodė, kad tuomet jis priėmė sprendimą.

– Kas tu esi, jei nesi savimi? – paklausė jis.

– Nusiramink, – atsakė Erlenduras.

– Kas tuomet tu esi?

– Viskas bus gerai.

– Aš neplanavau, kad viskas taip pasisuks, tačiau dabar jau per vėlu.

Erlenduras negalėjo suprasti, ką jis nori pasakyti.

– Viskas baigta.

Erlenduras žiūrėjo į jį lempos šviesoje.

– Viskas baigiasi čia, – pakartojo Einaras.

Erlenduras pamatė, kaip Einaras iš palto išsitraukė ginklą ir nukreipė į jį, kol jis bandė priartėti. Erlenduras sustojo. Akimirksniu Einaras apsuko šautuvo vamzdį ir nukreipė sau į krūtinę. Jis padarė tai per sekundės dalį. Šaukdamas Erlenduras žengė artyn. Nuskambėjo kurtinantis šūvis. Akimirką Erlenduras buvo apkurtintas. Jis puolė prie Einaro ir abu nugriuvo ant žemės.

Kartais jis jautėsi, lyg gyvenimas būtų apleidęs jį ir palikęs tik tuščią kūną, abejingomis akimis žiūrintį į tamsą.

Erlenduras stovėjo ant kapo krašto ir žiūrėjo į Einarą, gulintį prie jo. Jis paėmė rankinį žibintą, pašvietė žemyn ir pamatė, kad Einaras nebegyvas. Padėjęs žibintą pradėjo leisti karstą į žemę. Iš pradžių jis atidarė jį, įdėjo stiklainį į vidų ir vėl uždarė. Jam sunkiai sekėsi vienam nuleisti karstą, tačiau galiausiai sugebėjo tą padaryti. Jis rado kastuvą, paliktą ant žemių krūvos. Peržegnojęs karstą vyras pradėjo ant jo berti žemes ir jam skaudėjo kas kartą, kai sunkūs grumstai trenkdavosi į baltą dangtį su dusliu, žemu dunkstelėjimu.

Erlenduras paėmė baltą medinę tvorelę, kuri sulūžusi gulėjo prie kapo, padėjo ją atgal į vietą ir sutelkęs visas jėgas pakėlė antkapį. Jis jau buvo bebaigiąs darbą, kai išgirdo pirmuosius automobilius ir šūkaujančius žmones, kai jie atvyko

į kapines. Jis girdėjo Sigurdurą Olį ir Elinborg pakaitomis šaukiančius jį. Jis girdėjo balsus žmonių, kurie apšviesti priekinių automobilių žibintų metė milžiniškus šešėlius nakties tamsoje. Jis matė vis daugiau ir daugiau žibintuvėlių šviesų artėjančių prie jo.

Jis matė Katriną ir netrukus pastebėjo Eliną. Katrina klausiančiu žvilgsniu pažiūrėjo į jį ir supratusi, kas įvyko, krito ant Einaro ir verkdama jį apkabino. Detektyvas nebandė jos sustabdyti. Jis matė Eliną, priklaupiančią šalia kūno.

Jis girdėjo Sigurdurą Olį, klausiantį, ar jam viskas gerai, ir matė Elinborg, pakeliančią šratinį šautuvą, kuris nukrito ant žemės. Jis matė atvykstančius kitus policininkus ir tolumoje blyksinčius fotoaparatus, kurie atrodė kaip maži žaibai.

Jis pažiūrėjo aukštyn. Vėl pradėjo lyti, tačiau jam pasirodė, kad lietus kažkodėl buvo švelnesnis.

Einaras buvo palaidotas šalia savo dukters Grafarvoguro kapinėse. Tai buvo uždaros laidotuvės. Erlenduras susisiekė su Katrina. Jis papasakojo jai apie Einaro ir Holbergo susitikimą. Erlenduras kalbėjo apie savigyną, tačiau Katrina suprato, kad jis bando sušvelninti jos skausmą.

Vis dar lijo, tačiau rudens vėjai nurimo. Greitai ateis žiema, šaltis ir tamsa. Erlenduras laukė to.

Jo dukteriai primygtinai reikalaujant, Erlenduras galų gale nuėjo pas gydytoją. Jis pasakė, kad krūtinės skausmų priežastis buvo šonkaulių kremzlės sumušimas, atsiradęs dėl miego ant prasto čiužinio ir mažo fizinio aktyvumo.

Vieną dieną, įveikęs mėsos troškinio dubenėlį, Erlenduras paklausė Evos Lindos, ar jis galėtų išrinkti vardą, jei ji pagimdys mergaitę. Duktė atsakė, kad tikėjosi kokių nors jo pasiūlymų.

– Kaip nori ją pavadinti? – paklausė ji.

Erlenduras pažiūrėjo į ją.

– Audur, – ištarė jis. – Manau, būtų gražu pavadinti ją Audur.

Arnaldur Indriðason

Ar-147 Užnuodytas kraujas : romanas / Arnaldur Indriðason; iš anglų kalbos vertė Gytautė Gružauskaitė. – Kaunas : Obuolys [i.e. MEDIA INCOGNITO, 2012]. – 367, [1] p.

ISBN 978-609-403-333-9

Iškviestas į „banalios islandiškos žmogžudystės" vietą detektyvas Erlenduras netrukus įsitikina, kad viskas yra kur kas painiau nei atrodo. Ir kaltininko nepavyks rasti kaip paprastai – tiesiog paklausinėjus kaimynų. Aiškindamasis dešimtmečių senumo įvykius Erlenduras atsiduria Genetinių tyrimų centre. Viena mįslė veda į kitą, o rezultatas – meistriškas detektyvas iš „Reikjaviko trilerių" serijos...

UDK 821.113.3-31

Arnaldur Indriðason
UŽNUODYTAS KRAUJAS

Iš anglų kalbos vertė *Gytautė Gružauskaitė*
Redagavo *Viktorija Šenbergs*
Tekstą tvarkė *Raimonda Kavaliauskienė*
Viršelį kūrė *Andrius Morkeliūnas*
Maketavo *Alma Liuberskienė*

23 sp. l. Užsakymas Nr.
Išleido OBUOLYS®
(OBUOLYS yra registruotas leidybinis ženklas,
kurį pagal sutartį naudoja UAB MEDIA INCOGNITO)
Butrimonių g. 9, LT-50220 Kaunas
knygos@obuolys.lt | www.obuolys.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė",
Vakarinis aplinkkelis 24, LT-48184 Kaunas

Iškviestas į „banalios islandiškos žmogžudystės" vietą – rastas senolis pelenine suknežinta kaukole – detektyvas Erlenduras netrukus įsitikina, kad viskas yra kur kas painiau nei atrodo. Ir kaltininko nepavyks rasti kaip paprastai – tiesiog paklausinėjus kaimynų. Auka Holbergas prieš daugelį metų išprievartavo moterį, bet nuteistas nebuvo. Moteris susilaukė dukros, kuri mirė vaikystėje nuo reto smegenų auglio. Ekshumacija atskleidžia, kad mergaitė palaidota be smegenų. Aiškindamasis dešimtmečių senumo įvykius Erlenduras atsiduria Genetinių tyrimų centre, kur nuo 1915 m. keliauja kiekvieno islando ligos istorija ir kraujo mėginiai, kur nagrinėjama DNR. Viena mįslė veda į kitą, o rezultatas – meistriškas detektyvas iš *Skandinaviško detektyvo elito* serijos, tęsiantis puikias Stiego Larssono *Mergina su drakono tatuiruote* tradicijas.

Arnaldur Indriđason (g. 1961 m.) – garsaus islandų rašytojo Indridi G. Torsteinssono sūnus, dirbęs laikraščio žurnalistu, vėliau apžvalgininku. Jis yra parašęs keturiolika knygų, už detektyvą *Užnuodytas kraujas* pelnė *Nordic Crime Novel* apdovanojimą, o knygos tęsinys *Kapo tyla* įvertintas dar ir *Gold Dagger* apdovanojimu. Indriđason gyvena ir dirba Reikjavike, Islandijoje.

ISBN 978-609-403-333-9

